Heinrich Heine este unul din scriitorii cei mai populari ai literaturii germane. Renumele lui de poet, ca şi vâlva stârnită de multele lui lupte politice, au depăşit, încă în timpul vieţii, graniţele patriei lui. După moartea lui Schiller şi Goethe, puţini au fost scriitorii germani care să se fi bucurat de o reputaţie atât de întinsă şi atât de bine întemeiată. Timpul n-a slăbit întru nimic ecoul scrierilor şi al personalităţii lui Heine... A spune că Heine a fost unul din cei mai de seamă poeţi şi unul din oamenii cei mai pătrunzători ai vremii lui nu este de ajuns. Trebuie adăugat îndată că, intrat în posteritate de aproape un secol, Heine a rămas pentru noi un contemporan. Scrierile lui continuă să ne desfăteze, pasiunile şi curiozităţile, mârnile, îndoielile şi entuziasmele lui stârnesc încă un ecou viu în inimile noastre...

TUDOR VIANU

*

Printre brazi mi-oi pierde urma
La izvorul ce s-avântă,
Unde cerbul rătăceşte,
Unde vesel sturzul cântă.

Eu mă urc în vârf de munte,
Unde vechile ruine
Stau pe piscul singuratec
În lumina lunii pline.

HEINRICH HEINE
(*Călătorie în Harz*, traducere
de Ion Bentoiu)

ISBN 973-21-0666-2

EDITURA MINERVA

1515

EDITURA MINERVA

HEINRICH HEINE

HEINRICH HEINE

Poezii
Călătorie în Harz

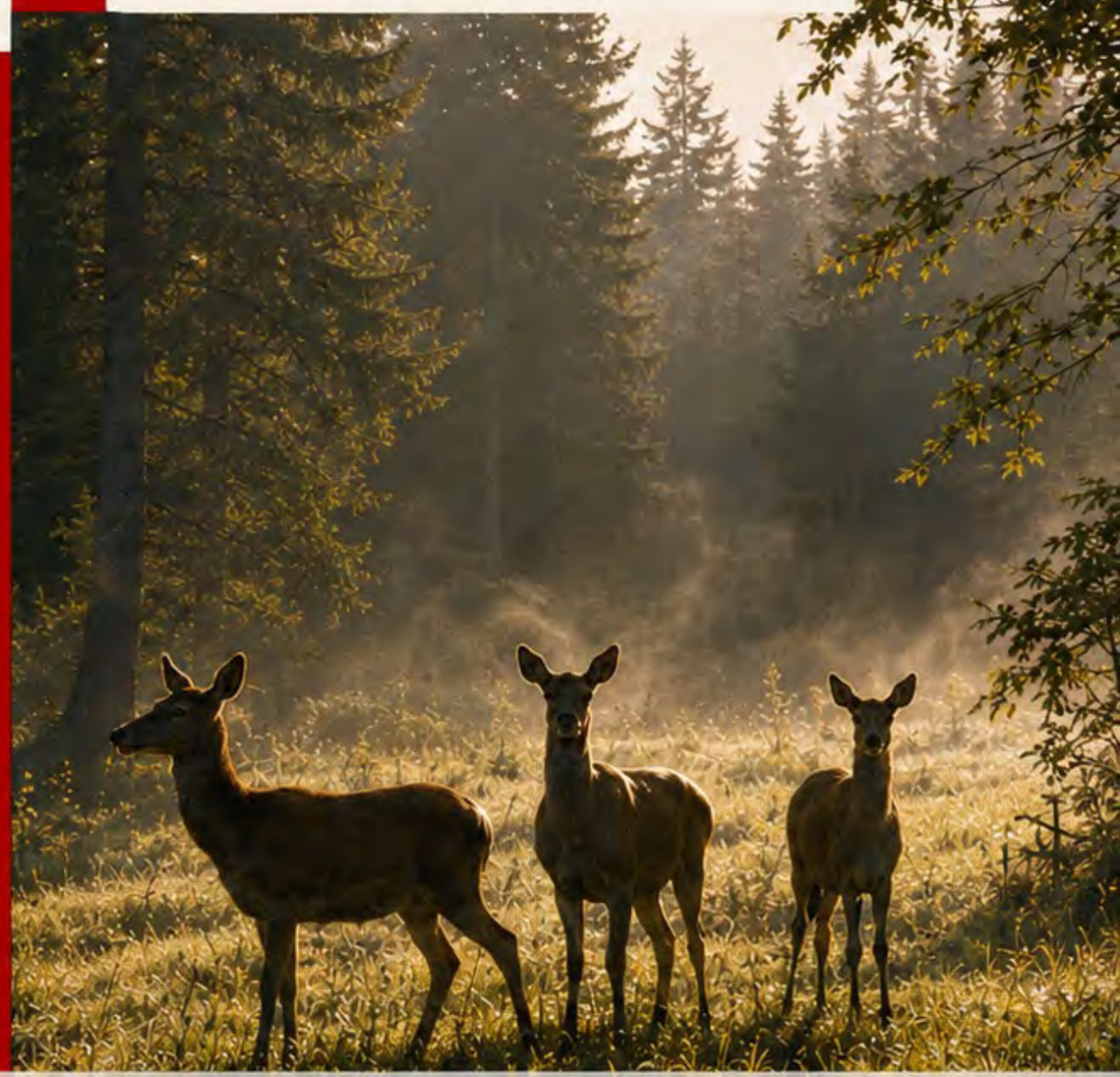

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE
BIBLIOTECA ALEPH

Coperta colecției: DONE STAN
Redactor artistic: VASILE SOCOLIUC

HEINRICH HEINE

Poezii

•

Călătorie în Harz

Traduceri, introducere și note de ION BENTOIU
Postfață de PASCAL BENTOIU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 2000
EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Ediție îngrijită de PASCAL BENTOIU
Tabel cronologic de AL. POP

ISBN 973-21-0655-7

INTRODUCERE

În 1796 se stabilește la Düsseldorf un negustor venit din Hanovra, anume Samson Heine, care deschide acolo un magazin de stofe. În noua sa reședință el cunoaște pe tânăra Peira (Betty) von Geldern, cu care se căsătorește în 1797.

Primul copil din această căsătorie a fost Harry, poetul de mai târziu, care într-una din scrierile sale în proză își amintește despre orașul natal în cuvinte pline de duioșie și de obișnuitul său humor. „Orașul Düsseldorf e foarte frumos și, dacă te-ai născut acolo, când te gândești la el din depărtare, te simți nu știu cum. Sunt născut acolo și, iată, parcă-mi vine să pornesc îndată spre casă. Și când spun «să pornesc îndată spre casă», mă gândesc la Volkerstrasse și la casa în care m-am născut. Casa asta va fi odată așa de renumită, că i-am trimis vorbă doamnei bătrâne, care o stăpânește, să n-o vândă cu nici un preț. Pentru toată casa i s-ar da astăzi doar atâta cât bacșișul pe care îl va primi femeia de serviciu de la distinsele englezoaice cu voal verde, când le va arăta odaia în care am văzut lumina zilei și cotețul în care mă încuia tata, când șterpeleam struguri, precum și ușa cenușie, pe care mama mă învăța să scriu literele cu cretă..."

Asupra zilei de naștere nu este nici o îndoială, este ziua de 13 decembrie; dar cu privire la an părerile biografilor se deosebesc, unii socotind că e anul 1799 după arătările unui act de naștere, care s-a păstrat, alții înclinând pentru anul 1797, după însăși mărturisirea poetului. Se pare însă că actul de naștere a fost postdatat cu doi ani prin stăruința părinților, în 1815, pentru a-și sustrage fiul serviciului militar în războiul Prusiei contra lui Napoleon. E deci aproape sigur că adevăratul an al nașterii poetului este 1797, în sprijinul căruia vine, pe lângă împrejurările care fac verosimilă plăsmuirea actului apocrif, și data căsătoriei părinților. Heine însuși, vorbind despre această nepotrivire cronologică, găsește de cuviință să curme discuțiunea în felul său glumeț, prin cuvintele: „Das wichtigste ist, dass ich geboren bin" (Lucrul cel mai de seamă este că m-am născut).

Numele Harry l-a dat Samson Heine fiului său după numele unui negustor din Anglia, cu care avea legături comerciale și căruia îi purta o prietenie deosebită.

Tatăl lui Harry era o fire veselă, vioaie, domică de viață. Înclinat spre petreceri, bun povestitor și tovarăș plăcut în societate, Samson Heine era de o inteligență mijlocie și nu avea în alcătuirea lui sufletească nimic din ceea ce se cheamă un caracter. În schimb Peira pare să fi avut o personalitate mai răspicată, cu o serioasă concepție despre viață și cu o înțelegere deosebită pentru îndeletnicirile intelectuale. Dânsa a îndrumat cu multă grijă educația primilor ani ai copilăriei lui Harry și de la dânsa a primit el cele dintâi cunoștințe.

Înrâurirea mamei asupra fiului, în anumite privințe, a fost puternică și s-a păstrat de-a lungul întregii lui vieți sub forma unei adânci afecțiuni. Câteva din cele mai frumoase cântece și sonete ale lui Heine sunt închinate mamei sale. O dovadă mai mult despre această afecțiune stă și în faptul că ironia caracteristică poetului, care n-a cruțat nimic din ce i-a ieșit în cale și nici chiar propria sa persoană, n-a încercat măcar o dată să se atingă de două ființe: una a fost mama sa și cealaltă Napoleon, căruia i-a păstrat întotdeauna o admirație nedezmințită.

Învățământul elementar l-a urmat tânărul Harry întâi într-o școală creștină, apoi într-o școală particulară evreiască. Între puținele amintiri din această vreme, scriitorul nostru povestește cât sânge rău îi făceau glumele camarazilor de școală pe socoteala asemănării dintre numele său și strigătul „Haaaruh!", cu care gunoierul mahalalei își îndemna măgarul ce-i trăgea cotiga. Plângându-se mamei de batjocura îndurată, aceasta drept răspuns – ne spune el – l-a sfătuit să-nvețe carte și să fie om de treabă, căci făcând așa nu-l va mai asemăna nimeni cu un măgar.

De la 1807 la 1814 H. Heine urmează cursurile gimnaziului din Düsseldorf, pe atunci organizat ca liceu francez, căci orașul natal al poetului era reședința ducatului Berg, care a stat o bucată de vreme sub dominație franceză. În *Călătorie în Harz* Heine evocă în cuvinte emoționante timpul petrecut în această școală, privind învălmășeala ieșirii elevilor la ora prânzului într-un orășel de provincie: „Iubiții copii, aproape toți rumeni la față și cu părul ca fuiorul de in, săreau chiuind și deșteptau în mine duioasa și senina amintire a zilelor când eu însumi odinioară, ca mic copil, trebuia să stau toată dimineața nemișcat în banca de lemn dintr-o posomorâtă școală catolică din Düsseldorf și să înghit atâta latinească, bătaie și geografie și apoi tot așa strigam și chiuiam, când vechiul clopot al Franciscanilor bătea ora douăsprezece."

În această epocă din viața lui Heine trebuiesc situate amintirile lui despre Iosiva cea roșcată (das rote Sefchen), fantomatica fiică a călăului din Düsseldorf și prima experiență sentimentală a poetului.

Povestirilor şi cântecelor macabre ale acesteia le datorește Heine înclinarea spre fantasticul întunecat din începuturile sale poetice.

Contemporan al epocii napoleoniene şi crescut într-un mediu mai mult francez, poetul nostru a dobândit încă din fragedă tinerețe puternice aderențe față de limba şi cultura franceză, precum şi admirația nemărginită pentru Napoleon. „Când mă gândesc la marele împărat, în amintirea mea se face iarăşi vară verde şi însorită, o lungă alee de tei înfloriți se înfiripează, în frunzişul ramurilor cântă privighetorile, cascada murmură, pe straturile afânate florile îşi leagănă visătoare capetele lor frumoase." Poezia *Doi grenadiri* este şi ea un răsunet al acestui sentiment.

După terminarea liceului, familia trebuia să ia o hotărâre cu privire la viitorul lui Harry. Planurile tatălui asupra acestui punct erau în limitele tradiției de familie – tânărul urma să-şi croiască drumul în viață prin comerț. Această perspectivă n-a întâlnit piedici nici din partea mamei, care nutrea ambiții mai mari pentru fiul său, dar pe care înclinările lui literare o puneau pe gânduri încă din timpul şcolarității. „Era cu totul nemulțumită că învățam să fac versuri, fie ele chiar franceze. Avea atunci cea mai mare teamă că aş putea să ajung poet. Asta ar fi, zicea dânsa, cel mai mare rău ce mi s-ar putea întâmpla" – spune Heine în *Memorii*. Astfel în 1815 tânărul e dus de tatăl său la Frankfurt pe Main, ca practicant în birourile unei bănci. Însă după două săptămâni noul ucenic îşi părăseşte locul şi se lipseşte de viitorul ce i se oferea acolo. Rămâne totuşi încă două luni în oraş, ducând o viață uşuratică şi numai după aceea se întoarce în casa părintească.

A doua încercare de a-l îndruma pe tânărul Harry pe căile mănoase ale comerțului o face unchiul său din Hamburg, un frate mai mic al lui Samson, anume Salomon, care ajunsese om bogat şi avea acolo o bancă. Acesta cheamă la dânsul pe nepotul din Düsseldorf şi-i pune la îndemână mijloacele trebuitoare ca să deschidă o casă de comision, care ia ființă în 1818 sub firma „Harry Heine & Comp." Dar nici întreprinderea aceasta nu era ursită unei durate mai lungi şi încetează prin lichidare numai după un an de existență.

Se făcuse astfel dovada deplină că omul nostru era o ciudată excepție printre consângeni, a căror îndemânare în afaceri este îndeobşte cunoscută. Poetul însuşi recunoaşte această infirmitate ceva mai târziu. În *Călătorie în Harz*, după ce vizitează turnătoria de argint şi monetăria din Klausthal, spune textual: „În turnătorie, cum mi s-a întâmplat de multe ori în viață, n-am putut vedea strălucirea argintului. La monetărie am nimerit mai bine şi putui să privesc cum se fac banii. Ce-i drept, mai departe nici n-am mers. Eu m-am ales în asemenea împrejurări doar cu privitul şi cred că, dacă vreodată ar ploua din cer

cu taleri, de bună seamă partea mea ar fi numai niște cucuie pe cap, pe când fiii lui Israel ar strânge cu inima veselă mana de argint." Cu același ton de glumă își destăinuiește în altă parte meteahna lui: „Multe necazuri am avut în școală cu socotelile. Cu propriile mele socoteli mi-a mers și mai rău. Din toate, scăderea am înțeles-o mai bine și aici este o regulă generală foarte practică: «Patru din trei nu se poate; trebuie să iau una cu împrumut» – sfătuiesc însă pe oricine să se împrumute întotdeauna cu o sumă mai mare, că nu poți să știi..."

În Hamburg H. Heine n-a făcut numai verificarea lipsei sale de aptitudini comerciale, ci totodată a întâlnit prilejul care a dat la iveală adevărata sa vocațiune. Salomon Heine avea mai multe fete. De cea de a treia, Amalia (Molly), se îndrăgostește tânărul. La început, el crede a vedea la verișoara lui o încurajare a sentimentului ce-i purta, dar veni curând dezamăgirea. Molly, frivolă și vanitoasă, avea gânduri mai lumești în legătură cu planurile ei de viitor și tăie scurt jocul ce-și îngăduise, lăsând pe Harry pradă unei mari suferințe. „Sfârșitul lamentabil al romanului tinereții sale", cum spune unul din biografii lui Heine, l-a zguduit în așa măsură, că durerea încercată atunci l-a urmărit toată viața. Această împrejurare a smuls din sufletul lui primele acorduri poetice, pe care le-a intitulat *Suferințe tinere*. Oricâte aventuri sentimentale au venit în urmă – și se pare că a avut destule – n-au fost în stare să-i vindece rana pricinuită de întâia lui iubire.

Bancherul Salomon Heine, văzând că nepotul nu-i calcă pe urme în afaceri și ținând cu tot dinadinsul să-l ajute, ca să-și facă o carieră onorabilă mai potrivită cu firea lui, a hotărât să-i înlesnească întreținerea pentru trei ani de studii universitare, spre a lua diploma de doctorat în științele juridice, urmând ca apoi să se statornicească în Hamburg ca avocat. În acest scop Harry își pregătește examenul de maturitate, pe care nu-l trecuse încă, și în noiembrie 1819 dă acest examen, iar în decembrie același an se înscrie la Universitatea din Bonn ca student al facultății juridice.

Studiul dreptului nu avea nici el o atracție deosebită pentru Heine, care nu arăta nici o tragere de inimă pentru cursurile ce trebuia să le urmeze. Această atitudine se lămurește în bună parte și prin aceea că zisul studiu îi fusese impus, fapt ce-și are însemnătatea lui față cu o fire independentă, cum era aceea a lui Heine. Iată de ce la Universitatea din Bonn timp de un an, cât a stat acolo, l-au interesat mai mult prelegerile de istorie, literatură și artă, devenind admirator entuziast al lui A. W. von Schlegel, șeful parnasului romantic german, căruia îi dedică un ciclu de sonete (*Sonettenkranz*). Tot acolo revede poeziile din *Suferințe tinere* și lucrează la tragedia *Almànsor*.

În toamna anului 1820 H. Heine părăsește Universitatea din Bonn, pentru motive ce nu se cunosc lămurit și, după o scurtă ședere la

Düsseldorf în familie, pornește într-o excursiune prin Westfalia până la Göttingen, unde se înscrie la universitatea locală, cu gândul să-și continue studiul dreptului. Și aici însă audiază numai prelegeri de istorie germană și de literatură, dând iarăși uitării cursurile specialității pentru care venise. Ba încă o întâmplare neplăcută încurcă și mai mult lucrurile, căci abia după trei luni e silit să părăsească orașul în urma unui *consilium abeundi*, care-i aplică excluderea din universitate pe un semestru, fiindcă provocase la duel cu pistolul pe un camarad cu care avusese o dispută.

În februarie același an, îl vedem la Berlin ca student. Capitala Prusiei era pe atunci, atât ca proporții cât și ca înfățișare exterioară, un modest oraș provincial. Viața socială și temeiurile ei spirituale erau încă prea mult supuse tradiției. În schimb arta, muzica și teatrul erau la mare cinste în lumea burgheziei înstărite și a intelectualilor timpului. Saloanele literare după modelul francez, patronate de femei instruite, cu gusturi alese și maniere distinse, dădeau putința talentelor de tot felul să se manifeste. Un astfel de salon ținea în Berlin coreligionara lui H. Heine, Rahel, soția diplomatului scriitor Varnhagen von Ense, cu care poetul se împrietenește și din partea căruia se bucură de un prețios ajutor la începutul activității sale publicistice. Aici găsește spiritul scânteietor al scriitorului nostru o primire din cele mai călduroase și are prilejul să cunoască de aproape multe din personalitățile de seamă ale intelectualității berlineze. Pentru noul venit această schimbare de climat sufletesc are o însemnătate covârșitoare. În cei trei ani petrecuți acolo, cu scurte întreruperi, devine un bărbat în puterea cuvântului, cu conștiința deplină a propriei sale personalități. Liniile mari ale formației lui sufletești, cu părțile lor bune dar și cu scăderile corespunzătoare, se fixează în această epocă, punându-și pecetea pe întreaga activitate a vieții sale de mai târziu.

În asemenea împrejurări, este lesne de înțeles câtă ispravă a putut face studentul nostru la Universitatea din Berlin. Studiile juridice au fost iarăși lăsate în părăsire și, purtat de valul lumii în care pătrunsese, H. Heine se îndeletnicește aproape numai cu lucrări literare. Astfel în 1822 publică o broșură cu 58 de poezii din cele alcătuite până atunci și care au stârnit o puternică impresie. În 1823 termină tragedia *Almànsor* începută la Bonn și scrie o a doua tragedie intitulată *Ratcliff*, tipărindu-le pe amândouă într-un singur volum, în care sunt despărțite printr-un ciclu de poezii, denumit din această cauză *Intermezzo liric*. Acțiunea din *Almànsor* se petrece în Spania și are personaj principal pe eroul maur cu același nume (939-1001), iar cea din *Ratcliff* se petrece în Scoția, numele eroului dând și aici titlul operei.

Contrar aşteptărilor lui Heine, tragediile n-au avut o primire deosebită; însă poeziile din *Intermezzo liric* au plăcut foarte mult.

Atitudinea contemporanilor faţă de cele două tragedii era îndreptăţită de însăşi valoarea lor şi a fost în totul confirmată de posteritate. Încercare de tinereţe, *Almànsor* se resimte de toate neajunsurile începătorilor. Elementele, din care ar fi urmat să se închege tragedia, rămân desperecheate şi izvoarele, din care se inspiră poetul, nu se contopesc spre a da naştere unei creaţii autentice. În această operă dramatică vedem, stând alături şi privindu-se cu mirare, corul antic şi monologul shakespeareian, desigur ca rod al lecturilor literare ce nu avuseseră răgazul trebuitor spre a încolţi, ca să poată odrăsli în chip firesc în sufletul lui Heine. Intriga e slabă, fără legătură îndestulătoare, şi recurge uneori la expediente ce nu sunt de natura tragediei. Acţiunea lâncezeşte şi deosebitele tablouri, prilejuite de desele schimbări ale decorului, nu dau naştere acelui interes mereu crescând ce face pe spectator să urmărească tot mai nerăbdător mersul evenimentelor. Conflictul dramatic nu este destul de limpede şi nu rezultă din însăşi acţiunea piesei, ci din tiradele personajelor. În sfârşit personajele nu sunt vii, iar dialogul este greoi şi tonul declamator. Are însă puternice momente lirice, care de altfel fac impresia de corpuri streine în organismul tragediei.

William Ratcliff, cea de a doua tragedie, este de proporţii mult mai reduse. Autorul însuşi o numeşte „baladă dramatizată" în prefaţa celei de a treia ediţii a ciclului *Poezii noi* publicată în 1851, adică la vârsta de 54 de ani. În ce priveşte valoarea literară, găsim o dreaptă apreciere tot în amintita prefaţă: „Acestei tragedii îi ofer acum pe bună dreptate un loc în colecţia poeziilor mele, căci ea face parte, ca un *document semnificativ*, din dosarul vieţii mele poetice". Obiectivitatea cu care singur Heine caracterizează în plină maturitate spirituală tragedia, atribuindu-i doar un interes documentar, constituie astfel o judecată definitivă.

Între timp starea materială a părinţilor se înrăutăţeşte mereu, ceea ce de altminteri nu e de mirare, dacă ne gândim la croiala sufletească a lui Samson Heine, care nu avea sobrietatea şi perseverenţa omului de afaceri. El lichidează în 1821 întreprinderea din Düsseldorf şi, cu puţinele mijloace materiale ce-i mai rămân în urma lichidării, se mută la Oldesloe în Holstein, iar în 1822 se aşază la Lüneburg. Acolo merge în 1823 Harry cu gândul să-şi pregătească doctoratul juridic în liniştea din sânul familiei, dar preocupările literare îl absorb în întregime şi de astă dată.

O nouă călătorie la Hamburg, unde găseşte multe lucruri schimbate, Amalia fiind acum măritată cu un moşier bogat, face să sângereze iarăşi vechea rană şi din acest zbucium sufletesc iau naştere poeziile din ciclul *Întoarcerea spre casă*. Cu prilejul acestei călătorii a revăzut pe o soră mai mică a Amaliei, anume Tereza, care ajunsese şi dânsa fată de măritat. Asemănarea dintre cele două surori îl face pe Heine să vadă la cea mică „ochii care l-au nenorocit" şi stârneşte în sufletul lui faţă de ea o iubire „prin reminiscenţă", dar la prima destăinuire poetul întâmpină o nouă dezamăgire. Tereza, drept orice răspuns, izbucni într-un hohot de râs şi-i făcu o reverenţă ironică, lăsându-l într-o poziţie umilitoare, pe care de altfel a îndurat-o cu filosofică resemnare, căci prima experienţă îl pregătise pentru decepţiile viitoare. Povestind într-una din poeziile sale această întâmplare, Heine sfârşeşte cu următoarea strofă:

Să nu crezi că-mi fac seama,
Oricât îmi e de greu –
Cum pat acum cu tine,
Am mai păţit-o eu.

Aşa se încheie noua aventură a poetului, fără să lase urme adânci în sufletul lui.

În timpul acestor peregrinări trecuse de mult termenul de trei ani hotărât pentru studiile universitare şi unchiul Salomon, ca şi întreaga familie, devenea tot mai nerăbdător. Din această cauză au avut loc între dânşii serioase hărţuieli, care ameninţau să se prefacă într-o ruptură definitivă. De astă dată, nemaiavând încotro, H. Heine îşi calcă pe inimă şi, mai de voie mai de nevoie, se exmatriculează de la Universitatea din Berlin şi se înscrie din nou la cea din Göttingen în ianuarie 1824. Aici îşi văzu de studii cu mai multă stăruinţă, ducând o viaţă mai puţin agitată. În septembrie acelaşi an face o excursie mai lungă prin Thuringia şi prin Harz, care împreună cu cea făcută mai înainte prin Westfalia a dat scriitorului material pentru cea dintâi operă a lui în proză, *Călătorie în Harz*, tipărită abia în 1826.

În sfârşit la 3 mai 1825 trecu Heine examenul de doctorat, care ajunsese obsesia familiei, şi cu deosebire a unchiului din Hamburg. Examenul a fost luat fără multă strălucire, candidatul la diploma juridică păstrând pentru disciplina respectivă vechea aversiune, care s-a prefăcut pe nesimţite într-o adevărată fobie. În *Călătorie în Harz* el numeşte facultatea juridică „staulul Pandectelor", califică sistemele juridice drept egoiste şi înfăţişează *Corpus juris* ca o „biblie a egois-

mului". Într-o schiță autobiografică găsim aceste rânduri: „Între noi fie zis, deși sunt doctor în drept, dintre toate științele jurisprudența este aceea despre care știu cel mai puțin."

Cu diploma lui de *doctor juris* nădăjduia H. Heine să-și deschidă calea spre funcțiunile publice, între care îl ispitea cu deosebire cariera diplomatică, visul mamei sale. Va fi contribuit la înfiripărea acestei năzuințe și pilda bunului său prieten Varnhagen von Ense, în activitatea căruia se împăcau foarte bine diplomația și literatura. Dar în drumul spre această țintă religiunea era un obstacol, peste care nu se putea trece decât lepădându-se de ea. De aceea la 28 iunie 1825 H. Heine primi botezul credinței creștine într-o bisericuță din localitatea Heiligenstadt, în apropiere de Göttingen, trecând la protestantism. O dată cu noul botez a luat numele de Heinrich, care nu e decât traducerea în nemțește a englezescului Harry.

Această conversiune n-a avut nici o înrâurire asupra sufletului lui H. Heine și nu i-a schimbat câtuși de puțin atitudinea mai mult decât liberă, pe care a avut-o totdeauna față de noua lui religie. Astfel în *Călătorie în Harz*, tipărită abia la un an după conversiune, el observă ironic că „tabla înmulțirii se bate cap în cap cu dogma Sfintei Treimi" și după ce arată în glumă că în biserica din Goslar o tablă de lemn poligonală, pe care sunt scrise numerele psalmilor, înlocuiește cu succes tablourile rafaelice din bisericile catolice, încheie așa: „Asemenea progrese mă bucură peste măsură, căci eu care sunt protestant, ba încă luteran, mă tulburam adânc întotdeauna când adversarii catolici luau peste picior înfățișarea tristă și pustie a bisericilor protestante".

Ca să-i facem dreptate într-un fel, trebuie să spunem că nici față de mozaism H. Heine n-a avut o atitudine mai respectuoasă. În poezia *Disputa* el prezintă dezbaterea ce are loc, în fața unei numeroase adunări din Toledo, între un rabin și un călugăr franciscan, căutând fiecare să dovedească superioritatea religiei sale. Poezia se sfârșește cu părerea unui personaj din asistență, care spune textual:

Cu cine-i adevărul,
E greu de cunoscut;
Dar schimnicul și rabbi
La fel de tare put.

Heine însuși lasă a se-nțelege că e panteist, dar panteismul său e mai mult de natură artistică decât religioasă, el fiind dintre temele metafizice aceea care se potrivește mai bine dezvoltărilor stilistice ale scriitorului. Unghiul sub care privește el panteismul, cu corectivul

adus de saint-simonişti, cum singur arată în *Şcoala romantică*, îl face să ajungă la concepţia mistică a istoriei, ceea ce este în totală contradicţie cu atitudinea sa obişnuită hotărât raţionalistă. „Nu este totul în Dumnezeu, ci Dumnezeu este totul; Dumnezeu nu se manifestă în toate lucrurile în aceeaşi măsură, ci se manifestă dimpotrivă în deosebite grade în feluritele lucruri, fiecare poartă în sine imboldul spre o mai înaltă treaptă a Dumnezeirii şi aceasta e marea lege a progresului în natură... Dumnezeu este în mişcare, în acţiune, în timp, sfânta lui respiraţie suflă printre filele istoriei, care este propria carte a lui Dumnezeu..."

În realitate poetul a fost un „liber cugetător", produs spiritual al sec. XVIII francez şi urmaş al raţionalismului enciclopedist, care, sub pretextul de a elibera omenirea de „superstiţia" religioasă, a târât-o spre idolatria scientistă ducând-o până la acel ocean al absurdului, respingător amestec de ineptie şi ridicol, care a fost răposata „religie a raţiunii" – căci prostia, când e ştiinţifică, împrumută de la seria numerelor proporţiile infinitului. Cu bunul lui simţ înnăscut însă, Heine nu merge până la ultimele consecinţe ale acestor exagerări şi e de părere că „firea însăşi a hotărît graniţele raţionalismului: sub pompa pneumatică şi la polul nord omul n-o poate duce".

Aceste gânduri par să fi fost şi ale mamei poetului, a cărei influenţă asupra lui o recunosc toţi biografii. Aşa se lămureşte faptul că apostazia lui Heine n-a prilejuit în familie nici o tulburare, ea făcându-se deci cu încuviinţarea ei tăcută, în vederea scopului ce se urmărea. Aceeaşi familie a socotit totuşi ca o scădere pentru dânsa cariera de literat a lui Harry, asemenea activitate trecând în ochii ei drept curată pierdere de vreme. Concepţia utilitaristă a vieţii era prea înrădăcinată între ai săi, pentru ca aceştia să poată aprecia darurile sufleteşti cu care era înzestrat tânărul poet.

La trei săptămâni după conversiune, Heine obţine în sfârşit mult aşteptata diplomă de doctorat. Cum ostenelile din ultima vreme îi cam istoviseră puterile, el pleacă în insula Nordeney, ca să-şi îngrijească sănătatea şi stă acolo până spre sfârşitul toamnei.

Largul peisaj din împărăţia apelor a umplut de încântare sufletul poetului, care îşi află aici inspiraţia pentru cele două cicluri din *Marea Nordului* şi motivele literar-sociale pentru cea de a doua scriere în proză, care poartă chiar numele insulei.

Se întoarce la Hamburg în noiembrie 1825 şi, cu toate stăruinţele ce pune, nu izbuteşte să se instaleze ca avocat. Astfel, conversiunea nu i-a adus folosul urmărit; în schimb, din cauza ei, a avut destule neajunsuri, fiind folosită mai târziu de adversari ca o armă împotriva lui.

Oricum, lăsând la o parte rezultatul conversiunii asupra intereselor lui personale, acest oportunism în materie religioasă, şi mai cu seamă lipsa de jenă cu care dă la iveală o scădere sufletească de însemnătatea acesteia, aruncă asupra personalităţii lui o lumină prea puţin favorabilă.

Acum se hotărăşte Heine să rămână în Hamburg şi să încerce a-şi câştiga existenţa ca scriitor. După multe dificultăţi tipăreşte în 1826 primul volum din *Icoane de călătorie (Reisebilder)*, în care se cuprinde *Călătorie în Harz*, precedată de poeziile din *Întoarcerea spre casă* şi urmată de cele ale primului ciclu din *Marea Nordului*, iar în 1827 apare al doilea volum. Primirea a fost entuziastă şi succesul răsunător. Publicul a avut revelaţia unui cântăreţ original cu adânci rezonanţe sufleteşti dublat de un strălucit prozator. Atâtea însuşiri de fond şi de formă, fericit îmbinate în proza acestor două volume, l-au ridicat pe Heine dintr-odată în rândul scriitorilor de seamă, creându-i o faimă pe drept meritată, deşi, după cum vom vedea, nu acesta va rămâne principalul său titlu de glorie.

Tot în 1827 face o călătorie de câteva luni în Anglia şi se întoarce prea puţin încântat de cele văzute acolo. Desigur că această impresiune defavorabilă se datorează mai ales faptului că el privea lucrurile cu ochii săi de admirator fără rezerve al lui Napoleon, al cărui sfârşit era încă proaspăt în amintirea tuturor. Însemnările scrise cu prilejul acesta sub titlul *Fragmente engleze* şi încorporate în *Icoane de călătorie* sunt ecoul acestei stări sufleteşti. Cu deosebire în capitolul despre *Viaţa lui Napoleon* publicată pe atunci de Walter Scott, care înfăţişează pe marele împărat într-o lumină îndoielnică, H. Heine are accente de indignare şi chiar de revoltă.

În august merge din nou pentru sănătate în insula Nordeney, iar în octombrie scoate de sub tipar prima ediţie completă a poeziilor sale de până atunci sub denumirea generală de *Buch der Lieder (Cartea cântecelor)*, operă care a rămas definitiv legată de numele lui Heine şi care formează punctul central al gloriei lui literare. *Cartea cântecelor* cuprinde: *Suferinţe tinere*, *Intermezzo liric*, *Întoarcerea spre casă*, idilele din *Călătoria în Harz*, *Marea Nordului* şi câteva traduceri din Lord Byron. Aceste diferite cicluri, deşi mai toate date la lumină în broşuri separate înainte de 1827 şi primite fiecare în parte în chipul cel mai favorabil, totuşi, ele înfăţişând la epocile respective numai fragmentar personalitatea poetului, n-au putut da o idee justă asupra valorii lui adevărate. Acum însă, înfăţişat într-o operă de mai mari proporţii şi sub aspectul variat al geniului său poetic, H. Heine câştigă în lumea cititoare o faimă rareori întâlnită în istoria literelor. Succesul de librărie

a fost la înălțimea celui artistic, aducând prosperitate editorului, dar prea puțin folos material poetului.

Acesta se află acum la o răspântie în drumul carierei sale de scriitor. Din activitatea cunoscută la această dată, se pare că îndeosebi proza primelor două volume din *Icoane de călătorie* a avut un răsunet mai puternic, ca fiind mai apropiată de preocupările zilei și latura scoasă în relief de recenzenții timpului a fost partea de acerbă și îndrăzneață critică politico-socială, în dauna însușirilor curat literare. Aceasta a contribuit să dea multora o impresie falsă asupra scriitorului și a vocațiunii lui adevărate, ba ceva mai mult, a putut să-l abată chiar pe dânsul în bună măsură de la această vocație.

„Entuziasta primire a cuvintelor tăioase, pe care Heine le îndrepta contra nobilimii și clerului, contra ipocritei plebe morale a restaurației, cutezanța cu care smulgea de pe obrazul îmbătrânit și veșted al unei societăți mincinoase masca evlaviei creștine și-i punea dinainte oglinda propriei ei nimicnicii, făcură din poet, ca printr-o baghetă magică, un tribun al poporului, un herald al opiniei publice și el se văzu deodată ales pentru o misiune, care în loc de cununa de laur îi punea în perspectivă calea spinoasă a publicistului luptător pentru libertate." Așa ni-l înfățișează pe Heine unul din biografii lui, căutând să justifice direcția urmată după aceea. Însă menirea de tribun al poporului și de luptător pentru libertate nu pornea din adâncul firii lui ca o poruncă a destinului, ci era mai mult o atitudine impusă din afară de armura în care-l îmbrăcaseră prețuitorii de atunci, ademeniți și ei fără să-și dea seama mai mult de calitățile artistice ale prozei scriitorului, decât de prisosul unei energii excepționale puse în serviciul obștei.

E vechi de mii de ani adevărul că cea mai anevoioasă dintre cunoașteri este aceea de sine, și Heine vine să confirme o dată mai mult acest adevăr. Idei curente, care-și aveau izvorul în raționalismul francez de largă circulație pe atunci, expuse în tirade de o violență mai mult verbală și un spirit „frondeur" pornit spre critica cu orice preț, ajutate de pornirea înnăscută spre ironie, iată ce constituie fondul de tribun al poporului la Heine. Atitudinea lui de iconoclast față de autoritățile constituite și de valorile sociale existente, precum și pornirea de a brava oficialitatea fără prea multe riscuri, au fost de natură, alături de sugestiile recenzenților, să-l facă pe însuși Heine, care a fost în adevăr de o inteligență superioară, să se creadă un erou al libertății și să prețuiască mai puțin gloria poetică. „Nu știu dacă merit să mi se împodobească odată sicriul cu o cunună de laur. Poezia, oricât de mult am iubit-o, a fost întotdeauna numai o sfântă jucărie, un mijloc binecuvântat pentru scopuri cerești. Eu n-am pus niciodată mare preț pe gloria poetică și puțin îmi pasă dacă liedurile mele vor fi

lăudate sau bârfite; dar o sabie trebuie să-mi puneți pe sicriu, căci am fost un soldat viteaz în lupta pentru libertate". Astfel evaluează poetul publicistica lui militantă, care a fost de mult înghițită de lacoma uitare, pe când poeziile i-au adus o nemurire cu prisosință meritată. În realitate rolul de tribun, ce-și însușește Heine, îl pune în situația acelor *toreros* care evoluează în arenă cu sprinteneală și cu grație înfigând iritantele banderile în pielea animalului, dar nu sunt din stofa acelor care dau loviturile decisive.

În această privință trecerea timpului și judecata posterității au dat dreptate pe deplin părerii pe care a exprimat-o prietenul său de odinioară L. Börne: „Heine este un artist, un poet, și recunoașterii generale îi lipsește numai propria sa recunoaștere. Fiindcă adeseori vrea să fie altceva decât un poet, el se pierde de câte ori încearcă acest lucru".

Dacă libertatea n-a cules prea multe roade de pe urma luptei lui Heine, luptătorul a cunoscut însă destule neajunsuri din această pricină în cursul vieții sale; ba chiar după moarte memoria lui a fost ostracizată în Germania, ca urmare a susceptibilității naționale jignite. E locul să amintim aici că, la câteva decenii după moartea poetului, împărăteasa-regină Elisabeta, soția lui Francisc-Iosif I al Austro-Ungariei, așezase în parcul palatului său Achileion din insula Corfu o statuie a lui Heine, ca semn al admirației sale pentru marele poet. După ce împărăteasa-regină a fost asasinată la Geneva în 1898, palatul din Corfu a fost vândut împăratului Wilhelm II al Germaniei, care a pus să se ridice din locul ei statuia și să fie trimisă în Germania, unde a fost oferită mai multor localități ca o podoabă edilitară. Nici una însă n-a voit s-o primească și, în această peregrinare în căutarea unui loc unde să se statornicească, statuia lui Heine și-a pierdut urma, de nu se mai știe astăzi unde se va fi aflând. Astfel, opera poetică a lui Heine a fost deopotrivă nedreptățită, atât de dânsul în timpul vieții, socotind-o inferioară activității sale politico-sociale, cât și de posteritate, care, pentru considerațiuni ce n-au legătură cu arta, a disprețuit partea de contribuție considerabilă cu care poetul Heine a îmbogățit tezaurul literaturii germane.

Spre sfârșitul lui octombrie 1827 pleacă la München, unde i se oferise postul de redactor la *Allgemeinepolitische Annalen* și în trecere se oprește trei zile la Frankfurt, în tovărășia lui Ludwig Börne, pentru care Heine avea atunci o deosebită prețuire. Temperament combativ și spirit caustic, Börne, cu zece ani mai în vârstă decât prietenul său, era oarecum modelul ce acesta își alesese în activitatea sa de publicist.

Firea nestatornică a scriitorului nostru nu se împăca deloc cu munca ordonată și stăruitoare, de care e nevoie la o publicație periodică. De aceea activitatea lui la *Annalen* a durat numai o jumătate de an, după care porni într-o călătorie prin Italia. În cursul acesteia, mai înainte de a ajunge la Roma, primi vestea morții tatălui său și fu nevoit să se întoarcă în țară la Hamburg, unde se mutase familia sa în ultimul timp.

Pe la începutul anului 1829 îl găsim la Berlin, unde tipărește al treilea volum din *Icoane de călătorie*, care cuprinde între altele și polemica nenorocită pe care a avut-o cu Platen, un scriitor mediocru. Atacurile personale ale acestuia, cu glume ieftine și unele chiar ordinare, l-au făcut pe Heine să-și piardă măsura și să treacă și el la riposte, al căror nivel scăzut au dăunat mult reputației sale. Vom observa aici că fiece nouă lucrare în proză, pornind de la *Călătoria în Harz*, coboară cu o treaptă pe scara valorii literare. Spontaneitatea și vioiciunea firească de la început fac loc tot mai mult motivelor căutate, iar ironia din spirituală devine corosivă și ajunge să păcătuiască prin exces.

Revenit la Hamburg, duce o viață dezordonată, care-i zdruncină sănătatea, fiind din această pricină nevoit să stea din iunie până în august pe insula Helgoland pentru o cură de băi de mare. Acolo află vestea Revoluției din Iulie de la Paris, care răscolește din nou în sufletul său vechile veleități de tribun.

În toamna aceluiași an, publică broșura de poezii intitulate *Primăvara nouă*, adăogind noi frumuseți la comoara din *Cartea cântecelor*.

Anul 1831 este o dată deosebit de importantă în viața lui H. Heine, căci în acest an el părăsește țara în care se născuse și pornește prin luna mai în Franța, spre ținta visurilor sale:

„Sonorul, zglobiul, frumosul Paris,
Infern pentru sfinți, pentru draci paradis."

Expatrierea voluntară a lui Heine va fi pornit poate și din conștiința că prin agresivitatea atacurilor sale devenise oarecum indezirabil, dar desigur în mai mare măsură din puternica atracție ce o avea pentru dânsul Franța, care-l chema de mult cu farmecul lucrurilor îndelung dorite. Poate că în intenția lui nu va fi fost de la început ca această plecare să fie definitivă; fapt este însă că rămâne în capitala Franței până la sfârșitul vieții sale.

La epoca plecării lui în Franța, H. Heine atinsese limita maximă a evoluției sale poetice. Poeziile scrise până atunci alcătuiesc partea cea

mai trainică din opera lui şi sunt mai toate cuprinse în *Cartea cântecelor*. Pornind cu paşii nesiguri ai începătorului din *Suferinţe tinere*, talentul său dobândeşte cu fiece nou ciclu de poezii trăsături tot mai hotărâte, pentru ca să ajungă în *Marea Nordului* la închegarea definitivă. Poeziile din acest din urmă ciclu sunt termenul unei evoluţii artistice mereu ascendente, în sensul limpezirii treptate a însuşirilor care alcătuiesc geniul lui Heine şi care ajung să se îmbine armonic între ele, ca rezultat al echilibrului sufletesc pe care-l realizează.

Tema aproape unică a poeziilor din *Cartea cântecelor* este iubirea, sentiment ce l-a stăpânit pe poet toată viaţa cu o putere tiranică. Bineînţeles, nu poate fi vorba aici de iubirea evanghelică, ci de cea cântată în genere de poeţi, adică de eros-ul celor vechi. Cea dintâi e numai dăruire, căutând să îmbrăţişeze lumea întreagă, pe când cea de a doua este oarbă dorinţă de posesiune şi concentrează toate puterile sufleteşti asupra unei singure fiinţe. Una tinde spre cer, dând sufletului nostalgia înălţimilor şi de aceea e luminoasă şi senină, alta ascultă chemările lutului, spre care sufletul este împins de instinctele sădite în om de la începutul lumii şi e plină de zbucium şi nelinişte. Iubirea evanghelică culminează în bucuria inefabilă a extazului şi îşi găseşte expresia literară în imn, eros-ul duce la chinuitoarea suferinţă a setei în veci nepotolite şi are ca veşmânt literar obişnuit elegia, sub toate formele ei.

Întreg *Noul Testament* e străbătut ca de un fir conducător de iubire divină şi trebuie să răsfoim paginile *Vechiului Testament* ca să întâlnim eros-ul, despre care Ecleziastul spune: „... şi găsit-am femeia mai amară decât moartea", iar Iisus fiul lui Sirah ni-l înfăţişează ca o „patimă fierbinte, care arde ca focul şi nu se stinge până ce nu mistuieşte totul".

Nu e deci de mirare că la marii lirici ai omenirii sentimentul iubirii are mai totdeauna o tonalitate tristă.

Iubirea cântată de Heine este bineînţeles aceasta din urmă, după cum de altfel o spune el însuşi într-una din scrierile în proză cu caracter autobiografic: „Cât timp inima mea e plină de iubire şi capul semenilor mei de nebunie, nu-mi va lipsi materialul de scris. Iar inima mea va iubi mereu, cât timp vor fi femei – îndată ce se răceşte de una se înfierbântă numaidecât după alta şi, precum în Franţa regele nu moare niciodată, tot astfel în inima mea niciodată nu moare regina, adică: *la reine est morte, vive la reine!*"

Nuanţa sentimentului iubirii la Heine se poate mai uşor lămuri prin comparaţie cu ceilalţi ai săi congeniali tovarăşi. O notă comună a poetului nostru cu mai toţi marii lirici este intuirea naturii grave, zbu-

ciumate şi dureroase a iubirii. Această adâncire în tainele sufletului până la realitatea de cutremurătoare măreţie a Ecleziastului, prin care se dezvăluie partea de suferinţă indiscutabil legată de iubire, este semnul neîndoielnic că un poet face parte din numărul restrâns al celor în adevăr aleşi:

Cântările mele-s năvalnic pornite
Din sumbre adâncuri de suflet învins,
Precum printre flăcări spre cer îşi trimite
Torentul de lavă vulcanul nestins.

Astfel îşi caracterizează însuşi Heine lirica lui. Suferinţa iubirii se împleteşte la dânsul de multe ori cu clipe de încântare şi din această împreunare contradictorie rezultă o stare sufletească aparte, care dă poeziilor lui un farmec particular. Unul din cântecele sale vorbeşte despre:

Dulcea dragostei otravă,
Bucuria ei amară;

altul numeşte oraşul iubitei:

Leagăn drag al suferinţei,
Drag mormânt al păcii mele;

iar în altă parte îşi închipuie iubirea sub înfăţişarea sfinxului, care torturându-l îi umple totuşi sufletul de nespusă plăcere:

Plăcut martir, durere dulce,
Ce goaznic chin şi bucurie!
În timp ce gura mă sărută,
Cumplite gheare mă sfâşie.

Fără voie ne vin în minte momente asemănătoare din poezia lui Eminescu, care după ce numeşte amorul:

... un lung
Prilej pentru durere,

exclamă:

Suferinţă, tu, dureros de dulce!

prin care

Până-n fund băui voluptatea morții
Ne-ndurătoare;

ca după aceea să vină cu mărturisirea

... cât de mult îmi pare rău,
Că nu mai sufăr încă.

Când însă partea de suferință covârșește încântarea și durerea nu mai poate fi îndurată, Heine își găsește refugiul într-o atitudine nouă față de sentimentul iubirii. Această atitudine nu este nici revoltă ca la Byron, nici blândă resemnare ca la Lenau, ci o nuanță sufletească neașteptată în asemenea împrejurări: ironia.

Tonalitatea liricii lui Heine se deosebește și de aceea a lui Eminescu, care coborând în sine până la adâncurile tulburate ale suferinței trece prin ele ca printr-un foc purificator și, lepădând astfel zgura amărăciunii și zădărniciilor, pătrunde până la apele etern liniștite din străfundul sufletului omenesc. De aici preferința poetului român pentru atmosfera de vis a nopților cu lună, în care sufletul scăpat din legăturile tinii și deplin împăcat cu sine însuși privește la propriile frământări ca și cum ar fi ale altuia.

Nu se poate scrie despre opera poetică a lui Heine, fără a se da cuvenita atenție ironiei, care este indiscutabil una din notele caracteristice ale liricii sale. Această ironie se găsește și la alți scriitori contemporani cu dânsul, dar aceștia îi dau o întrebuințare deosebită și o folosesc în opere de altă natură. Numai Heine are taina amestecului ironiei în efuziunile cele mai gingașe și intime ale sufletului, fără să știrbească ceva din frumusețea lor. Din contra, la el ironia este asemenea acelor mirodenii rare, care adăugate în cantități minime dau mâncărurilor alese un gust picant cu totul aparte, făcându-le și mai căutate de cunoscători.

Într-una din poeziile sale, după ce ne spune că a făcut iubitei pentru fiece podoabă a corpului ei câte o mică poemă, sfârșește astfel:

Și inimă dac-ar avea,
Aș face-un sonet pentru ea.

E cu totul semnificativă această apostrofă:

Tu, ce porţi pe faţă zâmbet,
Iar în suflet viclenie,
Eşti icoana dragei mele,
Râu cu unda argintie.

Când îl părăseşte fiinţa dragă, poetul îşi cântă pacea sufletească în singurătatea munţilor, unde

... liber, sus vei înţelege
Micimea lucrului pierdut.

Ironia merge până la sarcasm în versuri de felul acestora:

Atâţia şerpi se zbat în mine,
Ba chiar şi tu, iubita mea.

sau

Văzui că-n inimă-ţi e noapte grea,
Văzui ce şarpe ţii acolo-nchis
Şi ce pustiu de jale porţi în ea.

Ironia, care caracterizează lirica lui Heine, se lămureşte mai întâi prin însăşi alcătuirea sufletească a poetului. Fire în multe privinţe excesivă, el era de o susceptibilitate neobişnuită chiar pentru acel *genus irritabile vatum*, despre care ne vorbeşte Horaţiu. Acest amor propriu, care merge adesea până la orgoliu, nu-i îngăduie să cedeze pasul decepţiei dureroase şi amare şi printr-un gest, care la Heine este instinctiv, îşi acoperă rana din suflet cu vălul ironiei, punând astfel stavilă deznădejdii cu lamentaţiile ei şi dobândind o atitudine mai demnă şi mai bărbătească. Păstrând cu grijă numai pentru sine suferinţa aşteptărilor înşelate, el spune femeii, care ieşind în sfârşit din recea ei indiferenţă încearcă să se apropie de dânsul:

Ţi-e prea târziu acum surâsul,
Iubirea ţi-este prea târzie,
S-a stins simţirea mea rănită
De mult barbara ta mândrie.

Veşnic obsedat de spectrul ridicolului, pe care vrea să-l evite cu orice preţ, îl vedem uneori cum glumeşte singur pe seama propriei dureri, parcă de teama de a nu o lăsa pradă ironiei altora.

Pe cărări necunoscute
Iar visând m-am rătăcit,
Râd prin ramuri mii de păsări
De-un nebun îndrăgostit.

Din aceeași preocupare parcă de a preveni durerile decepției, el o privește ca pe ceva, despre care știa mai dinainte că are să vină, iar ironia lui pornește din același raport intim ca al cunoscutului personaj al lui Beaumarchais, care spune: „Je me presse de rire de tout, de peur d'être obligé d'en pleurer".

În al doilea rând, nu trebuie uitat că formația literară a lui Heine s-a închegat în atmosfera curentului romantic, în concepția căruia ironia intra ca un element alcătuitor. În această privință este plină de înțeles următoarea definiție, pe care o dă Ludwig Tieck, unul din pontificii romantismului din acea vreme: „Ironia este o forță care permite poetului să domine materia ce tratează; poetul nu trebuie să se dăruiască în întregime subiectului său, ci să se țină deasupra lui".

Din punct de vedere psihologic ironia este expresia atitudinii sceptice, aceasta fiind ea însăși o consecință necesară a concepției raționaliste. Nu este de mirare deci că H. Heine, care este în felul său un cerebral, a găsit în acest sentiment un refugiu firesc. Așa explică critica literară „acele căderi neașteptate, acele surprize pe care le face cititorului, acele finaluri de strofă, în care-și bate joc de propriul său entuziasm".

Ca fond sufletesc, H. Heine a rămas totdeauna un romantic. Din acest punct de vedere nu s-a dezmințit înclinația de la începuturile sale poetice, când din admirație pentru A. W. von Schlegel scria „cununa de sonete". Ceea ce însă nu mulțumea pe noul poet era chipul în care romanticii dădeau expresie fondului lor, prin senzații vagi, prin simple impresii nelămurite, prin stări sufletești lipsite de precizie, plutind astfel într-o lume imaginară fără nici o consistență, după concepția lui Novalis, care spunea că „dacă s-ar putea scrie fără un subiect anume, poezia ar fi atunci o muzică, adică cea mai frumoasă și mai curată revărsare a sufletului". H. Heine își dă seama că tocmai această indeterminare, acest vag al expresiei la romantici este un mare păcat contra artei adevărate și evoluția poeziei sale va fi în sensul de a împrospăta vechiul fond romantic „dându-i contururile precise și limpezi ale formei clasice". Pentru a izbuti să contopească într-o formulă unică cele două tendințe, a luat ca model poezia populară, asupra căreia în vremea aceea se îndrepta atenția cercetătorilor literari. Astfel poetul ia poziție fățișă contra romantismului contemporan și cu temperamentul său excesiv ajunge unul din adversarii lui cei mai dârzi.

Vorbind despre sine şi caracterizându-şi singur opera poetică, el spune spre sfârşitul vieţii sale: „Ştiu, a fost cel din urmă cântec al romantismului şi eu sunt cel din urmă poet al său; cu mine se încheie vechea şcoală lirică şi în acelaşi timp îşi ia începutul şcoala nouă, lirica germană modernă. Această îndoită semnificaţie îmi va fi atribuită de istoricii literari germani."

Tiparele literare, cărora le-a încredinţat Heine prisosul simţirii lui, sunt lied-ul, romanţa, idila şi pastelul. Cele două dintâi, scurte poeme alcătuite din câteva strofe, uneori numai din trei, ba chiar şi din două, cuprind momente fugare din viaţa sentimentală a poetului, grăbite bătăi de inimă, gingaşe tremurări de suflet, neaşteptate scăpărări de gânduri, care luminează o clipă adâncimi sufleteşti nebănuite. Este taina geniului lui Heine, această putinţă de a prinde clipa trecătoare din necurmata curgere a vieţii noastre intime şi de a face dintr-însa interpreta fondului etern al sufletului omenesc. Nimeni n-a stăpânit ca dânsul darul miraculos de a încrusta efemerul în veşnicie, dându-i astfel trăinicia ei.

Idilele lui Heine sunt mirate aruncături de ochi în lumea din afară, unde artistul caută un colţ de odihnă pentru zbuciumul său interior. Ele fac în acelaşi timp tranziţia spre poezia largă, descriptivă, a celor două cicluri din *Marea Nordului*.

În sfârşit în poeziile acestor din urmă două cicluri cântăreţul ne înfăţişează măreţia aspectelor naturii, folosite de dânsul ca mijloace de expresie pentru propriile stări sufleteşti. Seninătatea şi armonia acestor creaţii, adăugate celorlalte însuşiri ale lui, le impun ca o cunună a liricii lui Heine. O notă particulară a poeziilor din *Marea Nordului* o formează reminiscenţele mitologiei antice, pe care poetul le pune la contribuţie cu un superior instinct artistic, evitând deopotrivă imitaţia servilă, ce duce la pastişă, precum şi frivolitatea şi lipsa sa de adâncire, ce dau în parodie.

Lied-ul, romanţa, idila şi pastelul sunt toate lucrări de mici proporţii şi ocupă un loc modest în ierarhia poetică. Totuşi, prin gestul lui Heine, aceste forme minore de poezie lirică au dobândit un nou prestigiu şi o strălucire nouă.

Între felul cum a decurs desfăşurarea activităţii care constituie gloria poetică a lui Heine, şi acela al dezvoltării poeziei lirice a lui Vasile Alecsandri, este o izbitoare asemănare. Într-adevăr, după cum acesta din urmă începe prin destăinuirile naive din *Doine* şi din *Lăcrămioare* şi se ridică până la inspiraţia largă şi calmă din *Pasteluri*, tot astfel Heine porneşte de la timidele suspine din *Suferinţe tinere* spre a culmina în poezia descriptivă din *Marea Nordului*.

H. Heine este în poezie reprezentantul desăvârşitei sinceităţi. Puternica lui originalitate izvorăşte nesilită din chiar temeiurile lui sufleteşti. Poezia lui este în întregime o mărturie plină de adevăr. Nu se vede la dânsul străduinţa de a părea altceva sau mai mult decât ceea ce este. Artificiile menite să înfăţişeze o personalitate de împrumut, întrebuinţate de alţi scriitori cu gândul de a-şi fixa o anumită atitudine pentru posteritate, lipsesc. Nu întâlnim în poezia lui alambicate stări sufleteşti, care să contrasteze supărător cu realităţile noastre afective, nici hermetismul dispreţuitor ce se pretinde rezervat numai iniţiaţilor, nici acea penibilă pornire de a fi cu orice preţ altfel decât restul lumii, când bunul Dumnezeu te-a croit din materialul obişnuit, nici atâtea alte asemenea încercări neoneste făcute de nechemaţi, ca să aburească fereastra spre a nu se vedea golul şi sărăcia din sufletul lor.

Sentimentele ce străbat creaţiile poetului sunt ale omului de pretutindeni şi de totdeauna, care se regăseşte uşor şi se recunoaşte cu încântare în fiece poezie, ceea ce explică deajuns caracterul de universalitate a liricii sale. Totuşi justa măsură cu care se ţine departe de exagerările mai sus arătate, îi dă în acelaşi timp siguranţa cu care ştie să păstreze firescul, evitând banalul şi platitudinea. Noutatea şi frăgezimea imaginilor, care abundă în aceste creaţii, le dă o neobişnuită putere de evocare.

Cântecele lui H. Heine, de o emotivitate adâncă şi spontană, au inspirat pe cei doi mari compozitori de lieduri ai muzicii germane, Franz Schubert şi Robert Schumann, care au transpus în minunate melodii multe din aceste creaţii, a căror bogată rezonanţă şi tonalitate sufletească sunt parcă anume croite pentru muzică.

Forma în care îşi exprimă Heine simţirile lui este şi ea de o surprinzătoare simplitate şi în deplină concordanţă cu fondul căruia îi dă expresie. Versul şi limba au la dânsul drept ţel unic redarea cât mai fidelă a emoţiei şi nu urmăresc niciodată efecte exterioare.

Versificaţia simplă şi uşoară din poeziile lui Heine, de un firesc ce te face să te gândeşti fără voie la producţiile populare, dă impresia că forma versului este cea din urmă preocupare a poetului. Totuşi acest aspect al formei nu este întâmplător şi nici rezultat al unei iniţieri neîndestulătoare în tainele metricei. Dimpotrivă, versificaţia lui e o consecinţă necesară a concepţiei proprii asupra poeziei şi a fost însuşită, după ce cunoscuse îndeajuns atât metrica germană cât şi pe cea străină. O dovadă despre aceasta este competenţa şi justeţea cu care caracterizează el în *Memorii* versificaţia franceză: „Nu cunosc nici acum ceva mai absurd ca sistemul de versificaţie al poeziei franceze, această *art de peindre par images*, cum o denumesc

francezii... Metrica lor a fost desigur născocită de Prokustes, ea este adevărată cămaşă de forţă pentru gândire, a cărei gingăşie nu are nevoie de aşa ceva. Este un principiu ridicol ieşit din acelaşi nerod izvor, că frumuseţea unei poezii stă în izbânda asupra dificultăţilor metrice. Hexametrul francez, acest sughiţ rimat, este pentru mine o adevărată greaţă. Francezii au simţit totdeauna acest nefiresc respingător, care e mai păcătos ca toate erorile Sodomei şi Gomorei, şi actorii lor cei buni se străduiesc să pronunţe versurile sacadat, parcă ar fi proză – dar atunci la ce mai foloseşte zadarnica osteneală a versificaţiei?"

În legătură cu observaţiile de mai sus, socotim că nu e fără interes să menţionăm contrastul ce ne oferă marele nostru poet G. Coşbuc între fondul rustic al multora din poeziile sale şi versificaţia lor savantă.

Limba poeziilor lui Heine este şi ea simplă şi firească, de o fluiditate şi transparenţă care fac cu putinţă contactul direct între sufletul cititorului şi imaginile cu care poetul ne sugerează stările lui sufleteşti. El nu are nevoie, spre a se realiza, de inovaţii de vocabular, sau de efecte stilistice obţinute prin siluirea graiului comun. Această acrobaţie verbală îi este cu totul străină şi în deosebire de atâţia pretinşi poeţi, care asudă spunându-ne banalităţi într-o limbă pretenţioasă, H. Heine ne dăruieşte într-o limbă fără pretenţii cele mai preţioase creaţii poetice.

În istoria literaturii germane, Heine este socotit ca şef, împreună cu Ludwig Börne, al curentului literar numit „Tânăra Germanie", contemporan cu ultima perioadă a romantismului şi definindu-se prin opoziţie cu acesta. Este interesant să se cunoască împrejurările care au dat naştere acestui curent.

După o campanie violentă dusă de Wolfgang Menzel, cunoscut istoric literar şi critic, contra unor scriitori care fără vreo legătură vădită între dânşii desfăşurau o activitate publicistică având anumite caractere comune, ce nu conveneau aşezării politico-sociale de atunci, dieta federală s-a crezut îndreptăţită să intervină, ca urmare a unei regretabile confuzii. Un tânăr scriitor anume Ludolf Wienbarg tipărise un volum de studii critice intitulat *Campanii estetice*, care nu avea într-însul nimic de natură politico-socială. Însă în prefaţa acestui volum el spunea între altele: *„Ţie, tânără Germanie*, şi nu celei bătrâne, dedic aceste discursuri". Cum în aceeaşi vreme fiinţa în străinătate o asociaţie secretă patronată de Mazzini şi numită „Tânăra Germanie", în care se înregimentau refugiaţii politici germani, dieta federală, sub impresia atacurilor lui Menzel şi amăgită de asemănarea

dintre titlul asociației și expresia din prefața lui Wienbarg, a dat la 10 decembrie 1835 un decret, prin care se proscriau, ca fiind contra moralei, religiei și ordinii publice, scrierile acestuia precum și ale altor trei scriitori – Heinrich Laube, Karl Gutzkow și Theodor Mundt – ai căror părinți spirituali erau socotiți Ludwig Börne și Heinrich Heine, invitând guvernele germane să împiedice tipărirea și răspândirea scrierilor lor, fără să aducă vreo atingere persoanelor.

Cei vizați, găsind nimerită denumirea de „Tânăra Germanie", cu care fuseseră gratificați, o adoptară și, însușindu-și o solidaritate până atunci inconștientă, dădură la iveală o nouă școală literară.

Pentru a nu lăsa la o parte nici latura anecdotică a frământărilor din acea vreme, amintim aici că din pricina celor doi protagoniști s-a spus de către răutăcioși, despre membrii acestui curent, parafrazându-i titulatura, că nu erau nici tineri și nici germani.

„Fondul doctrinei lor era individualismul secolului XVIII; ei se dădeau drept continuatori ai lui Lessing. Considerau drepturile individului anterioare celor ale societății. Statul și biserica le apăreau ca o știrbire a acestor drepturi. Predicau emanciparea femeii și priveau cu simpatie femeia-autor. Admirația pentru George Sand era la dânșii un articol de credință... Cât despre poziția lor față de cei doi mari poeți de la Weimar, contrar romanticilor, înclinau pentru Schiller. Reproșau lui Goethe că s-a interesat prea puțin ca scriitor de treburile obștești. Clasicii au trăit în Antichitate, romanticii în Evul Mediu – venise vremea, spuneau ei, să trăiască în prezent. Dar prezentul era prea puțin poetic. De aceea poezia cedează pasul prozei... Își propuneau să lucreze asupra mulțimilor, să instruiască și să îndrumeze națiunea... arta pură era considerată ca un divertisment frivol... publicarea revistelor lua o importanță nemăsurată... se prefera stilul de efect, poanta, paradoxul și vechiul galicism revenit la modă." Iată pe scurt ideile conducătoare ale „Tinerei Germanii" foarte nimerit formulate de un istoric literar.

Cu scriitorii din școala a cărei șefie în opinia publică o împărțea cu Börne, H. Heine n-a avut nici după aceea raporturi personale și nici măcar o tovărășie spirituală net mărturisită. El de altfel trăia încă din 1831 la Paris. Ba, ceva mai mult, în 1840 scrie contra lui Ludwig Börne un pamflet, în care-l atacă trecând peste limitele permise și amestecând în această ceartă personală onorabilitatea unei femei, din care pricină are un duel cu bărbatul acesteia.

Încadrarea lui Heine în curentul „Tinerei Germanii" este numai parțială. Multe din scrierile sale în proză au caractere ce se potrivesc în linii generale cu principiile mai sus arătate. Tot astfel și activitatea poetică propriu-zisă dinspre sfârșitul vieții se îmbină cu tendințe

social-politice și morale. Însă întreaga parte trainică, atât în versuri cât și în proză, din activitatea lui Heine contrazice programul „Tinerei Germanii". Ba chiar restul operei sale se deosebește în multe privințe de acest program.

Astfel, dacă e vorba de admirația pentru femeia-autor, în afară de prea rare excepții, întâlnim la Heine destulă ironie și chiar răutate față de asemenea exemplare.

Cât privește preferința pentru Schiller, în comparație cu Goethe, scriitorul se abate de asemenea de la linia trasată de „Tânăra Germanie". Noul curent literar, adoptând o atitudine în această chestiune, își însușea astfel o preocupare ce pasiona lumea literară a timpului, care ținea cu orice preț să fixeze definitiv pe scara valorilor cele două mari figuri literare. Era ceva asemănător cunoscutei „Querelle des anciens et des modernes", în care cele două tabere adversare din lumea literară franceză și-au cheltuit o bună bucată de vreme sforțările, ca să stabilească dacă scriitorii antici sunt superiori sau inferiori scriitorilor moderni.

H. Heine se ocupă și el în repetate rânduri de cei doi corifei literari. Când e vorba de caracterizări, s-ar părea uneori că preferința lui ar merge către Schiller. Într-unul din paragrafele scrierii sale *Școala romantică* Heine spune că „pe când Schiller se cufundă cu totul în istorie... Goethe se adâncește mai mult... în natură". În altă parte a aceleiași scrieri găsim acest pasaj semnificativ: „Nu, Dumnezeu nu se manifestă egal în toate lucrurile, cum credea Goethe, care de aceea ajunsese un indiferentist și, în loc să se ocupe de interesele cele mai înalte ale omenirii, se ocupa numai de jucăriile artistice, de anatomie, de teoria culorilor, de botanică și de cercetări asupra norilor. Dumnezeu se manifestă în lucruri în mai mare sau mai mică măsură, el trăiește în această statornică manifestare... sfânta lui respirație suflă printre firele istoriei... și aceasta a simțit-o și a crezut-o Friedrich Schiller care a fost un profet cu fața spre trecut și a scris *Revolta Țărilor de Jos, Războiul de 30 de ani, Fecioara din Orleans* și *Wilhelm Tell*."

Totuși, lăsând la o parte contestabila părere după care preocuparea de imensitatea universului, cu toate tainele lui, ar fi inferioară celei despre soarta omenirii, și deci o scădere a spiritului lui Goethe, și că opera literară a acestuia ar fi o simplă „jucărie artistică", găsim în alte părți destule aprecieri și caracterizări cu epitete superlative ale personalității și operei lui Goethe, din care reiese lămurit de partea cui e adevărata preferință a lui Heine. Astfel, vorbind despre perfecțiunea creațiilor lui Goethe, îl așază pe acesta în rând cu Homer și Shakespeare, ceea ce nu face cu Schiller. Apoi după ce în *Icoane de*

călătorie – *Nordeney* îl identifică pe Goethe cu însăşi divinitatea poeziei numindu-l „Wolfgang Apollo", în *Şcoala romantică* admiră regeasca măreţie ce se desprinde din personalitatea lui Goethe, asemănându-l cu „marele Jupiter la înţelepciune şi înfăţişare". Este destul, spune el, ca Goethe „să-şi clatine nemulţumit capul cârlionţat şi Schlegelii se-ascund tremurând". În aceeaşi scriere însă Schiller este socotit „asemenea unui titan adolescent, care fugind de la şcoală şi ameţindu-se cu băutură sparge geamurile lui Jupiter". În sfârşit este adânc semnificativă impresia puternică ce a făcut Goethe asupra lui Heine, atunci când a avut prilejul să-l vadă de aproape şi să-i vorbească. Tot în *Şcoala romantică* Heine ne arată lucrul acesta cu obişnuitul său humor:

„Când l-am vizitat la Weimar şi mă aflam în faţa lui, priveam fără să vreau în lături, ca să zăresc vulturul cu fulgerele în gheare. Ba era aproape să-i vorbesc în greceşte; dar când băgai de seamă că pricepe nemţeşte, i-am povestit că prunele din drumul de la Jena la Weimar sunt foarte gustoase. În atâtea lungi nopţi de iarnă m-am frământat cu mintea ce lucruri sublime şi profunde să-i spun lui Goethe când îl voi vedea odată. Şi când în sfârşit l-am văzut, i-am spus ce gustoase sunt prunele din Saxonia."

Publicarea bogatei corespondenţe care a avut loc între cei doi mari scriitori, cum şi cercetările mai noi asupra legăturilor dintre dânşii, utilizate în lucrări de importanţa minunatei monografii a lui Emil Ludwig despre Goethe, ne arată că însuşi Schiller, în ciuda ambiţiei lui nemăsurate şi a geloziei de-a dreptul mărturisite, recunoaşte întâietatea geniului de la Weimar.

Nici atenţia exclusivă dată prezentului şi mediului social corespunzător de doctrina „Tinerei Germanii" nu-l împiedică pe Heine să se refugieze de multe ori în trecut sau pe meleaguri îndepărtate, smulgându-se din vălmăşagul frământărilor zilnice, şi călătorind cu gândul bunăoară în lumea maură a Evului Mediu, ori pe malurile „sfinţitului Gange", purtat de nostalgia florilor de lotus. Amintim aci că învăţaţii timpului dăduseră la iveală vechea civilizaţie indică, făcând să intre în preocupările lumii culte mitologia şi metafizica indiană, precum şi bogata literatură sanscrită, din care-şi ia Heine unele motive de inspiraţie.

Preocupările de ordin politic şi social ca normă de activitate literară precumpănesc, după cum am văzut mai sus, în operele în proză ale lui Heine. Această tendinţă, abia simţită în *Călătorie în Harz*, unde se menţine în limitele stricte ale artei, creşte mereu cu fiecare lucrare nouă, însă în aceeaşi măsură scade valoarea şi trăinicia acestor scrieri. Din operele în versuri, cu deosebire cele din ultima parte a vieţii sale

se încadrează în principiile „Tinerei Germanii". Majoritatea acestora au caracter satiric și prezintă încă, deși sporadic, accente de puternică emoție, confirmând vechiul adagiu *indignatio facit versus*. În celelalte poezii din această epocă, în care se amestecă tendințe străine artei, nivelul literar scade brusc și poezia se reduce la o searbădă retorică rimată, ca de pildă în aceste două strofe rostite de Adam:

Deloc nu oftez după raiul
Din care fusei izgonit,
Căci ce fel de rai e acela,
Cu pomi de la care-s oprit?

Eu vreau libertatea deplină!
O cât de nimic silnicie
Întreg paradisul mi-l schimbă
În iad și în pușcărie.

Nici afirmația că prezentul era prea puțin poetic, și de aceea versul trebuia să facă loc prozei, nu și-o însușește H. Heine. O asemenea concepție pornea din greșita idee că poezia ar fi o însușire a lucrurilor, iar nu un dar al sufletului care le contemplă. În *Călătorie în Harz*, poetul nostru arată limpede că n-a crezut niciodată în eroarea de mai sus: „Natura știe, asemenea unui mare poet, să realizeze cele mai mari efecte cu mijloacele cele mai mici. Numai un soare, copaci, flori, apă și iubire. Negreșit, dacă aceasta din urmă lipsește din sufletul contemplatorului, totul se preface într-o priveliște urâtă, iar soarele are atunci doar atâtea mile în diametru, copacii sunt buni pentru încălzit, florile se clasifică după stamine și apa e umedă." În acest pasaj iubirea, despre care vorbește scriitorul, este puterea sufletului omenesc de a cuprinde lumea exterioară, îmbrăcând-o în veșmântul propriei fantezii și emotivități, adică tocmai poezia însăși, pe care „Tânăra Germanie" o căuta aiurea.

Activitatea publicistică pe care o desfășoară H. Heine în noua sa patrie are două fețe însă un scop unic, anume acela de a înlesni cât mai mult apropierea între cele două culturi, pe care le cunoștea deopotrivă de bine. O primă înfățișare a acestei activități pornește din gândul de a face cunoscute francezilor stările de lucruri din Germania, ceea ce realizează printr-o serie de studii publicate în revistele „Europe littéraire" și „Revue des deux mondes" despre mișcarea religioasă și filosofică în Germania, despre școala romantică germană, despre folclorul german etc. Ca o replică mărturisită la cunoscuta operă *De l'Allemagne* a Doamnei de Staël. Cealaltă față a activității din această

epocă urmărește informarea germanilor despre stările de lucruri din Franța, prin studii politico-sociale ca *Regalitatea burgheză în 1832*, *Perioada parlamentară a regalității burgheze*, *Comunism, filosofie și preoțime*, sau prin comunicări cu caracter documentar – informativ din domeniul artei, ca *Pictorii francezi*, *Despre scena franceză*, *Știri muzicale din Paris* etc.

În timpul șederii în Franța, H. Heine scrie mai mult proză, căutând să se facă folositor atât patriei sale adoptive cât și celei de origine. Lumea intelectuală a Parisului îi oferea în anumite privințe o vădită afinitate spirituală, dar angrenajul noilor raporturi sociale îl ținea într-o continuă preocupare despre lucruri ce nu erau în direct legătură cu poezia însăși. Însuși climatul sufletesc în care trăia acum era prea deosebit de acela în care a răsărit și a înflorit *Cartea cântecelor*, așa că dispăruse din viața lui obișnuită poate tocmai cauza care făcea altădată să vibreze coarda cea mai prețioasă a sensibilității sale. Dacă mai adăugăm și înaintarea în vârstă ca una din condițiile transformării sufletești a lui Heine, avem întreaga explicare a vieții lui pariziene.

Neastâmpărul sentimental de mai nainte ia sfârșit și, în locul aventurilor trecătoare, îl vedem ancorat într-o legătură intimă de mai lungă durată. Încă din 1835 a cunoscut Heine pe Mathilde Crescence Mirat, cu care a dus viață comună în felul căsătoriilor libere obișnuite în cercul literaților și artiștilor parizieni, până în 1841, când legitimează această unire prin cununie religioasă. E semnificativă constatarea că tocmai femeia cu care poetul a trăit alături mai îndelungă vreme a lăsat mai puține urme în opera lui poetică.

În 1840 cunoaște Heine pe Richard Wagner, care venise la Paris cu gândul să cucerească admirația lumii muzicale de acolo. De la poet a luat marele compozitor ideea din *Olandezul zburător* și poate și pe aceea din *Tannhäuser*.

După doisprezece ani de înstrăinare, în cursul cărora a avut destule ceasuri de nostalgie, Heine face o călătorie în Germania în 1843, ca să-și vadă mama, acum femeie trecută de șaptezeci de ani, care trăia retrasă la Hamburg. În iarna anului următor face a doua călătorie în patria de origine. E de presupus că aceste două călătorii erau în legătură și cu moartea unchiului Salomon și că ele vor fi avut de scop între altele și socotelile cu Karl Heine, moștenitorul principal, privitoare la subsidiul lunar, pe care decedatul îl acordase poetului încă de mai nainte. Nemulțumirile întâmpinate în această din urmă afacere, căci vărul moștenitor îi tăiase subsidiul și numai după un diferend, care a durat câțiva ani, s-a ajuns la un compromis mulțumitor, vor fi provocat starea sufletească, din care a luat naștere amara satiră *Germania, o poveste de iarnă*, tipărită în același volum cu *Poezii noi* în anul 1844.

Din punctul de vedere al mijloacelor de existență, H. Heine n-a cunoscut mizeria, deși față de temperamentul său de boem lipsit de măsură n-a avut poate întotdeauna cât i-ar fi trebuit. Am văzut, că de la unchiul din Hamburg a primit fără întrerupere acel subsidiu lunar, pentru care s-a judecat cu vărul său și care în monedă franceză echivala cu 400 franci. De la guvernul francez a primit din 1837 până în 1848 o pensie anuală de 4 800 franci. În sfârșit publicațiile lui îi aduceau și ele un venit apreciabil, deși aleatoriu. Pentru vremea de atunci și față de puterea de cumpărare a monedei respective, aceste mijloace erau îndestulătoare unui trai onorabil și chiar îmbelșugat.

Primii doisprezece ani de ședere în Franța, până în 1843, formează a doua perioadă din activitatea poetică a lui H. Heine. Echilibrul sufletesc și armonia însușirilor artistice realizate până aci, în loc să se fixeze și să se prefacă într-o trăsătură statornică, încep dimpotrivă să se destrame. În *Poezii noi* scriitorul nostru calcă pe urmele ce singur și-a tras de la început, ridicându-se de multe ori până la înălțimile atinse mai nainte, dar niciodată întrecându-le. În aceste poezii, creațiile curat lirice sunt în mai mare măsură amestecate cu cele având caracter mai mult narativ, adică devin mai numeroase romanțele față de lieduri. În această perioadă apar și lucrări de proporții mai întinse, în care elementul narativ servește doar ca prilej pentru satiră, cum ar fi de pildă în *Tannhäuser – o legendă.*

Pe măsură ce poetul înaintează în vârstă, felul în care privește viața se schimbă pe nesimțite, posomorându-se. Această schimbare vine poate și din cauză că i-a lipsit o concepție de viață unitară și destul de adâncă. Apoi însăși alcătuirea lui sufletească era făcută din contradicții și în multe privințe în dureroasă nepotrivire cu apucăturile lumii în care trăia. Oricât de mult a dorit el plecarea în Franța, se pare că, odată stabilit acolo, a început să-și arate asperitățile acea deosebire care a existat întotdeauna între vis și realitate. Cu inteligența sa vioaie și mereu iscoditoare, cu conștiința limpede a valorilor spirituale al căror depozitar era, cu îndreptățitul orgoliu care-l făcea să scrie despre „colegul" său Goethe și despre „amicul" său Balzac, Heine s-a împăcat anevoie cu unele situații umilitoare, pe care i le oferea mediul înconjurător. În această privință găsim nemerită următoarea caracterizare datorită unui istoric literar francez:

„Poet într-o societate mercantilă, sărac în mijlocul unei familii bogate, mâncând și trăind din dărnicia unei rude, aristocrat prin gusturi și democrat din principiu, german prin naștere și francez prin educație, visător și sceptic, îndrăgostit și libertin, se pare că Heine a

adunat într-însul toate contrastele. Şi totuşi el adaugă vieţii sale o contradicţie mai mult: evreul se face creştin."

Toate aceste nepotriviri au putut până la urmă să zdruncine o fire zbuciumată cum era a lui şi să facă dintr-însul un răzvrătit. Dar e sigur că umbrirea sufletească ce se abate asupra lui se datoreşte mai ales bolii pe care o purta în el şi care a izbucnit în 1845. Unii au pus această boală pe seama supărărilor pricinuite de conflictul cu moştenitorii unchiului său. Alţii au atribuit-o exceselor vieţii sale aventuroase – deşi se pare că aceste excese au fost în bună parte imaginare şi datorate mai mult laudelor lui de „fanfaron al viţiului". S-a stabilit în cele din urmă că totul se datora eredităţii, iar celelalte împrejurări vor fi contribuit numai să grăbească boala şi să o agraveze.

Încă din copilărie Heine a suferit de continue şi supărătoare dureri de cap. A fost mereu de o iritabilitate neobişnuită – nu putea să sufere muzica şi chiar nişte sunete ceva mai puternice îi făceau rău. Toate aceste simptome timpurii prevesteau boala, ce mocnea într-însul şi care l-a lovit abia spre sfârşitul maturităţii sale.

În asemenea stare trupească şi sufletească, se lămureşte uşor pentru ce poetul înclină tot mai mult spre satiră. În două creaţii de mari proporţii în genul acesta, anume în poemele *Atta Troll* şi în *Germania* îmbrăţişează întreaga alcătuire politico-socială, înfăţişând-o în culori tot mai sumbre şi ajungând, în amărăciunea lui, să-şi arunce disprețul şi deznădejdea asupra existenţei însăşi.

Boala necruţătoare înainta mereu şi în 1848 s-a înrăutăţit într-atâta, încât Heine n-a mai putut părăsi patul. De atunci şi până la sfârşitul vieţii sale, timp de opt ani, redus la neputinţa de a se mişca, n-a mai ieşit din camera unde zăcea, îndurând nespuse suferinţe fizice, dar mai ales morale. Numai inteligenţa lui a rămas întreagă, păstrându-şi agerimea şi luciditatea şi mărindu-i astfel chinurile prin clara conştiinţă a nenorocirii lui.

H. Heine era legat de viaţă prin toate fibrele fiinţei sale şi a preţuit mai mult ca orice viaţa lumească cu toate satisfacţiile şi bucuriile, cântând în versuri nemuritoare tocmai ceea ce constituie esenţa însăşi a acestei vieţi, adică eterna iubire. Această concepţie nu este numai o simplă afirmare ce se desprinde din analiza operei sale, ci o convingere deseori exprimată de-a dreptul în scrierile lui în proză. Astfel, într-una din aceste scrieri găsim mărturisirea următoare: „Oricum! trăiesc. Şi de n-aş fi decât o fantomă dintr-un vis, chiar acest lucru e mai bun ca recea, întunecoasa, pustia nefiinţă a morţii. Viaţa este cel mai înalt dintre bunuri şi cel mai rău dintre rele e moartea." Această covârşitoare şi nestăpânită pornire l-a făcut pe Heine să nu se împace niciodată cu

creştinismul, căruia îi aducea fără înconjur învinuirea că împiedică pe oameni să se bucure din plin de viaţa pământească. E vorba bineînţeles de doctrina religiei creştine, nu de practica zilnică a celor mai mulţi dintre cei ce se intitulează creştini.

Faţă de o asemenea atitudine ne putem da seama cât de mari vor fi fost suferinţele îndurate de dânsul, chiar numai la gândul că singurele satisfacţii îngăduite fiinţei omeneşti îi erau acum interzise pentru totdeauna. Fără suportul moral al unei concepţii spirituale, care să-l împace cu ideea morţii apropiate, H. Heine a fost prada chinurilor trupeşti şi a deznădejdii, ce deveneau tot mai nesuferite în salteaua – mormânt („Matratzengruft") al cărei prizonier era. Starea sufletească din această parte a vieţii poetului o vedem exprimată în următoarea strofă, cu care se încheie una din ultimele sale poezii:

Eşti raiul liniştii depline,
Mormântule, lăcaş tăcut;
E bună moartea, dar mai bine
Era să nu ne fi născut.

Ultima perioadă din activitatea lui poetică oglindeşte viaţa de suferinţă din această epocă. Poeziile scrise în întunecaţii ani din urmă sunt ecoul acestor suferinţe. O bună parte din ele poartă chiar titlul *Lamentaţiuni*, ceea ce arată destul de limpede cuprinsul lor. În altele izbucneşte o revoltă amară, care ia deseori forme ce trec dincolo de marginile artei. Gingăşia duioasă a liedului cedează pasul amărăciunii corozive a satirei. Ironia de altădată, veselă şi vioaie, face loc invectivei şi imprecaţiei.

Cu mulţi ani înaintea morţii, H. Heine lucra la nişte memorii de proporţii neobişnuite, care în intenţia lui urmau să fie opera cea mai de seamă din activitatea sa de scriitor. Se crede că aceste memorii au fost distruse de familia poetului, pentru că ar fi conţinut amănunte de ordin intim, care după părerea ei nu se cădea să fie date publicităţii. Din ele s-au păstrat numai scurte fragmente privitoare la perioada copilăriei, care şi ele prezintă multe lacune. De altfel în această familie a domnit întotdeauna încredinţarea că activitatea de scriitor a lui Harry nu era de natură s-o măgulească prea mult, fiind în vădită nepotrivire cu felul ei de a înţelege lucrurile, ca rezultat al unei vechi şi puternice tradiţii.

În lunga lui agonie – căci acesta e cuvântul potrivit pentru partea ultimă a vieţii lui H. Heine – singura fiinţă, care i-a uşurat durerea în marginile putinţii, a fost tovarăşa lui de fiece zi, „Frau Mathilde". Ea l-a îngrijit cu devotament şi a făcut dovada unui spirit de sacrificiu rareori întâlnit.

Moartea, care l-a îngrozit pe H. Heine tot timpul vieții și pe care a chemat-o în cele din urmă din disperare, a venit să-l libereze din ghearele unor chinuri ce nu mai puteau fi îndurate.

El s-a stins în dimineața zilei de 17 februarie 1856 și după dorința lui a fost înmormântat în cimitirul Montmarte.

*

În curând se împlinește un veac de când H. Heine doarme somn netulburat în liniștea mormântului din cimitirul parizian[1]. În acest interval de timp lirica marelui poet și-a făcut dovada înaltei ei valori, păstrându-și neatinsă frăgezimea și frumusețea, iar faima cântărețului a trecut granițele lumii germane, înfățișând unul din aspectele geniului ei în panteonul omenirii. Această depărtare în timp ne dă totodată și perspectiva necesară, ca să judecăm cu destul temei și cu obiectivitate suficientă integrarea lui H. Heine în comunitatea germană, de care-l desparte originea lui etnică.

Sunt tare delicate, ori de câte ori se pun, problemele de felul acesta și dezlegarea lor nu se poate face decât de la caz la caz. În concepția care dă naționalității înțelesul cel mai apropiat de adevăr, conținutul acestei noțiuni nu mai este exclusiv biologic, cum socoteau unii; ci cuprinde în sine și alți factori, între care preponderența revine fără îndoială celui psihologic. Ca și la adopțiile juridice, unde se cere adeziunea sinceră a părților interesate și încuviințarea forului legal respectiv, echivalentul acestor elemente este necesar și pentru integrarea unui individ într-o comunitate etnică, alta decât cea de origine.

În ce-l privește pe Heine, asentimentul lui transpiră din întreaga-i activitate de scriitor. Astfel, în opera sa se oglindesc frumusețile peisajului german; țărmurile Rinului, munții Harz, Marea Nordului alcătuiesc cadrul celor mai multe din creațiile lui poetice. Vechi legende germane, pline de mireasma trecutului, cum sunt acelea despre frumoasa Loreley și despre dulcea domniță Ilse, au ispitit fantezia poetului și au trecut în posteritate prin versurile lui. E de asemenea revelatoare simpatia admirativă ce arată Heine în scrierile sale în proză însușirilor alese ale poporului german. Atenția deosebită ce dă el studiului folclorului german vine și ea să întregească latura sufletească de care ne ocupăm. În sfârșit impresionante mărturisiri ale acestui sentiment se întâlnesc în unele scrieri din vremea exilului – *„Deutschland, meine ferne Liebe"* (Germanie, iubirea mea

[1] *Introducerea* de față e scrisă în 1946. Astăzi, de la moartea lui Heine, s-au împlinit 144 de ani (n. red.).

îndepărtată) este primul vers dintr-o poezie în care H. Heine își cântă nostalgia patriei de origine.

Poporul german în majoritatea lui, prin felul entuziast cu care a primit apariția scrierilor lui Heine, ca și prin succesul de librărie fără precedent al unora din aceste scrieri, și-a arătat față de autor voința de a-l socoti binevenit în sânul comunității sale. E adevărat că din pricina publicisticii militante a lui Heine, care formează partea mai puțin consistentă a operei sale, au rezultat anumite situații de încordare în raporturile scriitorului cu oficialitatea germană din vremea aceea, ba chiar și după moartea lui. Însă nici una din părți, în pornirea ei contra celeilalte, n-a împins lucrurile până la ireparabil. Heine și-a mărginit activitatea numai în sfera publicisticii și atacurile lui contra organizației sociale au supărat mai mult prin tonul lor ireverențios și caustic, decât prin fondul lor. Aceleași lucruri au fost spuse și scrise și de alții, însă pornite de la Heine ele erau mai iritante, constituind un amestec neîngăduit în treburile unei comunități față de care avea încă prea puține aderențe. La rândul ei, oficialitatea germană nu s-a coborât la măsuri care să lovească direct și personal pe Heine, ci s-a menținut la dispoziții de ordin general, care au putut să-l facă a se socoti el însuși pentru o bucată de vreme indezirabil și au putut să fie și ele una din cauzele exilului voluntar ce și-a impus. Asemenea procedare din partea autorităților de atunci vine și ea să dovedească în bună parte ca nejustificată violența atacurilor lui Heine, îmbrăcat în armura luptătorului pentru libertate. Aceasta se vede și mai clar acum, după mai bine de o sută de ani, când sub regimuri „progresiste", pentru atitudini mult mai puțin provocatoare, nenumărate persoane au plătit cu libertatea, ba chiar cu viața, această îndrăzneală.*

La considerațiile de mai sus vine să se adauge aportul substanțial ce aduce noul venit comunității în care intră. Cum s-ar putea închide pe bună dreptate poarta acestei comunități poetului care a dat cea mai înaltă expresie unei forme lirice caracteristice germane – liedul – și a cărui operă constituie ea singură o etapă importantă în evoluția literaturii germane? Astăzi nu mai poți smulge din literatura germană, fără a o mutila, *Buch der Lieder* și *Harzreise***.

Ca urmare a tuturor faptelor mai sus arătate, integrarea lui Heine în comunitatea germană poate fi socotită acum ca definitivă, iar, ca o

*Nu vor trece nici șase ani de la redactarea acestor rânduri și autorul lor va plăti cu viața, în închisoare, niște presupuse vini (P.B.).

**Trebuie reamintit că Introducerea volumului de față capătă forma finală la un an de la terminarea războiului, iar în Germania nazistă Heine, asemenea altor artiști de origine evreiască, fusese interzis ani îndelungați (P.B.).

confirmare a acestei integrări, în conştiinţa universală numele lui H. Heine este aşa de strâns legat de tezaurul poeziei germane, că nici o consideraţie de altă natură nu le mai poate despărţi*.

Sub lespedea mormântului din cimitirul Montmartre unul din cei mai fermecători cântăreţi ai iubirii îşi doarme mai departe somnul lui netulburat. Pământul ospitalier al Franţei a oferit astfel loc de veşnică odihnă unui mare poet german, bun şi sincer prieten. De ce n-ar porni şi din această împrejurare o fericită sugestie cu privire la viitoarele raporturi dintre cele două nobile naţiuni?

Făcăeni, 1946

ION BENTOIU

*Trebuie subliniat încă o dată cât de fertilă s-a dovedit creaţia poetică a lui Heine pentru muzica germană. Să citâm doar, în afară de Schubert şi Schumann, deja pomeniţi, pe Mendelssohn, Liszt, Brahms, Wolf... (P.B.)

TABEL CRONOLOGIC

1797 La 13 decembrie se naşte, în Düsseldorf, Harry Heine, al cărui prenume va fi germanizat mai târziu în Heinrich. Tatăl lui, Samson Heine, era un hamic negustor de stofe, iar mama, Peira (Betty) von Geldern, o femeie sensibilă, interesată de Rousseau, Goethe, poezie şi artă.

În acelaşi an apăruseră *Hermann şi Dorothea* de Goethe, prima parte a romanului *Hyperion* de Hölderlin şi primele traduceri ale lui Fr. Schlegel şi L. Tieck din Shakespeare.
Se naşte Franz Schubert.

1798 Friedrich Schlegel, animatorul romantismului incipient de la Jena, şi fratele său August Wilhelm întemeiază publicaţia „Athenäum", organ al noului curent.

1799 Schiller se stabileşte la Weimar, pentru a se afla mereu în apropierea lui Goethe.
Vede lumina zilei Alexandr Puşkin, la Moscova.
Joseph Haydn compune oratoriul *Creaţiunea.*
Are loc lovitura de stat a lui Napoleon, la 18 Brumar (9 noiembrie), şi se proclamă consulatul.

1800 În „Athenäum" sunt publicate *Hymnen an der Nacht (Imnurile către noapte)* de Novalis.

Fr. E. D. Schleiermacher, în *Rede über Religion (Cuvântări despre religie),* consideră aceasta nu ca dogmă sau morală, ci ca o simţire mistică a sufletului.

1802 François René de Chateaubriand publică *Génie du christianisme (Geniul creştinismului).*

Se naşte Victor Hugo.

1803 Se naşte Hector Berlioz.

Sub presiunea lui Napoleon, numeroasele state germane sunt desfiinţate şi alipite la Prusia, Bavaria şi Würtenberg.

1804 Jean Paul publică povestirea *Flegeljahre (Vârstă ingrată)* şi *Vorschule der Ästhetik (Introducere în estetică).*

Napoleon se proclamă împărat al Franţei.

1805 Moare Friedrich Schiller la Weimar.

Napoleon câştigă, împotriva Rusiei şi Austriei, zdrobitoarea victorie de la Austerlitz; este semnat tratatul de alianţă franco-prusac.

1806 Clemens Brentano şi Achim von Arnim dedică lui Goethe primul volum din culegerea de poezii populare *Des Knaben Wunderhorn (Cornul fermecat al băiatului).*

Heinrich von Kleist scrie comedia populară *Der zerbrochene Krug (Ulciorul sfărâmat),* pe care Goethe a reprezentat-o în teatrul de la Weimar doi ani mai târziu.

În iulie Napoleon înfiinţează Confederaţia renană, alcătuită din 16 state germane, sub protectorat francez. În august Sfântul Imperiu roman de naţiune germană este desfiinţat. Împăratul Francisc II îşi depune coroana şi devine Francisc I, rege al Austriei.

La 14 octombrie Napoleon zdrobeşte armata prusacă la Jena şi Auerstedt, apoi ocupă Berlinul.

1803(?) – 1807 Harry Heine urmează învăţământul elementar, întâi într-o şcoală germană, apoi într-una evreiască.

1807 G.F.W. Hegel dă la iveală *Die Phenomenologie des Geistes (Fenomenologia spiritului)*

Se semnează tratatul de pace de la Tilsit: Prusia este dezmembrată; ia ființă regatul Westfaliei, cu Jerôme Bonaparte pe tronul regal, și Marele Ducat al Varșoviei.

1807-1814 H. Heine învață la gimnaziul din Düsseldorf, organizat pe atunci ca un liceu francez, deoarece orașul era capitala ducatului Kleve-Berg, creat de Napoleon și aflat sub dominația învingătorilor. Astfel și-a însușit viitorul poet limba acestora și a fost marcat de influențele culturii franceze. Aceasta este epoca lecturilor lui formative – îndeosebi *Don Quijote* de Cervantes și *Călătoriile lui Gulliver* de Swift – a încercărilor poetice, precum și a primelor experiențe sentimentale.

1808 Apar: *Faust I* de Goethe, *Reden an die deutsche Nation (Cuvântări către națiunea germană*, de Johann Gottlieb Fichte, *Über dramatische Kunst und Literatur (Despre arta și literatura dramatică)* de August Wilhelm Schlegel.

Izbucnește revolta spaniolă contra ocupației franceze.

1808-1813 În acest interval de timp se nasc marii compozitori romantici: Felix Mendelssohn-Bartholdy, Frédéric Chopin, Robert Schumann, Franz Liszt, Richard Wagner și Giuseppe Verdi. Unii dintre ei vor compune muzică inspirată de versurile lui H. Heine, pe alții poetul îi va cunoaște personal.

1810 Madame de Staël tipărește *De l'Allemagne (Despre Germania)*, carte ce a contribuit la formarea curentului romantic în Franța.

Beethoven compune muzica de scenă pentru *Egmont* de Goethe.

Se deschide Universitatea din Berlin.

1811-1814 J.W. Goethe publică cele patru volume ale autobiografiei *Dichtung und Wahrheit (Poezie și adevăr)*.

1812 Jakob și Wilhelm Grimm: primul volum din celebrele *Kinder und Hausmärchen (Povești pentru copii și cămin)*.

George Gordon Byron: primele două cânturi din *Child Harold's Pilgrimage (Pelerinajul lui Child Harold).*

Dezastrul armatei franceze în campania din Rusia.

1813 Germania se mobilizează la luptă contra lui Napoleon, care este învins în „bătălia națiunilor" de la Leipzig.

1814 Adalbert von Chamisso: *Peter Schlemihls wundersame Geschichte (Minunata poveste a lui Peter Schlemihl),* povestea nefericită a omului fără umbră.

Napoleon este exilat în insula Elba; pe tronul Franței este instalat Ludovic XVIII de Bourbon.

1815 Tânărul Heine este dus de tatăl său la târgul din Frankfurt pe Main, pentru a-și începe acolo cariera comercială ca practicant în biroul bancherului Rindkopf, dar își părăsește repede locul, și după două luni de zăbavă ușuratică în marele oraș – când ia cunoștință însă și de indigența din ghetoul evreiesc – se întoarce acasă.

În luna martie Napoleon Bonaparte, pe care Heine îl admira fervent, revine din insula Elba în Franța. Urmează domnia celor „o sută de zile", dar apoi, la 18 iunie, împăratul este învins definitiv la Waterloo, silit să abdice și exilat în insula Sfânta Elena din sudul Oceanului Atlantic.

Ludwig Uhland: *Gedichte (Poezii).*

1816 Samson Heine încearcă din nou să-și lanseze fiul pe calea comerțului încredințându-l fratelui său Salomon din Hamburg, proprietarul unei bănci prospere. Dar nici aici tânărul nu se vădește a fi dotat pentru afaceri. Unchiul său îl finanțează să-și deschidă o casă de comision, „Harry Heine & Comp.", dar aceasta trebuie să fie închisă după numai un an. În schimb se

îndrăgostește de vara sa Amalie (Molly), dar aceasta nu răspunde sentimentelor adânci ale poetului. Decepția provocată de această iubire neîmpărtășită l-a urmărit toată viața.

1818 Clemens Brentano: *Chronika eines fahrendes Schulers (Din cronica unui student călător).*

Giacomo Leopardi: *Canti (Cânturi).*

1819 Heine trece, în sfârșit, examenul de maturitate (bacalaureatul) și se înscrie la facultatea de drept a Universității din Bonn, în speranța familiei că va deveni avocat. Aici, fără tragere de inimă pentru drept, îl interesează prelegerile de istorie, literatură și artă, îndeosebi cursul de germanistică al lui A.W. von Schlegel. Continuă să scrie versuri și lucrează la tragedia *Almansor.*

Filosoful Arthur Schopenhauer publică *Die Welt als Wille und Vorstellung (Lumea ca voință și reprezentare).*

Théodore Géricault pictează celebrul tablou *Le Radeau de la Méduse.*

1820 În toamna acestui an poetul, din motive obscure, părăsește Universitatea din Bonn și se înscrie la cea din Göttingen, pentru a continua *studium juris.* Dar numai după trei luni este eliminat deoarece își provocase un coleg la duel.

Alphonse de Lamartine publică *Méditations poétiques,* versuri ce au favorizat apariția romantismului francez. Apare *Prometheus Unbound (Prometheus dezlegat)* de Percy Besshe Shelley.

1821 În februarie Heine se mută la Universitatea din Berlin, oraș în care va rămâne cu scurte întreruperi timp de

trei ani. El a lăsat şi aici în părăsire studiile juridice, pentru a se dedica aproape numai activităţii poetice. Totodată a intrat în contact cu cercurile intelectuale din capitala Prusiei şi a frecventat salonul literar al celebrei Rahel, soţia diplomatului scriitor Karl August Varnhagen von Ense. Printre cei pe care i-a cunoscut au fost, între alţii, Friedrich de la Motte-Fouqué, Adalbert von Chamisso, Wilibald Alexis, E.T.A. Hoffmann şi Christian Dietrich Grabbe.

Napoleon moare în insula Sfânta Elena.

1822 H. Heine publică la editura librarului Maurer din Berlin o plachetă cu 58 de piese intitulată *Lyrische Gedichte (Poezii lirice)*, care a fost unanim apreciată, inclusiv de exigentul Goethe.

Eugène Delacroix, capul şcolii romantice, pictează tabloul *Dante et Vergile aux Enfers.*

1823 Poetul isprăveşte tragediile cu subiecte istorice *Almansor* şi *Ratcliff* şi le tipăreşte într-un singur volum, despărţite de un nou ciclu de versuri: *Lyrisches Intermezzo (Intermezzo liric).*
În mai părăseşte Universitatea din Berlin, suferind de dureri de cap, şi petrece vara la Lüneburg, Hamburg şi Kuxhaven, unde face băi de mare.

Ludwig van Beethoven: *Simfonia a noua*, care se încheie cu *Oda bucuriei* pe versuri de Fr. Schiller.

1824 În ianuarie se înmatriculează iarăşi la Universitatea din Göttingen, studiind de data asta mai sârguincios, pentru a-şi obţine diploma de absolvire. Peste vară scrie nuvela *Der Rabbi von Bacharach (Rabinul din Bacharach)*, în care evocă momente de persecutare a evreilor în mijlocul secolului XIV, după marea epidemie de ciumă.

În septembrie face o excursie pe jos prin Thuringia și munții Harz.

Tot în anul acesta tânărul poet l-a vizitat pe Goethe.

1825 La 3 mai trece examenul de absolvire mult așteptat de familie, obținând titlul de *doctor juris*. Dar pentru ca titlul să-i poată folosi la ocuparea vreunei funcții publice se convertește la creștinism, primind botezul în biserica protestantă din Heiligenstadt; cu acest prilej își schimbă prenumele din Harry în Heinrich.

Petrece vara făcând o cură de băi și odihnă în insula Nordeney din Marea Nordului, apoi se întoarce la Hamburg unde încearcă zadarnic să-și deschidă un birou de avocatură.

1826 Tipărește la Hamburg primul volum de *Reisebilder (Icoane de călătorie)*, cuprinzând fermecătoarea povestire *Harzreise (Călătorie în Harz)* și două cicluri de poezii. Cartea a fost unanim foarte bine primită și consfințește statutul de mare scriitor al poetului. Ulterior mai apar trei volume în proză *Reisebilder* în anii 1827, 1830 și 1831, cuprinzând: *Nordeney* (impresii din Marea Nordului, scrise în insula omonimă), *Ideen. Das Buch Le Grand (Idei. Cartea Le Grand)*, *Briefe aus Berlin (Scrisori din Berlin)*, *Über Polen (Despre Polonia)*, *Italien (Italia)* și *Englische Fragmente (Fragmente engleze)*.

1827 Petrece câteva luni în Anglia. În octombrie apare, într-un amplu volum, suma versurilor scrise, majoritatea și tipărite, până atunci. Este *Buch der Lieder (Cartea cântecelor)*, opera principală a poetului în vârstă de 30 de ani și temeiul gloriei lui universale, care cuprinde cinci cicluri de poezii (vezi introducerea). Ea a plăcut fără precedent deopotrivă elitei

intelectuale şi poporului, burghezilor şi nobilimii, reformatorilor şi conservatorilor, scriitorilor şi miniştrilor, germanilor şi negermanilor. Tradusă curând în numeroase limbi, *Buch der Lieder* este prima carte literară europeană care a apărut în versiune japoneză.
La sfârşitul lui octombrie Heine pleacă la München, unde lucrează o jumătate de an la publicaţia „Allgemeinepolitische Annalen".

1828 Întreprinde o călătorie prin nordul Italiei, întreruptă de vestea morţii tatălui său, apoi rămâne la Hamburg unde i se mutase familia.

Gérard de Nerval publică *Faust, tragédie de Goethe.*

Moare Franz Schubert, care nu l-a cunoscut pe Heine, dar a scris lieduri pe textul poeziilor sale.

1829 Victor Hugo: *Les Orientales.*

1830 Între 27-29 iulie izbucneşte la Paris revoluţia, care îl obligă pe Carol X să abdice, înlocuindu-l cu Louis-Philippe d'Orléans („regele burghez").

Are loc reprezentarea dramei *Hernani* de Victor Hugo şi faimoasa „bătălie" ce a prilejuit-o.

1831 Heine pleacă, în calitate de corespondent al ziarului „Augsburger Allgemeine Zeitung", la Paris, unde va trăi practic până la sfârşitul vieţii. Dar nu pleacă tocmai de bună voie. Primise un avertisment din partea cancelarului Metternich referitor la legăturile lui cu gruparea *„Junges Deutschland"* *(„Tânăra Germanie")*, animată de idei critice, progresiste. La Paris, deşi a continuat să scrie sporadic versuri, a devenit jurnalist, trimiţând în Germania corespondenţe despre

viața politică și culturală din Franța, și informându-i pe francezi despre religia, filosofia și literatura germană. Cu alte cuvinte, a căutat să se facă înțelese între ele două popoare care știau prea puțin unul despre celălalt. A cunoscut sau/și a stabilit relații de prietenie cu personalități de frunte ale culturii franceze, între care Victor Hugo, Honoré de Balzac, Alfred de Musset, George Sand, Hector Berlioz.
În lunile septembrie-octombrie Heine scrie pentru ziarul din Augsburg comunicarea *Französische Maler (Pictori francezi).*

La Weimar Goethe încheie *Faust II*, care apare postum în anul următor.

Moare G. Fr. W. Hegel.

1832 H. Heine scrie pentru același ziar *Das Bürgerkönigtum (Regatul burghez).*

Moare Johann Wolfgang Goethe.

Nikolaus Lenau publică volumul *Gedichte (Poezii).*

1833 H. Heine scrie eseul *Beiträge zur Geschichte der neuen Literatur in Deutschland (Contribuții la istoria literaturii noi în Germania)* și

1834 *Zur Geschichte der Religion und Philosophie in Deutschland (Despre istoria religiei și filosofiei în Germania).*

Hector Berlioz compune *Harold în Italia.*

1835 Poetul o întâlnește pe Mathilde Crescence Mirat, cu care trăiește *maritalement* până în 1841, când cei doi se căsătoresc religios.

Georg Büchner creează dramele *Dantons Tod (Moartea lui Danton)* și *Woyzeck*, neterminată.

1836 Ludwig Tieck: nuvela *Der junge Tischlermeister (Tânărul meșter tâmplar).*

1837 H. Heine scrie *Uber die französische Bühne (Despre scena franceză);*

1838 *Shakespeares Mädchen und Frauen (Fetele și femeile din teatrul lui Shakespeare);*

1840 *Musikalische Berichte aus Paris (Relatări muzicale din Paris); Ludwig Börne*, un amplu pamflet vitriolant împotriva unui scriitor conațional și prieten apropiat din tinerețe.
Richard Wagner îl cunoaște la Paris pe Heine, a cărui poezie a admirat-o și l-a influențat.

Alfred de Musset: *Poésies complètes.*

1841-1842 În *Atta Troll, ein Sommernachtstraum (un vis din noapte de vară)*, „ultimul cântec al romantismului german", cum spune însuși Heine, acesta a realizat o stranie „epopee lirico-fantastică și ironică", în care susține autonomia creației literare împotriva artei cu tendință.

1843 După 12 ani petrecuți la Paris, face întâia călătorie la Hamburg, pentru a-și vizita mama. Scrie: *Kommunismus, Philosophie und Klerisei (Comunism, filosofie și cler);*

1844 *Deutschland, ein Wintermärchen (Germania, o poveste de iarnă)*, o satiră politică în versuri; *Neue*

Gedichte (Poezii noi), elaborate în perioada 1828-1842, sunt tipărite la o editură din Hamburg. Călătorește din nou în orașul hanseatic pentru a-și transforma într-o rentă viageră subsidiul lunar de 400 franci aur pe care îl primea din 1819 de la banca unchiului său.

1845 Are loc la Dresda premiera operei *Tannhäuser* de Richard Wagner, inspirată în parte de poemul omonim al lui Heine; cu poezia acestuia are tangență și *Der fliegende Holländer (Olandezul zburător)*, reprezentată doi ani mai devreme.

1846 Gottfried Keller dă la iveală primul său volum de poezii: *Gedichte*. Hector Berlioz creează *Damnațiunea lui Faust*, iar Robert Schumann simfonia sa cea mai importantă, a doua.

1847 Heine scrie în proză, un libret de balet, *Der Doktor Faust, ein Tanzpoem (Doctorul Faust, un poem dansant)*, care nu a fost jucat pe scenă niciodată.

1848 Heine are un accident vascular cerebral (ictus apoplectic), cu manifestări paralitice, care îl țintuiește în ultimii opt ani ai vieții la pat, în „gropnița saltelei" (Matrazengruft), cum se exprimă el însuși. Din fericire performanțele intelectuale nu i-au fost afectate și, în pofida unor dureri cumplite de spate, a continuat să scrie, îngrijit cu un devotament caritativ exemplar de soția sa Mathilde.

După revoluția din 22-24 februarie, regele Louis-Philippe a abdicat și s-a proclamat republica, condusă întâi de un guvern provizoriu, apoi, după alegeri, Louis Napoleon Bonaparte devine președintele Franței. Focul revoluției cuprinde aproape toată Europa. În Germania mișcările republicanilor au fost reprimate de autorități.

1850 Se naște Mihai Eminescu.

Moare Honoré de Balzac.

1851 Apare la Hamburg *Romanzero*, ciclu de poezii străbătute de un pesimism amar, create pe patul de suferință.

Are loc premiera Concertului în mi bemol pentru pian și orchestră de Fr. Liszt, cântat de acesta și dirijat de H. Berlioz.

1853-1856 Poetul martirizat nu încetează să scrie versuri, adeseori umbrite de aripa morții; dar și acum el încă „asigură cu migală strălucirea și precizia formei cizelate" (Fritz Martini).

1856 La 17 februarie se stinge din viață Heinrich Heine, socotit în epoca lui cel mai important poet liric de după Goethe, și – ca să-l parafrazăm – „ultimul cântăreț liber silvestru al romantismului". A fost înmormântat în cimitirul Montmartre din Paris.

*

1857 Apare cartea *les Fleurs du Mal (Florile Răului) de Charles Baudelaire.*

1869 Se tipăresc la Hamburg *Letzte Gedichte und Gedanken (Ultime poezii și gânduri).*

1875 Se naște la Praga Rainer Maria Rilke, cel mai însemnat poet liric postromantic.

1884 Se publică *Memoiren (Memorii)* privitoare la copilăria lui Heine, fragmente dintr-un amplu volum cenzurat (distrus?) în mare parte de familia poetului.

AL. POP

POEZII

ÎNSEMNĂRI DESPRE TRADUCERE

Din toată literatura poetică străină H. Heine este scriitorul care a avut în românește cei mai mulți traducători. Începând de la apariția primelor numere din „Convorbiri literare", cântecele și romanțele acestui poet au ispitit mereu pe aceia care doreau să înfățișeze cititorilor români frumusețile literaturii universale. Timp de mai bine de optzeci de ani, fie în publicații periodice, fie în broșuri deosebite, multe din poeziile lui H. Heine au fost puse la îndemâna publicului cititor la intervale tot mai dese, astfel că numele acestui mare scriitor a ajuns unul din cele mai cunoscute în lumea literară românească.

Societatea literară „Junimea", pe lângă celelalte considerabile contribuții aduse culturii noastre naționale, are și meritul de a fi atras atenția lumii literare românești asupra poeziei popoarelor nordice, german și englez, ca o întregire a posibilităților noastre de orientare – întrucât până la acea dată noi cunoscusem și ne însușisem aproape exclusiv cultura și literatura franceză.

În studiile sale critice asupra poeziei, care constituie primii pași siguri în domeniul esteticii literare, marele îndrumător Titu Maiorescu, sufletul „Junimii", se folosește pentru exemplificările sale de numeroase citații din Heine, alături de altele luate din marii poeți ai omenirii, scoțând astfel în vedere adevărata lui valoare. De la această dată încep să apară chiar în coloanele revistei „Convorbiri literare" încercări de a reda în versuri românești poeziile lui H. Heine.

Numărul traducătorilor lui Heine, începând din primele timpuri ale „Convorbirilor literare", cu generalul Skeletti și până azi, este impresionant. Acel care a făcut mai simțite cititorilor români frumusețea liricii lui Heine este desigur Șt. O. Iosif. Acest duios poet, într-un volum de proporții modeste, dar cu netăgăduit talent, a transpus în limba noastră chiar în anii dintâi ai acestui secol o parte din liedurile și romanțele marelui cântăreț al iubirii.

Răsunetul poeziei heiniene în literatura română și traducătorii, care s-au străduit să ne-o pună la îndemână, se pot amănunțit cunoaște din două broșuri datorite lui I. E. Torouțiu, acel neobosit cercetător

prin sacrificiul, hămicia și priceperea căruia avem astăzi adunat cu grijă un material documentar considerabil privitor la epoca cea mai glorioasă și mai interesantă a culturii noastre.

Volumul de față cuprinde, strânse la un loc, un număr mare de traduceri din poeziile lui Heine, făcute de aceeași persoană și alese astfel ca să dea o idee cât mai apropiată asupra întregii lui opere. Aceste traduceri sunt rodul ostenelilor din ceasurile pe care împrejurările vieții mi-au îngăduit să le întrebuințez numai pentru propria mea mulțumire. Începutul lor se situează cu patru decenii în urmă și cea dintâi din ele s-a tipărit în revista „Viața Nouă" prin anul 1906.

N-a fost în intenția mea din capul locului să dau la iveală un volum întreg din poeziile lui Heine, dar într-un răstimp atât de îndelungat, alăturându-se bucată lângă bucată, s-a strâns pe nesimțite material îndestulător pentru volumul acesta.

Faptul că aceste traduceri au fost făcute la date deosebite, de multe ori destul de îndepărtate între ele, lămurește desigur varietatea însușirilor de limbă, de ton și chiar de ținută literară, care nu poate scăpa unui cititor atent și cu suficient discernământ critic.

Unele din traducerile volumului de față au fost tipărite în cursul vremii prin diferite publicații periodice dintre care pot menționa următoarele:

„Viața nouă" de sub conducerea filologului de renume european Ovid Densusianu, care și-a intitulat așa revista, cred eu, ca un ecou al frumosului curs de Dantologie ținut de dânsul pe atunci, împrumutând acest nume de la opera lui Dante „Vita Nuova".

„Flacăra", condusă de Const. Banu, om de aleasă cultură, distins conferențiar și scriitor, înzestrat orator politic și parlamentar.

„Convorbiri literare", bătrâna încă pe atunci revistă a vechii „Junimi".

„Analele Dobrogei", temeinică manifestare de cultură regională, ale cărei merite excepționale revin în întregime ilustrului geograf și talentat scriitor, care a fost profesorul universitar Const. Brătescu. Numele său rămâne pentru totdeauna legat de România dintre Dunăre și Mare, care a fost obiectul aproape exclusiv al cercetătorilor și studiilor lui.

Dar multe dintre traducerile mele văd lumina tiparului pentru întâia dată abia acum, cu apariția prezentului volum și această întârziere se datorește în mare parte îndemnului din care a pornit însăși această activitate.

Așezarea poeziilor în volum am făcut-o ținând seamă de ordinea cronologică a originalelor, care bineînțeles nu are nici o

potrivire cu aceea a traducerilor. Am ales această așezare, fiindcă ea înlesnește cititorilor putința de a urmări evoluția liricii lui Heine. Astfel volumul începe cu poezii din *Suferințe tinere* și continuă cu bucăți din celelalte cicluri, care s-au adăugat succesiv formând împreună *Cartea Cântecelor.* Urmează apoi traduceri din ciclurile cuprinse în *Poezii noi* care alcătuiesc a doua perioadă din lirica lui Heine. În sfârșit vin la rând creațiile din *Ultime poezii*, cu care se încheie activitatea lui poetică.

Ar fi banal să repet aici cunoscutele locuri comune asupra greutăților ce trebuie învinse, când e vorba să se redea într-o limbă streină creațiile unui adevărat poet. Ba pot încredința pe cititori că am gata și țin la dispoziția lor o serie de maxime și locuțiuni în limbi streine, relative la aceste greutăți. Cine nu vrea însă să renunțe la folosul indiscutabil al traducerilor, trebuie în chip necesar să se mulțumească și cu o realizare aproximativă. Totul este ca aproximația să nu fie așa de mare încât să se irosească în întregime frumusețile reale ale originalului.

În ce măsură am reușit să redau măcar o modestă parte din comoara de simțire cuprinsă în fiecare din poeziile traduse, eu însumi aștept să aflu de la aceia care se vor osteni să le citească.

București, 1950 I. B.

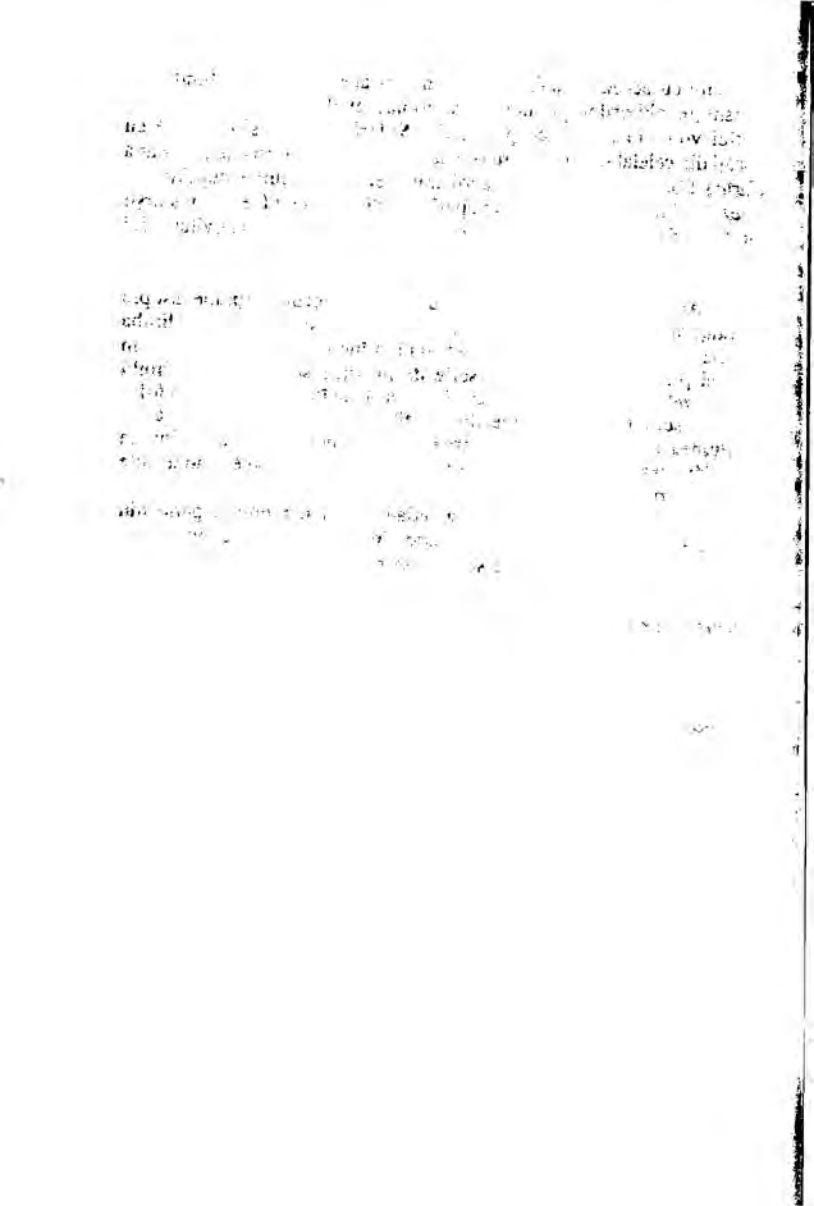

Din CARTEA CÂNTECELOR

Dormeam uşor, scăpat de griji
Şi trudnică mâhnire,
Când se ivi o fată-n vis
Frumoasă peste fire.

La fel cu marmora la chip
Era frumoasa fată,
Avea mărgăritare-n ochi,
Cosiţa ondulată.

Păşi spre mine-ncet, încet,
Cu palida-i figură
Şi lin de piept mi se lipi
Întreaga ei făptură.

Grăbită inima-mi bătea
De chin şi dor de viaţă,
Dar pieptul fetei nemişcat
Părea c-ar fi de gheaţă.

„De nu zvâcneşte pieptul meu,
Nici inima-nghe̦ţată,
Puterea dragostei o ştiu
Şi pofta ei mă-mbată.

N-am roşii buze şi obraji,
Nici sânge n-am în vine,
Dar nu te teme – că mi-eşti drag
Mai mult decât oricine."

Aşa de strâns mă-mbrăţişă,
Aproape să mă doară –
Cântă cocoşul şi pieri
Vedenia uşoară.[1]

Mulţime de palide umbre
La strigătul meu alergară –
În bezna din care veniră
Acum ele nu vor să piară.

În prada fiorilor spaimei
Descântecul azi l-am uitat
Şi, iată, fantomele mele
Mă poartă cu ele-n sabat.

– „Lăsaţi-mă, negrilor demoni,
Cu vaierul vostru nespus!
Mai e bucurie destulă
Aici în lumina de sus.

Mă-ndeamnă-nsetatul meu suflet
Spre gingaşe flori zâmbitoare –
De-i scris să-mi rămână streine,
Viaţa la ce-i bună oare?

La piept doar o singură dată
Aş vrea să le mângâi tăcut
Şi celei mai dulci suferinţe
Să-i dau doar un singur sărut.

Aş vrea doar o dată din gură-i
S-aud mult doritul cuvânt
Şi merg bucuros orişiunde
Cu voi, arătări din mormânt."

Fantomele-mi prinseră vorba
Cu groaznice schime drăceşti.
– Iubito, sosii lângă tine;
Iubito, acum mă iubeşti?[2]

E tot mai sporit neastâmpărul meu.
Doar câteva ore – şi-o văd pe-ndelete
Pe cea mai cu nuri din frumoasele fete;
Tu, inimă dragă, te zbuciumi din greu.

Şiragul de ore, ce leneş popor!
Încet se târâsc şi se mişcă-ntr-o doară,
Pe drum, anevoie, câscând se strecoară;
Te mişcă mai repede, leneş popor!

M-a strâns nerăbdarea în cleşte de foc,
Dar orele nu ştiu nimic de iubire;
Legate-ntre ele prin tainice fire,
De graba iubiţilor crunt îşi bat joc.

Doar numai singur cu mâhnirea
Umblam pe sub copaci visând
Şi visele de altădată
Îmi pătrundeau din nou în gând.

De unde ştiţi, voi păsări, vorba
Ce-o tot cântaţi mereu pe sus?
Vai, inima-mi să n-o audă
Că iar o prinde dor nespus.

– „A fost aici o fetişcană
Şi-o tot cânta mereu de zor;
Din gura fetei noi am prins-o
Şi astăzi o cântăm în cor."

Lăsaţi povestea la o parte,
Viclene păsări – eu vă spui;
Voi vreţi să-mi ştiţi amărăciunea,
Dar n-o destăinui nimănui.

Pe inimă-mi pune mânuța, de vrei;
Auzi niște zgomote-n camera ei?
Într-însa un meșter hapsân și sanchiu
Cioplește de zor, ca să-mi facă sicriu.

El ziua și noaptea cioplește mereu,
De-mi strică și liniștea somnului meu.
Mai repede, meștere, lucrul ți-l curmă,
Să-mi aflu odihna în somnul din urmă.

Leagăn drag al suferinței,
Drag mormânt al păcii mele,
Scump oraș, te las cu bine
Și mă duc sub alte stele.

Prag sfințit, ce-l calcă dânsa,
Azi în urma mea rămâi;
Bun rămas, sfințite locuri,
Unde am zărit-o-ntâi.

– Prea frumoasa mea stăpână,
Dacă nu-mi ieșeai în drum,
Nu m-aș zbate cu durerea,
Cum din greu mă zbat acum.

N-am cercat prin rugăminte
Să te-nduioșez cumva;
Doar un trai tihnit, iubito,
Vream să duc în preajma ta.

Dar cu vorbe-nveninate
Ne-ndurată m-ai gonit –
Plec cu inima bolnavă
Și cu sufletul rănit.

Cu toiagul drept tovarăș,
Eu prin lume trist voi trece,
Până când mi-o da odihna
Groapa umedă și rece.

Stau cetăți și munți puternici
Oglindindu-se în Rin;
Sprinten luntrea mea plutește
Sub un cer frumos, senin.

Eu privesc tăcut la valuri,
Cum în tremur se agită –
Se deșteaptă-ncet simțirea
Ce-i în pieptu-mi adormită.

Către el mă cheamă râul
Vesel scânteind în soare,
Dar în noaptea din adâncu-i
Șade moartea pânditoare.

– Tu, ce porți pe față zâmbet
Iar în suflet viclenie,
Ești icoana dragii mele,
Râu cu unda argintie.

Din fluturi de aur şi flori minunate
Voi face podoabă acestui volum,
Căci el e sicriul în care-s culcate
Cântările mele de până acum.

O, carte, mi-aş pune şi dorul în tine!
Pe groapa iubirii, ce tristă muri,
Se leagănă floarea odihnei depline,
Sortită şi mie când nu voi mai fi.

Cântările mele-s năvalnic pornite
Din sumbre adâncuri de suflet învins,
Precum printre flăcări spre cer îşi trimite
Torentul de lavă vulcanul nestins.

Tăcute-s acuma pe alba hârtie,
Cu rece privire şi fără ecou,
Dar flacăra veche din nou le învie,
Când suflul iubirii le-atinge din nou.

Tresar cu uimire din lunga lor jale
De suflul iubirii cu rouă udate –
Ajunge volumul şi-n mâinile tale,
O, dulce iubire din ţări depărtate.

Atunci se dezleagă şi vraja cântării,
Iar slovele cărţii din negrele şire
Privindu-te-n ochii ca undele mării
Ţi-or spune cuvinte de dor şi iubire.

Când stau cu tine, draga mea,
Tot pieptu-mi se dezleagă,
Mă simt bogat, cât aş putea
Să cumpăr lumea-ntreagă.

Când poarta-n urma mea s-a-nchis
Şi singur mă strecor,
Belşugul piere ca un vis
Şi sunt un cerşetor.

ÎNTRISTATUL

De băiatul slab şi palid,
Cine-l vede, se-nfioară,
Pe obrajii lui e scrisă
Suferinţa ce-l doboară.

Calda frunte-i răcoreşte
Boarea serii-nduioşată
Şi sunt gata să-i zâmbească
Fete mândre altădată.

Din oraş îl poartă paşii
Spre pădurea cu izvoare,
Cu frunzişul plin de freamăt
Şi de pasări cântătoare.

Dar abia-n desiş pătrunde
Chipul palid al tristeţii –
Freamătul i-acuma jalnic,
Muţi acuma-s cântăreţii.

CÂNTECUL OSÂNDITULUI

Când biata bunică fu prinsă vrăjind,
Voiră s-o ardă de vie;
Dar n-a spus nimic la-ntrebările lor,
Din câte-ar fi vrut ei să ştie.

Şi când în sfârşit o zvârliră-n cazan,
Cumplit a strigat pân-să moară;
Iar sufletul ei printre aburi fierbinţi
Zbură prefăcându-se-n cioară.

– Bunică micuţă cu chipul smolit,
La mine de ce nu vii oare?
Zburând printre gratii merinde s-aduci
Aici în tăcuta-nchisoare.

Bunică micuţă smolită la chip,
Păzeşte-mă, rogu-mă ţie,
Să nu-mi scoată ochii mătuşă-mea, când
Voi fi atârnat în frânghie.

SOLIA

Pe cal, băiete, pune șaua
Și-aruncă-te grăbit pe el –
Pornește-ntins pe șes, prin codri,
La craiul Duncan, la castel.

Acolo-n grajduri te strecoară
Și-ntreabă astfel pe grăjdar:
„Din fete care, ca mireasă,
Pășește astăzi la altar?"

De spune: „Bruna se mărită"
Ca vântul vin de-mi adă vești;
Dar, de-i afla că-i nunta blondei,
Atunci deloc să nu zorești:

Să mergi atunci la frângherie
Și ia un șreang, oricât îți cere;
Sosind apoi la pas cu calul,
Întinde-mi șreangul în tăcere.

CÂNTĂREŢII IUBIRII

Spre concursul pentru cântec
Cântăreţii merg în şir –
E o-ntrecere ciudată,
E un prea ciudat turnir.

Fantezia-n astă luptă
Este calul năzdrăvan,
Arta-i scut de Minnesänger[3]
Şi cuvântu-i buzdugan.

Doamne mândre-n jos la luptă
Cată din balconul lor;
Unde-i însă doamna care
Va cinsti pe-nvingător?

Când se-ndreaptă spre arenă,
Alţii-s teferi şi vioi,
Doar noi singuri, cântăreţii,
Ducem rana morţii-n noi.

Cel ce-n suflet sângerează,
Învingând în lupta dură,
Are cel mai bun elogiu
Spus din cea mai mândră gură.

❄

CĂLĂTORIE PE MARE

Proptind catargul trist privesc
La unda ce s-agită;
Adio țară! Nava mea
Alunecă grăbită.

Acuma trec prin dreptul ei –
Sclipește geamu-n soare.
Să-mi facă semne, colo sus,
De ce nu-i nimeni oare?

Voi, lacrimi, nu-mi întunecați
A ochilor vedere;
Tu, inimă, să nu te frângi
De prea multă durere.

CÂNTECUL CĂINŢEI

Zorit bietul Ulrich lucrează-n pădure
Sub frunza de vânt clătinată.
Privind pe sub ramuri zăreşte departe
O dragă făptură de fată.

Grăieşte sărmanul: „Frumosul ei chip
Atâta de bine i-l ştiu,
Că dulcea icoană în suflet o port
Şi-n lume când sunt şi-n pustiu.

Ca doi trandafiri de curând înfloriţi
Sunt buzele ei mititele,
Dar vorbe urâte, amare ocări
Adesea străbat printre ele.

Iar gura e parcă un mândru boschet
Şi-n el trandafirii frumoşi,
La umbrele cărora stau de pândesc
Şi şuieră şerpi veninoşi.

Gropiţa iubită ce umple de drag
Obrazul frumos de minune,
E groapa spre care de mult m-au împins
Dorinţele mele nebune.

Frumoasele bucle din părul bogat
Şi negru precum e păcatul
Sunt laţuri viclene şi pline de vrăji,
În care m-a prins necuratul.

Şi ochii aceia atât de adânci
Şi limpezi ca apa din vad,
Crezui că sunt porţi care duc înspre cer,
Dar fuseră porţi către iad."

Dă zor bietul Ulrich, lucrează mereu,
Frunzişul foşneşte mai tare –
Acuma zăreşte un alt chip venind,
Ce-i palid şi plin de-ntristare.

Şi geme sărmanul: „O, dulcea mea mamă,
Iubirea-ţi fu fără hotar,
Dar eu, ca răsplată, cu vorba şi fapta
Făcutu-ţi-am traiul amar.

De lacrime ochii aş vrea să ţi-i zvânt
În focul durerilor grele;
Obrajii cei palizi vreau rumeni să-i fac
Cu sângele inimii mele."

Grăbeşte sărmanul, lucrează de zor
Şi noaptea se lasă-n pădure.
Prin ramuri porneşte şi vântul acum
Şi glasuri încep să murmure.

Iar Ulrich aude cuvintele lui
Cum vin înapoi înmulțite,
Căci prind să-l îngâne șăgalnice pasări,
Ce zboară spre cuib fericite.

Începe să cânte un cântec duios,
Al tristei căințe ecou
Și când isprăvește duiosul său cânt,
Pornește să-l cânte din nou.

MAMEI MELE

I

Eu capul sus îl ţin, c-aşa mi-e firea,
Purtarea mea e dârză şi-ndrăzneaţă;
Pe rege chiar să-l am aci în faţă,
În jos eu tot nu mi-aş pleca privirea.

Şi totuşi, mamă, fac mărturisirea:
Oricât îmi e pornirea de semeaţă,
În juru-ţi plin de farmec şi dulceaţă
Sfioasă mi-e şi gingaşă simţirea.

Au duhul tău în taină mă frământă,
Înaltu-ţi duh ce toate le pătrunde
Şi dornic, strălucind, spre cer s-avântă?

Durerea-n suflet nu mi-o pot ascunde,
Că deseori mâhnii fiinţa sfântă –
Răspuns amar iubirii ei profunde.

II

Cu gând nebun te părăsii odată:
Pornii să umblu-n toată omenirea,
Crezând astfel să pot găsi iubirea,
S-o strâng cu dor pe inima-nsetată.

Pe multe căi îmi duse rătăcirea
La porți streine mâna mea să bată,
Cerșind un pic de dragoste curată –
Dar numai ură mi-a-ntâlnit privirea.

Umblat-am astfel ani și ani de-a rândul
Neprețuitul dar în van căutându-l
Și trist pornii spre vatra părăsită.

Tu, mamă,-n prag ieșitu-mi-ai-nainte
Și strălucea-n privirea ta fierbinte,
Iubirea cea nespus de mult dorită.[4]

Privind în ochii tăi îmi piere
Din suflet orişice durere;
Sărutul gurii minunate
Îmi dă puteri şi sănătate.

De sânul tău de mă lipesc,
Adie vânt dumnezeiesc;
Dar dacă-mi spui: „Ce drag îmi eşt
Amare lacrimi îmi stârneşti.

Aș vrea să torn întregu-mi suflet
În cupa crinului de nea –
Sunând din el să se ridice
Un cântec pentru draga mea.

De viață să tresalte cântul,
Ca sărutarea minunată,
Pe care-n ceasul plin de taină
Iubita mi-o dădu odată.

De mii de ani aceleaşi,
Înfipte-n locul lor,
Stau stelele pe boltă
Privindu-se cu dor.

Vorbesc o limbă rară,
Frumoasă şi bogată,
Ce nu pot filologii
S-o-nveţe niciodată.

Dar eu am învăţat-o
Şi n-o mai pot uita,
Gramatică, iubito,
Mi-a fost făptura ta.

Pe aripi de cântec, iubito,
În zbor te voi duce cu mine
Spre ţărmul sfinţitului Gange
Cu pajişti de farmece pline.

Acolo-nfloreşte-o grădină
Sub raze tăcute de lună
Şi florile albe de lotus
Aşteaptă pe sora lor bună.

S-alintă, zâmbesc viorele
Privind către aştrii cereşti,
În taină şoptesc trandafirii
Şi spun parfumate poveşti.

În umbră sfioasa gazelă
În fiece clipă tresare –
S-aude departe şi râul
Cu murmurul undelor clare.

Acolo lăsându-ne-n voie
Cu largile aripi închise,
Gusta-vom iubirea şi pacea
În cel mai frumos dintre vise.[5]

Se turbură floarea de lotus
De caldele raze de soare –
Aşteaptă cu fruntea plecată,
Ca noaptea din cer să coboare.

Crai-nou, mult iubitul ei mire,
O-ncântă cu blânda-i lumină
Şi dânsa din văluri s-arată
Cu chipu-i de floare-regină.

Vărsându-şi mireasma-nfloreşte
Şi cată spre bolta de sus,
Suspină şi tremură toată
Pătrunsă de farmec nespus.[6]

În Rin, în unda lui domoală,
La umbra falnicilor tei,
Visând adânc se oglindește
Colonia cu domul ei.

Se află-n dom un chip de fată,
Pe fond de piele, auriu –
Mângâietor lucea odată
În bietu-mi suflet gol, pustiu.

În jurul chipului femeii
Sunt îngeri mulți și viorele –
Obrajii, buzele și ochii
Sunt chiar la fel cu-ai dragii mele.

Închin minunate canzone
Privirilor sale senine;
Micuța și rumena-i gură
O cânt în frumoase terține;
Le fac obrăjorilor stanțe
Din versuri sonore și pline.
... Și inimă dac-ar avea,
Aș face-un sonet pentru ea.

Neroadă-i lumea, lumea-i oarbă
Şi mai absurdă ca oricând;
Ea spune, dragă, despre tine,
Că n-ai deloc caràcter blând.

Neroadă-i lumea, lumea-i oarbă
Şi-i zilnic tot mai fără minte;
Ea nu-ţi cunoaşte sărutarea,
Ce dulce e şi ce fierbinte.

Ca zeița frumuseții
Draga mea-i în strălucire –
Un bărbat strein, o Doamne!
Azi îi e cinstitul mire.

Inima-mi îndurătoare
Vorbe rele n-o să-i spună –
Rabdă inimă, și-o iartă
Pe iubita mea nebună.

Eu nu te cert că dorul mă sfâşie,
Că singur azi mă zbucium, nu te cert.
Măcar că străluceşti în bogăţie,
O rază nu-i în sufletu-ţi deşert.

O ştiu de mult, căci te-am văzut în vis –
Văzui că-n inimă-ţi e noapte grea,
Văzui ce şarpe ţii acolo-nchis
Şi ce pustiu de jale porţi în ea.

Răsună cântări de vioară şi flaut
Şi trâmbiţi răzbat printre ele –
În hora miresei o văd tropotind
Pe dragostea inimii mele.

În cântec de fluier şi zvon de ţimbal
Petrec pe-ntrecute nuntaşii –
Şi totuşi prin larma ce creşte mereu
S-aud suspinând îngeraşii.

Micuțele flori dac-ar ști
Ce rană adâncă e-n mine,
Cu lacrimi atunci ar veni
Durerea din ea să-mi aline.

Duioasele privighetori
De-ar ști cât mi-e jalea de mare,
Cu-ai cântului gingași fiori
Durerii mi-ar da ușurare.

Și cât mi-e durerea de vie,
De-ar ști auritele stele,
Spre mine-ar porni din tărie,
Purtând vindecarea-mi cu ele.

Dar dânsele nu-mi știu durerea –
Mi-o știe o singură fată:
Aceea ce-și picură fierea
În inima mea-ndurerată.

Ţi-au spus de mine multe
Şi mult m-au tot bârfit –
De crunta mea durere
Nimic n-au pomenit.

În şoaptă mă huliră
Mişcând din cap tăcut;
Au zis că-s necuratul
Şi toate le-ai crezut.

Dar ce-i mai rău ca toate
Ei nu cunosc de-ajuns;
Căci răul cel mai mare
Îl port în piept ascuns.

În ochii ei albastre flori
Şi trandafiri în obrăjori
Şi crinii albi ai mâinilor
Cu toatele-nfloresc mereu –
Doar inima tânjeşte greu.

Frumoasă e firea
Şi bolta-i senină
Şi boarea ce suflă
E caldă şi lină
Şi florile-n luncă
Cu zâmbet se-nclină
Şi boabe de rouă
Sclipesc în lumină
Şi, veselă, lumea
De chiote-i plină –
Şi totuşi dorinţa
Spre groapă mă poartă,
Să dorm împreună
Cu dragostea moartă.

(Variantă)*

Atât de frumoasă e lumea
Şi bolta-i atât de senină
Şi boarea de vânt, care-adie
Atât e de caldă şi lină.
Şi florile-n lunca-nflorită

*Toate variantele din acest volum aparţin traducătorului.

Şoptind între ele se-nclină
Şi pline de boabe de rouă
Scânteie sclipind în lumină
Şi oamenii-s veseli şi lumea
De vesele chiote-i plină.
Şi totuşi mă mistuie setea
De liniştea umedei groape
Şi-aş vrea de iubita mea moartă
Să fiu mai degrabă aproape.[7]

Iubito, când te-or aşeza
Într-un mormânt întunecat
Eu mă cobor în groapa ta
Cu capul trist în jos plecat.

Te strâng la piept şi te sărut
În noaptea tristă şi pustie,
Chip rece, palid şi tăcut,
Voi fi şi eu asemeni ţie.

Se scoală morţii şi dansând
Pornesc în veselul sabat;
Dar noi rămânem în mormânt
Şi tu mă ţii îmbrăţişat.

Când morţii toţi vor fi chemaţi
La judecata de apoi,
În groapă, strâns îmbrăţişaţi,
Rămânem numai singuri noi.

În nord stă bradul singur
Pe stânca de granit,
Sub haina de zăpadă
În somnu-i adâncit,

Visând la palmierul
Din țările cu soare,
Ce stă tăcut și singur
Pe stânca-i arzătoare.

(Capul vorbeşte:)

De ce nu-s oare scăunelul
Ce stă iubitei sub picioare?
Oricât de rău lovit de dânsa,
Eu tot n-aş spune că mă doare.

(Inima:)

De ce nu-i oare cu putinţă,
Să fiu pernuţa ei de ace?
Cu cât mai tare m-ar împunge,
Cu-atât mai veselă m-aş face.

(Cântecul:)

De ce nu-s oare papiota,
Cu care ea-şi bucleză părul?
Şoptindu-i tainic la ureche,
I-aş spune dragii adevărul.

Iubito, de când ai plecat,
Eu râsul de tot l-am uitat;
De-atunci mulţi nerozi am văzut,
Să râd însă n-am mai putut.

Iubito, de când m-ai uitat,
Şi plânsul din ochi mi-a secat;
Durerile inima-mi frâng
Şi totuşi eu nu pot să plâng.

Din chinurile mele mari
Fac cânturile mititele,
Ce pleacă-n zbor grăbit apoi
Spre inima iubitei mele.

Ajung la dânsa, dar se-ntorc
Oftând adânc de jale grea
Şi plâng amar şi nu voiesc
Să spună ce-au văzut în ea.

Gătiţi burtă-verzii se plimbă
Pe câmp şi prin umbra pădurii;
Prin chiot şi sprintene salturi
Slăvesc frumuseţea naturii.

Clipindu-le ochii admiră
Cum totul romantic apare –
Şi soarbe cântarea de vrăbii
Urechea pleoştită şi mare.

Dar eu la fereastra odăii
Îmi spânzur cernite perdele,
La vizită-n mijlocul zilei
Să vină fantomele mele.

Şi iată că vechea iubire
Din lumea fantomelor vine;
Alături îmi şade şi plânge,
De-mi sfâşie inima-n mine.

Iubito, plutim împreună
În luntrea pornită pe mare,
Pierzându-ne-n noaptea tăcută
Pe umeda apei cărare.

Ostrovul nălucilor zace
Sub slaba lumină de lună –
Se vede şi danţul de neguri
Şi dulce cântare răsună.

Cântarea şi danţul ne-mbie
Cu tot mai plăcută ispită –
Dar trecem tăcuţi mai departe
Pe-ntinderea nemărginită.

Îmi face semn o mână albă
Din basme vechi de altădată –
În ele cântece măiestre
Vorbesc de-o țară fermecată.

Flori mari acolo parfumează
Amurgul rumen când se lasă
Și stau privindu-se-ntre ele
Cu chip suav ca de mireasă.

Copacii toți grăiesc aievea
Și arii intonează-n cor,
Din stânci țâșnesc izvoare limpezi
Cu muzică de dans ușor.

Răsună cânturi de iubire
Cum încă n-ai mai auzit
Din clipa când pătrunse dorul
În sufletu-ți adânc uimit.

Tânjește inima-mi s-ajungă
În ăst ținut dumnezeiesc
Scăpat de griji și de durere
Ferice-ntr-însul să trăiesc.

Dar visul drag mi se destramă
În zori când soarele s-arată –
Ca spuma undei se topește
Această țară minunată.

Mi-ai fost şi-mi eşti nespus de dragă
Şi lumea de s-ar prăbuşi,
Văpăile iubirii mele
De sub ruini ar izbucni.

Din viața mea făcură
Un vis chinuitor –
Amicii cu iubirea,
Ceilalți cu ura lor.

În apă și pe pâine
Mi-au pus venin să mor –
Amicii cu iubirea,
Ceilalți cu ura lor.

Dar cine-mi dete zbucium
Mai mult ca lumea toată,
Nu mi-a purtat nici ură,
Nici dragoste vreodată.

Cântarea mea-i înveninată?
Dar altfel nici nu se putea –
Când viaţa mea curgea senină
Destul venin vârsaşi în ea.

Cântarea mea-i înveninată?
Dar altfel nici nu se putea –
Atâţia şerpi se zbat în mine,
Ba chiar şi tu, iubita mea.

Același vis vechi iar mă fură:
În noaptea de mai viorie,
Sub ramuri de tei înflorite,
Credință juram pe vecie.

Ce râs, dezmierdări și săruturi
Și ce nebunești jurăminte –
Ba chiar mă mușcai și de mână,
Să pot mai ușor ține minte.

Iubito cu ochi mari și limpezi,
Dar care deloc nu-ți ții gura,
În regulă fu jurământul
Dar fu de prisos mușcătura.

Am plâns în somn, iubito,
Visam c-ai fi murit
Şi chiar după trezire
Plânsei necontenit.

Am plâns în somn, iubito,
Visam că m-ai lăsat
Şi chiar după trezire
Plânsei nemângâiat.

Am plâns în somn, iubito,
Visam ce drag ţi-s eu
Şi chiar după trezire
Amarnic plâng mereu.

În orice noapte-n vis mi-apari
Şi mă săruţi surâzătoare;
Îngenunchind eu plâng amar
Şi-ţi cad, iubito, la picioare.

Atunci tu trist spre mine cauţi
Mişcând căpşoru-ncet şi rar;
Din ochii tăi înduioşaţi
Cad lacrimi de mărgăritar.

În taină-ncet o vorbă-mi spui
Şi-un alb buchet de flori îmi dai –
Când mă trezesc, buchetul nu-i,
Cuvântul tainic îl uitai.

E noapte şi-i frig şi e ploaie
Şi vântu-i cuprins de turbare –
În umeda mantie neagră
Merg singur prin codru călare.

În goană mă poartă fugarul,
Dar gândul aleargă mai iute –
Spre casa iubitei mă duce
Pe aripi de vânt nevăzute.

Lătrând mi se gudură câinii
Şi slugile calea mi-arată;
În sunetul vesel de pinteni
Urc scările-n goană turbată.

Odaia pluteşte-n lumină,
Ce cald, ce mireasmă plăcută!
Iubita mă strânge la sânu-i
Şi dornic apoi mă sărută.

Dar vântul vuieşte prin frunze
Şi tainic stejarul îmi spune:
„Nebun călăreţ, oare ce vrei
Cu visele tale nebune?"

Plângând prin codru rătăcesc
În noaptea rece şi tăcută –
Din somn copacii se trezesc
Şi dau din cap cu jale mută.

Au mormântul la răscruce
Cei ce-şi curmă viaţa lor –
Creşte-acolo-o floare albastră,
Floarea osândiţilor.

La răscruce-n noaptea rece
Stam oftând, muncit de dor –
Se mişca-n bătaia lunii
Floarea osândiţilor.

Mă-nconjoară pretutindeni
Întunericul ca scrumul,
De când chipul tău, iubito,
Nu-mi mai luminează drumul.

Stinsă-i astăzi strălucirea
Dulce-a stelelor iubite –
Stă căscat în jos abisul;
Vino, noapte, de mă-nghite!

Zăceam cu plumb pe gură
Şi noapte pe pleoape,
Cu inima-mpietrită,
În fundul unei groape.

Cam cât de mult dormisem,
Să spun eu n-aş putea –
Atunci simţii o mână
Bătând la groapa mea.

„Tu, Heinrich, te ridică
Din groapa ta afară –
La dansul lor fantastic
Toţi morţii s-adunară."

Sunt orb, sunt orb, iubito;
Să mă ridic nu pot,
S-au stins, de multe lacrimi,
Sărmanii ochi de tot.

„Cu-o sărutare, Heinrich,
Îţi voi reda privirea,
Să vezi în cer pe îngeri
În toată strălucirea."

Să mă ridic eu nu pot,
Căci inima mă doare,
De când a fost rănită
De vorba-ţi muşcătoare.

„Pe inima-ţi cu grijă
Eu mâna mea voi pune
Şi-ţi voi goni dintr-însa
Durerile nebune."

Să ies eu totuşi nu pot;
Mi-e capu-nsângerat –
În el mi-am tras un glonte,
Când altul te-a luat.

„Te voi lega, iubite,
Cu părul meu, sărmana,
Va sta pornitul sânge
Şi se va-nchide rana."

Atât de blând şi dulce
Vorbi iubita mea,
Că vrui să-mi strâng puterea
Şi să pornesc spre ea.

Atunci torent de sânge
Sălbatic a pornit
Din cap şi piept să-mi curgă
Şi, iată – m-am trezit.

Daţi-mi un sicriu, prieteni,
Ca să-ngrop în el culcate
Vise rele, necăjite,
Gânduri vechi şi-ndurerate.

Ce mai vreau să pun într-însul
Vă voi spune mai târziu,
Dar să fie cât mai mare
Mult doritul meu sicriu.

Iar din bârne lungi şi groase
Să-mi duraţi o năsălie,
Cât e podul peste Mainz,
Tot atât aş vrea să fie.

Şi ca ciocli să-mi aduceţi
Uriaşi cu mândră falâ,
Mai voinici ca sfântul Christof
De la Köln din catedrală.

Ei sicriul să mi-l poarte
Şi să mi-l arunce-n mare –
Numai un mormânt ca dânsa
Să-l încapă e în stare.

Ştiţi de ce va fi sicriul
Mare, cum vă spun, şi greu?
Vreau să-mi pun în el iubirea
Şi nespusul dor al meu.

Îmbrățișează-mă cu drag, femeie,
Îndrăgostita mea cu chip frumos,
Cu brațe albe, splendide, de fee,
Cu trupul tău vioi și mlădios.

Dar bine vorba n-o sfârșii și, iată,
Încolăci puternic, fără zvon,
Din șerpi cel mai frumos ce-a fost vreodată,
Pe cel mai fericit Laokoon.

Iubito, eu nu cred în cerul
De care toţi popii vorbesc –
Ci numai în ochii tăi, unde
Surâde seninul ceresc.

Eu nu cred în Domnul, de care
Popimea vorbeşte mereu –
Mă-nchin numai inimii tale
Şi nu cunosc alt Dumnezeu.

Eu nu cred în diavol şi-n iadul,
În care scrâşnesc păcătoşi –
Cred numai în inima-ţi crudă
Şi-n ochii nespus de frumoşi.

Femeie scumpă și iubită,
Eu niciodată n-aș putea
Să uit acele vremuri duse,
Când trup și suflet fuși a mea.

Ci trupul tău frumos și tânăr
Aș vrea să-l am și-acum mereu –
Poți pune sufletul în groapă,
Căci suflet am destul și eu.

Din suflet vreau să-ți dau o parte,
În brațe să te strâng apoi –
Așa vom fi de-atunci nainte
Un trup și-un suflet amândoi.

Privirea florile-şi îndreaptă
Spre soarele strălucitor
Şi toate apele spre mare
Îşi taie drumurile lor.

Spre strălucita mea iubire
Se-ndreaptă cânturile-mi toate –
Luaţi cu voi oftări şi lacrimi,
Sărmane cânturi tulburate.

În viața mea întunecată
Lucea un chip odinioară.
Iubitul chip e stins acuma
Și noapte neagră mă-nconjoară.

Când stau copiii la-ntuneric
Se simt cuprinși de-ngrijorare
Și, ca să-nvingă-n suflet teama,
Încep atunci să cânte tare.

Un biet copil pierdut în noapte,
Eu cânt cu glasul tremurat –
Frumos deși nu-mi este cântul,
De teamă totuși m-a scăpat.

Vântoasă şi umedă-i noaptea,
O stea nu se vede pe cer.
În freamăt de ramuri uscate
Eu trec prin pădure stingher.

Departe zăresc o lumină
În casa pitită-n vâlcea;
Dar tot ce se vede-năuntru,
Deloc nu mă-ndeamnă spre ea.

Bunica bătrână şi oarbă
Stă-n jilţ cu privirea-n pământ;
Ea pare cioplită din piatră
Şi nu spune nici un cuvânt.

Prin casă feciorul de paznic
Păşeşte-ndărătnic şi-njură;
El arma şi-atârnă-n perete
Şi fierbe de ciudă şi ură.

O tânără plânge şi toarce
Din lâna cu lacrimi udată –
Scâncind lângă dânsa se culcă
Ogarul bătrânului tată.

Frumoasa pescarului zână,
La mal trage luntrea uşoară;
De vrei să vorbim mână-n mână,
Pe umedul ţărm te coboară.

Pe inima-mi capul ţi-l lasă,
Căci teamă de ce ţi-ar fi oare?
Doar zilnic te-ncrezi curajoasă
Sălbaticei mări schimbătoare.

Şi inima mea-i ca o mare
Cu veşnicu-i zbucium de unde –
Mulţime de mărgăritare
În tainice funduri ascunde.

Priveam pe-ntinderile mării
Din scunda casă de pescar
Cum vin pachetele de neguri
Şi cum spre cer apoi dispar.

Vedeam cum sus în farul negru
Pe rând luminile s-aprind;
Se mai zărea în depărtare
Doar o corabie plutind.

Vorbeam de vânt şi naufragii
De marinari şi-al lor destin,
Purtându-i între cer şi apă,
De bucurii şi spaime plin.

Vorbeam de ţărmuri depărtate,
De sud şi nordu-ngrozitor,
De naţii multe şi ciudate
Cu obiceiurile lor.

Pe Gange-i soare şi mireasmă,
Copacii-s veşnic înfloriţi;
Se-nchină florilor de lotus
Bărbaţi frumoşi şi potoliţi.

Dar ce murdari mai sunt laponii,
Cu cap turtit şi trup bondoc –
Strigând ei frig în vatră peşte
Şi stau cinchiţi pe lângă foc.

Copilele-ascultau tăcute,
Târziu apoi tăcui şi eu –
Corabia de mult pierise
În noaptea ce creştea mereu.

Stăpână e astăzi furtuna pe mare
Şi haina de spumă şi-o pune;
În valuri loveşte cât poate mai tare,
Iar ele se-nalţă nebune.

Din neagra-nălţime o ploaie-n turbare
Sălbatic torentele-şi mână,
Căci noaptea bătrână voieşte, se pare,
Să-năbuşe marea bătrână.

O pasăre sus pe catarg s-a oprit,
O clipă să stea să respire
Şi bate din aripi ţipând răguşit
A tristă şi rea prevestire.

Întinsa mare strălucea
Sub razele-nserării,
Iar noi stam singuri şi tăcuţi
Pe ţărmul trist al mării.

Pe apă neguri se lăsau
Şi albe păsărele;
Duioase lacrimi picurau
Din ochii dragii mele.

Vedeam pe mână cum îi cad
Şi-ngenunchind smerit
Eu toate lacrimile ei
Cu sete le-am sorbit

Sărmanu-mi suflet, bietul trup
Tânjesc din clipa ceea,
Căci vai, cu lacrimile ei
M-a otrăvit femeia.

Îți spun din suflet „bun găsit!"
Cetate minunată,
Ce-ai strâns duios la sânul tău
Pe draga mea odată.

Voi, turnuri mari și grele porți,
Au dânsa unde-i oare?
V-am dat-o-n grijă când plecai
Și-mi sunteți azi datoare.

N-au vină turnurile, nu,
Că stau pe loc și-s grele
Și n-au putut împiedica
Plecarea dragii mele.

Dar porțile, deși puteau,
N-au vrut să se opună –
Nebunul face bucuros
Ce-i cere o nebună.

Pornesc din nou pe drumuri vechi,
De mult ştiute mie;
Ajung în dreptul casei ei,
Deşartă şi pustie.

Ce străzi înguste astăzi văd
Şi ce pavaje slute!
Iar casele îmi cad pe cap
Şi fug cât pot mai iute.

Tăcută-i noaptea, strada-i liniştită;
Aceasta-i casa ei de altădată –
De mult iubita-i dusă din oraş.
Dar casa stă pe locu-i nemişcată.

În dreptul ei un om în sus se uită
Şi-şi frânge mâinile ca-ntr-o tortură;
Când însă luna chipu-i luminează,
Eu văd cu spaimă propria-mi figură.

Tu, alter ego, palide tovarăş,
De ce maimuţăreşti durerea mea,
Ce tot în locul ăsta mai-nainte
În fiecare noapte m-aducea?

În liniştea-nserării,
Din zarea depărtată,
Ca prins în văl de ceaţă
Oraşul mi s-arată.

Un vânt pe-ntinsul apei
Oglinda-i încreţeşte,
În luntrea mea stingheră
Pescarul trist vâsleşte.

Iar soarele în urmă
Din nou priveşte mut,
Ca să-mi arate locul
În care te-am pierdut.

Privindu-ţi trist portretul,
În visuri adâncit,
Văzui cum prinde viaţa
Pe chipul tău iubit.

Îţi flutura pe buze
Un râs fermecător,
Luceau aievea ochii
Înlăcrimaţi de dor.

Iar lacrimile mele
Să curgă-au început –
Şi, vai, nu pot, iubito,
Să cred că te-am pierdut.

(Variantă)

Priveam pierdut în visuri
La vechiul tău portret
Şi chipul prinse tainic
Să-nvie-ncet-încet.

Aveai în jurul gurii
Un zâmbet minunat,
Lucea privirea-n lacrimi
De dor nemângâiat.

Şi lacrimile mele
Porniră a cădea –
Şi totuşi nu pot crede
Că nu mai eşti a mea.

Ce vrea lacrima stingheră,
Ce-i pe ochiu-mi ca o pată?
Ea păstrează amintirea
Vremilor de altădată.

A avut surori mai multe,
Dar cu griji jelite-n şoapte
Şi cu sfânta-mi bucurie
S-au topit în vânt şi-n noapte.

S-au topit ca nişte neguri
Stelele iubite mie,
Ce adesea-mi luminează
Printre griji şi bucurie.

Vai, iubirea mea şi dânsa
S-a topit ca o părere!
Doamne, zi-i să se topească
Bietei lacrime stinghere.

Afară straşnic vremuieşte,
E vânt cu ploaie şi zăpadă.
Privesc tăcut de la fereastră
Prin întunericul din stradă.

O singuratică lumină,
Ce crezi că piere acum-acum:
Cu felinaru-i o bătrână
Abia se mişcă-ncet pe drum.

Din târg târziu acasă duce
Făină, ouă şi untură,
Căci vrea iubitei ei nepoate
Să-i facă azi o prăjitură.

Copila şade-n jilţ acasă
Clipind din ochii somnoroşi –
Cosiţe blonde şi buclate
Cuprind obrajii ei frumoşi.

S-ar crede că sunt prada
Durerilor amare;
O cred până la urmă
Şi eu ca orişicare.

– Ţi-am spus mereu, micuţo,
Că-mi eşti nespus de dragă,
Că dragostea-i stăpână
Pe inima-mi întreagă.

Doar singur în odaie
Când sunt, vorbesc aşa,
Dar tac întotdeauna
Când sunt în faţa ta.

Un înger fără milă
Mă ţine amuţit,
Făcând astfel din mine
Un biet nenorocit.

Ei se iubeau, însă nici unul
Nu vrea ca celălalt să știe;
Deși de drag se prăpădeau,
Ei se priveau cu dușmănie.

Apoi când urma și-o pierdură,
Se mai vedeau în vis arar –
Muriseră de multă vreme
Și nici nu bănuiau măcar.

M-am plâns de chinurile-mi grele
Şi toţi atunci căscând tăcură;
Dar versuri când făcui din ele,
M-au lăudat peste măsură.

Nu dispreţui pe diavol,
Căci e scurt al vieţii drum,
Iară veşnica osândă
Nu-i o glumă nicidecum.

Datoriile-ţi plăteşte,
Căci e lung al vieţii drum
Şi-ai s-alergi după-mprumuturi,
Cum făcuşi şi pân-acum.

Cum lucind străbate luna
Prin zăbranicul de nor,
Din noian de vremi trecute
Iese-un chip strălucitor.

Stam cu toţii pe covertă
Coborând în jos pe Rin,
Ţărmuri verzi ardeau în pară
În apusul de rubin.

Eu visam culcat în faţa
Unei gingaşe femei,
Aurite raze roşii
Se jucau pe chipul ei.

Ce cântări şi veselie
Sub o umbră de catarg!
Mai albastru era cerul,
Sufletul mi-era mai larg.

Defilau ca-ntr-o poveste
Lunci, oraşe, codri, stânci –
Şi vedeam acestea toate
În frumoşii ochi adânci.

Nu vă prindă nerăbdarea,
Dacă vechi dureri rebele
Mai răsună câteodată
Printre cântecele mele;

Căci ecoul suferinței
Îl aștept curând să piară
Și-n înzdrăvenitul suflet
Va fi iarăși primăvară.

Când noaptea-ntinde vălu-i
Şi-n pat m-aşez trudit,
Plutind îmi stă-nainte
Un dulce chip iubit.

Când somnul mă cuprinde
Cu aripa-i uşoară,
Icoana drăgălaşă
În vis mi se strecoară.

Spre ziuă visul trece,
Dar chipul tot mai ţine
Şi astfel ziua-ntreagă
Îl port mereu cu mine.

Draga mea cu gura roză
Şi privirile senine,
Tu, iubito şi plăpândo,
Gândul mi-i mereu la tine.

Plicticoasă-i seara asta
Şi-mpreună-aş vrea să fim;
În odaia ta călduţă
Să şedem şi să vorbim,

Mâna ta micuţă, albă,
Lacom s-o sărut, stăpână,
Şi să ud apoi cu lacrimi
Alba ta micuţă mână.

Cei mulţi voiesc la Preacurata,
La sfinţi vor alţii să se-nchine,
Dar eu îndrept umila-mi rugă,
Iubite soare, doar spre tine.

Cu drag pe gura mea revarsă
Săruturi pline de fiori,
Tu, mândru soare-ntre copile,
Copilă mândră printre sori!

Din fața-mi palidă nu vezi
Durerea-mi grea și mare
Și vrei din gura mea s-auzi
O rugă de-ndurare?

Doar râsete și sărutări
Semeața gură cere;
O glumă, poate, spune ea,
Când eu mor de durere.

Sărman prieten, iar iubeşti,
Durere nouă te frământă.
În mintea ta e noapte iar
Şi-n pieptul tău lumină sfântă.

Sărman prieten, iar iubeşti;
De ce nu vrei să spui tu oare?
Căci focu-ncins în pieptul tău
Îl simt prin haină cum dogoare.[8]

Am vrut să gust în preajmă-ţi
Clipite mai senine,
Dar tu-ţi făceai de lucru,
Ca să te scapi de mine.

Ţi-am spus că-ntregu-mi suflet
Ţi-l dau, iubito, ţie,
Dar tu râseşi cu poftă
De sfânta-mi duioşie.

Mi-ai răscolit în suflet
Durerile iubirii
Şi n-avui nici sărutul
Din ceasul despărţirii.

Să nu crezi că-mi fac seama,
Oricât îmi e de greu!
Cum pat acum cu tine,
Am mai păţit-o eu.

Declarații mincinoase
Îți făcusem pân-acuma.
Prins în cursa ce-ți pusesem,
Serioasă-i astăzi gluma.

De mă lași, glumind, iubito,
Cum pe drept mi se cuvine,
Serios îmi trag un glonte,
Iar tu scapi ușor de mine.

Mi-am spart şi zi şi noapte capul
Cu gânduri şi simţiri amare
Şi numai ochii tăi cei limpezi
Mi-au dat acuma dezlegare.

Rămân pe loc oriunde-s ochii
Cu strălucirea lor curată –
Că voi simţi din nou iubirea,
Eu nu m-aş fi gândit vreodată.

Aş pune-ntr-o singură vorbă
Durerea nestinsului dor,
S-o dau să mi-o ducă departe
Şăgalnicul vânt călător.

S-ajungă la tine cuvântul,
Ce-i crainic al dorului meu,
Să poţi să-l auzi pretutindeni,
Să fie cu tine mereu.

Şi chiar când cuprinsă de trudă
Repaosul nopţii te cere,
În visu-ţi adânc să pătrundă
Cuvântul cel plin de durere.

Tu ai diamante şi perle
Şi tot ce-ai putea să doreşti,
Ai cei mai frumoşi ochi din lume –
Iubita mea, ce mai voieşti?

De drag închinatu-ţi-am ţie
Şi ochilor tăi îngereşti
Cântările mele divine –
Iubita mea, ce mai voieşti?

Cu ochii frumoşi fără milă
Atâta durere-mi stârneşti,
Că nu mai sunt om între oameni –
Iubita mea, ce mai voieşti?

(Variantă)

Tu ai diamante şi perle
Şi tot ce-i mai mândru sub soare,
Ai cei mai frumoşi ochi din lume –
Iubita mea, ce mai vrei oare?

Făcui, inspirat, o mulțime
De cântece nemuritoare
Frumoșilor ochi nebunatici –
Iubita mea, ce mai vrei oare?

Atât suferii pentru dânșii,
Că-n suflet și astăzi mă doare;
Din mine făcuși o ruină –
Iubita mea, ce mai vrei oare?

Când iubeşti întâia oară,
Chiar zadarnic, eşti un zeu;
Însă de repeţi greşala,
Eşti curat un nătărău.

Eu iubesc din nou zadarnic,
Să mă vindec nu-i uşor;
Aştrii toţi fac haz de mine,
Râd şi eu cu ei – şi mor.

Mi-au dat doar laude şi sfaturi,
Când viaţa-n cleşte mă strângea
Şi toţi spuneau să fiu pe pace,
Că poartă dânşii grija mea.

Cu toată grija ce-mi purtară
Puteam de foame-n drum să mor,
De nu-mi ieşea un om în cale,
Cu suflet bun şi iubitor.

De treabă om, mi-a dat mâncare!
De-atunci gândesc la el mereu,
Păcat că nu-l pot strânge-n braţe,
Căci omu-acela sunt chiar eu.

Să las în urmă chipul său frumos
Şi braţele ce-atât mă dezmierdară!
Aş mai fi stat la dânsa bucuros,
Dar surugiul meu a tras la scară.

Viaţa noastră-i veşnică-ntristare,
De-un necurmat şi trist „adio"-i plină –
Nici inima-ţi, copilă, nu-i în stare,
Nici ochii tăi frumoşi, să mă reţină.

Ca nişte vise-ntunecate
Stau casele-aşezate-n rând;
În mantia ce mă-nfăşoară,
Eu printre ele merg tăcând.

Din vechiul turn al catedralei
Răsună miezul nopţii lin.
Cu mângâieri şi cu săruturi
M-aşteaptă draga mea să vin.

Însoţitoare veche, luna
Lumină varsă-n calea mea –
Ajuns în pragul dragii mele
Îi strig privind în sus spre ea:

Îţi mulţumesc, lună fidelă,
C-ai dat lumină din tărie;
Cu bine eu te las acuma,
Să dai şi altora ca mie.

Şi de-ntâlneşti cumva vrun tânăr
Plângându-şi chinul singurel,
Precum m-ai mângâiat pe mine,
Aşa să-l mângâi şi pe el.

Pizmui-te-vor cu toţii,
Dacă vrei să-mi fii soţie;
Vei trăi doar în petreceri,
În plăceri şi veselie.

Voi răbda cu resemnare
Orişice, frumoasă fată,
Dar de nu-mi admiri talentul,
Voi porni divorţ îndată.

Pe umerii albi ca zăpada
În taină urechea-mi s-aşază
Şi inima ta o ascultă –
Să ştiu după cine oftează.

Cum sună-n trompete husarii,
La poartă ce tropote grele!
Şi mâine mă lasă şi pleacă
Logodnica inimii mele.

Tu mâine mă laşi cu durerea,
Dar azi îmi eşti încă iubită
Şi-n braţele tale frumoase
Eu vreau fericire-ndoită.

Te-ai schimbat şi-mi eşti duşmană –
Spune, oare se cuvine?
Am să strig în toată lumea,
Cât de rău te porţi cu mine.

Buze nemulţumitoare,
Cum puteţi zvârli ocări
Cui v-a dat odinioară
Pătimaşe sărutări?

Rareori mă înțelegeți,
Rareori și eu pe voi;
Ne-nțelegem de minune,
Doar când suntem în noroi.

Când prinse cântu-mi să răsune,
Se plânseră scapeţii-n cor,
Ţipând cu toţii laolaltă
Că prea mi-e cântul din topor.

Cu glasurile subţirele
Porniră dânşii, pasă-mi-te,
Să scoată triluri cristaline,
Curate, limpezi, ascuţite.

Cântau de dragoste nespusă,
De patimi nemaiîncercate;
Cucoanele-notau în lacrimi,
De-atâta artă fermecate.

De cum dădui de ea cu ochii,
Că-i sunt pe plac văzui îndată;
De nu era de față mama,
Îmbrățișam drăguța fată.

Grăbit, în zori, pornesc departe
Pe drumul vechi și cunoscut –
Pândește fata la fereastră
Și eu în sus cu drag salut.

Când înnoptez pe căi streine,
Cu trup trudit, simţiri amare,
Lumina ta e, blândă lună,
Tăcută binecuvântare.

Lumina ta, o blândă lună,
Ne-alungă spaima nopţii nouă;
Dispar mâhnirile din suflet
Şi ochii varsă stropi de rouă.

Au unde să fie iubirea, pe care
Aşa de frumos o cântai altădată,
Când flacăra sfântă zbucni-nvingătoare
În inima ta fermecată?

În inima-mi tristă iubirea e moartă,
E stinsă văpaia, simţirile-s mute,
Iar cartea cu versuri e urna ce poartă
Cenuşa iubirii trecute.

— Tu, crin al dragostelor mele,
Ce stai visând lângă izvor,
Îţi adânceşti în el privirea,
Oftând încet de chin şi dor...

— Dă-mi pace, omule fățarnic,
Cu mângâierea ta amară,
Căci inima ţi-e cucerită
De roză, rumena mea vară.

Minciună îți este sărutul
Și farmecul fals nestemat!
E dulce să-nșeli în iubire,
Mai dulce-i să fii înșelat.

Iubito, eu știu ce-mi îngădui,
Chiar când hotărât îmi spui „nu";
De-aceea îți cred jurământul
Și jur pentru tot ce crezi tu.

E sfânt să lupţi cu-nverşunare
În contra poftelor trupeşti;
Şi totuşi simţi plăcere mare,
Chiar dacă nu le biruieşti.

Cunoşti prea bine, mops micuţ,
Nedezmînţita mea iubire
Şi cînd cu zahăr te hrănesc,
Mă lingi pe mâini cu mulţumire.

Să pari mai mult decât ce eşti,
Tu capul nu ţi-l baţi zadarnic,
Pe cînd ceilalţi amici ai mei
Sunt toţi cu sufletul făţarnic.

(Variantă)

Tu bine ştii că te iubesc
O, mops micuţ cu păr frumos,
Şi cînd cu zahăr te hrănesc
Mă lingi pe mână bucuros.

Eşti doar un câine, ce nu vrea
Mai mult, decât ce e, să pară,
Pe cînd amicii mei ceilalţi
Sunt prefăcuţi din cale-afară.

ÎNCORONARE

Voi, cântecele mele bune,
Sculaţi şi pregătiţi-vă!
Sunaţi din trâmbiţe
Şi ridicaţi pe scut
Pe tânăra fiinţă,
Ce-n inima-mi întreagă
Va fi de azi regină.

Mărire ţie, tânără regină!

Voi smulge soarelui
Strălucitorul aur roşu,
Să fac din el o diademă
Slăvitei tale frunţi.
Mătasa cerului albastru,
Bătută-n stele lucitoare,
Voi prinde-o-n falduri elegante
Pe umerii regeşti,
Să-ţi fie mantie de-ncoronare.
Costum de curte-ţi voi croi
Din reci sonete, falnice terţine
Şi stanţe graţioase;
Iar duhul meu să-ţi fie curier
Şi fantezia mea bufonul curţii.

Humorul meu, ce râde printre lacrimi,
Să fie crainicul Măriei Tale.
La urmă însumi eu, regină,
Îmi plec smerit genunchii-n faţa ta,
Şi ca omagiu îţi aduc
Pe-o perină de catifea,
Puţina minte zdravănă, pe care
Avu milostivirea să mi-o lase
Acea care domni-naintea ta.

NOAPTEA PE ŢĂRM

E noapte rece fără nici o stea
Şi marea-i somnoroasă.
Pe-ntinsul mării stă lungit pe brânci
Informul vânt de miază-noapte.
Şi-n tainic glas, cu geamăt potolit,
Vorbeşte-ntruna spre adânc.
Şi spune despre fapte năzdrăvane,
Poveşti cu uriaşi, îngrozitoare,
Străvechi legende scandinave,
Şi-n chiot lung răsună printre ele
Descântece din Edda,
Adânci şi-ntunecate-nvăţături din rune,
Aşa de mult de-ndemnuri şi de farmec pline
Că albii prunci ai mării
Săltând voioşi dau chiote nebune
În ne-nfrânata lor zburdălnicie.

Pe ţărmul neted,
Călcând nisipul umezit de valuri,
Grăbeşte un strein cu suflet aprig
Ca valul şi ca vântul.
Sub paşii lui
Ţâşnesc scântei şi sună scoici zdrobite –
Îşi strânge bine-n jur mantaua sură

Şi tot mai iute-nfruntă boarea nopţii
Având drept călăuză luminiţa
Ce pâlpâie plăcut îmbietoare
În singuratica colibă de pescar.

Sunt duşi pe mare fratele şi tatăl
Şi singurică e acu-n colibă
Copila de pescar
Minune de frumoasă.
Ea stă la vatră
Şi-ascultă cântul tainic ce se-nalţă
Din oala-n care fierbe apa.
Şi pune vreascuri ce trosnesc în foc.
Şi suflă-n el
Şi flăcări roşii prinse-n vâlvătaie
Răsfrâng lumina lor
Pe fragezii obraji ai fetei,
Pe umerii rotunzi şi albi,
Ce tresărind se-arată cu sfială
Din aspra ei cămaşă cenuşie,
Şi pe mânuţa care ţine fusta
Lipită strâns de coapsă.
Dar uşa sare-n lături fără veste
Şi intră-acum noptaticul strein.
Privirea lui mirată se opreşte
Pe palida şi gingaşa copilă,
Ce stă fricoasă-n faţa lui,
De pare că-i un crin înspăimântat.
El mantia şi-aruncă de pe umeri
Şi râde şi grăieşte aşa:

„Vezi tu, copila mea, îmi ţin cuvântul
Şi vin aci purtând cu mine
Străvechea vreme, când din ceruri zeii
Porneau în jos la fiice muritoare
Şi din îmbrăţişarea lor
Ieşeau tulpini de purtători de sceptru
Şi-atâţi eroi ce minunară lumea.
Şi totuşi nici prea mult să nu te mire
Divinitatea mea.
Fii bună dar şi dă-mi un ceai cu rom
Că-i tare frig afară
Şi pe o noapte cum e cea de-acum
Răcim chiar noi, eternii zei din ceruri,
Luând uşor un guturai divin
Şi-o tuse tot ca el nemuritoare."

MĂRTURISIRE

Posomorâtă se lăsa-nserarea,
Mugea sălbatic unda răscolită
Şi stam pe ţărm
Privind la albul danţ de valuri
Şi inima-mi creştea în piept cât marea
Şi-un dor adânc, puternic, mă cuprinse
De tine, dulce chip,
Un dor ce mă-nfăşoară pretutindeni
Şi pretutindeni tot mereu mă cheamă,
Pretutindeni,
În şuierul de vânt, în glas de valuri
Şi-n gemetele tari din pieptul meu.

Am scris cu trestia pe umedul nisip:
„Agnes, ce dragă mi-eşti!"
Răutăcioase valuri s-au prelins
Pe dulcea mea mărturisire
Ştergând-o.

Plăpândă trestie, nisip rătăcitor,
Alunecoase valuri, nu mă-ncred în voi!
Mai negru-i ceru-acum şi eu mai aprig.
Din codrii scandinavi cu braţ puternic
Smulg bradul cel mai nalt.

Cu el înting
În focul cel nestins din gura Etnei
Şi scriu cu uriaşa pană de jăratic
Pe bolta cerului întunecat:
„Agnes, ce dragă mi-eşti!"

În orice noapte colo sus vor arde,
Eterne, slovele de flăcări
Şi cei ce vor veni, din neam în neam,
Cu chiot vor ceti cereştile cuvinte:
„Agnes, ce dragă mi-eşti!"[9]

NOAPTEA ÎN CABINĂ

Bogată e marea de perle
Şi cerul cu spuza de stele,
Dar inima mea cu iubirea
E mult mai bogată ca ele.

Şi marea şi bolta-s imense,
Dar inima mea e mai mare –
Iubirea-mi întrece-n splendoare
Şi stele şi mărgăritare.

Tu, fragedă, gingaşă fată,
Te-ndură şi vino la mine,
Căci inima-mi, cerul şi marea
De dragoste toate sunt pline.

*

Pe bolta cerului senin,
Cu mândre stele-mpodobit,
Un lung sărut aş vrea să pun
Şi-n urmă-aş vrea să plâng cumplit.

Acele astre-s ochii dragi
De dorul cărora suspin,
Clipind spre mine semne-mi fac
Din bolta cerului senin.

Spre bolta cerului senin,
Spre ochii ei, muncit de dor,
Cucernic braţele ridic,
Mă rog de dânşii şi implor:

Lumini duioase, gingaşi ochi,
Luaţi-mi sufletul stingher –
Căci vreau, murind, să fiţi ai mei
Şi voi şi-ntregul vostru cer!

*

Din ochii cerului, sclipind,
Scântei de aur cad în jos
Şi simt prin noapte, plin de drag,
Cum creşte sufletu-mi duios.

Voi, ochi cereşti, plângând de sus
Deasupra gândurilor mele,
Scăldaţi-mi sufletul din plin
Cu limpezi lacrime de stele.

*

În visări se pierde gândul,
Cântă valul în surdină,
Cufundat în întuneric
Stau pe patul din cabină.

Prin fereastra ce-i deschisă
Eu privesc în sus la stele,
La iubiţii ochi din ceruri,
Dulcii ochi ai dragii mele.

Dulcii ochi ai dragii mele
Stau de veghe pentru mine
Şi clipesc şi blând mă cheamă
Din tăriile senine.

Către bolta depărtată
Cat întruna gânditor,
Până când îmi ia vederea
Un subţire văl de nor.

*

În şubredul perete de scândură, pe care
Adânc pierdut în visuri îmi reazăm capul greu,
Şăgalnicele valuri lovesc fără-ncetare,
Se zbuciumă mereu.
Şi-n graiul lor îmi spun:
„Prietene nebun,
Prea scurt îţi este braţul şi ceru-i prea departe
Şi stelele sunt prinse de iscusitul faur

Cu ţinte mari de aur.
Zadarnică dorinţă, zadarnice suspine,
Hai, culcă-te, mai bine!"

*

Visam o depărtată şi stranie câmpie,
Domnea zăpada albă pe-ntinderea pustie.
Sub stratul de zăpadă zăceam acoperit,
Dormindu-mi somnul morţii, uitat şi părăsit.

De sus, din înălţimea ce-n noapte se pierdea,
Doar tainicele stele priveau spre groapa mea.
Iubiţii ochi! Puternic lucea a lor privire
Tăcută şi senină, dar plină de iubire.

❄

ZEII GRECIEI

Splendîdă lună, în lumina ta,
Ca aurul topit sclipeşte marea.
Pe şesu-ntins al ţărmului
E parcă zi în farmecu-nserării.
Pe ceru-albastru fără nici o stea,
Plutesc alene nouri albi
Ca uriaşe arătări de zei
Tăiate-n marmură strălucitoare.

O, nu, ce văd desigur nu sunt nori!
Sunt înşişi zeii anticei Hellade,
Ce-au stăpânit voioşi odată lumea,
Iar astăzi izgoniţi şi morţi
Ca monstruoase stăfii rătăcesc
Pe cerul nesfârşit în miez de noapte.

Uimit privesc cu ochi adânc miraţi
Aerianul Pantheon,
Tăcut-solemnele, cu zvârcoliri grozave,
Făpturi de uriaşi.
Acolo-l văd pe Jupiter Kroníon
Cu pletele lui albe ca zăpada,
El ţine-n mână fulgerele stinse,
Ce zguduiau Olimpul altădată.

Pe față-i scris amar și nenoroc,
Păstrând și-acuma vechea-i semeție.
Au fost mai fericite vremi, o Zeus,
Pe când trăiai în desfătări cerești
Cu tineri, nimfe dragi și hecatombe;
Dar nici domnia zeilor nu ține pururi,
Cei tineri izgonesc pe cei bătrâni,
Cum însuți ai făcut cu tatăl tău,
O Jupiter – o Parricida!

Și tu te-arăți acuma, mândră Juno?
Cu toată grija ta geloasă
În alte mâini ajunse sceptrul tău.
De mult în cer tu nu mai ești regină
Și ochii mari îți sunt încremeniți,
Neputincioase-s brațele de crin
Și răzbunarea ta nu mai lovește
Fecioara cea cu rod de zeu
Și fiul ei ceresc atotputernic.
Și, iată, te cunosc Pallas-Athene!
Cu scutul și cu-nțelepciunea ta,
Tu n-ai putut feri zeii de moarte?
Și tu te-arăți acolo, Aphrodite,
De aur oarecând, și-acum de-argint!
Și azi te-mpodobește brâul fermecat,
Dar mă-nfioară frumusețea ta.
De-ar fi să-mi dai prilejul să te am
Ca alți eroi, eu aș muri de spaimă –
Tu-mi pari zeița trupurilor moarte,
Venus Libitina!
Spre tine nu-și mai ațintește ochii

Îngrozitorul Ares.
Atât de jalnic e Apollo-Phoebus;
E mută lira lui, ce răsuna voioasă
La fiece ospăţ al zeilor.
Dar şi mai jalnic e Hephaistos,
Căci bietul şchiop, căzut din slujba lui,
De-acum în cupe nu va mai turna
Nectarul minunat. De mult s-a stins
Vestitul zvon de hohote zeieşti.

Nicicând nu v-am iubit, o zeilor!
Pe vechii Greci la suflet nu-i avui
Şi chiar Romanii-mi sunt nesuferiţi;
Dar sfântă mila plină de durere
Prin inimă-mi pătrunde,
Când colo sus vă văd acum,
O zeilor, în părăsire,
Rătăcitoare umbre moarte,
Cu trup de neguri ce se risipesc în vânt.
Şi când gândesc ce laşi şi uşurateci
Sunt zeii care v-au învins,
Posacii, nou-stăpânitorii zei,
Răutăcioşi mascaţi în umilinţă,
Atuncea fierb de ură-ntunecată,
Şi-aş vrea să sfarăm templele de-acum,
Şi să pornesc la luptă, zei străvechi,
Să apăr dreptul vostru uzurpat.
Şi la înaltele altare,
Din nou clădite, fumegând de jertfe,
Aş vrea-n genunchi să cad şi să mă rog,
Plângând cu braţe-ntinse către voi:

Întotdeauna, voi, străvechii zei,
În luptele ce-au frământat pe oameni
Aţi fost de partea-nvingătorilor.
Dar omul e mai generos ca voi
Şi-n lupta dintre zei
Eu sunt acum de partea-nvinşilor.

Aşa vorbii, şi, iată, se roşiră
Făpturile de nori înălbenite
Şi mă priveau precum cei care trag să moară,
De chin transfiguraţi, şi s-au topit.
Atunci se-ascunse luna
Pe după şirul norilor întunecaţi
Şi-apoi pe cer se-aprinseră,
Eterne, stelele.

NAUFRAGIATUL
(Fragment)

În nord trăiește o femeie preafrumoasă,
O frumusețe zveltă ca un chiparos,
Înfășurată-n straie albe, vaporoase.
Belșugul buclelor întunecate
I se revarsă ca o noapte sfântă
În jurul feței pale,
Și din seninul feței pale
Un ochi puternic, mare, strălucește
Precum un soare negru.

O, soare negru, deseori,
Adeseori din tine am băut
Sălbatice, inspiratoare flăcări,
Și îmbătat de foc mă clătinam.
Atunci, din buzele-arcuite, mândre,
Se desprindea lin un surâs, iar tu șopteai
Cuvinte blânde ca lumina lunii,
Și sufletul mi se-nălța deodată
Și ca smintit zbura la cer.

Din POEZII NOI

Sub ramuri verzi de tei în floare
Păşesc perechi de „ea şi el";
Eu însă, fără rost pe lume,
Mă plimb doar singur-singurel.

Mă doare-n suflet când pe alţii
Îi văd la braţ cu draga lor –
Iubita mea e prea departe
Şi-i drumul lung, obositor.

Sunt ani de când aştept zadarnic,
Să-ndur mai mult, eu n-aş putea
Şi, cu toiag de cale lungă,
Pornesc la drum spre draga mea.

Şi merg întins mai multe zile
Şi-n marele oraş sosesc –
El stă la gura unui fluviu
Şi turnuri trei îl străjuiesc.

Aici m-aşteaptă bucuria
Şi sufletul nu mă mai doare:
Mă plimb acuma cu iubita
Sub ramuri verzi de tei în floare.

❄

Privirea ta atotcercetătoare
Spre mine-o-ndrepți c-un aer curios.
Cum am putut să ne-nțelegem oare,
Un înger tu și eu un păcătos?

Da, sunt un păcătos din cale-afară,
Căci numai daruri de nimic făcui
Ființei blânde și-ngăduitoare,
Cu suflet bun și drept cum altul nu-i.

Stând sub pomi auzi departe
Ce sălbatic vântul cântă,
Vezi pe sus tăcuții nouri,
Cum în ceață se-nvestmântă.

Jos pădurea și câmpia
Goale și pustii s-arată;
Împrejur și-n tine-i iarnă
Și ți-e inima-nghețată.

Fulgii albi încep să cadă
Peste tine dintr-o dată;
Crezi că te stropește creanga,
Ce-i de viscol scuturată.

Dar rămâi mirat la urmă:
Nici un viscol nu-i pe-afară;
Primăvara peste tine
Parfumate flori presară.

Ce minune-ncântătoare!
Iarna-n mai se travestește
Și zăpada-n flori se schimbă;
Inima din nou iubește.

În pădure-i dulce larmă,
Totul înverzește iară,
Vesel soarele zâmbește:
Salutare, primăvară!

Eu aud, privighetoare,
Cum răsună-ntreaga fire
De duioasa ta cântare –
Și cântarea ta-i iubire.

SFINXUL

E vechiul codru din poveste!
Parfum de flori de tei mă-mbată
Şi luna-mi farmecă simţirea
Cu strălucirea-i argintată.

... Mergeam grăbit şi auzeam
Un cântec ce venea de sus;
Cânta-n desiş privighetoarea
De dragoste şi dor nespus.

Cânta de dragoste şi dor,
De râs ce-n lacrime se zbate,
Prindeau viaţă-n pieptul meu
Atâtea visuri vechi, uitate.

Mergeam grăbit şi-n faţa mea
Văzui o pajişte smălţată
Şi chiar în mijloc un castel
Cu turnuri falnice s-arată.

Ferestre-nchise pretutindeni,
Ce jale-n liniştea pustie!
Să crezi că moartea-n aste ziduri
Îşi are cuib de-o veşnicie.

Era un sfinx în faţa porţii,
Un chip ciudat să nu ştii ce e,
Cu trup de leu şi gheare crunte,
Obraji şi sâni ca de femeie.

Ce chip frumos! Căutătura
Stârnea dorinţă şi fior,
Plutea pe buzele tăcute
Un zâmbet blând, liniştitor.

În cântecul privighetorii
Să-mi ţin pornirea n-am putut:
Pe chipul gingaş, fără voie,
Uimit am pus un lung sărut.

Văzui cum chipul învia
Şi piatra-ncepe să suspine;
Cu sete aprigă, nestinsă,
Sorbi sărutul dat de mine.

Simţeam cum sufletul mi-l soarbe,
Mă prinse-n strânsă-mbrăţişare,
Adânc în carnea mea şi-nfipse
Neînduratele ei gheare.

Plăcut martir, durere dulce,
Ce groaznic chin şi bucurie!
În timp ce gura mă sărută,
Cumplite gheare mă sfâşie.

Cânta mereu privighetoarea:
„O, Sfinxule frumos, iubire,
De ce-mpleteşti dureri de moarte
Cu-atât de mare fericire?

O, Sfinxule frumos, dezleagă-mi
Această taină minunată.
De mii de ani gândesc la dânsa
Şi n-am ghicit-o niciodată."[10]

Mi-e dragă o floare, dar n-o știu anume
Și asta mă doare.
O caut mereu, dar o inimă-mi iese
În fiece floare.

Amurgul e plin de parfum și de cântec
De privighetoare,
O inimă-aș vrea ca a mea de frumoasă,
Ca ea iubitoare.

Și pasărea cântă, iar eu înțeleg
Cântările sale:
Și mie și ei ne e jale și dor,
Ce dor și ce jale!

De roză e fluturul tare-ndrăgit
Şi-i dornic în juru-i să zboare;
Pe fluture însă-l iubeşte nespus
Şăgalnica rază de soare.

Dar roza pe cine mi-l are mai drag,
De unde să pot eu şti oare?
Pe tainicul serii luceafăr tăcut,
Pe gureşa privighetoare?

Pe cine iubeşte, eu nu pot să ştiu;
Dar mie-mi sunt dragi, frăţioare,
Luceafăr şi roză şi flutur zglobiu
Şi rază şi privighetoare.

În noaptea caldă, primăvara
Cu flori pământu-mpodobi.
Tu, inimă, nu bagi de seamă
Şi iar te vei îndrăgosti.

Dar cine dintre flori, anume,
Va fi stăpâna-mi pe destin?
În cântul ei privighetoarea
Mi-a spus să mă feresc de crin.

Vai, nu mai știu unde mi-e capul
De glas de clopot, griji rebele.
Doi ochi frumoși și primăvara
I-au pus gând rău inimii mele.

Doi ochi frumoși și primăvara
Mi-mping iar inima-n ispite,
Privighetori și trandafiri
Pe-ascuns cu ele sunt unite.

Ah, ce dor îmi e de lacrimi,
Sfinte lacrimi de iubire,
Şi mă tem că se-mplineşte
O duioasă presimţire.

Dulcea dragostei otravă,
Bucuria ei amară,
Doar abia mă vindecasem
Şi din nou mă-nfiorară.

Albaştrii ochi ai primăverii
Privesc din iarbă-n sus discret –
Sunt viorelele plăpânde,
Din care vreau să fac buchet.

Culeg încet pierdut în gânduri,
Dar orice gând ce mă frământă,
Aud mirat cum între ele
Privighetorile mi-l cântă.

Da, orice gând mi-l cântă ele
Cu voce clară, argintie,
Şi astfel taina mea duioasă
Pădurea-ntreagă azi mi-o ştie.

Prin faţa mea când treci, iubito,
Cu haina de m-atingi cumva,
Tresaltă inima-mi şi-ndată
Fugind porneşte-n urma ta.

Atunci te-ntorci pentru-o clipită
Şi ochii mari i-ndrepţi spre mine;
Iar biata-mi inimă-ngrozită
De pasul tău abia se ţine.

Cu drag de priveşti înspre mine,
Cu ochii albaştri, minune,
Atât mă cufund în visare,
Cât nu pot, iubita mea, spune.

Când mintea mă poartă spre ochii
Albaştri de par peruzea,
O mare de gânduri albastre
Se varsă pe inima mea.

Iar mi-e inima-mpăcată,
Dusă-i ura cea pustie
Şi simţiri gingăşe-n pieptu-mi
Luna mai din nou învie.

Pe cărările ştiute
Astăzi iarăşi rătăcesc,
Cercetând mereu cu ochii,
Pe iubita s-o zăresc.

Şi din nou la râu pe punte
Stau cu gândul în neştire,
Aşteptând să treacă dânsa
Să-mi arunce o privire.

Azi în murmurul cascadei
Blânde glasuri iar răsună,
Mândra-mi inimă-nţelege
Ce vor undele să spună.

Şi pe drumuri neumblate
Iar visând m-am rătăcit –
Râd prin ramuri păsărele
De-un nebun îndrăgostit.

Că te iubesc şi totuşi fug de tine,
Fiinţă dragă, nu fii supărată –
Nu merg alături faţa ta-nflorită
Şi mutra mea mereu îndurerată.

De dragul tău slăbesc văzând cu ochii,
Mereu mai palid chipul meu arată
Şi-ţi voi părea urât până la urmă –
Că fug de tine, nu fii supărată.

Mă plimb printre flori parfumate
Şi tot ca şi ele-nfloresc;
Mă clatin de parcă-s lunatic
Şi paşii-mi timizi şovăiesc.

O, ţine-mă bine, iubito,
Că, inima cât mi-i de plină,
Îţi cad ameţit la picioare –
Şi-i prea multă lume-n grădină.

Se zbate-n tremur chipul lunii
În valurile turburate,
Pe când, senină şi tăcută,
Ea drumul ei pe cer străbate.

La fel, tăcută şi senină,
Tu mergi pe calea ta ursită
Şi numai chipul tău se zbate
În inima-mi neliniştită.

(Variantă)

Precum se zbate chipul lunii
În apa mării turburate
Pe când, senină şi tăcută,
Ea drumul ei ceresc străbate;

Aşa şi chipul tău se-agită
În inima-mi de jale plină
Pe când pe calea vieţii tale
Tu treci tăcută şi senină.

Ceasornicele, oare, de cine-au fost făcute,
Să-mpartă astfel vremea în ore şi minute?
Acela fu desigur un om nenorocit
Veghind în nopţi de iarnă în gânduri adâncit,
În liniştea profundă tăiată-n clipe rari
De zgomotul de şoareci şi scrâşnetul de cari.

Săruturile, oare, a cui ispravă fură?
A fost o arzătoare şi fericită gură,
Ce săruta-n neştire şi făr-un gând măcar.
Era, de bună seamă, în luna lui Florar,
Când flori nenumărate pământul învestmântă,
Când râde sfântul soare şi păsările cântă.

A fost mai nainte un rege bătrân,
Cu părul cărunt şi cu inima grea.
Bătrânul şi-alese o fată de neam
Făcându-şi soţie din ea.

A fost mai nainte la curte un paj,
Cu capul bălai şi cu gând uşurel
Şi trena soţiei bătrânului crai
Era pretutindeni purtată de el.

Cunoşti oare cântul din vremuri străvechi?
Ce blând şi ce jalnic răsună!
De dragostea lor osândiţi au pierit
Regină şi paj împreună.

Îşi împrăştie parfumul
Flori de tei sub clar de lună,
Prin văzduh şi prin frunzişuri
Cânt de pasări blând răsună.

Ce plăcut sub tei, iubite,
Noi petrecem împreună,
Când prin frunze se strecoară
Raze tainice de lună!

Frunza teiului, priveşte,
Cu o inimă-i la fel
Şi de-aceea-ndrăgostiţii
Stau mai bucuroşi sub el.

Tu zâmbeşti pierdut în visuri,
Parc-ai fi pe altă lume –
Spune-mi ce dorinţi în suflet
Îţi răsar acum anume?

Vreau, iubito, fără veste
Straşnic ger de sus să cadă
Şi s-acopere pământul
Cu troiene de zăpadă.

Noi, înfăşuraţi în blănuri
Să zburăm pe şes, prin văi,
Într-o sanie frumoasă
Şi cu zvon de zurgălăi.

Dimineața viorele
Îți trimit, de rouă pline,
Trandafiri mai către seară,
În amurg culeși de mine.

Aste flori în grai cu cheie
Știi ce vor să spună oare?
Credincioasă să-mi fii ziua,
Iară noaptea iubitoare.

Deloc nu m-a-ntristat scrisoarea,
Pe care astăzi am primit-o –
Îmi spui că dragostea ţi-e stinsă,
Dar prea pe larg îmi scrii, iubito.

Ai grămădit atâtea pagini,
Mai-mai pentru-un volum s-ajungă –
Dar, ca răvaş de despărţire,
Scrisoarea-ţi este mult prea lungă.

Teamă n-ai să n-afle lumea
De iubirea noastră pură,
Când, slăvindu-ţi frumuseţea,
Flori de stil îmi ies din gură.

Doar de flori înconjurată,
Stă ascunsă de lumină
Astă taină-nflăcărată,
Flacără de taină plină.

De ţâşnesc scântei suspecte,
Nici o teamă să nu-ţi fie –
Lumea nu mai crede-n flăcări
Şi le ia drept poezie.

Pe cărările tăriei
Stele mici păşesc în şoapte,
Doar de n-or trezi pământul,
Adâncit în somn de noapte.

Stau pădurile de pază,
O ureche-i orice frunză,
Pe când muntele cu umbra
Vrea pământul să-l ascunză.

Cine cântă, de-mi răsună
Până-n inimă cântarea?
Oare-i glasul dragii mele
Sau e doar privighetoarea?

Ceața toamnei, vis de jale,
Peste munți și văi s-abate.
Vântul scutură copacii,
Seci fantome dezbrăcate.

Singuratic, trist, veghează
Un copac nescuturat –
Vârful lui cel verde pare
Că-i de lacrime udat.

Pustiirea din natură
Este inima-mi cernită,
Iar copacul verde, dragă,
E icoana ta leită.

Când mă plimb pe-ntunecate
Prin pădurea visătoare,
Văd mergând cu mine-alături
Dulcea ta înfățișare.

Nu e albu-ți văl, iubito,
Nu e blândul tău obraz?
Sau e doar lumina lunii
Furișată printre brazi?

Oare lacrimile mele
Le aud cum curg blajine?
Ori în fapt chiar tu, iubito,
Treci plângând pe lângă mine?

Visează marea-n raza lunii,
În murmur blând de valuri line.
Ce grea mi-e inima și tristă!
Un cântec vechi în minte-mi vine.

Un cântec vechi ce povestește
De mari orașe scufundate –
Un zvon de rugi și glas de clopot
Din ele până sus străbate.

Nici rugă și nici glas de clopot
Din fund nu cred că pot să vie,
Căci tot ce-nghite-n el mormântul,
Rămâne mort pe veșnicie.

Că-mi porţi iubire, dragă,
De mult băgai de seamă
Şi totuşi, când mi-ai spus-o,
Am fost cuprins de teamă.

Cântând de bucurie
Pe munte m-am suit,
Am mers apoi la mare
Şi-am plâns în asfinţit.

Mi-e inima un soare
Ce arde-n strălucire
Şi tot ca el s-afundă
În marea de iubire.

Pescărușul vii ocheade
Peste noi în jos trimite,
Către fragedele-ți buze
De urechea mea lipite.

Vrea să știe ce anume
Varsă gura ta fierbinte;
Dacă tu urechea-mi umpli
Cu săruturi ori cuvinte.

Nu știu singur ce simțire
Sufletu-mi adânc străbate,
Căci săruturi și cuvinte
Sunt ciudat amestecate.

Ascunsă țin de oameni
Trădarea ta, iubito,
Dar stând pe țărmul mării
La pești am povestit-o.

Să creadă doar uscatul
C-ai fost de omenie –
Tot oceanul însă
Rușinea ta s-o știe.

În seara tăcută de toamnă, duduia
Pe țărmul pustiu a rămas visătoare –
În sufletul gingaș adânc o pătrunde
Apusul feeric de soare.

Să nu plângi, duduie, căci asta-i doar una
Din glumele soarelui des repetate –
Acum, ce e drept, el ne piere din față
Dar vine-napoi pe la spate.

Cu pânzele negre, corabia mea
Mă poartă pe apriga mare –
Iubito, tu ştii cât sunt astăzi de trist
Şi totuşi mă sfâşii mai tare.

Ca vântul e sufletul tău schimbător
Şi flutură fără-ncetare –
Cu pânzele negre, corabia mea
Mă poartă pe apriga mare.

Scăldată-n soare orbitor,
De aur marea pare.
Voi, fraţii mei, de-o fi să mor,
Zvârliţi-mi trupu-n mare.

Ea totdeauna m-a iubit –
Cu valurile-i line
Sărmanul piept mi-a răcorit,
Căci mult ne-avurăm bine.

Teamă n-ai, căci loc mai sigur
Ca la mine altul nu-i –
Ca să nu ne fure nimeni,
Uşa camerei o-ncui.

Vântul casa n-o dărâmă
Oricât ar sufla de tare;
De ţi-i teamă de incendiu,
Iată, suflu-n lumânare.

Iar acuma să-mi îngădui
Să te strâng în braţe bine –
Că răceşti uşor, iubito,
Dacă n-ai un şal pe tine.

Uneori, când sunt la tine,
Nobilă, iubită – doña,
Gândul meu se-ndreaptă singur
Către-o piaţă din Bologna.

Un izvor i-acolo. „Fonte
Del Gigante"-i botezat;
Un Neptun îi stă deasupra,
De un vechi artist sculptat.

❄

Credeam odată că sărutul,
Ce-l dă femeia şi-l primeşte,
E hotărât mai dinainte
De soarta ce ne stăpâneşte.

Pe-atunci primeam şi dam săruturi
Cu-ncredinţarea cea mai vie,
Că săvârşesc o taină mare
Dintru-nceput ursită mie.

Acum ştiu bine că sărutul
Zadarnic e şi gol ca fumul
Şi azi, cu inima uşoară,
Împart săruturi cu duiumul.

Am stat de vorbă-n colţul străzii
Aproape-un ceas şi jumătate;
De strânsa noastră legătură
Ne-am spus cuvinte-nflăcărate.

Ce mare e iubirea noastră,
Ne-am spus-o pentru-a mia oară –
Am stat de vorbă-n colţul străzii
Şi nu vedeam cum timpul zboară.

Zeiţa hâtră a-ntâmplării,
Vioaie şi voioasă fată,
Trecu privind la noi ironic
Şi chipul ei pieri îndată.

Arii noi acuma cântă
Nou strunita mea chitară.
Textu-i vechi: versetul biblic,
Că femeia e amară.

Necredința cu oricine
E la ea a doua fire.
Ce venin amar ascunde
Fundul cupei cu iubire?

Adevăr e deci legenda
Cu păcatul strămoșesc,
Pregătit de șarpe ție –
Cum scripturile vorbesc.

Astăzi iar același șarpe
Stă la pândă prin ponoare;
Tu i-asculți cu voie bună
Vorbele-i amăgitoare.

Tot mai jalnică-i viața!
Corbi vestesc nenorocire –
Moarte-s astăzi și-ngropate
Bucurie și iubire.

Mă-ntâlneşti în orice oră,
Ori pe unde rătăceşti –
Cât mai rău te porţi cu mine,
Cu atât mai dragă mi-eşti.

Mă atrage răutatea
Şi blândeţea mă goneşte:
Dacă vrei să scapi de mine,
Cată dar de mă-ndrăgeşte.

Ţi-i prea târziu acum surâsul,
Oftarea ţi-este prea târzie?
S-a stins simţirea mea, rănită
De mult barbara ta mândrie.

Târziu răspunzi iubirii mele!
Priviri ce ard în focul sfânt
Îmi cad pe inima cernită,
Ca nişte raze pe-un mormânt.

Spre care sfere ne vom duce,
Din lume când vom fi plecat?
Ah, unde-i flacăra trecută
Şi unde-i vântul care-a stat?

Sunt om în vârsta bărbăţiei,
Iar tu boboc abia deschis.
O Jenny, când mă uit la tine,
Trezeşti în mine vechiul vis.

La douăzeci de ani o fată
Am întâlnit în calea mea;
Îţi semăna la chip şi fire
Şi părul tot aşa-l avea.

„Eu plec la universitate
Şi să m-aştepţi că vin curând",
I-am spus atunci şi ea-mi răspunse:
„Tu eşti doar singurul meu gând".

Apoi trei ani în şir pandecte
La Göttingen am studiat,
Când într-o zi prinsei de veste,
Că draga mea s-a măritat.

Era în ziua de armindeni –
Câmpii şi văi scăldate-n flori.
În cânt de pasări chiar şi viermii
Priveau în soare zâmbitori.

Dar eu eram la față palid,
Bolnav și de puteri sleit,
Doar singur Dumnezeu mă știe,
Ce crunt atunci am suferit.

Și totuși am scăpat cu bine,
Drum nou în viață mi-am deschis –
O Jenny, când mă uit la tine,
Trezești în mine vechiul vis.

În ger, zăduf şi vânt stă ţeapăn,
De pare trunchi încremenit,
Picioarele-n pământ înfipte
Şi braţe-ntinse spre zenit.

Stă veacuri astfel Bagiratha,
Dar Brahma-l scapă de dureri,
Lăsând năvalnic peste dânsul
Să curgă Gangele din cer.

Zadarnic sufletu-mi, iubito,
Durere de martir îndură,
Din ochii tăi cereşti spre mine
Nu curge nici o picătură.[11]

(Variantă)

Înfruntă, drept ca un copac,
Arşiţă, vânt şi ger;
El pare din pământ crescut
Cu braţele spre cer.

Stă Bagiratha mult aşa,
Dar Brahma e milos;
El Gangelui porunci dă,
Din cer să curgă-n jos.

Sărmanu-mi suflet în zadar
Dureri nespuse-ndură,
Din ochii tăi cereşti nu văd
Curgând o picătură.

Furiş, cu umbrele-i cumplite
Ursuza noapte se strecoară,
Cu sufletele obosite
Ne mai privim aşa-ntr-o doară.

Îmbătrâneşti, eu şi mai tare,
Ni-i primăvara veştejită,
Tu te răceşti, eu mai mult încă,
Şi iarna e ca şi sosită.

Ce trist sfârşit au toate-n fire:
Urmând iubirii chinuite
Doar chinul fără de iubire
Şi vieţii – moartea ce ne-nghite!

TANNHÄUSER – O LEGENDĂ

I

Cucernici creştini, ca să ştiţi ocoli
Vicleana Satanei ispită,
Spre pildă vă cânt pe Tannhäuser aci
Şi soarta ce-i fu hărăzită.

Cinstitul Tannhäuser, vestit cavaler,
Un rob al iubirii păgâne,
Pe falnicul Venusberg urcă zorit
Şi vreme-ndelungă rămâne.

„Frumoasă soţie, tu, Vènera mea,
Rămâi sănătoasă de-acum;
Mai mult lângă tine eu nu voi mai sta,
Deci dă-mi învoirea de drum."

„Tannhäuser, tu, nobilul meu cavaler,
Azi nu-mi dăduşi nici un sărut;
Sărută-mă-n grabă şi spune-mi apoi,
La vatra mea ce n-ai avut?

Umplutu-ţi-am cupa în fiece zi
Din vinul cu limpezi sclipiri
Şi zilnic pe frunte podoabă ţi-am pus
Cununi de frumoşi trandafiri."

„Frumoasă soție, tu, Vènera mea,
Destul cu sărutul și vinul;
Sărmanul meu suflet de ele-i bolnav
Și-i dornic să guste veninul.

Destul am glumit și de lacrimi acum
Mă prinse o poftă nebună –
În locul frumoșilor tăi trandafiri
Din spini aș dori o cunună."

„Tannhäuser, tu, nobilul meu cavaler,
Ai vrea să mă vezi supărată?
De-o mie de ori jurământ mi-ai făcut,
Că nu vei pleca niciodată.

Să mergem, iubite, -n tăcutul iatac,
La sânul cereștii iubiri;
Frumosul meu trup alb ca floarea de crin
E leac pentru negre simțiri."

„Frumoasă soție, tu, Vènera mea,
Ți-i farmecul nemuritor;
Oricât te iubiră de mulți până azi,
Mai mulți te-or iubi-n viitor.

Gândind la eroii și zeii păgâni,
Ce duseră zile senine
La sânul tău alb cum e floarea de crin,
Se sfâșie inima-n mine.

Ah, trupul cel alb cum e floarea de crin
Spăimântă sărmana mea minte,
Gândind la mulţimea acelor sortiţi
Să-l aibă de-aci înainte."

„Tannhäuser, tu, nobilul meu cavaler,
Decât cu ocara sfruntată,
Mai bine cu braţul în mine loveai,
Aşa cum făceai altădată.

Bătaia, iubite, mai bine era
În locul ocării să fie –
Creştin fără suflet, tu astăzi îmi frângi
Întreaga-mi zeiască mândrie.

Fiindcă atâta de mult te-am iubit,
Îmi merit eu singură soarta;
Deci iată că-ţi dau învoirea de drum
Şi însămi deschide-ţi-voi poarta."

II

La Roma, la Roma în sfântul oraş,
În vuiet, strigări şi cântare,
Pe străzi se strecoară popor nesfârşit
Şi papa e-n mijloc călare.

E papa Urban, cuvios şi smerit,
Pe cap cu coroana-ntreită;
De purpură-i haina, iar trena pe jos
I-o poartă baroni din suită.

„Sfinţite părinte, o papă Urban,
Aci te opreşte pe loc;
Ascultă-mi durerea şi dă-mi ajutor
Să scap din al iadului foc."

În lături se trage poporul uimit,
Se curmă cântările sfinte –
Au cine-i drumeţul ce cade-n genunchi
Şi-l roagă pe sfântul părinte?

„Sfinţite părinte, o papă Urban,
Tu legi şi dezlegi, cum voieşti –
Mă scapă de chinul grozavului iad,
Din lanţul puterii drăceşti.

Eu sunt cavalerul Tannhäuser, vestit.
De setea iubirii mânat
Pe muntele Vènerii domic urcai
Şi mulţi ani acolo am stat.

Iar Venus, o tată, frumoasă-i nespus,
Frumoasă şi plină de nuri,
Lumină de soare, mireasmă de flori
E vocea divinei ei guri.

Cum zboară un fluture-n cercuri rotind
Spre gingaşa cupă de floare,
Întocmai şi sufletul meu se grăbea
Spre buzele ispititoare.

Din părul ei negru, frumos ondulat,
Obrazu-nflorit se iveşte –
O singură rază din ochii ei mari
Răsufletu-n piept ţi-l opreşte.

O singură rază din ochii ei mari
Cu lanţuri te leagă de ea –
Din muntele ei izbutii să mă smulg
Cu trudă amarnic de grea.

Din muntele ei izbutii să mă smulg,
Dar vraja rămase-ntre noi;
Privirile ei pretutindeni le văd
Şi tainic mă cheamă-napoi.

O biată nălucă mă simt peste zi,
Dar noaptea viaţa-mi revine –
Visând-o pe Venus, aievea o văd
Cum şade râzând lângă mine.

Ea râde, părinte, un râs sănătos
Cu albii, frumoşii ei dinţi –
Vai, râsul acesta mă face să plâng
Cu lacrimi amare, fierbinţi.

Atât de puternică-i dragostea mea,
Că orişicei-i spun e-n zadar;
Cădere de apă, sălbatic torent
Ce nu poţi să-i pui stăvilar.

Ea sare spumând peste stânci în adânc,
De mugetu-i valea răsună,
Nimic nu e-n stare s-o facă acum
Să-şi stâmpere goana nebună.

Întreaga tărie a mea dac-ar fi,
Eu Vènerii da-i-o-aş toată,
Cu soarele mândru, cu lună cu tot,
Cu falnica stelelor gloată.

Atât de puternică-i dragostea mea
Şi flacăra ce m-a cuprins!
Să nu fie oare văpaia din ea
Chiar focul Gheenei nestins?

Sfinţite părinte, o papă Urban,
Tu legi şi dezlegi, cum voieşti –
Mă scapă de chinul grozavului iad,
Din lanţul puterii drăceşti."

Dar papa cu mâinile-ntinse spre cer
Răspunde cuprins de-ntristare:
„Sărmane Tannhäuser, din patima ta
Zadarnic mai cauţi scăpare.

Căci diavolul, care e Venus numit,
E cel mai puternic din ceată;
Din ghearele ei să te scap sănătos,
Eu nu voi putea niciodată.

Plăcerile cărnii, ce-atât te-au robit,
Cu sufletul azi le plăteşti –
În veşnice chinuri de iad eşti ursit
Osânda de-acum s-o-mplineşti."

III

Tannhäuser porneşte cu pasul grăbit,
De răni sunt picioarele-i pline;
Pe falnicul Venusberg iată-l sosit
În mijlocul nopţii senine.

Şi iat-o pe Venus, trezită din somn,
Cum repede sare din pat;
Cu braţele albe cuprinde la piept
Şi strânge iubitul bărbat.

Porneşte să-i curgă şi sânge din nas
Şi lacrimi din ochi i-au pornit –
Cu lacrimi şi sânge curgând la un loc
Ea udă obrazul iubit.

Trudit cavalerul se culcă pe pat,
O vorbă nu poate să rupă,
Iar Venus aleargă, de zor trepădând,
Să-i fiarbă iubitului supă.

Îi spală de sânge picioarele dragi
L-îmbie cu supă şi pită,
Îi piaptănă părul ce-i şade zburlit
Şi râde apoi fericită.

„Tannhäuser, tu, nobilul meu cavaler,
Ce mult aşteptai în zadar!
Fii bun şi mi-arată prin ce fel de ţări
Umblaşi pân-acuma hoinar?“

„Frumoasă soţie, tu, Vènera mea
Spre sud, în Italia fui;
Cu treburi la Roma puţin m-am oprit,
Mai mult să rămân nu putui.

Pe şapte coline oraşu-i clădit
Şi Tibrul prin mijloc străbate;
Acolo văzui şi pe papa Urban –
Ţi-aduc de la el sănătate.

Trecui prin Florenţa la-ntoarcerea mea,
Milanul apoi îl văzui –
Pământul Elveţiei numai cu munţi
Cu paşii grăbiţi străbătui.

În vreme ce tocmai treceam peste Alpi,
Pornise să ningă de zor;
Albastrele lacuri spre mine râdeau
Şi vulturi dau ţipete-n zbor.

Ajuns pe-nălţimea lui Sfântul Gothard
Aud sforăitul german –
Păzită de treizeci şi şase monarhi,
Germania doarme buştean.

În Şvabia, dragă, -i un cerc de poeţi[12],
Un fel de amabili pitici;
Pe mici scăunaşe şedeau împrejur,
Pe cap cu tichiile mici.

În ziua de sâmbătă-n Frankfurt prânzii,
Căci foamea mi-era ca o rană;
Acolo-i religia cea mai de preţ
Şi cea mai gustoasă tocană.

La Dresda, iubito, văzui un dulău[13],
Ce fuse o mândră făptură;
Acuma doar latră, cu dinţii căzuţi,
Şi-i picură bale din gură.

La Weimar, al muzelor cuib părăsit,
De strigăte piaţa vuieşte –
Oftează poporul că Goethe e mort
Şi Eckerman încă trăieşte.[14]

La Potsdam o larmă mi-ajunse-n urechi.
Dar ce-i? întrebai intrigat.
E cursul lui Gans ce se ţine-n Berlin[15]
Tratând despre veacu-ncheiat.

La Göttingen, dragă, ştiinţa e-n floare[16],
Dar roadă nu-i cât de puţină –
Intrai în oraş pe-ntuneric cumplit
Şi nu zării nici o lumină.

La Celle-nchisoarea, din câte văzui,
Cu mulţi hanovrezi e-nţesată;
O nouă-nchisoare mai trebuie deci
Şi-un bici pentru obştia toată.

• La Hamburg, în buna cetate, din plin
Foiesc făcătorii de rele –
Destul să vezi bursa cu mutrele ei
Şi crezi că eşti încă la Celle.

Din Hamburg apoi prin Altona trecui,
Priveliştea ei, o minune!
Iar cele cu mine-ntâmplate aci,
Cândva mai târziu ţi le-oi spune.

CÂNTECELE CREAŢIUNII

1

La-nceput făcu Divinul
Stele mii şi mândru soare
Şi făcu în urmă boii
Din a frunţii lui sudoare.

Mai târziu făcu şi fiare,
Lei cu ghearele trufaşe,
Apoi, leilor asemeni,
Mâţe mici şi drăgălaşe.

La sfârşit făcu şi omul,
Domn pe lumea nou-zidită,
Iar, cu chipul lui întocmai,
Şi maimuţa mucalită.

Dracul deci privi şi râse:
„Doamne, singur te repeţi:
Copiind pe boi, acuma
Dai viţeilor vieţi!"

2

Către diavol zise Domnul:
„Fac aşa cum însumi vroi,
Mii de stele după soare
Şi viţeii după boi.

După lei cu gheară lungă
Eu întocmai fac pisica,
După om eu fac maimuța,
Însă tu nu faci nimica."

3

„Spre veșnică glorie astfel zidii
Pe soare, pe oameni, pe boi și pe lei
Și-n urmă, ca singur un pic să petrec,
Maimuțe și stele, pisici și viței."

4

„Abia-ncepui de sârg zidirea lumii
Și-n șase zile totul fu sfârșit;
Dar planul ei, ce-i singur o minune,
Eu mii de ani adânc l-am chibzuit.

Zadarnic lucru-i orice plăsmuire
Și-n scurtă vreme poți s-o cârpăcești,
Dar numai planul ei și chibzuința
Arată lumii cât de meșter ești.

Cu gândul veacuri multe m-am zbătut
Și greu de tot putui să-i vin de hac,
Un *doctor juris* cum să-l fac mai bine
Și chiar pe micii purici cum să-i fac."

5

În a şasea zi de lucru
Zise Domnul încântat;
„Gata-i astăzi creaţiunea
Totul merse minunat.

Poleieşte mândrul soare
Oceanul nesfârşit,
Verzi şi lucii sunt copacii,
Totul pare zugrăvit.

Mieii albi ca alabastrul
Calcă iarba cu sfială –
Ce spendidă e natura
Şi cât e de naturală!

Cerul tot şi-ntreg pământul
Pline sunt de-a mea mărire;
Până-n veci să-mi cânte omul
Laudă şi mulţumire."

6

„Materialul, stofa poeziei
Nu poţi aşa oriunde să-l găseşti.
Nu-i zeu să facă din nimica lumea,
Cum văd că fac poeţii pământeşti.

Zidii pe om din tina primitivă,
I-am dat apoi din sufletu-mi scânteie
Şi din grăsimea coapsei stângi a lui
Zidii apoi şi splendida femeie.

Zidii tot astfel cerul din pământ
Şi din femeie îngerul ceresc,
Căci stofa-şi are preţul ei întreg
Din arta celor care o croiesc!"

7

„De ce zidii întreaga fire,
Eu n-aş putea nici însumi spune –
Simţeam în suflet cum mă arde
Nestinsa mea vocaţiune.

O boală fuse-ntreg temeiul
A tot ce astfel am zidit –
Creind puteam să scap de boală,
Creind m-am însănătoşit."

Cu murmur curge Gangele alene
Şi antilope zburdă prin livadă,
Păuni trufaşi în haine de paradă,
Călcând cu paşi înfipţi se umflă-n pene.

Nenumărate flori răsar grămadă
Prin însorite pajişti indiene.
Kokila-şi cântă dragostea-n catrene:
Minuni ca tine lumea n-o să vadă,

Tu porţi pe Kama-n toată-nfăţişarea,
El şade-n cortul sânilor de nea
Şi-nalţă-ncet din trupul tău cântarea.

Pe buze de mărgean Wassant plutea,
Lumi noi văzui în ochii-adânci ca marea
Şi prea stingher mă simt în lumea mea.

Dumnezeieşte petrecurăm
Întreaga zi şi seara toată;
Fu vinul bun, frumoasă Kitty,
Şi inima-mi nesăturată.

Aprinse buze-n toată vremea
Cu patimă mă sărutară,
Cu drag ochi negri mă priviră
Întreaga zi şi-ntreaga seară.

Aşa de tare mă-ncleştase,
Că greu de dânsa mă rupsei
Legându-i mâinile frumoase
Cu prea frumosul părul ei.

În brațe-mi stai și cu nesaț
Te strâng la piept, iubita mea,
Eu sunt întregul cer al tău
Și tu mi-ești cea mai dragă stea.

Adânc sub noi, înnebunit
Se zbate neamul omenesc;
Cerându-și toți pretinsul drept
Înjură, strigă și scrâșnesc.

Zadarnic fac atâta zvon
Și nici măcar nu știu ce vor,
De tari și crunte lovituri
Rănite-s capetele lor.

Atât de bine ne simțim
Departe-n slăvi de lumea rea –
Căpșorul drag tu ți-l ascunzi,
În cerul tău, iubită stea!

Pe când cânta privighetoarea
Şi-mbobocirã trandafirii,
M-ai dezmierdat din plin, iubito,
Cu desfãtãrile iubirii.

Sunt veştezi astãzi trandafirii,
Privighetorile-s plecate –
În lipsa ta, ce greu m-apasã
Tãcuta mea singurãtate!

Ce lungi mi-s nopţile de iarnã –
Rãspunde-mi: oare vii mai iute?
Sau sã mã mângâi doar cu gândul
La fericirile trecute...

La poarta casei bătrânești
M-așteaptă primăvara;
Ca o grădină din povești
De flori e plină țara.

Trăsura merge-n trap ușor
Pe drumuri fermecate,
Iubita-mi cată-n ochi cu dor
Și simt cum pieptu-i bate.

E soare, cântec și parfum –
Podoabe sclipitoare!
Un copăcel își mișcă-n drum
Căpșorul numai floare.

Din iarbă florile trimit
Privirea lor mirată
Spre mine, omul fericit,
Și spre frumoasa fată.

Pe holde coasa va cădea
Cu zingătu-i curând,
S-or duce florile și ea
Mă va lăsa plângând.

Din pomi cad foi de vânt bătute,
Frunzişul galben se-nfioară –
Ah, tot ce-i bun şi drag pe lume
E scris asemenea să moară.

Un soare trist pe vârf de codri
Aruncă razele-i fugare,
Părând sărutul cel din urmă
Al verii gata de plecare.

Un plâns nebun din fund de suflet
Încet cuprinde-ntreaga-mi fire –
Ce văd acum mi-aduce-n minte
Trecuta noastră despărţire:

Plecam departe-n ţări streine
Şi moartea ta zorea să vie –
Eram ca vara care pleacă
Iar tu pădurea-n agonie.

Din loc în loc în voia soartei
Lipsit de țintă rătăcești;
O blândă vorbă-n vânt răsună
Și-n jurul tău mirat privești.

Iubirea ce-ai lăsat în urmă
Te cheamă dornic către ea:
„O, vin', mi-ești drag cât nu pot spune,
Ești toată fericirea mea!"

Și totuși veșnic mai departe
Te mână soarta ne-ndurată
Și tot ce-ți fuse drag pe lume
E scris să nu mai vezi vreodată.

Visam o gingaşă copilă
Cu păr frumos lăsat pe spate;
Şedeam sub teiul din grădină
Sub bolta nopţii înstelate.

Vorbeam, cu drag îmbrăţişând-o,
De bucurii şi de nevoi –
Din cer îngălbenite stele
Priveau cu pizmă-n jos la noi.

Trezit din vis, mă uit – sunt singur,
E noapte-n juru-mi şi răcoare;
Pe boltă stelele scânteie
Tăcute şi nepăsătoare.

TRAGEDIE

1

De vrei acum să-mi fii soție,
Să fugi cu mine-n loc strein;
Acolo inima-mi să-ți fie
Și patrie și drag cămin.

De nu voiești, eu mor de jale
Și singură rămâi aci
Și chiar în casa mamei tale
Ca-n loc strein te vei simți.

2

Căzu o brumă groasă-n primăvară
Și florile sub haina-i înghețată
S-au veștejit de frig și se uscară.

Demult un tânăr a-ndrăgit o fată
Și-n taină părăsiră vatra lor;
Părinții nu-i aflară niciodată.

Ani mulți au rătăcit din loc în loc
Și puse capăt soarta ne-ndurată
Vieții lor de chin și nenoroc.

3

Un tei crescu pe groapa ce fu sfârşit durerii;
Prin ramuri cântă păsări şi blândul vânt al serii.
Sub tei stau jos pe iarba crescută din ţărână
Flăcăul de la moară cu draga lui de mână.

Prin frunze sună vântul aşa de trist şi blând
Şi păsările cântă mai dulce ca oricând.
Iubiţii cad pe gânduri din râsul lor zglobiu –
De ce-i încearcă plânsul, nici singuri ei nu ştiu.

O FEMEIE

Iubirea lor era-nfocată –
El hoț și ea o dezmățată.
Când el venea cu pradă, ea
Din toată inima râdea.

Ea ziua colinda hai-hui
Și noaptea sta la sânul lui;
Dar, iată-l prinseră curând;
Femeia sta la geam râzând.

Prin alții el i-a spus: „Aș vrea
Să vii pân' la-nchisoarea mea,
Că dorul mi-e nespus de greu".
Ea dând din cap râdea mereu.

Fu pus în șreang la ora șase,
La șapte îl înmormântase;
Dar ea la opt prin lupanare
Râdea mereu golind pahare.

FATALITATE

Vioaie strălucea steluța,
Ce jos din cer căzu apoi.
Mă-ntrebi, copilă, ce-i iubirea?
O stea-n grămada de gunoi.

E ca un câine plin de rapăn,
Ce zace mort în praf, murdar.
Cocoșul țipă, scroafa geme
Târându-și pofta-n bălegar.

O, de m-aș prăbuși-n grădina
Cu flori ce m-au dorit odată
Și unde vreau de-atâta vreme
Să am o groapă parfumată!

HARALD HARFAGAR*

Pe fundul mării-ntr-un palat,
Trăieşte Harfagar,
De-o mândră zână fermecat –
Trec anii-ncet şi rar.

Legat de dânsa ca-ntr-un vis,
El nu-i nici mort, nici viu;
De două veacuri şade-nchis
În umedul sicriu.

Pe pieptul zânei alb şi plin
Îşi lasă capul greu,
Privind obrazul ei divin
Şi ochii ei mereu.

Acum de tot i-a căruntit
Frumosul păr bălai;
E galben, supt şi istovit
La chip bătrânul crai.

* Regele norvegilor (863-930); el a unit prin războaie norocoase teritoriile norvege, până atunci despărţite (n. H. Heine).

Din lungu-i vis doar când şi când
Grăbit tresare el,
Când bate valul spumegând
În magicul castel.

El vede sus Nortmanii săi,
Cum trec vijelios,
Înalţă braţele spre ei,
Dar cad slăbite-n jos.

Cu glasul aspru şi barbar
Vitejii cântă-n cor,
Slăvind pe Harald Harfagar,
În cântecele lor.

Oftează bietul crai gemând,
Cu inima pierdută;
Dar ea zâmbeşte trist şi blând
S-apleacă şi-l sărută.

PE LUMEA CEALALTĂ[17]

I

„O, de ce nu-s iar holtei!"
Zice Pluto suspinând.
„Căsnicia-mi dete-n gând,
Că pe când lipsea femeia,
N-a fost iadul cu temei.

O, de ce nu-s iar holtei!
De când am pe Proserpina,
Ispăşesc amarnic vina!
Nici pe Cerber, dacă urlă,
Nu-l aud de gura ei.

Dorul păcii mă ucide,
Nu-i în trista-mpărăţie
Osândit asemeni mie!
Jinduiesc chiar pe Sisyphus
Şi râvnesc la Danaide."

II

Pe jilţul scump în aur îmbrăcat,
Alături de regescul ei bărbat
Stă Proserpina.
Posomorâtă-i este mina
Şi-n inimă-i oftează ne-ncetat:

„Mi-e dor de trandafiri, mi-e dor de soare,
De cântec de privighetoare.
Aici printre umbre
Prin zările sumbre
Jelesc doar tinerețea mea ce moare.

Sub jugul căsniciei zac de ani
În blestemata groapă de guzgani;
Iar umbra nopții dacă vine,
Privesc stafii prin geam la mine
Și Styxul geme trist prin bolovani.

Avui pe Charon astăzi invitat –
Cu capul chel și trupul tot uscat;
Dar și ceilalți zeiești judecători
Au mutre reci de care te-nfiori.
Cu astfel de tovarăși stau la sfat."

III

Când asemenea necazuri,
Jos, pe cei din iad agită,
Pe pământ jelește Ceres
De durere-nebunită.
Fără guler și scufie,
Sânii atârnând sărmanii;
Ea aleargă și declamă
Cunoscutele jelanii:

„Iar a-ntinerit pământul
Şi din nou e primăvară,
A crăpat şi coaja gheţei
Şi colina-i verde iară.
Când şăgalnic râde Zeus
Printre unde ca cleştarul,
Blând ne mângâie Zefirul
Şi-i de muguri plin lăstarul.
În dumbravă cântă păsări
Şi-mi şopteşte oarecine:
Iar vin florile-n câmpie,
Însă fiica ta nu vine!

Ah, de cât de multă vreme
Prin câmpii o cat în van;
Am trimis a tale raze
După urma ei, Titan.
Nimenea nu-mi dă vreo ştire,
Lumea-ntreagă parcă-i mută;
Ziua, care vede toate,
Nu-mi văzu fiica pierdută.
Zeus, tu mi-i fi răpit-o?
Sau de dragul ei mânat
Pluto oare-mi duse fata
Jos, în iadu-ntunecat?

Cine-mi-este sol durerii
Pe tărâmurile sumbre?
Veşnic barca trece râul,
Însă duce numai umbre;
Ce-i ce-adorm de veci au parte

Doar de veşteda câmpie
Şi, de când există Styxul,
N-a purtat fiinţă vie.
Mii de scări în jos coboară
Dar niciuna-ncoa nu suie,
Pentru ochii plânşi ai mamei
Nici un semn de pace nu e."

IV

„Lasă, mamă soacră Ceres,
Rugile cu jalnic glas!
Gata sunt să-ţi fac pe voie,
Că şi eu destule-am tras.

Stăpânirea fiicei tale
S-o-mpărţim cinstit – deci iată:
Şase luni pe an să steie
Sus în lumea luminată.

Cât durează munca verii,
Ajutor la câmp să-ţi fie,
Alergând cu voie bună
Şi cu flori la pălărie.

Să se bucure când cerul
Către seară se-nroşeşte
Şi pe mal la râu păstorul
Din caval duios doineşte.

Când serbează secerișul
Fete-n horă cu flăcăii,
Cu respect la ea să cate
Gâștele și nătărăii.

Mergi în pace. Eu în Orcus
Mai răsuflu-n vremea asta
Și voi bea din apa Lethei,
Ca să-mi uit un pic nevasta."

V

„Un dor ce-ți vine din trecut
Adesea-ți turbură privirea –
Eu îți cunosc nenorocirea:
Pierdută viață,- amor pierdut!

Tu dai din cap cu jale mută,
Ce-i mort în veci nu va-nvia –
E fără leac durerea ta:
Pierdut amor, viață pierdută!"

TAINĂ

Noi nu oftăm, uscați ni-s ochii,
Zâmbim adesea, râdem tare,
Nimic secretul nu-l trădează
Din toată-a noastră-nfățișare.

În fundul inimilor noastre
El zace cu durerea-i mută;
Sălbatic inima se zbate,
Dar gura stă mereu tăcută.

Întreabă pruncul mic din leagăn,
Pe morți în groapa lor uitată,
Ți-or spune poate dânșii taina,
Ce nu ți-am spus-o niciodată.

CĂLĂTORIA VIEŢII

Ce râs şi ce cântec! Sub umeda boare
Corabia vesel se leagănă-n soare.
Pe puntea pe care cântarea răsună
Cu dragii prieteni petrec împreună.

Fu nava-n furtună sfărmată cu totul,
Amicii-ncercară să scape cu-notul.
Dar bieţii pieriră în umed abis
Şi eu fui de valuri zvârlit în Paris.

În altă corabie azi iar m-am urcat,
Cu proaspeţi tovarăşi prin viaţă străbat –
Pe ţărmuri streine speranţe deşarte;
Mi-e inima grea şi mi-e ţara departe!

Cântarea şi râsul pornesc nebuneşte;
E vântul puternic şi puntea trosneşte –
S-a stins de pe boltă şi ultima stea;
Departe mi-e ţara, mi-e inima grea.

INSOMNIE[18]

Când noaptea-mi vine țara-n gând,
Din somnul greu tresar gemând.
Deschiși și trezi stau ochii mei
Și lacrimi calde curg din ei:

Văd an de an cum vremea trece
Trecură ani vreo doisprezece,
De când pe mama n-o văzui –
Și crește valul dorului.

Gândesc la dânsa ne-ncetat,
De parcă m-ar fi fermecat.
La dânsa-i veșnic gândul meu –
Să mi-o păstreze Dumnezeu!

O, mă iubește mult bătrâna;
De drag îi tremură și mâna
Când, în răvașele ce-mi scrie,
Așterne slova pe hârtie.

Spre dânsa gândul meu mă fură
Atât amar de ani trecură,
De-atât amar de ani aștept
Să pot din nou s-o strâng la piept!

Germania-ndelung trăiește.
Pe dânsa vremea n-o zorește –
Pe dânsa o găsești când vrei
Cu falnicii stejari și tei.

De n-ar fi fost măicuța mea,
Eu n-aș dori Germania,
Că țările nu pier ușor,
Dar mama-i suflet călător.

De când pornii strein din țară,
Atâți prieteni răposară,
Că numărându-i rând pe rând
Mă simt în suflet sângerând.

Cu cât îi număr, tot mai tare
Se umple pieptul de-ntristare –
Mi-e inima atât de grea,
Să crezi că morții stau pe ea.

Prin geamuri zorile și-arată
Lumina binecuvântată,
Soția intră zâmbitoare –
Și toată spaima nopții moare.

„Ochilor, frumoase stele!"
Astfel începea cântarea
Auzită prin Toscana,
Când priveam odată marea.

Cântecu-l cânta o fată,
Ce lucra la-mpletitură;
Sărutai prelung şi lacom
Mica, rumena ei gură.

Cântul, marea, -mpletitura
Iar în gând mi-au apărut,
Când privii întâi la tine –
Vino, dar, să te sărut.

Parcă-i cântec de iubire
Tot ce simt şi port în gând.
Zeul dragostei, desigur,
Mă conduce vrând-nevrând.

În orchestra mea din suflet
El e şef dumnezeiesc
Şi pe note pune-ndată
Tot ce simt şi ce gândesc.

Mi-am zis: cu fetele prostuțe
Să nu-mi pun mintea niciodată;
Dar cu deșteptele, măi frate,
Fu treaba și mai încurcată.

Deșteptele-mi bătură capul
Cu întrebări cicâlitoare,
Dar, la-ntrebarea mea, cu toate
Răspunsul mi-au rămas datoare.

Noi ne mâhnim şi râdem,
Căci fiecare vede,
Că inima iubeşte,
Dar capul nu se-ncrede.

Simţi inima-mi, iubito,
Cum bate viu şi tare?
Ea dând din cap şopteşte:
Dar pentru cine oare?

Ochi uitați de multă vreme
Vor din nou să mă rețină;
Simt cum farmec mă-mpresoară
Din privirea lor blajină.

Sărutări din vremi trecute
Mintea iar mi-au răscolit –
Când eram zănatic ziua,
Însă noaptea fericit.

UNDE?

Unde va intra pribeagul
În repaosul deplin?
Oare-n sud cu palmierii,
Sau sub teii de pe Rin?

În pustiu dormi-voi oare
Îngropat de mâini streine,
Sau pe țărmurile mării
Cu nisipul peste mine?

Tot același cer oriunde
Cort va fi odihnei mele
Și drept candele pe groapă
M-or veghea aceleași stele.

Sufletul mi-e plin de zvonul
Unor clopote ușoare.
Cântule de primăvară,
Sună până-n depărtare,

Sună, dulce cânt, în preajma
Casei cu grădină-n floare,
Și de vei vedea o roză,
Fă-i din parte-mi închinare.

MITOLOGIE

Nu-i de vină Europa –
Cum să poţi lupta c-un taur?
O iertăm şi pe Danae
Pradă unei ploi de aur.

Amăgită fu Semele,
Când căzu şi ea-n ispită,
Căci gândi: un simplu nour
N-ar putea s-o compromită.

Ne revoltă însă Leda –
Vai ce gâscă, ce năucă!
Chiar un lebădoi pe dânsa
Fuse-n stare s-o seducă.

Vezi în visuri flori frumoase
Ce tăcut lucesc în soare
Şi parfumul lor deşteaptă
Vii dorinţe arzătoare.

Dar de ele te desparte
Un abis ce te-nspăimântă;
Biata inimă-ntristată
Suferă şi se frământă.

Cum lucesc şi cum te-mbie,
Aste flori strălucitoare;
Meştere dulgher, spre ele
Poţi să-mi faci o punte, oare?

NECREDINCIOSUL

O, da! Te voi cuprinde-n braţe!
De-atât noroc nemăsurat
Tresare inima-mi şi creşte
La gândul ăsta minunat.

O, da! Te voi cuprinde-n braţe!
Mă joc cu părul tău bălai,
Căpşorul drag mi-l laşi pe umăr
Şi ore-ntregi cuminte stai.

O, da! Te voi cuprinde-n braţe!
În adevăr se schimbă visul
Şi pe pământ mă-mbie soarta
Să gust aievea paradisul.

O, sfinte Toma! Nu pot crede
Şi mă-ndoiesc de toate cele,
Atât cât degetul n-oi pune
În rana fericirii mele.

CĂLĂTOREŞTE!

De prinzi de veste că te-nşală
Femeia ce ţi-e dragă ţie,
În locul ei alege-ţi alta,
Sau pleacă-ndată-n pribegie.

Găseşti în drum un lac albastru
Cu triste sălcii plângătoare,
Pe ţărmul lui să uzi cu lacrimi
Cumplita rană ce te doare.

De urci pe munte singuratic,
Oftarea şi mai grea îţi este;
Dar, când ajungi pe culmi înalte,
Auzi cum ţipă şoimi pe creste.

Un şoim vei fi atunci tu însuţi,
Simţi-te-vei din nou născut
Şi, liber, sus vei înţelege
Ce mic e lucrul ce-ai pierdut.

MERSUL LUMII

Celui plin de bogăție
I se dă mereu din plin,
Iar puțin când are omul,
I se ia și-acel puțin.

Dacă n-ai însă nimica,
Mori, mai bine, haimana;
Căci au dreptul să trăiască
Numai cei ce au ceva.

ÎNŢELEPTE STELE

Florile-ndată se frâng sub picioare,
Fie atingerea cât de uşoară.
Florile zvelte şi cele sfioase
Paşii netrebnici ades le omoară.

Perlele zac în adâncuri de mare –
Omul cu trudă de-acolo le scoate;
Jug le-mpleteşte din fir de mătase
Astfel le ţine-n robie pe toate.

Stelele lasă departe pământul,
Stau la distanţă-nţeleptele stele.
Lumii lumină de sus îi revarsă –
Cerul înalt le fereşte de rele.

SE STINGE

Cortina se lasă şi piesa-i sfârşită
Şi lumea spre casă se-ndreaptă grăbită.
Fu mare succesul bucăţii jucate,
Punctat de aplauze „des repetate".
Poetul, prin claca ce-i fuse făcută,
Primi de la public răsplată deplină;
Acum în clădirea pustie şi mută
Nu-i larmă voioasă, nici vie lumină.

Ascultă! Din scena acum părăsită
Un sunet ciudat îţi aduce fiori –
Acesta e, poate, doar coarda plesnită
A unei bătrâne viori.
E linişte tainică, sumbru mister,
Doar şoarecii mişună jos în parter
Şi totul miroase a rânced ulei.
O ultimă lampă oftează din greu,
Că-i moare văpaia cu razele ei –
Sărmana lumină e sufletul meu.

SETE DE LINIŞTE

Să laşi din răni să-ţi curgă sânge
Şi lacrimi varsă ne-ncetat –
E şi-n dureri o voluptate
Iar plânsu-i bàlsam minunat.

Nu eşti rănit de mâini streine?
Atunci tu singur te răneşte
Şi lacrimi dacă-ţi udă faţa,
Lui Dumnezeu îi mulţumeşte.

Se stinge toată larma zilei,
Coboară noaptea-ncet, cernită;
La sânu-i proştii şi mişeii
Nu-ţi strică liniştea ticnită.

Şi muzica te lasă-n pace
Şi a clavirului tortură
Şi opera îngrozitoare,
Cu ariile de bravură.[19]

Nici nu te urmăresc cu droaia
Toţi virtuozii de duzină,
Nici Giàcomo, de-a cărui faimă
E lumea-ntreagă astăzi plină.[20]

Eşti raiul liniştii depline,
Mormântule, lăcaş tăcut –
E bună moartea, dar mai bine
Era să nu ne fi născut.

Văzui în lungul drum al vieții
Mulțimi de flori cu viu parfum;
Semeț trecui pe lângă ele,
Nevrând să mă abat din drum.

Iar azi, bolnav, când deznădejdea
Spre groapa rece mă trimite,
În suflet simt dojenitoare
Mireasma florilor hulite.

Mai mult ca toate vioreaua
Îmi arde mintea-nfrigurată –
Ce rău îmi pare că la pieptu-mi
Nu vrui s-o strâng măcar o dată.

Mă mângâi doar că apa Lethei
Nici azi nu și-a pierdut puterea;
Cu noaptea dulce a uitării
Alină inimii durerea.

Trei babe-n răscruce torc lână-n tăcere,
Scrâşnesc şi lucrează,
Gândesc şi oftează
Şi groaznice sunt la vedere.

Întâia din furca legată de şale
Lungi fire torcând
Le udă pe rând;
De aceea uscate sunt buzele sale.

A doua-nvârteşte un fus nebunatic,
Ce-aleargă, se zbate
În chipuri ciudate,
Iar ochii săi par de jăratic.

A treia o foarfecă des mânuieşte
Şi murmuru-i pare
Un cânt de-ngropare –
Pe nasu-i subţire un neg se zăreşte.

Grăbeşte, bătrâno, cu slujba-ţi amară,
Mai iute lucrează
Şi firu-mi retează,
Să scap de-a vieţii povară.

Cu fierul roşu tu mă-nţeapă,
În faţa mea loveşte drept,
Cu vergi mă biciuie, iubito,
Dar nu mă face să te-aştept.

Picioarele, de vrei mai bine,
Din locul lor tu mi le scoate,
Dar nu lăsa s-aştept zadarnic,
Că-i chinul cel mai greu din toate.

Ah! Ieri întreaga după-amiază
Te-am aşteptat cu dor fierbinte
Şi n-ai venit, fermecătoareo, –
Iar eu credeam că-mi ies din minte.

Ca şerpi mă strânge nerăbdarea
Şi-n fiecare clipă sar
Când sună paşi pe coridoare;
Dar tu nu vii – e în zadar.

Nu vii! Simt furie grozavă
Şi dracul la ureche-mi spune:
Frumoasa lotusului floare
De tine-şi bate joc, nebune.

Soseşte moartea – pot acuma spune
Ce din mândrie gura-mi nu spunea:
În dulcile trecute vremuri bune
De dragul tău bătu inima mea.

Sicriu-i gata, lumii zic adio,
Cobor în groapa liniştii depline;
Dar tu rămâi în urma mea, Mario,
Plângând, ades te vei gândi la mine.

Te mângâie şi veselă fii iară,
Nu-ţi frânge mâinile fără folos –
Aşa-i destinul omului: să piară
Orice e bun şi mare şi frumos.

CEL CARE PLEACĂ

În sufletul meu au murit pe vecie
Lumeştile gânduri şi-a lor bucurie;
Asemeni e moartă sălbatica ură.
Mi-s indiferente-n aceeaşi măsură
Şi grijile mele şi cele streine –
Doar singură moartea mai stăruie-n mine.

Sfârşită e piesa, cortina se lasă,
Căscând, spectatorii se-ndreaptă spre casă.
Cumintele public din ţara germană
Acum pe-noptate îşi vede de hrană –
Mâncare gustoasă, din plin băutură –
Şi râde cu hohot şi cântă din gură.

O, Doamne, desigur vorbea-nţelepţeşte
Eroul pe care Homer îl slăveşte:
„Chiar cel mai de rând, dintre cei ce trăiesc,
Alături de mine, ce-n iad mucezesc,
E mult mai ferice decât mă simt eu,
Măcar că-s erou şi mă trag din Peleu."

NOTE

Cele mai multe din poeziile cuprinse în acest volum nu au titluri în original. Ele figurează în tabla de materii cu primul vers. Poeziile care în cuprinsul volumului poartă titluri deosebite, le au chiar de la autor. Fac excepţie *Sfinxul* şi *Ursitoarele*, care în original n-au titluri, ci le-au fost date de traducător, căruia i-au părut că se impun de la sine.

Poeziile înglobate în *Călătorie în Harz* şi anume: *Prolog, Pe Hardenburg, Idilă în munţi, Păstorul, Pe Brocken* şi *Ilse* n-au nici ele titluri în opera căreia aparţin. Ele însă poartă aceste titluri în volumele de versuri, unde sunt reproduse, completate astfel fie de autor, fie de editori*.

1. Subiectul acestei poezii, ca şi al celei următoare, are o nuanţă macabră, făcând parte din ciclul *Arătări din vis*, datorat amintirilor din vremea când Heine cunoscuse pe fata călăului din Düsseldorf.
2. Ideea din această poezie se găseşte şi în cunoscuta legendă a lui Goethe intitulată *Ucenicul vrăjitorului*, al cărei cuprins e următorul: În lipsa maestrului său, ucenicul unui vrăjitor dezlănţuie puterile necunoscute, dar când vrea să le potolească uită formula potrivită. Numai sosirea maestrului pune capăt neajunsurilor pricinuite de nepriceperea şi imprudenţa ucenicului.
3. *Die Minnesänger* sunt poeţi medievali, cântăreţi ai iubirii cavalereşti.
4. Înduioşător prinos de iubire filială şi o notă deosebită în lirica lui H. Heine.

*În prezentul volum, cele şase texte vor apărea la locul original, deci în *Călătorie în Harz*, şi – evident – fără titluri (P.B.).

5. Motiv de inspirație exotic, datorat lecturilor din literatura sanscrită.
6. Floarea albă de lotus, ce plutește pe oglinda apelor tăcute, este în poezia sanscrită simbolul iubirii imaculate.
7. Cronologic această bucată este cea dintâi din traducerile volumului de față și a fost tipărită în revista *Viața nouă*, condusă de Ovid Densusianu, prin 1906.
8. E vorba aici de iubirea lui Heine pentru sora mai mică a Amaliei (Molly), anume Tereza, care îl face să îndure decepția și umilința din poezia următoare.
9. Inspiratoarea acestei poezii, Agnes, este femeia pentru care Heine personifică în partea finală din *Călătorie în Harz* frumusețea râului Ilse. „E întâi mai și mă gândesc la tine, frumoasă Ilse – sau să te numesc Agnes, fiindcă numele acesta îmi place așa de mult?" Această împrejurare ne dă putința să fixăm aproximativ și data poeziei, fiind cunoscut că opera de mai sus a fost tipărită în 1826.
10. Această poezie, fără nici un titlu, este pusă de Heine ca prefață în ediția a treia din *Cartea cântecelor* în februarie 1839 la Paris.
11. Brahma și Baghirata sunt divinități din mitologia indică.
12. Aluzie la curentul literar cunoscut sub numele de „Școala șvabă".
13. E vorba de scriitorul romantic Ludwig Tieck, conducătorul unei școli literare. El avea atunci 61 de ani.
14. Eckermann a fost confidentul lui Goethe, față de care a abuzat apoi, tipărind o mulțime de amănunte din intimitatea marelui poet.
15. Cunoscut profesor la Universitatea din Berlin.
16. Transpiră aci aversiunea lui Heine față de orașul și universitatea care i-au lăsat amintiri personale neplăcute.
17. Spre deosebire de ceea ce face în *Marea Nordului*, unde reminiscențele mitologice sunt utilizate pentru niște realizări poetice de o înaltă ținută literară, în această poezie H. Heine împrumută intenționat acestor reminiscențe tonul de glumă ușoară al parodiei. Pe același ton tratează Heine, în poezia *Rhampsenit*, legenda istorisită de Herodot despre faraonul avar care își prostituează fiica, pentru ca să descopere hoțul care-i prădase tezaurul.
18. În original *Nachtgedanken*. În afară de nostalgia patriei de origine și de înduioșătoarea afecțiune pentru mama sa, expri-

mate în această poezie, găsim în strofa finală una din rarele menţiuni în poezia lui Heine despre soţia lui devotată, Mathilde.

19. Aluzie la compozitorul italian Spontini, pe care îl maltratează Heine şi în *Călătorie în Harz*, unde îi califică muzica drept „ienicerească".
20. Atac direct contra lui Giàcomo Meyerbeer, cunoscut compozitor, care nu se bucura nici el de preţuirea lui Heine.

CĂLĂTORIE ÎN HARZ

ÎNSEMNĂRI

Pentru temeiuri ce nu sunt încă destul de lămurite, în toamna anului 1820 H. Heine părăsește Universitatea din Bonn, la care se înscrisese ca să urmeze dreptul, și se întoarce pentru scurtă vreme în orașul natal Düsseldorf, pe Rin, unde locuia familia lui. De acolo pornește într-o excursiune pe jos, cum obișnuia tineretul din vremea aceea, prin Westfalia până la Göttingen, unde se înmatriculează la universitate, pentru a-și continua studiile juridice. Apoi, în 1824, o dată cu vacanța școlară, Heine întreprinde, tot toamna, o nouă excursiune pe jos, de mai lungă durată, prin Thuringia și prin regiunea masivului muntos Harz. (Vezi introducerea.)

Impresiunile culese în cele două excursiuni s-au întipărit puternic în sufletul lui și au dat naștere mai târziu operei de față.

În josul titlului *Călătorie în Harz* autorul pune anul 1824. S-ar putea crede că această dată arată epoca în care a fost scrisă opera. Însă în cuprinsul ei poetul vorbește despre sine înfățișându-se ca adept al bisericii protestante, la care se știe precis că a trecut abia la 28 iunie 1825, așa că anul din josul titlului ar putea să însemne cel mult epoca în care a luat naștere în mintea lui gândul de a crea această operă.

Călătorie în Harz s-a tipărit mai întâi în revista „Gesellschafter" în cursul lunilor ianuarie-februarie 1826 și, curând după aceea, în primul volum de *Icoane din călătorie (Reisebilder)* apărut la sfârșitul lui mai din același an. H. Heine avea atunci 28 de ani și această lucrare era prima lui operă în proză.

Dacă în activitatea poetică autorul are o dezvoltare ascendentă, păsind treptat de la dibuielile începutului spre o tot mai puternică afirmare a talentului său excepțional, în activitatea sa de prozator el a atins dintr-odată și cu prima sa scriere limita maximă a însușirilor sale. Aceasta se datorește desigur și faptului că vocația

lui poetică a fost mai timpurie – el însuşi mărturiseşte că a scris *Doi grenadieri* la vârsta de 16 ani – pe când realizările în proză au venit la o vârstă mai matură, când personalitatea scriitorului era deplin formată.

Celelalte scrieri în proză ale lui H. Heine, deşi fiecare din ele are meritele ei incontestabile, nu se ridică la înălţimea atinsă de *Călătorie în Harz*. Aceasta a avut din primele clipe un succes răsunător. Întreaga critică a primit-o cu laude fără rezerve, anunţând în articole entuziaste ivirea unui mare scriitor. Faima câştigată s-a păstrat întreagă până azi, căci timpul a verificat şi a confirmat valoarea deosebită a operei.

Ea este în acelaşi timp o evocare minunată a frumuseţilor naturii, o mărturisire emoţionantă a unui suflet ales şi o operă de umor de cea mai bună calitate. Toată gama simţirilor omeneşti răsună în cuprinsul acestei cărţi, în care zâmbetul se înfrăţeşte cu lacrima, iar duioşia pătrunzătoare se împleteşte cu ironia de toate nuanţele, de la gluma uşoară şi calamburi până la sarcasm.

Varietatea tonului care se schimbă aproape la fiecare pasaj – rând pe rând şăgalnic şi avântat, sentenţios şi doctoral, ori impetuos ca un torent – dă povestirii un farmec mereu înnoit. Între aceste felurite tonalităţi, în ciuda repeziciunii cu care se perindă, trecerile sunt aşa de firesti, că aproape nu se simt. Iar stilul păstrează de la început până la sfârşit acelaşi ritm tineresc, plin de însufleţire.

Ca emotivitate şi ca atmosferă, *Călătorie în Harz* înfăţişează, strânse într-un mănunchi, însuşirile care se găsesc în cuprinsul întregii creaţii poetice a lui Heine, întocmai precum uvertura unei opere muzicale prezintă cu anticipaţie motivele din desfăşurarea cărora este alcătuită opera însăşi.

O altă faţă a acestei scrieri este profuziunea de cunoştinţe din felurite domenii ale activităţii spirituale, care sunt redate sub formă de reminiscenţe şi aluziuni. Istoria, dreptul, filosofia, religia, arta, literatura pun la îndemâna autorului apropieri neaşteptate care încântă prin noutatea lor.

Pentru cine vrea să prindă într-o formulă cuprinzătoare ceea ce face valoarea neobişnuită a acestei opere, asigurându-i un loc aparte în literatura universală, se impune de la sine contrastul dintre modestia subiectului şi bogăţia sufletească în care-l îmbracă autorul. Subiectul apare în cele din urmă doar ca un pretext pentru revărsarea comorilor din sufletul poetului.

În literatura franceză sunt două opere care se înrudesc din acest punct de vedere cu *Călătorie în Harz*, anume *Voyage autour de ma chambre* de Xavier de Maistre și *Sur l'eau* de Guy de Maupassant – însă nici una, nici cealaltă nu pot sta alături de povestirea lui H. Heine ca valoare literară.

Fantezia zglobie și viziunea însorită, limpezimea gândului care exclude echivocul dintre adâncime și obscuritate, claritatea și preciziunea stilului, conturul definit al imaginilor fac din carte o creațiune mai mult mediteraneană decât nordică – această trăsătură fiind de altfel una din caracteristicile dominante ale personalității lui H. Heine. În sfârșit alternarea prozei cu versul – amândouă fiind mânuite cu aceeași admirabilă îndemânare – dau scrierii un farmec mai mult.

Prin toate aceste însușiri și cu deosebire prin fericita lor îmbinare, prima operă în proză a lui H. Heine are un prestigiu de frumusețe, care a făcut dintr-însa o podoabă a literaturii germane, în care pe drept cuvânt e socotită ca unică. Deși de la apariția ei au trecut douăsprezece decenii, nu și-a pierdut aproape nimic din actualitate și prospețime. Micile amănunte prea strâns legate de împrejurările epocei respective sunt departe de a-i întuneca înțelesul și de a-i atinge frumusețea.

Făcăeni – august 1944 I.B.

CĂLĂTORIE ÎN HARZ

Nimic nu dăinuieşte decât numai prefacerea; nimic nu e statornic, afară de moarte. Fiece bătaie a inimii ne face o rană şi viaţa ar fi o necurmată sângerare, dacă n-ar fi poezia. Ea ne pune la îndemână ceea ce nu ne îngăduie firea: o vreme de aur care nu ruginește, o primăvară care nu-şi leapădă florile, fericire fără nori şi tinereţe fără de sfârşit.

BÖRNE

Haine negre de mătase
Şi manşete ca de nea,
Sărutări, cuvinte blânde –
Ah, şi inimi de-aţi avea!

Inimi de-aţi avea în piepturi
De iubire caldă pline –
Mă omoară cântul vostru
Cu durerile streine.

Eu acum mă urc pe munte
La colibele curate,
Unde pieptul se deschide,
Unde liber vântul bate.

Eu acum mă urc la munte
Unde-s brazi stăpânitorii,
Râuri curg şi cântă pasări
Şi semeţi s-alungă norii.

Rămâneţi, saloane mândre,
Străluciri fără folos;
Eu zâmbind din vârf de munte
Voi privi spre voi în jos.

Oraşul Göttingen, renumit pentru cârnaţii şi universitatea lui, este al regelui Hanovrei şi cuprinde 999 de căminuri, felurite biserici, un spital pentru lehuze, un observator astronomic, o puşcărie, o bibliotecă şi o cârciumă comunală cu bere foarte bună. Pârâul ce curge în apropiere se cheamă Leine[1] şi vara se scaldă lumea într-însul; apa e rece de tot şi în unele locuri aşa de lată, că Luder[2] trebuia să se repeadă de departe când voia să sară peste dânsa. Oraşul este frumos, dar îţi place mai mult când îl priveşti cu spatele. Trebuie să fie foarte vechi, căci îmi aduc aminte că acum cinci ani, când am fost înscris şi – curând după aceea – dat afară din universitate, avea aceeaşi înfăţişare sură şi îmbătrânită şi era şi atunci plin de zbârnâitori, câini lăţoşi[3], disertaţii, ceaiuri dansante, spălătorese, compendii[4], fripturi de porumbel, corporaţii studenţeşti, trăsuri de promovare, pipe, consilieri de curte, consilieri juridici, consilieri eliminatorii[5], profesori şi alte fleacuri[6]. Unii chiar pretind că oraşul ar fi fost întemeiat pe vremea migraţiunii popoarelor şi că fiece seminţie germană ar fi lăsat aici câte un exemplar liber dintre oamenii săi, iar din aceştia se coborâră toţi vandalii, frizii, şvabii, teutonii, saxonii, turingii etc., cari încă şi azi la Göttingen, în hoarde şi deosebiţi prin culorile şepcilor şi prin ciucurii pipelor, calcă mândri pe Weenderstrasse[7] şi se bat mereu între dânşii pe sângeroasele câmpuri de luptă de la Rosenmühle, Ritschenkrug şi Bovden[8]. Ei trăiesc cu obiceiurile şi apucăturile din vremea migraţiunii şi sunt călăuziţi parte de ducii lor, care se cheamă cocoşi, parte de străvechea lor carte de legi, care se cheamă *Komment*[9] şi care merită un loc printre *leges barbarorum*.

În general locuitorii din Göttingen se împart în studenți, profesori, burtă-verzi și dobitoace; iar aceste patru ranguri sunt îngrădite cu străşnicie. Rangul dobitoacelor este cel mai de seamă. Să înşir aci numele tuturor studenților și ale profesorilor titulari ori netitulari, ar fi să mă întind prea mult; de altfel nici nu-mi vin în minte în clipa aceasta toate numele studenților, iar printre profesori sunt unii cari n-au chiar nici un nume. Numărul burtă-verzilor din Göttingen trebuie să fie foarte mare, ca nisipul sau – mai bine zis – ca noroiul mării; în adevăr când îi vedeam dimineața înfipți la uşa consiliului academic cu fețele lor murdare și cu socotelile curate, abia puteam pricepe cum a putut Dumnezeu să creeze atâta golănime.

Despre oraşul Göttingen se poate citi mai pe larg în topografia lui făcută de K. F. H. Marx. Deşi păstrez cele mai sfinte obligațiuni față de autor, care a fost medicul meu și mi-a arătat multă dragoste, totuşi nu pot să recomand fără rezerve opera sa și trebuie să-l dojenesc că nu a înfruntat cu destulă asprime părerea greşită că femeile din Göttingen ar fi având picioare prea mari. Da, eu m-am străduit foarte multă vreme cu o aspră dezmințire a acestei păreri, am urmat anatomia comparată, am cercetat operele cele mai rare din bibliotecă, am studiat de-a lungul străzilor ceasuri întregi picioarele trecătoarelor și într-un tratat fundamental care va cuprinde fructul acestor studii voi vorbi: 1) despre picioare în general; 2) despre picioare la cei vechi; 3) despre picioarele elefanților; 4) despre picioarele femeilor din Göttingen; 5) voi strânge apoi la un loc tot ce s-a spus pe socoteala acestora în grădina publică; 6) le voi privi în întregimea lor și mă voi întinde cu acest prilej asupra pulpelor, genunchilor

şi aşa mai departe, şi în sfârşit; 7) dacă voi putea dobândi hârtie destul de mare, voi alătura şi câteva gravuri în facsimile după picioarele doamnelor din Göttingen.

Pomii din oraş cu noaptea-n cap, pe când învăţatul[10] era de bună seamă încă în aşternut şi visa ca de obicei că se preumblă într-o grădină frumoasă, pe straturile căreia cresc numai hârtiuţe albe scrise cu citate ce strălucesc drăgălaş în bătaia soarelui şi din care el culege câteva şi cu anevoinţă le răsădeşte într-un strat nou, pe când privighetorile desfată inima-i îmbătrânită cu sunetele cele mai dulci.

În faţa porţii Weende întâlnii doi copii de şcoală băştinaşi, dintre care unul spunea celuilalt: „Nu mai vreau să am de-a face cu Teodor; e un nepricopsit care n-a ştiut ieri nici măcar cum face genetivul de la *mensa*." Oricât de neînsemnate ar părea aceste cuvinte, trebuie totuşi să le reproduc şi aş pune chiar să le scrie deasupra porţii ca un *motto* al oraşului, căci tinerii joacă după cum fluieră cei bătrâni şi vorbele amintite caracterizează de minune întreaga fudulie de bucher, îngustă şi uscată, a firoscoasei Georgia Augusta[11].

Pe şosea adia boarea răcoroasă a dimineţii şi păsările cântau vesele, iar în sufletul meu de asemenea pătrundea cu încetul răcoarea şi veselia. O astfel de înviorare era trebuincioasă. În timpul din urmă nu prea ieşisem din staulul pandectelor[12], cazuiştii romani îmi acoperiseră spiritul cu o pânză de păianjen, inima îmi era sugrumată între paragrafele de fier ale egoistelor sisteme juridice. Necurmat parcă îmi suna în urechi: Tribonian[13], Justinian[14], Hermogenian[15] şi Dummerjahn[16], aşa că o gingaşe pereche îndrăgostită care şedea sub copac îmi părea o ediţiune din *Corpus juris* cu braţele încolăcite. Pe drumul mare începu să mai fie de trăit.

Treceau lăptărese şi conducători de asini cu ucenicii lor. Dincolo de Weende mă întâlniră Schäfer şi Doris. Aceştia nu sunt idilica pereche pe care o cântă Gessner[17], ci aprozii universităţii puşi să păzească cu luare-aminte ca nici un student să nu se bată în duel în Bovden şi ca nu cumva vreun privat-docent şiret să strecoare pe furiş vreo idee nouă, care trebuie să mai stea în carantină câteva decenii înainte de a pătrunde în Göttingen. Schäfer mă salută colegial căci şi el este scriitor şi m-a trecut de multe ori în scriptele lui semestriale. Cum, afară de asta, m-a citat adesea, când nu mă găsea acasă avea totdeauna bunătatea să scrie citaţia[18] cu cretă pe uşa odăii mele.

Când şi când trecea câte o trăsură cu un cal înţesată cu studenţi, care plecau pentru vacanţe sau chiar pentru totdeauna. Într-un astfel de oraş universitar este un necontenit du-te-vino; la fiecare trei ani găseşti o nouă generaţie de studenţi. E un veşnic torent de oameni, în care valul unui semestru împinge pe celelalte şi numai bătrânii profesori stau pe loc în această mişcare generală, ţepeni şi neclintiţi asemenea piramidelor Egyptului – numai că în aceste piramide universitare nu se ascunde nici o înţelepciune.

Din frunzişul mirţilor de lângă apa murmuitoare văzui venind călări doi tineri plini de speranţe. O muiere, care se îndeletniceşte acolo cu meseria ei orizontală, le făcea alai până la drumul mare, mângâia cu mână îndemânatică şoldurile slabe ale cailor, se prăpădea de râs când unul din călăreţi făcea pe galantul atingând-o cu biciul şi o tuli apoi îndărăt spre Bovden. Flăcăii însă goneau acum spre Nörten, chiuiau vesel şi cântau foarte drăguţ cântecul lui Rossini: „Bea bere, dragă, dragă Lizo!“ Le auzii vocea multă vreme în

depărtare; totuşi pe veselii călăreţi îi pierdui îndată cu totul din ochi, căci dădeau straşnic pinteni şi bice cailor, care de felul lor păreau să aibă nişte domoale temperamente nemţeşti. Nicăieri nu se împinge atât de departe maltratarea cailor ca la Göttingen şi adesea când vedeam o biată mârţoagă cu sudoarea curgând de pe dânsa şi deşelată, cum pentru câteva fire de nutreţ era chinuită de zgomotoşii noştri călăreţi, sau cum trăgea din greu la o trăsură plină cu studenţi, mă gândeam aşa: „Sărmane dobitoc, desigur strămoşii tăi au mâncat în paradis din ovăzul oprit!"

La cârciuma din Nörten întâlnii din nou pe cei doi tineri. Unul mânca o salată de scrumbii şi celălalt flecărea cu o slujnică gălbejită, Fusia Canina[19], ce-i mai zice şi Pupăza. El îi spuse câteva amabilităţi şi în cele din urmă se-ncăierară. Ca să-mi uşurez raniţa, scosei din ea pantalonii mei albaştri de o deosebită valoare istorică şi-i dăruii micului chelner căruia îi zice Colibri. Bussenia[20], bătrâna crâşmăreasă, îmi aduse o felie de pâine cu unt şi mă dojeni că nu mai dădusem pe la ea de multă vreme, căci ea mă iubeşte foarte mult.

Dincolo de Nörten sta sus pe cer, plin de strălucire, soarele. El îmi voia binele şi-mi înfierbânta aşa de tare capul, că toate ideile mele necoapte se pârguiră. Iubitul soare de la cârciuma din Nordheim nu e nici el de lepădat. Poposii aici şi găsii prânzul gata. Toate mâncărurile fură gustoase şi-mi plăcură mai mult decât sarbedele bucate academice, nesăraţii şi greţoşii batogi cu varza veche, pe care mi-i puneau dinainte la Göttingen. După ce mi-am mai potolit stomacul, băgai de seamă că în aceeaşi cârciumă era un domn cu două doamne, care se pregăteau să plece. Domnul era îmbrăcat de sus până jos în verde, purta chiar nişte

ochelari verzi, care aruncau pe nasul său roşu ca arama o lumină coclită, şi avea înfăţişarea regelui Nabucodonosor în anii săi din urmă, când – cum spune legenda[21] – asemenea dobitoacelor din pădure mânca numai salată. Craiul de verde dorea să-i recomand un hotel în Göttingen şi l-am sfătuit să întrebe pe cel dintâi student de hotelul de Brühbach. Una din doamne era soţia – o cucoană foarte înaltă, corpolentă, cu o faţă cât o milă pătrată şi cu gropiţe în obraji ca nişte scuipători pentru zeii iubirii, cu o bărbie cărnoasă care atârna în jos şi părea o proastă prelungire a feţii, cu un piept îngrămădit cu toptanul şi înconjurat, ca de nişte turnuleţe şi metereze, de dantele bătoase şi gulere brodate cu colţi, asemenea unei redute care de bună seamă poate rezista tot atât de puţin unui măgar încărcat cu aur, ca şi redutele despre care vorbeşte Filip al Macedoniei. Cealaltă doamnă, cucoana soră, înfăţişa tocmai antiteza celei mai sus descrise. Aceea se cobora din cele şapte vaci grase ale lui Faraon, pe când aceasta din cele şapte slabe. Faţa – numai o gură între urechi; pieptul părăginit, pustiu ca bărăganul de la Lüneburg; întreaga făptură, sfrijită ca o masă gratuită pentru teologii săraci. Amândouă doamnele mă întrebară în acelaşi timp, dacă la hotelul de Brühbach trag oameni cumsecade. Le-am răspuns în cuget curat că da şi când graţioasa treime plecă, o salutai încă o dată de la fereastră. Cârciumarul râdea şiret – ştia poate că arestului studenţilor din Göttingen i se zice hotelul de Brühbach.

De la Nordheim începe regiunea muntoasă şi ici-colo se ivesc frumoase piscuri. Pe drum întâlnii mai ales negustori, care se duceau la bâlciul din Braunschweig; asemenea şi un cârd de fete, fiecare purtând pe spate câte o legătură mare, înaltă mai cât casa şi plină cu pânză albă. Înăuntru mai erau închise tot felul de păsări

cântăreţe, care piuiau şi ciripeau întruna, pe când purtătoarele lor tropăiau şi flecăreau voioase. Îmi păru chiar hazliu cum o pasăre ducea pe altele la târg.

Noaptea, pe un întuneric ca smoala, sosii la Osterode. Nu aveam poftă de mâncare şi mă trântii îndată pe pat. Eram obosit ca un câine şi am dormit ca un zeu. În vis mă întorsei din nou la Göttingen şi anume chiar în biblioteca de acolo. Mă aşezai într-un colţ al sălii juridice, scotocii nişte disertaţiuni vechi, mă adâncii în citire şi când isprăvii băgai de seamă spre mirarea mea că era noapte şi policandre de cristal, care atârnau în jos, luminau sala. Clopotul bisericii din vecinătate bătu ora douăsprezece, uşa sălii se deschise încet şi păşi înăuntru o femeie mândră, gigantică, urmată cu adâncă veneraţie de membrii şi partizanii facultăţii juridice. Uriaşa femeie, deşi în vârstă, purta totuşi pe faţă trăsăturile unei frumuseţi severe şi fiece privire a ei vădea pe titana, puternica Themis. Într-o mână ţinea nepăsătoare sabia şi balanţa, iar în cealaltă un sul de pergament. Doi tineri *doctores juris* purtau trena vestmântului ei cenuşiu-spălăcit. În dreapta ţopăia zburdalnic sfrijitul consilier aulic Rusticus[22], Licurgul Hanovrei, şi declama din noul său proiect de lege. În stânga mergea şontâc-şontâc, foarte galant şi vesel în chip de *cavaliere servente*, consilierul juridic Cajacius[23]; el spunea întruna glume juridice de care făcea singur haz cu atâta voie-bună, încât severa zeiţă se aplecă spre dânsul râzând, îl bătu pe umeri cu marele sul de pergament şi-i şopti prietenos: „Ceapcân mic şi dezmăţat, care taie copacii de sus în jos!". Ceilalţi se apropiară pe rând, fiecare având ceva de observat şi de zeflemisit, vreun sistem uşor sau vreo hipotezioară nou-descoperită, ori altă stârpitură a căpşorului lor. Prin uşa deschisă mai intrară vreo câţiva domni streini, care se

recomandară şi ei ca oameni de seamă ai ilustrului ordin. Cei mai mulţi erau nişte indivizi colţuroşi, iscoditori, care îndată dădeau definiţii, făceau distincţiuni şi discutau cu o largă îngâmfare despre fiece titluşor al unui titlu din Pandecte. Şi întruna intrau alte mutre, vechi jurisconsulţi în costume dispărute, foarte miraţi că nu li se dădea consideraţie deosebită lor, ilustraţiile secolului trecut. Ridicară şi aceştia glasul în felul lor în gălăgia, piţigăiala şi strigătul general, care ca tălăzuirea mării din ce în ce mai întărâtate şi zgomotoase, asurzi pe înalta zeiţă, până ce aceasta îşi pierdu răbdarea şi cu tonul cel mai groaznic al unei dureri uriaşe răcni deodată: „Tăceţi, tăceţi! Aud vocea scumpului Prometheus. Puterea batjocoritoare şi silnicia tăcută ferecă pe nevinovat de stânca chinurilor şi toată flecăreala şi certurile voastre nu pot să-i răcorească rănile şi să-i sfărâme lanţurile!" Astfel strigă zeiţa şi râuri de lacrimi se rostogoliră din ochii ei. Întreaga adunare urlă ca apucată de spaimele morţii, acoperişul sălii trosni, cărţile porniră în jos din rafurile lor. În zadar bătrânul Münchhausen[24] se desprinse din cadrul lui ca să ceară linişte, urletele şi strigătele ajunseră tot mai sălbatice – şi din această apăsătoare larmă de balamuc scăpai în grabă în sala istorică, în acel adăpost unde stau unul lângă altul chipurile divine ale lui Apollo din Belvedere[25] şi Venerei de Medicis[26] şi căzui la picioarele zeiţei frumuseţii. În admirarea ei uitai toată zbuciumarea deşartă din care scăpasem, ochii mei sorbeau fermecaţi armonia şi veşnica graţie a corpului ei binecuvântat, o linişte antică îmi pătrunse sufletul şi peste capul meu, ca o binecuvântare cerească, Pheobus Apollo revărsă cele mai dulci sunete ale lirei sale.

Deşteptându-mă auzeam încă mereu un sunet plăcut. Turmele mergeau la păşune şi clopoţeii lor sunau. Iubitul soare auriu străbătea prin fereastră şi lumina zugrăvelile de pe pereţii camerei. Erau scene din războiul pentru independenţă, în care se arăta cu încredinţare cum am fost toţi nişte eroi; apoi scene de execuţiuni din vremea revoluţiei, Ludovic XVI pe ghilotină şi alte asemenea decapitări, pe care nu le poţi privi fără să mulţumeşti lui Dumnezeu că stai liniştit în pat când cafea bună şi că tot mai ai capul atât de confortabil aşezat pe umeri.

După ce băui cafeaua, mă îmbrăcai, citii inscripţiunile de pe ferestre, plătii socoteala la cârciumă şi plecai din Osterode.

Oraşul acesta are atâtea case, feluriţi locuitori între care chiar şi câteva suflete, cum glăsuieşte mai lămurit *Manualul călătorilor în Harz* de Gottschalk. Înainte de a ieşi la drumul mare, mă urcai pe ruinele vechiului burg Osterode. Din el a mai rămas astăzi numai jumătatea unui turn mare de zid gros, ce pare ros de raci. Drumul spre Klausthal urcă iarăşi la deal şi de pe una din cele dintâi înălţimi privii încă o dată în jos în vale, unde Osterode cu acoperişurile lui roşii se vede ca un trandafir brumat în mijlocul pădurilor verzi de brazi. Soarele dădea o lumină dulce, naivă. De aci se zăreşte impunătoare partea din dos a jumătăţii de turn păstrate.

În ţinutul acesta se află şi alte ruine de burguri. Hardenberg din Norten este cea mai frumoasă. Dacă ai inima precum se cuvine, în partea stângă, nu poţi scăpa de simţirile elegiace la privelişte a cuiburilor de stâncă ale acelor păsări de pradă privilegiate[27], care au lăsat ca moştenire prăsilei lor slăbănoage numai lăcomia. Şi aşa mi s-a întâmplat mie în dimineaţa aceasta. Cu cât mă depărtam mai mult de Göttingen, sufletul mi se dezgheţa

încetul cu încetul, mă simţii iarăşi romantic ca odinioară şi pribegind am plăsmuit cântecul ce urmează:

Visuri vechi, ieşiţi din noapte,
Scoate-ţi, inimă, zăvorul!
Farmec blând, duioase lacrimi
Şi-au deschis acum izvorul.

Printre brazi mi-oi pierde urma
La izvorul ce s-avântă,
Unde cerbul rătăceşte,
Unde vesel sturzul cântă.

Eu mă urc în vârf de munte,
Unde vechile ruine
Stau pe piscul singuratec
În lumina lunii pline.

Liniştit să şed acolo,
Să gândesc la timpuri duse,
La strălucitoare neamuri
Şi măririle apuse.

Astăzi iarba umple locul
Jocurilor feudale,
Unde smulse biruinţa
Cavaleru-ncins în zale.

Creşte iedera-n balconul,
Din al căruia decor
Mândra doamnă cu privirea
Biruia pe-nvingător.

Şi pe dânsa şi pe dânsul
I-a răpus moartea păgână –
Tristul cavaler al coasei
Ne preface în ţărână.

După ce am mers o bucată de drum, mă întovărăşii cu o calfă de meseriaş, care venea din Braunschweig şi care-mi povesti un zvon de acolo, anume că tânărul duce ar fi fost prins de turci în drumul spre locurile sfinte şi a scăpat numai plătind o mare sumă pentru răscumpărare. Marea călătorie a ducelui a putut să dea naştere acestei legende. Poporul păstrează încă tradiţionala înclinare spre fabulos, care se vădeşte aşa de plăcut în legenda lui despre ducele Ernst[28]. Povestitorul acestei noutăţi era o calfă de croitorie, un tânăr drăgălaş, mic, aşa de străveziu că stelele ar fi putut să se prevadă printr-însul, întocmai ca prin nălucirile de ceaţă ale lui Ossian[29]. Era o ciudată amestecătură populară de voie bună şi duioşie. Aceasta se văzu cu deosebire în chipul glumeţ şi în acelaşi timp mişcător cum cântă minunatul cântec popular: „Un cărăbuş sta pe un gard, bâz! bâz!" Asta-mi place mie la noi germanii: Nimeni nu e atât de nebun, ca să nu găsească unul şi mai nebun care să-l înţeleagă. Numai un german poate simţi cântecul acesta, care-l face să plângă cu sughiţuri şi să râdă cu lacrimi. Străveziul meu tovarăş de drum fredona din când în când ca pentru sine: „Triste şi vesele, gândurile sunt slobode!" O astfel de corupţiune de text e ceva obişnuit în popor. Mai cântă un cântec în care Lottchen jeleşte la mormântul lui Werther[30] al ei. Croitorul se topea de sentimentalism la vorbele: „Singuratică plâng în boschetul de trandafiri, unde ne asculta adesea luna târzie! Suspinând rătăcesc la izvorul argintiu, care ne-a murmurat dulci desfătări." Dar îndată după aceasta

trecu la zburdălnicie şi-mi povesti: „Noi avem în gazdă la Kassel un prusac care face cântece întocmai ca acesta. Nu e în stare să-mpungă şi el o dată cu acul ca lumea. Când are un sfanţ în buzunar îi este sete de doi, iar când îl apucă aleanul i se pare că cerul e un camizol albastru şi plânge ca o streaşină şi cântă un cântec cu poezie dublă." Asupra expresiei din urmă cerui o lămurire, dar croitoraşul meu ţupăi în sus şi-n jos cu picioarele lui de capră sălbatecă şi strigă cu hotărâre: „Poezia dublă este poezie dublă!" În sfârşit ghicii că voia să zică o poezie cu rimă dublă, adică stanţe. Între acestea, din pricina multelor zbuciumări şi a vântului care ne bătea în faţă, cavalerul acului obosise foarte tare. El făcu ce-i dreptul încă vreo câteva opinteli să meargă mai departe glumind: „Acum iau drumul între picioare!" Totuşi îndată după asta se plânse că a făcut băşici la tălpi şi că lumea e prea largă. În sfârşit se lăsă încetişor la tulpina unui copac, îşi clătină căpşorul plăpând ca o codiţă de miel speriat şi, cu un zâmbet trist, strigă: „Iată-mă un biet stârv obosit!".

Munţii începură să fie mai prăpăstioşi, pădurile de brazi ondulau în jos ca o mare verde şi sus pe cerul albastru pluteau nori albi. Sălbăticia ţinutului era oarecum îmblânzită prin unitatea şi simplitatea lui. Ca şi unui poet bun, naturii nu-i plac trecerile brusce. Norii, oricât de ciudate forme iau câteodată, poartă totuşi un colorit alb şi odihnitor, care se armonizează de minune cu albastrul cerului şi cu verdele pământului, aşa că toate culorile unui ţinut se topesc una-n alta ca o muzică domoală şi fiece privelişte a naturii împacă şi odihneşte sufletul. Răposatul Hoffmann[31] ar fi zugrăvit norii tărcaţi. Natura ştie, asemenea unui mare poet, să realizeze cele mai mari efecte cu mijloacele cele mai mici. Numai un soare, copaci, flori, apă şi iubire. Negreşit,

dacă aceasta din urmă lipseşte din sufletul contemplatorului, totul se preface într-o priveliştе urâtă, iar soarele are atunci doar atâtea mile în diametru, copacii sunt buni pentru încălzit, florile se clasifică după stamine şi apa e umedă.

Un băiat care aduna în pădure vreascuri pentru unchiul lui bolnav, îmi arătă satul Lerrbach, ale cărui mici colibe şi acoperişuri sure sunt presărate pe vale cale de o jumătate de oră. „Acolo, îmi spuse el, locuiesc oameni guşaţi şi arapi albi" – cu expresia din urmă sunt numiţi de popor albinoşii[32]. Băiatul se înţelegea de minune cu copacii, îi saluta ca pe nişte vechi cunoştinţe şi ei păreau a-i răspunde foşnind. Fluieră ca un scatiu şi împrejur îi răspunseră celelalte păsări ciripind, iar până să bag de seamă pieri în desişul pădurii cu picioruşele goale şi cu legătura lui de vreascuri. Copiii, mă gândeam eu, sunt mai tineri ca noi, mai pot să-şi amintească de când erau şi ei copaci sau păsări şi astfel sunt încă în stare să le înţeleagă. Noi ceştilalţi, însă, suntem bătrâni şi avem prea multe griji, jurisprudenţe şi versuri proaste în cap. Vremea de altădată îmi veni iarăşi în minte limpede, când intrai în Klausthal. În acest curat orăşel de munte, care nu se zăreşte până nu te apropii de el, ajunsei tocmai când clopotul bătea douăsprezece şi copiii ieşeau chiuind de la şcoală. Iubiţii copii, aproape toţi rumeni la faţă, cu ochii albaştri, cu părul ca fuiorul de in, săreau dând chiote şi deşteptau în mine duioasa şi senina amintire a zilelor, când odinioară eu însumi ca mic copil trebuia să stau toată dimineaţa nemişcat în banca de lemn dintr-o posomorâtă şcoală catolică din Düsseldorf şi să înghit atâta latinească, bătaie şi geografie şi apoi tot aşa strigam şi chiuiam când vechiul clopot al Franciscanilor bătea douăsprezece. Copiii văzură după raniţa mea că sunt strein şi mă salutară prietenos. Unul din ei îmi spuse că

avuseseră tocmai religia şi-mi arătă catechismul reg
hanovrez, după care învaţă creştinismul. Această car
este foarte rău tipărită şi de aceea mă tem ca dogmele s
nu aibă asupra inimii copiilor înrâurirea tristă a un
hârtii sugative. Tot aşa mi-a displăcut îngrozitor tabl
înmulţirii, care se bate cap în cap cu dogma sfintei treim
este tipărită chiar în catechism pe cea din urmă foaie
prin aceasta copiii vor putea fi ispitiţi de timpuriu d
păcătoasele îndoieli. Noi cei din Prusia suntem ma
cuminţi şi, în zelul nostru pentru convertirea celor car
se pricep prea bine la socoteli, ne ferim de a tipări tabl
înmulţirii în catechism.

Poposii de amiază la „Coroana" în Klausthal. An
luat supă cu pătrunjel verde, varză albastră ca viorelele
o friptură de viţel cât un Chimborazo[33] în miniatură
precum şi un fel de scrumbii afumate numite Buckinge
după numele inventatorului Wilhelm Bucking. El
murit în 1447 şi pentru această invenţiune a fost atât d
venerat de către Carol V, încât acesta a călătorit *ann*
1556 de la Middelburg la Bievlied în Zeelanda, numa
ca să vadă acolo mormântul marelui bărbat. Ce gus
dobândeşte o mâncare ca asta, când ştii despre dâns
amănunte istorice şi când însuţi o consumi! Numa
cafeaua de la sfârşitul mesei nu mi-a plăcut, căci s
aşezase lângă mine un tânăr palavragiu, care tăi
piroane aşa de straşnic, încât s-a acrit laptele de p
masă. Era un negustor ambulant cu douăzeci şi cinci d
veste colorate şi tot atâtea peceţi aurite, inele, broşe etc
El părea ca o maimuţă care s-a îmbrăcat cu o jiletc
roşie zicându-şi: haina face pe om. Ştia pe de rost
grămadă de şarade şi anecdote, pe care le trântea fără
nici o potriveală. Mă întrebă ce mai e nou la Göttinge
şi-i spusei că înainte de plecarea mea de acolo ieşise un
decret al senatului academic, prin care se oprea sub

pedeapsa unei amenzi de cinci taleri[34] tăierea cozilor la câini, căci câinii turbați poartă în luna lui Cuptor coada între picioare și prin asta se deosebesc de cei care nu-s turbați, ceea ce n-ar fi cu putință dacă n-ar avea cozi. După masă pornii să vizitez minele, turnătoriile de argint și monetăria.

În turnătorii – cum mi s-a întâmplat de multe ori în viață – n-am putut vedea strălucirea argintului. La monetărie am nimerit mai bine și putui să privesc cum se fac banii. Ce-i drept mai departe nici n-am mers. Eu m-am ales în asemenea împrejurări totdeauna doar cu privitul și cred că, dacă vreodată ar ploua din cer cu taleri, de bună seamă partea mea ar fi numai niște cucuie pe cap, pe când fiii lui Israel ar strânge cu inimă voioasă mana de argint. Cu un simțământ, în care erau amestecate într-un chip cu totul ciudat veneraţiunea și duioșia, privii albii taleri nou-nouți, luai în mână unul care tocmai ieșise de sub presă și-i zisei: Tinere taler! Ce soartă te așteaptă! Cât bine și cât rău vei pricinui! Cum vei ocroti vițiul și vei cârpăci virtutea! Cum vei ajuta tu îmbuibarea, împerecherile vinovate, minciuna și omorul! Cum vei rătăci fără preget prin mâini curate și murdare timp de secole, până când în sfârșit împovărat de nelegiuiri și obosit de păcate vei fi chemat la ai tăi în sânul lui Abraham, care te va topi, te va purifica și te va preface într-o nouă existență mai bună, poate chiar într-o nevinovată linguriță, cu care odată propriul meu strănepot își va amesteca supșoara lui de găluște.

Exploatarea celor două mine mai de seamă din Klausthal, „Dorothea" și „Carolina", am găsit-o foarte interesantă și trebuie s-o povestesc amănunțit.

La o jumătate de oră de oraș dai de două clădiri mari, negricioase. Acolo ești îndată luat în primire de mineri.

Aceştia poartă bluze închise, de obicei albastre ca oţelul largi, care atârnă până sub pântece, pantaloni de aceeaş culoare, un şorţ de piele încheiat la spate şi mici pălării de pâslă verde fără borduri ca nişte conuri trunchiate Un astfel de costum, afară de şorţul de piele, îmbracă ş vizitatorul. Un staroste de mineri, după ce şi-a aprins felinarul de mână, te duce la o deschizătură întunecoasă care seamănă cu gaura de curăţat a unei sobe, coboară până la piept, te învaţă cum să te ţii de treptele scării ş te roagă să-l urmezi fără teamă. Lucrul însuşi e chia primejdios, dar nu-ţi dai seama la început, când nu înţelegi nimic din exploatarea unei mine. Ai o ciudată senzaţie când trebuie să te dezbraci, pentru a îmbrăca costumul mohorât al osândiţilor. Acum trebuie să te cobori pe brânci şi groapa e tare întunecoasă ş Dumnezeu ştie cât de lungi pot să fie scările. Dar îndată bagi de seamă că nu numai o singură scară coboară în jos în neagra veşnicie, ci mai multe, de la cincisprezece până la douăzeci de scări mai mici şi fiecare duce la o mică scândură pe care se poate sta şi de unde o nouă groapă duce la o altă scară în jos. M-am coborât ma întâi în Carolina. Este cea mai murdară şi mai greţoasă Carolină din câte am cunoscut. Fuştcii scării sunt uzi de noroi. Mergi în jos de pe o scară pe alta cu starostele în frunte şi acesta te încredinţează mereu că nu e deloc primejdios, numai trebuie să te ţii bine cu mâinile de fuştei, să nu te uiţi la picioare ca să nu ameţeşti şi să nu calci alături pe scândura din margine, pe unde iese afară frânghia zbârnâitoare care trage butoaiele şi de unde acum patrusprezece zile un om neprevăzător a fost aruncat jos şi, vai, şi-a frânt gâtul. Acolo în adânc e un vâjâit şi un zbârnâit haotic, te izbeşti necurmat de grinzi şi de frânghii în mişcare, ce scot afară minereul sfărâmat sau apa care ţâşneşte. Uneori ajungi la nişte galerii

înfundate, unde se vede minereul ieşit în afară şi unde minerul singuratic stă ziua întreagă şi cu trudă desprinde din perete bucăţile de minereu cu ciocanul. Nu m-am dus până la adâncimea cea mai mare de unde, cum socotesc unii, se poate auzi cum strigă americanii: „Urra, Lafayette[35]!"; între noi fie zis, acolo până unde am fost era destul de adânc; o necontenită vâjâială şi ţiuitură, neliniştitoare mişcări de maşini, murmur de izvoare subterane, în toate părţile apă care picură, aburi care se ridică din pământ şi felinarul de mână luminează tot mai palid în noaptea pustie. Era ameţitor, respiraţia mi se îngreuna şi cu anevoie mă ţineam de fuşteii alunecoşi ai scării. Nu am simţit deloc ceea ce se numeşte teamă, dar destul de ciudat, acolo jos îmi aminteam cum cu un an înainte, cam pe aceeaşi vreme, m-a apucat o furtună pe Marea Nordului[36] şi mă gândeam acum că e în adevăr plăcut, când corabia se clatină încoace şi încolo, vânturile îşi trâmbiţează în voie cântecele lor de trompetă, printre care răsună larma voioasă a matrozilor, şi totul se înviorează de iubitul aer liber al lui Dumnezeu. Da, aer! Căutând să sorb aer urcai iarăşi câteva duzini de scări în sus şi starostele mă conduse printr-o galerie îngustă, lungă, săpată în munte, la mina Dorothea. Aici este mai mult aer, mai răcoare, scările sunt mai curate, dar şi mai lungi şi mai prăpăstioase decât în Carolina. Mă simţii mai bine, mai ales că zării iarăşi urme de oameni vii. În adevăr se arătară câteva lumini rătăcitoare în adâncime. Minerii cu felinarele lor se apropiară unul câte unul cu salutul „noroc bun!"şi, cu acelaşi răspuns din partea noastră, se urcară pe lângă noi. Ca o prietenoasă şi în acelaşi timp dureroasă, enigmatică amintire mă atinseră privirile senine, visătoare, feţele de o blândă gravitate, cam palide, luminate misterios de felinar, ale acestor bărbaţi tineri şi bătrâni care

lucrează ziua întreagă în puțurile lor adânci, pustii și acum însetau după iubita lumină a zilei și după ochii nevestelor și ai copiilor.

Ciceronele[37] meu era o cinstită și domoală fire nemțească. Cu adâncă bucurie îmi arătă locul unde ducele de Cambridge[38] când s-a coborât în mină, a mâncat cu întreaga lui suită și unde este încă lunga masă de lemn și marele scaun de bronz pe care a stat ducele. Bunul miner spunea că acestea rămân spre veșnică amintire și povestea înflăcărat câte solemnități au avut loc atunci; cum toată galeria fusese împodobită cu lumini, flori și frunziș; cum un miner tânăr a cântat din țiteră și din voce; cum plăcutul, iubitul, grasul duce a ciocnit paharul de foarte multe ori și câți mineri, iar mai cu deosebire dânsul, sunt gata să moară pentru ducele iubit și gras cum și pentru întreaga casă de Hanovra. Mă înduioșez de câte ori văd arătându-se această simțire de credincioasă supunere în accentele ei sincere. E atât de frumoasă și de adevărat germană! Alte popoare vor fi poate mai iscusite, mai spirituale și mai vesele, dar nici unul nu e așa de credincios ca poporul german. Dacă n-aș ști că credința e veche cât lumea, aș crede că a născocit-o o inimă germană! Credința germană! Nu e o meșteșugită floare retorică. Voi, principi germani, la curțile voastre ar trebui să se cânte iară și iară cântecul despre credinciosul Eckart și Burgundul cel rău, care a pus de i-a omorât copiii, și el i-a rămas tot credincios. Voi aveți cel mai supus popor și vă înșelați dacă credeți că bătrânul câine cuminte și credincios a turbat dintr-odată și caută să vă-nhațe de sfințitele voastre pulpe.

Ca și credința germană ne călăuzi micul felinar fără multă văpaie, liniștit și sigur, prin labirintul puțurilor și galeriilor. Ieșirăm afară din umeda noapte a muntelui, lumina soarelui străluci – noroc bun!

Cei mai mulţi mineri locuiesc în Klausthal şi în orăşelul de munte unit cu el, Zellerfeld. Vizitai pe mai mulţi din aceşti oameni de treabă, cercetai rânduiala lor casnică, ascultai câteva din cântecele lor, pe care le acompaniază cu ţitera, instrumentul lor de predilecţie, am pus să-mi istorisească vechi poveşti muntene şi chiar să-mi spună rugăciunile, pe care au grijă să le facă împreună înainte de a se coborî în mină şi multe rugăciuni am făcut şi eu cu dânşii. Un staroste bătrân chiar credea că voi rămâne cu ei şi că mă voi face miner; când însă îmi luai rămas bun, îmi dădu un comision către fratele său care locuieşte în apropiere de Goslar şi multe sărutări pentru iubita lui nepoată.

Oricât de liniştită, aproape amorţită, pare viaţa acestor oameni, ea totuşi este o viaţă adevărată, plină de vioiciune. Bătrâna nemişcată şi tremurătoare, care şedea după sobă în faţa marelui dulap, trebuie să fi stat acolo vreme de un sfert de veac, iar gândurile şi simţirile ei desigur s-au împletit strâns cu toate ungherele sobei şi cu toate crestăturile dulapului. Şi dulapul şi soba trăiesc fiindcă un om le-a insuflat o parte din sufletul său.

Numai prin această adâncă intuiţie a vieţii, prin nemijlocita legătură cu ea se născu basmul-fabulă german, al cărui caracter deosebitor constă din aceea că nu numai animalele şi plantele vorbesc şi lucrează, ci şi obiectele cu totul neînsufleţite. Poporului isteţ, naiv în traiul obişnuit, tăcut, închis al colibelor scunde din munţi ori din păduri i se dezvălui viaţa ascunsă a unor asemenea obiecte, acestea dobândiră un caracter necesar, consecvent, un plăcut amestec de fantastică voioşie şi sentimentalitate curat omenească; şi astfel vedem în poveşti în chip miraculos şi totuşi ca şi când lucrul ar fi foarte firesc: acul şi boldul pornind de la hanul croitorilor şi rătăcind prin întuneric; paiul şi cărbunele voind

să treacă peste râu şi neizbutind; lopata şi mătura certându-se pe scară şi prăvălindu-se în jos; oglinda care, fiind întrebată, arată chipul celei mai frumoase femei; chiar picăturile de sânge, care încep să spună sfioasele vorbe neînţelese ale celei mai îndatoritoare compătimiri[39]. Pentru acelaşi temei viaţa noastră ni se pare în copilărie aşa de plină de însemnătate. În timpul acela totul ne pare covârşitor, auzim totul, vedem totul, în toate impresiunile noastre e simetrie, pe când mai târziu ne facem mai artificiali, ne batem capul numai ca să schimbăm cu anevoinţă aurul strălucitor al intuiţiunii cu hârtia-monedă a definiţiunilor din cărţi şi să câştigăm în extensiunea vieţii ceea ce pierdem din adâncimea ei. Acum suntem importanţi oameni maturi; schimbăm des locuinţe noi, slujnica deretică în fiece zi şi aranjează după placul ei mobilele, care ne interesează foarte puţin dacă sunt azi ale lui Hans şi mâine ale lui Isac. Înseşi hainele noastre ne rămân streine, abia ştim câţi nasturi avem la surtucul pe care chiar acum îl purtăm pe noi. Schimbăm îmbrăcămintea cât mai des cu putinţă, nimic din ea nu rămâne în legătură cu viaţa noastră intimă sau cu cea din afară. Abia suntem în stare să ne amintim cum era vesta cenuşie de pe urma căreia am înghiţit atâtea glume şi pe ale cărei dungi largi totuşi mâna dragă a iubitei se rezema atât de gingaş.

Bătrâna din faţa marelui dulap de la spatele sobei purta o rochie înflorată dintr-o stofă ce nu se mai găseşte azi, rochia de mireasă a răposatei sale mame. Strănepotul, un băiat blond cu ochii vioi, îmbrăcat ca un miner, şedea la picioarele ei numărând florile de pe rochie şi dânsa îi va fi povestit despre această rochie istorioare multe, multe istorioare serioase şi încântătoare pe care desigur tânărul nu le va uita curând; ele îi vor pluti adesea pe dinainte când, ca bărbat, va lucra singuratec în

întunecatele galerii ale Carolinei şi le va povesti iarăşi la rândul său, când iubita bunică va fi murit de multă vreme, iar el însuşi, un moşneag stins cu păr argintiu, va şedea între nepoţii săi în faţa marelui dulap de la spatele sobei.

Am mas noaptea tot la „Coroana", unde în timpul acesta sosise consilierul de curte B. din Göttingen. Avui plăcerea să mă prezint bătrânului. Când mă înscrisei în registrul streinilor şi răsfoii luna iulie, găsii şi scumpul nume Adalbert von Chamisso[40], biograful nemuritorului Schlemihl. Hangiul îmi povesti că domnul acesta sosise pe o vreme rea de nedescris şi plecase pe o vreme tot atât de rea.

În dimineaţa următoare trebui să-mi ușurez încă o dată raniţa, aruncai peste bord perechea de cizme ce o aveam împachetată, îmi luai picioarele la spinare şi pornii spre Goslar. Ajunsei acolo fără să-mi dau seama cum. Numai atât pot să-mi aduc aminte: bătui iarăşi drumurile urcând şi coborând, privind în jos în multe văi smălţate; ape argintii murmurau, păsările drăgălaşe ciripeau, clopotele turmelor sunau, felurimi de copaci înverziţi străluceau în lumina aurie a soarelui şi sus bolta cerului albastră ca mătasea era atât de străvezie, că privirea putea pătrunde până la sfânta sfintelor, unde îngerii stau la picioarele lui Dumnezeu şi învaţă armonia din trăsăturile feţii lui. Eu însă trăiam tot în visul nopţii trecute, pe care nu-l puteam alunga din minte. Era vechiul basm cu un cavaler care coboară într-o fântână adâncă, unde cea mai frumoasă domniţă doarme nemişcată un somn adus de vrăji şi farmece. Cavalerul eram eu însumi, iar fântâna întunecată mina din Klausthal. Deodată se arătară lumini multe, din toate ungherele ieşiră pitici zburdalnici care se strâmbau furioşi la mine, mă loveau cu săbiile scurte, suflau

ţiuind în corn, alergau mereu tot mai grăbiţi, scuturându-şi înfricoşat capetele turtite. Când izbii în ele şi curse sânge, băgai de seamă că erau căpăţânile de scaieţi roşii şi păroase pe care în ziua trecută le loveam cu bâtul pe drumul mare. După ce gonii toate aceste arătări ajunsei într-o sală ce strălucea-n lumină. În mijloc stătea înfăşurată în alb, ţeapănă şi nemişcată ca o statuie, iubita. O sărutai pe gură şi, Doamne! simţii respiraţia plină de fericire a sufletului ei şi dulcele tremur al buzelor gingaşe. Mi se păru că aud cum Atotputernicul strigă: „Să fie lumină!" – şi o rază din eterna lumină săgetă orbitor în jos; dar în aceeaşi clipă se făcu iarăşi noapte şi totul curgea haotic într-o mare sălbatică şi pustie. O mare sălbatică, pustie! Pe apa ce clocotea alergau înfricoşate umbrele morţilor, cămăşile lor albe fluturau în vânt, în urma lor alerga ameninţător plesnind din bici un arlechin tărcat şi acela eram chiar eu – şi deodată din valurile întunecate îşi ridicară capetele pocite monştrii marini întinzându-şi spre mine ghearele lungite, şi de spaimă mă deşteptai.

Cum se schimonosesc câteodată cele mai frumoase poveşti! Drept vorbind cavalerul, când găseşte pe domniţa adormită, trebuie să taie un petic din vălul cel scump şi, dacă somnul vrăjit s-a risipit prin îndrăzneala lui şi ea şade iarăşi pe jilţul de aur din palatul ei, trebuie să meargă la dânsa şi să-i spună: „Mândra mea domniţă, nu mă cunoşti?" Şi dânsa îi răspunde: „Viteazul meu cavaler, nu te cunosc". Atunci el îi arată peticul din văl care se potriveşte tocmai bine la locul lui, amândoi se îmbrăţişează duios şi trâmbiţele sună şi se serbează nunta.

E în adevăr o fatalitate care mă urmăreşte şi visele mele de iubire iau rareori un sfârşit aşa de frumos.

Numele de Goslar sună foarte plăcut şi se leagă de el atât de multe şi străvechi amintiri împărăteşti, că mă

aşteptam să văd un oraş impunător, însemnat. Dar aşa se întâmplă când priveşti de aproape pe cei cu faimă mare! Găsii o vizuină cu străzi în cea mai mare parte strâmte şi întortocheate ca un labirint. Chiar prin mijlocul lui curge o mică apă, probabil Gose, păcătoasă şi mocirloasă, iar pavajul e gloduros ca un hexametru berlinez. Numai antichităţile împrejurimii, anume resturi de ziduri, turnuri şi creneluri, dau oraşului ceva picant. Unul din aceste turnuri, numit Zwinger, are ziduri aşa de groase, că sunt scobite în ele apartamente întregi. Locul din faţa oraşului, unde se ţine vestitul iarmaroc, e o livadă mare şi frumoasă, înconjurată de munţi înalţi. Piaţa e mică şi în mijlocul ei se află o fântână ţâşnitoare a cărei apă se scurge într-un bazin de metal. Când se întâmplă vreun incendiu, se loveşte de câteva ori într-însul; iese atunci un sunet care se aude departe. Nu se ştie nimic despre obârşia acestui bazin. Unii spun că dracul l-ar fi aşezat odinioară în piaţă într-o noapte. Pe atunci oamenii erau încă proşti, iar dracul la fel şi-şi făceau daruri între dânşii.

Primăria din Goslar e un corp de gardă văruit alb. Casa breslelor, care e alături, are o înfăţişare mai bună. Cam deopotrivă depărtate de pământ şi de acoperiş sunt aşezate statuile împăraţilor germani negre-fumurii şi în parte aurite, cu sceptrul într-o mână şi cu globul pământesc în cealaltă. Par nişte aprozi universitari pârliţi. Unul dintre dânşii ţine o sabie în loc de sceptru. Nu putui ghici ce însemnează această deosebire şi totuşi ea are desigur un înţeles. Germanii au obiceiul ciudat că în tot ce fac pun o intenţie.

În manualul lui Gottschalk citisem mult despre străvechiul dom şi despre faimosul tron împărătesc din Goslar. Dar când vrusei să le văd pe amândouă mi se spuse că domul e dărâmat, iar tronul dus la Berlin.

Trăim în niște timpuri grele de tot: un dom de o mie de ani nimicit și un tron împărătesc aruncat în camera de vechituri.

Câteva curiozități ale răposatului dom sunt acum așezate în biserica Sf. Ștefan. Vitrouri minunate și câteva tablouri proaste între care trebuie să fie și unul de Lukas Cranach[41]. Mai departe un Crist pe cruce în lemn și un altar de sacrificiu păgân dintr-un metal necunoscut; are înfățișarea unei lăzi lunguiețe, dreptunghiulare, și e purtat de patru cariatide[42] care stau în poziție plecată ținând mâinile deasupra capului și au pe față urâte strâmbături. Totuși mai urât este crucifixul de lemn amintit mai sus, care se află alături. Acel cap de Crist cu păr și spini naturali și cu fața mânjită de sânge arată desigur cu multă măiestrie moartea unui om, dar nu pe aceea a unui mântuitor născut din Dumnezeu. Pe fața lui e sculptată numai suferința trupească, nu poezia durerii. Un asemenea chip e mai la locul lui într-o sală de anatomie decât în casa Domnului. Cunoscătoare în ale artei, femeia paracliserului, care mă conducea, îmi mai arătă ca o raritate deosebită o bucată de lemn poligonală lustruită, neagră, acoperită cu numere albe, care atârnă ca o candelă în mijlocul bisericii. O, cât de strălucit se arată aci spiritul de invențiune în biserica protestantă! Cifrele de pe numita bucată de lemn sunt numerele psalmilor, care de obicei sunt însemnate cu cretă pe o tablă neagră și impresionează cam rău simțul estetic. Acum însă, prin inovația de mai sus, servesc chiar ca o podoabă a bisericii și înlocuiesc cu prisosință tablourile rafaelice care lipsesc. Asemenea progrese mă bucură peste măsură, căci eu care sunt protestant și încă luteran mă turburam adânc întotdeauna când adversarii catolici luau peste picior înfățișarea tristă și pustie a bisericilor protestante.

Poposii la un hotel în apropierea pieții, unde prânzul mi-ar fi părut încă și mai gustos, dacă domnul birtaș nu s-ar fi așezat lângă mine cu fața lui lungă, ghiftuită și cu întrebările lui plicticoase. Din fericire fusei scăpat curând prin sosirea unui alt călător, care trebui să îndure aceleași întrebări: *quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?*[43]. Acest strein era un bătrân obosit, hârbuit, care, după cum înțelesei din vorbele sale, vânturase lumea întreagă, trăise mai multă vreme în Batavia, moștenise mulți bani și pierduse apoi totul și acum, după o lipsă de treizeci de ani, se întorcea la Quedlimburg, orașul său natal, – „căci acolo, adăugă el, își are cavoul familia noastră". Domnul birtaș făcu foarte lămurita observație că sufletului puțin îi pasă unde va fi îngropat corpul. „Asta o ai scrisă undeva?" răspunse streinul și în jurul sărmanelor buze și ochilor stinși se întinseră niște cute bănuitoare, șirete. „Însă, adăugă el cu împăciuitoare sfială, eu nu vreau să spun prin asta nimic rău despre mormintele streine; turcii își îngroapă morții chiar mult mai frumos ca noi, cimitirele lor sunt de obicei grădini, unde ei șed pe albele lespezi de morminte, cu turbane, sub umbra unui chiparos, mângâindu-și lungile bărbi serioase și fumându-și în liniște tutunul lor turcesc din nesfârșite narghilele; și la chinezi este o plăcere obișnuită să privești cum dansează în pas măsurat pe mormintele morților lor, cum se roagă, beau ceai și cântă din vioară, cum împodobesc frumos mormintele iubite cu tot felul de grilaje aurite, cu figurine de porțelan, cu bucăți de mătăsuri, cu flori artificiale și cu lampioane mici colorate – totul e foarte frumos – cât mai am până la Quedlimburg ? "

Cimitirul din Goslar nu m-a interesat prea mult. Dar cu atât mai mult minunatul căpșor buclat, care la sosirea mea în oraș privea zâmbind de la fereastra unui parter

cam înalt. După masă am căutat iarăşi fereastra iubită dar acum era acolo numai un pahar de apă cu clopoţe albi. Mă căţărai în sus, luai floricelele drăgălaşe din pahar, mi le pusei liniştit la şapcă şi puţin îmi păsă de boturile căscate, nasurile împietrite şi ochii holbaţi cu care oamenii de pe stradă, mai ales femeile bătrâne priveau acest furt calificat. Când trecui după o oră pe lângă aceeaşi casă, drăguţa sta la fereastră şi zărind clopoţeii la şapca mea se făcu roşie şi se trase înapoi. Era o dulce şi străvezie întrupare din boarea serilor de vară, din raze de lună, cânt de privighetori şi parfum de trandafiri. Mai târziu, când se întunecase de tot, ieşi înaintea uşii. Eu venii, mă apropiai, ea se trase încet în pridvorul întunecos, o prinsei de mână şi-i spusei: Sunt îndrăgostit de flori frumoase şi de sărutări şi, ce nu mă se dă de bună voie, fur – şi o sărutai repede – şi cum ea voia să fugă, îi şoptii ca s-o îmblânzesc: „Mâine plec şi nu mă mai întorc niciodată" – şi simţii din nou tainica apăsare a buzelor gingaşe şi a mâinilor micuţe – şi fugi de acolo râzând. Da, trebuie să râd, când mă gândesc că fără să-mi dau seama am pronunţat formula magică prin care soldaţii noştri învinge inimile femeilor mai des decât amabilitatea lor mustăcioasă: „Mâine plec şi nu mă mai întorc niciodată!"

Camera mea avea o măreaţă priveliştе spre Rammelsberg. Era o seară frumoasă. Noaptea îşi gonea telegarii negri şi coamele lor fâlfâiau în vânt. Stam la fe reastră şi priveam luna. E cu adevărat un om în lună? Slavii spun că se cheamă Clotar şi pricinuieşte creşterea lunii prin vărsare de apă. Când eram mic auzisem că luna e un fruct, care când se coace este cules de bunul Dumnezeu şi pus la un loc cu celelalte luni pline într-un dulap mare, care se află la sfârşitul pământului unde e ţintuit cu scânduri. Când mă făcui mai mare înţelesei că

lumea nu este atât de strâmtă, că spiritul omenesc a sfărâmat dulapul de lemn şi cu o cheie uriaşă ca a lui Sf. Petre, cu ideea nemuririi, a deschis toate cele şapte ceruri. Nemurire! Frumoasă idee! Cine te-a plăsmuit întâi? A fost oare un burtă-verde din Nürnberg, care cu alba tichie de noapte pe cap şi cu pipa albă în colţul gurii şedea în încropita seară de vară în uşa casei şi se gândea pe îndelete ce frumos ar fi dacă ar putea să vegeteze aşa mereu, în dulce veşnicie, fără să i se stingă luleaua şi suflarea vieţii! Sau un tânăr îndrăgostit a făurit ideea nemuririi în braţele iubitei lui şi a făurit-o fiindcă o simţea şi nu putea simţi şi gândi altceva? – Iubire! Nemurire! – Pieptul mi se înfierbântă deodată aşa de tare, încât crezui că geografii au mutat ecuatorul şi că el trecea acum chiar prin inima mea. Şi din inimă mi se revărsau simţiri de dragoste, se revărsau cu dor în noaptea largă. Florile din grădina de sub fereastră miroseau mai tare. Miresmele sunt simţirile florilor şi după cum inima omenească simte mai puternic noaptea când se ştie singuratecă şi nespionată, tot astfel florile nevinovate şi sfioase par că aşteaptă să le împresoare întunericul, ca să se lase în voia simţirilor şi să-şi reverse dulcile miresme! – Revărsaţi-vă, miresme ale inimii, şi căutaţi după munţii aceia pe iubita visurilor mele! Ea doarme acum. La picioarele ei se prosternă îngerii şi când zâmbeşte în vis e ca o rugăciune pe care îngerii o cântă. În pieptul ei stă cerul cu toate fericirile lui şi când respiră tremură inima mea din depărtare. Sub genele mătăsoase ale ochilor ei a apus soarele şi când îşi deschide iarăşi ochii se face ziuă şi pasările cântă şi clopotele turnelor sună şi munţii strălucesc în hainele lor verzi de smaragd – şi eu îmi leg rana şi pornesc în pribegie.

În aceste consideraţiuni filosofice şi simţiri intime mă surprinse vizita consilierului de curte B., care

sosise şi el în Goslar puţin mai înainte. La nici o altă oră n-aş fi putut simţi mai adânc farmecul binevoitor al acestui om. Îl stimez pentru neobişnuita şi puternica agerime a minţii, dar mai ales pentru modestia lui. Îl găsii deosebit de vesel, înviorat, viguros. Că e viguros a dovedit-o de curând prin noua sa operă *Religia raţiunii*, o carte care încântă foarte mult pe raţionalişti, supără pe mistici şi pune în mişcare marele public. Eu însumi sunt, ce e drept, în această clipă un mistic din pricina sănătăţii mele, căci după prescripţiunea doctorului trebuie să înlătur orice imbold spre gândire. Totuşi nu pot trece cu vederea nepreţuita valoare a sforţărilor raţionaliste ale lui Paulus, Gurlitt, Krug, Eichhorn, Bouterwek, Wegscheider etc. Întâmplător, mie însumi îmi este de mare folos că aceşti oameni au curăţat multe rele învechite, mai ales dărâmăturile bisericii sub care erau aşa de mulţi şerpi şi duhuri rele. Aerul devine în Germania prea greu şi prea cald şi adesea mă tem că voi fi înăbuşit sau sugrumat de iubiţii mei mistici în văpaia dragostei lor. Dar mă supăr şi pe raţionalişti când răcesc aerul prea mult. De altfel firea însăşi a hotărât graniţele raţionalismului: sub pompa pneumatică şi la polul nord omul n-o poate duce.

În noaptea petrecută la Goslar mi s-a întâmplat ceva foarte ciudat. Şi acum mă apucă spaima când mi-aduc aminte. De felul meu nu sunt fricos şi Dumnezeu ştie că niciodată n-am avut bătaie de inimă când, de pildă, un tăiş strălucitor căuta să facă cunoştinţă cu nasul meu sau când mă rătăceam noaptea în vreo pădure cu nume rău, ori când la un concert ameninţa să mă-nghită căscând, vreun haple de sublocotenent – dar de spirite mă tem aproape tot aşa de mult ca şi „Oesterreichische Beobachter"[44]. Ce este frica? Vine ea din judecată sau

din sentiment? Asupra acestei chestiuni discutam adesea cu doctorul Saul Ascher[45] când ne întâlneam din întâmplare la *Café Royal* în Berlin, unde multă vreme am luat masa de amiază. El socotea că ne temem de un lucru oarecare fiindcă recunoaştem prin raţionament că este înfricoşător. Numai raţiunea ar fi o forţă, nu simţirea. În vreme ce eu mâncam şi beam bine, el îmi demonstra necontenit superioritatea raţiunii. Către sfârşitul demonstraţiunii avea grijă să se uite la ceasornic şi încheia: „Raţiunea este cel mai înalt principiu."
– Raţiune! Când aud acum cuvântul acesta, văd înaintea ochilor pe doctorul Saul Ascher cu picioarele lui abstracte, cu gherocul strâmt şi transcendental de vechi şi cu faţa colţuroasă şi rece-sloi, care putea să slujească drept gravură într-o carte de geometrie. Acest bărbat în vârstă de peste cincizeci de ani era o linie verticală personificată. În goana lui după pozitiv, bietul om storsese filosofând tot ce poate încânta viaţa, toate razele de soare, toate credinţele şi toate florile, şi nu-i mai rămăsese nimic altceva decât recele mormânt pozitiv. Faţă de Apollo din Belvedere şi de creştinism[46] el avea o ironie deosebită. Împotriva celui din urmă a scris chiar o broşură, în care dovedea iraţionalul şi lipsa lui de consistenţă. A scris mai ales o sumedenie de cărţi în care raţiunea pălăvrăgea necontenit despre superioritatea ei şi în care bietul doctor avea intenţiuni destul de serioase, astfel că din acest punct de vedere merita toată stima. Dar mai hazlie ca orice era mutra gravă ce o făcea, când nu putea să priceapă ceea ce pricepe fiecare copil, tocmai fiindcă e copil. Am vizitat de câteva ori pe doctorul-raţiune la el acasă şi am întâlnit acolo fete nostime; căci raţiunea nu exclude senzualitatea. Odată, când voiam de asemenea să-l vizitez, servitorul îmi spuse: Domnul

doctor a murit adineauri. Nu mă impresionă mai mult decât dacă mi-ar fi spus: Domnul doctor e dezbrăcat.

Şi acum înapoi la Goslar. „Cel mai înalt principiu este raţiunea!" îmi spusei eu însumi ca să mă liniştesc, când mă urcai în pat. Totuşi asta nu-mi ajută la nimic. Tocmai citisem în *Povestirile germane* ale lui Varnhagen von Ense[47], pe care le luasem cu mine din Klausthal, acea înfiorătoare istorisire unde fiul, pe care chiar tatăl lui voia să-l ucidă, e înştiinţat noaptea de spiritul mamei sale moarte. Minunata expunere a acestei povestiri făcu în timpul citirii să mă treacă fiorii unei spaime adânci. Povestirile cu stafii deşteaptă o simţire încă mai grozavă când le citeşti în călătorie, şi mai ales noaptea într-un oraş, într-o casă, într-o cameră unde n-ai mai fost niciodată. Ce orori se vor fi petrecut poate pe locul acesta, unde stai acum culcat? Aşa te gândeşti fără să vrei. Afară de asta razele lunii luminau camera aşa de suspect, pe pereţi se mişcau tot felul de umbre nechemate şi când mă ridicai în pat ca să privesc, zării...

Nu este nimic mai sinistru decât să-ţi vezi pe neaşteptate chipul în oglindă la lumina lunii. În aceeaşi clipă bătu un clopot greoi, somnoros şi atât de prelung şi rar, că după a douăsprezecea lovitură crezui cu siguranţă că în timpul acesta s-au scurs douăsprezece ore pline şi că trebuia să înceapă din nou să bată douăsprezece. Între cele două lovituri din urmă mai bătu un alt ceasornic foarte repede, aproape cicălitor, ţiuind, parcă ar fi fost supărat de încetineala cumătrului său. După ce tăcură amândouă limbile de oţel şi o adâncă linişte de mormânt domnea în toată casa, mi se păru deodată că aud pe coridor înaintea camerei mele ceva bălăbănindu-se şi bodogănind ca mersul nesigur al unui bătrân. În sfârşit uşa se deschise şi încet păşi înăuntru răposatul doctor Saul Ascher. Un tremur rece

pătrunse până în ficați. Tremuram ca frunza plopu-
și abia îndrăzneam să privesc arătarea. Avea aceeași
ățișare ca odinioară, același gheroc de o vechime
nscendentală, aceleași picioare abstracte și aceeași
ură matematică. Numai că aceasta din urmă era ceva
i palidă decât înainte, iar gura, care atunci alcătuia
ă unghiuri de câte 22 1/2 grade, era acum închisă
orbitele aveau o rază mai mare. Clătinându-se și
ijinindu-se ca altă dată pe trestia sa de Spania, se
opie de mine și în graiul lui tacticos îmi vorbi cu
etenie: „Nu te teme și nu crede că sunt o stafie. Te
ală închipuirea dacă crezi că mă vezi ca stafie. Îmi
o definițiune? Îmi demonstrezi condițiunile posi-
tății unei fantome? În ce legătură ar sta o astfel de
are cu rațiunea? Rațiunea, zi, rațiunea..." Și acum
ia trecu la o analiză a rațiunii, cită din *Critica*
unii pure a lui Kant[48], partea II, diviziunea I, cartea
capitolul III, deosebirea între *phaenomena* și
mena, construi apoi problematica credință în stafii,
ră silogism după silogism și încheie cu dovada
ică după care nu-i cu putință să existe nici urmă de
ii. În acest timp o sudoare rece îmi curgea pe
are, dinții îmi clănțăneau de spaimă ca niște casta-
e, mișcam capul în semn de aprobare la fiece frază
care doctorul-strigoi îmi dovedea netemeinicia
ărei temeri de stafii și-mi demonstra așa de înfier-
tat că o dată, din nebăgare de seamă, în loc de cea-
nicul său de aur, scoase din buzunarul vestei o
nă plină cu viermi și, observând greșeala, o vârî
oi cu o grabă comic de îngrijorată. „Rațiunea este
mai înalt..." Atunci bătu clopotul ora unu și stafia
i.

De la Goslar am pornit mai departe în dimineața
ătoare, pe jumătate fără nici o țintă, pe jumătate cu

gândul de a căuta pe fratele minerului din Klausthal. Iarăşi vreme frumoasă, dulce, ca de sărbătoare. Urcam dealuri şi munţi, priveam cum soarele căuta să risipească negura, rătăceam voios prin păduri ce te înfiorau şi în jurul capului meu visător sunau clopoţeii din Goslar. Munţii şedeau în albele lor mantii de noapte, brazii îşi scuturau somnul din ramuri, vântul răcoros al dimineţii le încreţea părul verde ce atârna în jos, pasările erau în ceasul rugăciunii, valea smălţată strălucea ca o velinţă de aur presărată cu diamante şi păstorul înainta într-însa cu turma în sunetul tălăngii. M-aş fi putut rătăci de-a binelea. Apuci mereu pe drumuri lăturalnice şi poteci şi crezi să astfel te apropii mai mult de ţintă. Se întâmplă în Harz ca de obicei în viaţă. Dar se găsesc totdeauna suflete bune care ne aduc iarăşi pe drumul adevărat. O fac bucuros şi pe deasupra aceste fiinţe găsesc o plăcere deosebită să ne arate cu o mină mulţumită de sine, cu binevoitoare voce tare, ce mult drum greşit am făcut, în ce prăpăstii şi mlaştini puteam să ne cufundăm, şi ce noroc am avut să întâlnim la timp nişte oameni aşa de buni cunoscători ai drumurilor ca dânşii. Un asemenea informator am găsit eu nu departe de Harzburg. Era un cetăţean bine hrănit din Goslar, cu faţa plină de prost încrezut. Avea aerul că a descoperit cenuşa-n vatră. Merserăm o bucată de drum împreună şi-mi povesti tot felul de istorii cu strigoi, care ar fi putut să sune frumos dacă nu ajungeau toate acolo, că nu a fost nici un strigoi adevărat. Astfel arătarea albă fusese un braconier, glasurile plângătoare porneau de la purceii de curând fătaţi ai unei scroafe sălbatice, iar zgomotele din pod de la pisoiul casei. Numai când e omul bolnav, adăugă el, i se pare că vede stafii, iar în ceea ce-l priveşte pe dumnealui e foarte rar bolnav, doar câteodată suferă de o boală de piele şi atunci se vindecă tot-

deauna cu scuipat din zilele când postește. Îmi mai atrasc băgarca de seamă asupra armoniei prestabilite și utilității în natură. Pomii sunt verzi fiindcă verdele face bine ochilor noștri. Îi dădui dreptate și adăugai că Dumnezeu a creat vitele fiindcă supa de carne întărește pe oameni, a creat pe măgar ca să servească pentru comparații, iar pe om ca să mănânce supă de carne și să nu fie măgar. Tovarășul meu era încântat că a găsit pe cineva care se potrivea în păreri cu dânsul, fața lui strălucea de bucurie, și când ne-am despărțit era înduioșat.

Cât timp a mers alături de mine întreaga natură părea că-și pierduse farmecul. Îndată ce se depărtă, pomii începură din nou să vorbească, razele de soare să cânte, florile pajiștei să joace și cerul albastru să îmbrățișeze pământul verde. Da, o știu bine: Dumnezeu a creat pe om ca să admire splendoarea naturii. Orice autor, fie chiar așa de mare ca Atotputernicul, dorește ca opera lui să fie lăudată. Și în Biblie, memoriile lui Dumnezeu, stă lămurit că el a creat pe om spre gloria și răsplata sa.

După o lungă colindă prin acele meleaguri, am ajuns la fratele prietenului meu din Klausthal. Am mas acolo și am trăit următoarea frumoasă poemă:

1

În coliba de pe munte
Locuiește un miner.
Brazii verzi foșnesc în noapte,
Luna strălucește-n cer.

Iar în jilțul din colibă,
Minunat cu flori cioplit,
Fericit e cine șade,
Și-s chiar eu cel fericit.

Pe un scaun stă copila
De genunchi-mi rezemată;
Ochii sunt ca două stele,
Gura ei împurpurată.

Blânde, stelele albastre
Mă privesc în ochi senin.
Ea şiret pe gură pune
Albul deget ca de crin.

Muma fetei nu ne vede,
Fusu-n mâna ei se zbate,
Iară tatăl din chitară
Cântă cântece uitate.

Mititica-şi moaie glasul
Şi vorbeşte pe şoptite;
Pân-acum îmi spuse dânsa
Multe taine negrăite.

„Vai, de când mătuşii mele
I-a fost scris şi ei să moară,
Nu mai mergem nici la Goslar
Cum mergeam odinioară.

Noi suntem atât de singuri
Pe-nălţimile pustii!
În zăpadă iarna-ntreagă
Suntem îngropaţi de vii.

Mă munceşte straşnic frica,
Inima nebună-mi bate
Când colindă-n miez de noapte
Duhurile necurate."

De cuvântu-i speriată
O cuprind acum fiorii,
Cu mânuțele-amândouă
Își astupă obrăjorii.

Fusul sfârâie-n colibă,
Brazii verzi foșnesc afară,
Și duios răsună-n noapte
Vechiul cântec de chitară.

„Teamă n-ai, copilă dragă,
De strigoi și vrăji haine –
Îngerașii zi și noapte
Stau de veghe lângă tine."

2

Bate bradul la fereastră
Cu lungi degete-nverzite;
Din înalt tăcuta lună
Blânde raze ne trimite.

În odaia de culcare
Doarme tatăl, doarme muma.
Veseli înșirând nimicuri
Doar noi doi stăm treji acuma.

„Că te rogi ades la Domnul,
Eu nu cred, orice mi-ai spune;
Tremuratul buzei tale
Nu e semn de rugăciune.

Recea buzei tremurare
Când o văd mă-nfricoşează,
Însă teama mi-o goneşte
Blânda ochilor tăi rază.

Mă-ndoiesc că porţi în suflet
Al credinţei drept cuvânt.
Spune, crezi tu oare-n Tatăl,
Crezi în Fiu şi-n Duhul Sfânt?"

Când mă alintam la mama
Pe genunchii ei călare,
Eu credeam adânc în Tatăl
Cel nespus de bun şi mare.

Din nimic făcu pământul
Şi pe om stăpânitor,
Luna, soarele şi aştrii
Le-a pornit pe drumul lor.

Când crescui apoi mai mare
Şi-ncepui mai mult să ştiu,
Cu-nţeleaptă judecată
Am crezut atunci şi-n Fiu.

În iubitul Fiu prin care
Învăţarăm ce-i iubirea,
Şi i-am dat, cu multe chinuri,
Drept răsplată răstignirea.

Azi sunt om cu carte multă,
Străbătut-am mult pământ,
Şi din inima-mi întreagă
Cred acum şi-n Duhul Sfânt.

El făcu minuni destule
Încărcându-se de glorii,
Şi pe sclavi din jug îi scoase
Nimicind asupritorii.

Răni de moarte lecuieşte,
Vechiul drept făcu să crească:
Toată lumea deopotrivă
Are dreptul să trăiască.

El goneşte rele neguri
Şi nebuna nălucire
Ce mereu înveninează
Veselie şi iubire.

Cavaleri armaţi o mie
Are-n juru-i Duhul Sfânt,
La porunca lui stau gata
Plini de foc şi de avânt.

Steagul lor se-nalţă falnic,
Scot din spade scânteieri.
N-ai vrea tu să vezi, copilă,
Aşa mândri cavaleri?

Mă sărută, mă priveşte
Şi m-ascultă, căci eu sunt
Unul dintre cavalerii
Cei aleşi de Duhul Sfânt.

3

Sol tăcut, afară luna
Printre brazi se furişează,
Lampa noastră obosită
Doar abia mai luminează.

Blând lucesc doi ochi albaştri
Cu lumina lor curată,
Ard în pară obrăjorii –
Şi grăieşte mândra fată:

„Din mâncări ne fură noaptea
Duhuri negre uneori:
Ce-ncuiem în ladă seara
Nu se mai găseşte-n zori.

De pe lapte iau smântâna
Duhuri negre şi păgâne,
Iar pisica vine-n urmă
Şi mănâncă ce rămâne.

Şi pisica-i vrăjitoare,
Căci pe timpul cel cumplit
Ea se urcă noaptea-n munte
Sus la turnul părăsit.

Un castel a fost acolo
Plin de fală şi plăceri,
Petreceau în strălucire
Paji, femei şi cavaleri.

Un blestem de vrăjitoare,
Biet castel, căzu pe tine –
Astăzi cântă cucuvaia
Printre tristele-ţi ruine.

Însă zise vrăjitoarea:
Doar cuvântul cel vrăjit,
Spus în ceas de noapte tainic
Şi la locul potrivit,

Va preface iar ruina
În castel plin de plăceri,
Vor petrece iar într-însul
Paji, femei şi cavaleri.

Cel ce va grăi cuvântul
Va fi domn cum altul nu-i,
Iar trompete şi chimvale
Vor cânta mărirea lui."

Înfloresc pe mândra-i gură
Dulci icoane din poveşti,
Şi din ochii ei albaştri
Izvorăsc lumini cereşti.

Peste mâini îmi înfăşoară
Părul ei cel auriu,
Degetele mi le-alintă,
Apoi tace-ntr-un târziu.

În odaia liniştită
Totul pare cunoscut,
Lucrurile-acestea toate
Parcă le-aş mai fi văzut.

Ceasul murmură, chitara
Prinde singură să cânte,
Pe cărări de vis acuma
Gându-ncepe să s-avânte.

Iată ora potrivită,
Iată locul potrivit;
Şi-mi alunecă pe buze
Chiar cuvântul cel vrăjit.

Vezi, copilă? Miezul nopții
Își înclină neagra frunte,
Râu și brazi în freamăt mare
Au trezit bătrânul munte.

Din adâncul lui răsună
Cânt de voci și de chitară,
Și răsar nenumărate
Mândre flori de primăvară.

Flori și frunze minunate,
Agitându-se-mpreună,
Își amestecă parfumul,
Strânse-n patimă nebună.

Trandafirii, flacări roșii,
Sparg întinderea luminii,
Ca săgeți de vii cristale,
Către cer se-nalță crinii.

Strălucesc pe bolta lumii
Stele mari cât mândrul soare,
Crini în albele potire
Strâng a razelor splendoare.

Iară noi mai mult ca toate
Ne-am schimbat în astă oară:
Facle, aur și lumină
Pretutindeni ne-nconjoară.

Tu, copilă, ești domniță,
Și coliba cea de ieri
E castel în care cântă
Paji, femei și cavaleri.

Şi eu sunt stăpân pe tine,
Pe castel şi toate cele,
Iar trompete şi chimvale
Cântă imn măririi mele.

Soarele răsărea. Negurile fugeau ca nişte fantasme pe la al treilea cântat al cocoşilor. Mersei iarăşi urcând şi coborând, şi frumosul soare plutea înainte-mi luminând mereu noi frumuseţi. Spiritul muntelui îmi era binevoitor de bună seamă; el ştia bine că un poet poate povesti cu multă drăgălăşenie, şi mă lăsă să văd în dimineaţa aceasta Harz-ul cum desigur nu l-a văzut oricine. Dar şi pe mine m-a văzut Harz-ul cum numai puţini m-au văzut. Sub gene îmi fluturau mărgăritare tot aşa de preţioase ca şi acelea din ierburile văii. Roua de dimineaţă a iubirii îmi umezea obrajii, brazii foşnitori mă înţelegeau şi îşi dezlipeau crengile una de alta mişcându-le în sus şi în jos asemenea oamenilor tăcuţi care-şi arată bucuria cu gesturile mâinilor lor; iar în depărtare se auzea un minunat sunet plin de taină, ca sunetul clopotelor unei biserici pierdute în pădure. Se zice că ar fi tălăngile turmelor, care în Harz se armonizează aşa de duios, limpede şi curat.

După înălţimea soarelui era miezul zilei când întâlnii o astfel de turmă şi păstorul, un prietenos tânăr blond, îmi spuse că marele munte la poalele căruia mă aflam era vechiul, renumitul în lumea întreagă Brocken. Cale de multe ceasuri împrejur nu se afla nici o locuinţă şi fusei destul de bucuros când tânărul mă îmbie să mănânc cu dânsul. Ne aşezarăm la un *déjeuner dinatoire*[49] alcătuit din brânză şi pâine. Oiţele mâncau firimiturile şi gingaşii miei albi săreau în jurul nostru, sunând ştrengăreşte din clopoţei, şi râdeau la noi din ochii lor mari, mulţumiţi. Prânzirăm cu adevărat regeşte, şi fiindcă până acum acesta e singurul rege care mi-a dat pâine, ia să-l cânt şi eu regeşte:

Rege e păstorul tânăr,
Tron e dealul înverzit,
Şi din raze o coroană
Soarele i-a făurit.

La picioare-i stau supuşii,
Blânde oi linguşitoare,
Cavaleri îi sunt viţeii,
Care veseli zburdă-n soare.

Ţapii sunt actorii Curţii;
Cu tălăngi şi cu cavale,
Vaci şi pasări fac orchestra
Din palatele regale.

Mângâios răsună cântul;
Din desişul ce-i aproape
Zvon de brazi şi de cascade
Toarnă somnul pe pleoape.

Regele-a lăsat guvernul
Câinelui ce-i om de stat
Şi-nfioară-mprejurimea
Cu puternicu-i lătrat.

Somnoros îngână craiul:
„Ah, domnia-i treabă grea!
Aş dori să fiu acasă,
Să-mi sărut regina mea.

Dulce capul meu visează
Pe regescu-i sân vrăjit,
Iar în ochii ce m-alintă
Văd regatu-mi nesfârşit."

Ne luarăm rămas bun prietenește și pornii voios pe munte în sus. Îndată mă primi o pădure întinsă de brazi înalți până la cer, pentru care am respect în orice privință. Acestor copaci nu le-a fost creșterea tocmai ușoară și în tinerețe au îndurat din greu multe nevoi. Muntele este presărat pe aici cu blocuri mari de granit, și cei mai mulți dintre copaci trebuie să încolăcească sau să sară cu rădăcinile lor aceste pietre și cu anevoință să caute pământul, din care să-și poată scoate hrana. Ici-colo pietrele sunt așezate una peste alta, închipuind parcă o poartă, și deasupra ei stau copacii ale căror rădăcini atârnă în jos, și numai la picioarele ei cuprind pământul, așa că ți se înfățișează că și cum ar crește în văzduh. Și totuși ei s-au ridicat la acea strașnică înălțime, au crescut parcă împreună cu pietrele îmbrățișate și sunt mai puternici decât tovarășii lor ticniți din marile terenuri împădurite de la șes. Tot astfel se țin în viață acei oameni care prin învingerea piedicilor și greutăților de la început s-au întărit și și-au păstrat locul. Pe ramurile brazilor se cățărau veverițe mici și sub ele se plimbau cerbii gălbui. Când văd un astfel de animal gingaș și nobil, nu pot pricepe cum oamenii culți găsesc plăcere să-l hărțuiască și să-l ucidă. Un astfel de animal a fost mai milos decât oamenii și a hrănit cu lapte pe înfometatul Schmerzenreich al sfintei Genoveva[50].

Razele de soare aurii săgetau încântător desișul verde al brazilor. Rădăcinile copacilor alcătuiau o scară naturală. Pretutindeni straturi afânate de mușchi; căci pietrele sunt acoperite până la înălțimea de un picior cu cele mai frumoase feluri de mușchi, asemenea unor perine de catifea verde. Ici și colo se vede cum țâșnește apa argintie de sub pietre, spălând rădăcinile goale și firicelele de iarbă. Dacă pui urechea la această

frământare, auzi parcă istoria formării plantelor şi simţi cum bate liniştit inima muntelui. În multe locuri apa ţâşneşte mai cu putere dintre pietre şi rădăcini şi dă naştere la mici cascade. Acolo e bine să te aşezi. Murmurul şi foşnetul sunt atât de minunate, pasările cântă duioase cântece de dor, copacii şoptesc ca prin o mie de limbi de copile, florile rare ale muntelui se uită la tine cu o mie de ochi feciorelnici, întinzându-se din încântătoarele frunze late crestate glumeţ, veselele raze de soare joacă fluturând în toate părţile, firicele de iarbă cuminţi îşi povestesc basme înverzite, totul e ca vrăjit, se face tot mai tainic şi mai tainic, un vis străvechi prinde viaţă, chipul iubitei ţi se arată înaintea ochilor – ah, ce repede piere iarăşi!

Cu cât urci mai sus pe munte, brazii sunt tot mai mici, mai pipernicişi, până când rămân numai tufe de afine şi de coacăze de munte şi ierburi. În acelaşi timp frigul creşte simţitor. Ciudatele grămezi de blocuri de granit ies tot mai mult la vedere; ele sunt adesea de o mărime uimitoare. Vor fi poate mingile de joc, pe care duhurile rele şi le aruncă unul altuia în noaptea Walpurgei[51], când vrăjitoarele vin aici călărind pe cozi de mătură şi pe furculiţe murdare şi când se începe fantastica petrecere păgână, cum povesteşte credula doică şi cum se poate vedea în frumoasele gravuri la *Faust* ale maestrului Retzsch. Da, un tânăr poet, care trecea călare pe lângă Brocken în noaptea de întâi mai, văzu chiar cum câteva cucoane cu pretenţii artistice îşi ţineau ceaiurile lor estetice pe un colţ de munte, citeau împreună liniştit „Abendzeitung", luau drept genii universale pe ţapii lor poetici, care ţopăiau behăind în jurul mesei şi dădeau sentinţe definitive asupra tuturor scrierilor noi din literatura germană. Totuşi când ajunseră la *Ratcliff* şi *Almansor*[52] şi negară autorului

orice urme de evlavie şi creştinism, tânărului poet i se zburli părul, îl apucă spaima, – dădui pinten calului şi porniі în goană.

În realitate, dacă urci jumătatea superioară a lui Brocken, nu te poţi împiedica de a te gândi la încântătoarele poveşti ale blocurilor din munte şi mai ales la marea, mistica tragedie germană despre doctorul Faust. Mi se părea că ucigă-l-toaca urcă alături cu mine şi cineva gâfâie batjocoritor. Şi cred că însuşi Mephisto suflă din greu, când suie muntele său favorit. E un drum peste măsură de obositor şi fusei bucuros când în sfârşit am văzut în faţă mult doritul adăpost de pe Brocken.

Această casă, după cum se poate vedea în multe ilustraţiuni, e făcută dintr-un parter şi e aşezată pe vârful muntelui. A fost clădită pe la 1800 de contele Stolberg-Wenigerode, pe a cărui socoteală este exploatată ca han. Zidurile sunt uimitor de groase din pricina vânturilor şi a frigului din timpul iernii; acoperişul este scund, în mijlocul lui e un observator în chip de turn şi lângă casă sunt două mici dependinţe, dintre care una era adăpostul vizitatorilor lui Brocken în vremea de mai nainte.

Intrarea în han deşteptă în mine o simţire neobişnuită, ca în poveşti. După un urcuş lung, singuratec, rătăcitor printre brazi şi stânci, te afli dintr-odată într-o casă de nori; oraşe, munţi şi păduri rămân jos şi acolo sus găseşti grămădită o ciudată societate streină, care te primeşte aproape ca pe un tovarăş aşteptat, jumătate cu curiozitate şi jumătate cu indiferenţă, cum e firesc într-un asemenea loc. Găsii casa plină de oaspeţi şi după cum se cuvine unui om înţelept, mă gândii la noapte, la neplăcerea unui culcuş de paie. Cu o voce de om care trage să moară cerui îndată ceai şi domnul hangiu fu destul de înţelegător ca să vadă că un biet om bolnav trebuie să aibă pentru noapte un pat ca lumea. Mi-l dădu într-o odăiţă strâmtă, unde se

așezase un negustor tânăr, un lungan grețos, într-un surtuc de culoare închisă.

În odaia hanului găsii numai viață și mișcare. Studenți de la deosebite universități. Unii sosiseră puțin mai înainte, alții se pregăteau de plecare, își legau ranițele, își scriau numele în registrul de amintiri, primeau buchete de flori de pe Brocken de la fetele de serviciu; ciupituri de obraji, cântece, țopăieli, chiote, întrebări, răspunsuri, bună vreme, drum bun, prozit, adio. Câțiva din cei care plecau erau cam afumați și aceia vor fi avut în fața priveliștilor frumoase o îndoită plăcere, căci un om beat vede toate dublu.

După ce mă întremai puțin, mă urcai în observator și întâlnii acolo pe un domn mărunțel cu două doamne, una tânără și alta mai în vârstă. Tânăra era foarte frumoasă. Avea o siluetă splendidă, pe capul buclat purta o pălărie de atlas negru în formă de coif, cu ale cărui pene se juca vântul, membrele zvelte erau strânse tare într-o mantie de mătase neagră care scotea în vedere formele nobile, ochii erau sinceri, mari, privind în jos în marea lume largă.

Când eram copil nu mă gândeam la altceva decât la istorii cu vrăji și cu minuni, fiecare femeie frumoasă care purta pe cap pene de struț o socoteam drept o crăiasă a zânelor și, dacă băgam de seamă că trena rochiei era udă, o luam drept undină[53]. Acum gândesc altfel, de când știu din istoria naturală că acele pene simbolice vin de la pasărea cea mai neghioabă și că trena unei rochii de femeie poate să se ude într-un chip foarte firesc. Dacă aș fi privit cu ochii copilăriei mele pe tânăra din observatorul de pe Brocken, aș fi gândit cu siguranță astfel: Ea e zâna muntelui și tocmai a rostit vraja prin care totul acolo jos se înfățișează așa de minunat. Da, totul ne pare cum nu se poate mai minunat la întâia

privire în jos de pe Brocken, toate părţile sufletului nostru primesc impresiuni noi, şi acestea, felurite, chiar contradictorii, se leagă într-o simţire mare, nedesluşită, neînţeleasă. Dacă izbutim să prindem înţelesul acestei simţiri, atunci pătrundem caracterul muntelui. Acest caracter este cu totul german atât în ce priveşte scăderile cât şi calităţile lui. Brocken este un german. Cu soliditate germană el ne arată limpede şi lămurit, ca o panoramă uriaşă, multele sute de oraşe, târguri şi sate, cele mai multe aşezate spre nord, şi de jur-împrejur toţi munţii, toate pădurile, fluviile, şesurile, nesfârşit de departe. Dar tocmai prin aceasta totul se înfăţişează ca o hartă desenată precis, curat luminată; nicăieri însă ochiul nu e înveselit de un peisaj cu adevărat frumos. Aşa se întâmplă cu noi, compilatorii germani, care din pricina onorabilei noastre preciziuni, cu care voim să redăm totul, nu ne putem gândi să înfăţişăm amănuntele într-un chip frumos. Muntele are de asemenea, tot ca poporul german, ceva potolit, raţional, tolerant, tocmai fiindcă poate privi lucrurile aşa de departe şi limpede. Când un astfel de munte îşi deschide ochii lui uriaşi, poate de bună seamă să vadă ceva mai mult decât noi piticii, care cu ochişorii noştri sfioşi ne căţărăm pe el. Mulţi vor în adevăr să susţină că Brocken ar fi foarte burghez şi Claudius[54] a cântat: „Blocksberg este deşiratul domn burtă-verde!" Dar e o greşeală. Din pricina capului pleşuv, pe care-l acoperă uneori cu o tichie de nori, are ce-i drept o înfăţişare burgheză; dar ca la mulţi alţi germani de seamă, asta se întâmplă din curată ironie. Este chiar îndeobşte cunoscut că Brocken are epocile lui strengăreşti, fantastice, de pildă noaptea de întâi mai. Atunci chiuind îşi aruncă în văzduh tichia de nori şi se face, tot aşa de bine ca noi ceilalţi, drept curat german, romantic, nebunatic.

Căutai s-o prind pe doamna cea frumoasă într-o conversaţie. Căci frumuseţile naturii se gustă mult mai bine când te poţi rosti asupra lor la faţa locului. Ea nu era spirituală, dar avea mult bun-simţ. Maniere cu adevărat distinse. Nu mă gândesc la acea distincţiune obişnuită, rece, negativă, care ştie fără greş ceea ce nu trebuie să faci, ci la acea distincţiune mai rară, sinceră, pozitivă care ne spune exact ceea ce trebuie să facem şi care în chip firesc dă siguranţă purtării noastre în societate. Dădui dovadă spre uimirea mea de multe cunoştinţe geografice, spusei frumoasei doritoare de cunoştinţe numele tuturor oraşelor ce se aflau înaintea noastră, le căutai şi i le arătai pe harta mea, pe care o desfăşurasem cu un adevărat aer de docent pe masa de piatră din mijlocul terasei turnului. Unele oraşe nu le puteam găsi, poate fiindcă le căutam mai mult cu degetul decât cu ochii, care în vremea asta erau îndreptaţi spre faţa graţioasei femei, unde găseau lucruri mai frumoase decât Schierke şi Elend. Faţa ei era dintre acelea care nu te răpesc niciodată, rareori te încântă şi plac totdeauna. Îmi sunt plăcute asemenea chipuri, căci îmi îndeamnă la linişte inima zvăpăiată. Femeia nu era încă măritată, deşi dezvoltarea ei o îndreptăţea îndestul la măritiş. Dar aceasta se vede zilnic: tocmai celor mai frumoase fete le este mai greu să dobândească un bărbat. Aşa se întâmpla şi în vechime, şi după cum se ştie toate cele trei graţii au rămas fecioare.

Nu-mi dădeam seama ce legături putea să aibă cu cele două doamne domnul mărunţel care le întovărăşea. Avea o figură fină, distinsă. Un căpşor acoperit cu economie de perişori albi, care se întindeau pe fruntea îngustă până la ochii verzui de libelulă; nasul rotund, ieşit mult înainte; în schimb gura şi bărbia se retrăgeau cu sfială spre urechi. Feţişoara aceea părea făcută din huma

moale şi gălbuie din care sculptorii îşi frământă primele lor modele şi,când buzele subţiri se strângeau, se întindeau pe obraji câteva mii de cutişoare fine, semi-circulare. Omul cel mititel nu rostea nici un cuvânt şi numai rareori, când doamna mai în vârstă îi şoptea ceva prietenește la ureche, zâmbea ca un mops plin de guturai.

Doamna mai în vârstă era mama tinerei şi avea şi dânsa manierele cele mai alese. Ochii ei trădau o melancolie bolnăvicios de visătoare, în jurul gurii plutea o blândeţe gravă; totuşi îmi părea că a fost odinioară foarte frumoasă, că a râs mult şi multe sărutări trebuie să fi primit şi să fi dat înapoi. Faţa îi era asemenea unui *Codex palimpsestus*[55], în care de sub scriptura monastică mai nouă a unui text din părinţii bisericii ies la iveală versurile pe jumătate şterse ale unui poet erotic grec. Amândouă doamnele fuseseră anul acesta cu tovarăşul lor în Italia şi-mi istorisiră despre tot felul de frumuseţi din Roma, Florenţa şi Veneţia. Mama povestea mult despre tablourile lui Rafael din biserica Sfântul Petru; fiica vorbea mai mult despre opera de la teatrul Fenice. Amândouă erau încântate de arta improvizatorilor[56]. Oraşul natal al doamnelor era Nürnberg; totuşi ştiură să-mi spună prea puţin despre vechea strălucire a acestuia. Încântătoarea artă din cântecele Meistersängerilor[57], din care ni s-au păstrat cele din urmă sunete ale măiestrei strune, s-a stins, şi burghezele din Nürnberg se desfătează cu absurdităţile improvizate şi cu cântecele de clapon italieneşti. O sfinte Sebaldus[58], ce nenorocit patron eşti astăzi!

Pe când vorbeam începuse să se însereze, răcoarea creştea, soarele cobora tot mai jos şi terasa turnului se umplu de studenţi, de ucenici, de meseriaşi şi câţiva onorabili burghezi împreună cu soţiile şi fetele lor, care voiau să vadă apusul soarelui. E o măreaţă privelişte,

care îndeamnă sufletul la rugăciune. Un sfert de oră întreg stătură toţi într-o tăcere serioasă şi priviră frumosul glob de foc ce pierea cu încetul; feţele se rumeniră de razele asfinţitului, mâinile se împreunară fără voie; păreau o mulţime tăcută ce sta în cafasul unei biserici uriaşe, când preotul ridică sfintele daruri şi din orgă se revarsă nemuritorul coral al lui Palestrina[59].

Pe când eram cufundat în adâncă reculegere, aud lângă mine pe cineva exclamând: „Cât de frumoasă e natura îndeobşte!" Cuvintele acestea porneau din pieptul plin de simţire al tânărului negustor, tovarăşul meu de cameră. Asta mă aduse în starea de spirit obişnuită, fusei în stare să vorbesc doamnelor cu măiestrie despre apusul soarelui, şi liniştit, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic, să le conduc în camera lor. Ele îmi dădură voie să le mai întreţin încă o oră. Întocmai ca pământul, convorbirea noastră se învârti în jurul soarelui. Mama îmi spuse că afundându-se în nori el seamănă cu un trandafir îmbujorat, pe care cerul galant îl aruncă în larg-deschisul, albul văl de mireasă al iubitei sale Terra. Fiica zâmbi şi-şi dădu părerea că privirea mai deasă a unor astfel de privelişti ale naturii slăbeşte impresiunea lor. Mama îndreptă această greşită părere cu un pasaj din scrisorile de călătorie ale lui Goethe şi mă întrebă dacă am citit pe *Werther*. Am mai vorbit apoi, mi se pare, despre pisicile de Angora, despre vasele etrusce, despre şalurile turceşti, despre macaroane şi despre Lord Byron, din ale cărui poezii doamna mai în vârstă citi câteva pasagii despre apusul soarelui, murmurându-le foarte drăguţ şi suspinând. Tinerei care nu ştia englezeşte îi recomandai traducerile frumoasei şi spiritualei mele compatrioate, baronesa Elise von Hohenhausen. Cu prilejul acesta avusei grijă să declam, cum obişnuiesc să fac cu doamnele tinere, despre

necredința, lipsa de dragoste, disperarea lui Lord Byron și Dumnezeu mai știe despre ce.

După această treabă pornii să mă plimb pe Brocken, căci acolo niciodată nu e întuneric de tot. Negura nu era deasă și vedeam profilurile celor două măguri care se cheamă „Altarul vrăjitoarelor" și „Amvonul dracului". Slobozii pistoalele, dar nu răspunse nici un ecou. Deodată însă aud voci cunoscute și mă simt îmbrățișat și sărutat. Erau compatrioții mei care părăsiseră Göttingen cu patru zile mai târziu și se arătară foarte uimiți găsindu-mă singur cuc pe Blocksberg. Fu un torent de povestiri, mirări, planuri, râsete și amintiri și cu gândul ne întoarserăm iarăși la savanta noastră Siberie, unde cultura este așa de mare că urșii se priponesc în cârciumi și samurii spun bună-seara vânătorilor.

S-a luat cina în camera cea mare. O masă lungă cu două rânduri de studenți flămânzi. La început obișnuita conversație universitară: dueluri și iarăși dueluri. Societatea era alcătuită în mare parte din studenți din Halle și orașul acesta fu obiectul principal al convorbirii. Ferestrele consilierului de curte Schütz[60] fură exegetic luminate. Apoi se povesti că cea din urmă curte a regelui din Cipru fusese strălucită, că el a adoptat un fiu natural, că s-a cununat de piciorul stâng[61] cu o principesă de Liechtenstein, că și-a părăsit metresa oficială și că întregul minister emoționat a plâns, după protocol. Nu mai e nevoie să amintesc că aici e vorba despre majestățile de tavernă din Halle. Se făcură glume. Se închipui împrejurarea că un german s-ar expune pentru bani în China. În acest scop se alcătui un prospect, în care mandarinii Cing-Ciang-Ciung și Hi-Ha-Ho adevereau că numitul e un adevărat german și mai departe se înșirau scamatoriile lui, care erau mai ales filosofarea, fumatul tutunului și răbdarea. Afișul în

sfârşit mai atrăgea luarea aminte că la orele douăsprezece, care e timpul hranei animalelor, spectatorii nu trebuie să aducă cu dânşii câini, căci aceste animale s-ar apuca să înhaţe cele mai bune bucăţele ale bietului german.

Un tânăr student care fusese de curând în Berlin, la purificare, vorbi mult despre acest oraş, dar foarte unilateral. El fusese la Wisotzki şi la teatru; pe amândouă le judeca fals. „Tinereţea isprăveşte repede din gură." Vorbi despre scandalurile actorilor şi actriţelor etc. Tânărul nu ştia că în Berlin e la preţ în primul rând aparenţa lucrurilor, ceea ce se arată îndestulător prin expresia obştească „aşa se pare"[62]. Această viaţă de aparenţe înfloreşte mai bine ca oriunde tocmai pe scândurile scenei şi de aceea intendenţa[63] are cea mai mare grijă de „culoarea bărbii cu care trebuie jucat un rol", de fidelitatea costumelor schiţate de istorici care au depus jurământul şi cusute de croitori cu cultură ştiinţifică. Şi aceasta este de neapărată nevoie. Căci dacă ar purta Maria Stuart un şorţ din vechile timpuri ale Reginei Ana, bancherul Christian Gumpel s-ar plânge, desigur pe bună dreptate, că prin aceasta i se nimiceşte iluziunea; şi dacă odată din greşeală lord Burleigh ar îmbrăca pantalonii lui Henric IV, consiliereasa de război von Steinzopf născută Lilienthau n-ar slăbi din ochi toată seara acest anacronism. O astfel de preocupare amăgitoare a intendenţei generale nu se întinde numai asupra şorţurilor şi pantalonilor, ci şi asupra personagiilor care sunt vârâte în ele. Astfel, pe viitor Othello va trebui să fie jucat de un adevărat maur, pe care profesorul Lichtenstein[64] l-a comandat pentru această treabă în Africa; în *Mizantropie şi căinţă*[65] Eulalia va trebui jucată de acum înainte de o adevărată femeie pierdută, Peter de un tânăr în adevăr prostănac şi necunoscutul de

un bărbat încornorat de-a binelea; în *Puterea legăturilor* rolul eroului principal trebuie să fie jucat de un adevărat scriitor, care a mâncat câteva trânteli; în *Străbuna* actorul care joacă pe Jaromir trebuie să fie un om care să fi tâlhărit cândva într-adevăr sau cel puţin să fi furat; lady Macbeth trebuie jucată de o femeie care să fie în realitate, cum cere Tieck[66], foarte iubitoare din fire, dar totuşi în oarecare măsură înzestrată cu sângeroasa privire a unei porniri către asasinat; şi în sfârşit pentru redarea tovarăşului ei cu desăvârşire superficial, lipsit de spirit şi grosolan, va trebui angajat lungul Wurm, care încântă întotdeauna pe cei care sunt sufleteşte la fel cu dânsul; când se ridică în toată lungimea lui sus, sus, este un derbedeu din tălpi până în creştet.

Dacă tânărul mai sus amintit a înţeles rău raporturile spectacolului berlinez, apoi a observat încă şi mai puţin că opera ienicerească a lui Spontini[67], cu timpanele, elefanţii, trâmbiţele şi tam-tamurile ei, este un mijloc eroic ca să facă mai războinic adormitul nostru popor, un mijloc pe care încă Plato şi Cicero l-au recomandat din dibăcie politică. Mai puţin ca orice pricepu tânărul nostru semnificaţia diplomatică a baletului. Îi arătai cu anevoinţă cum în picioarele lui Hoguet[68] stă mai multă politică decât în capul lui Buchholz[69], cum toate întorsăturile lui de dans însemnează tratative diplomatice, cum fiece mişcare a lui are un înţeles politic. Aşa de pildă se gândeşte la guvernul nostru când, domic aplecat înainte, întinde mâinile cât poate spre a apuca parcă ceva. Închipuie dieta, când se învârteşte de o sută de ori într-un picior fără să se mişte din loc. Are în minte pe micii principi, când se îndoaie de mijloc cu mâinile legate. Arată echilibrul european, când se clatină în toate părţile ca un beţiv. Înfăţişează un congres, când îşi împleteşte ghem braţele încolăcite. În sfârşit reprezintă

pe marele nostru prieten de la răsărit, când în treptată deşirare se ridică în sus şi deodată se repede într-un salt îngrozitor. Tânărului i se dezlipiră ochii şi acum se dumiri el pentru ce dansatorii sunt în mai înaltă cinste decât marii poeţi, pentru ce baletul e un nesecat izvor de conversaţie în corpul diplomatic, şi pentru ce adesea o frumoasă dansatoare e întreţinută particular de un ministru, care desigur se osteneşte zi şi noapte s-o facă adepta sistemuşorului său politic. Pe Apis! Ce mare e numărul spectatorilor exoterici[70] ai teatrelor şi ce mic e numărul celor esoterici[71]! Poporul slab de minte stă şi cască gura minunându-se de sărituri şi învârtituri, studiază anatomia şi atitudinile Lemière-i, aplaudă măiestrele *entrechats*[72] ale frumoasei Röhnisch şi flecăreşte despre graţie, armonie şi şolduri – şi nu înţelege că are înaintea ochilor în semne dansate soarta patriei germane.

În timp ce astfel de convorbiri zburau încoace şi încolo, nu s-a pierdut din ochi nici utilul şi marile farfurii umplute zdravăn cu carne, cartofi etc. fură cinstite cu hărnicie. Mâncarea totuşi era rea. Spusei aceasta în treacăt vecinului meu. El însă îmi răspunse foarte nepoliticos, cu un accent din care înţelesei că era elveţian[73], că noi germanii după cum nu cunoaştem libertatea adevărată, tot aşa nu ştim ce este adevărata cumpătare. Ridicai din umeri şi observai că adevăratele slugi ale suveranilor şi lucrătorii de zaharicale sunt pretutindeni elveţieni şi de obicei chiar poartă numele acesta; că mai cu seamă eroii de azi ai libertăţii elveţiene îmi aduc totdeauna aminte de iepurii care prin bâlciurile deschise trag cu pistolul, uimind pe toţi copiii şi ţăranii, şi care rămân totuşi nişte iepuri.

Fiul Alpilor nu avusese desigur nici o intenţie rea; „Era un om gras, deci un om bun"[74], zice Cervantes. Dar vecinul meu din faţă, de fel din Greifswald, fu

foarte jignit de vorbele acelea. El spuse că energia şi simplitatea germană nu s-au stins încă, se lovi zgomotos în piept şi deşertă o zdravănă stacană de bere. Elveţianul zise: „Da! da!". Totuşi cu cât mai împăciuitor spunea el aceasta, cu atât se înflăcăra mai tare tânărul din Greifswald. El era un om din acele vremuri când păduchii duceau zile fericite şi bărbierii se temeau să nu moară de foame. Purta păr lung atârnând în jos, o pălărie cavalerească, o haină antică, o cămaşă murdară care în acelaşi timp făcea şi slujbă de vestă, iar sub ea un medalion cu un smoc de păr de la calul lui Blücher[75]. Avea înfăţişarea unui nebun în mărime naturală. Fac bucuros puţină mişcare după masa de seară şi de aceea mă-ncurcai cu dânsul într-o discuţiune patriotică. Era de părere că Germania ar trebui împărţită în 33 de cantoane. Eu dimpotrivă socoteam că ar trebui să fie 48, pentru că atunci s-ar putea scrie un manual mai sistematic despre Germania, şi trebuie să împăcăm viaţa cu ştiinţa. Prietenul meu din Greisfwald mai era şi bard german şi, după cum mi-a mărturisit, lucra la o poemă eroică naţională pentru glorificarea lui Hermann[76] şi a luptei lui cu romanii. Îi dădui mai multe sfaturi folositoare pentru desăvârşirea acestei epopei. Îi atrăsei atenţia că ar putea reda onomatopeic mlaştinile şi drumurile cu hârtoape din pădurea teutoburgă prin versuri serbede şi noduroase, şi că ar fi o dibăcie patriotică să-i pună pe Varus şi pe ceilalţi romani să spună prostii. Nădăjduiesc că acest şiretlic artistic îi va reuşi tot aşa de bine ca şi altor poeţi berlinezi până la cea mai deplină iluziune.

Masa noastră ajunse tot mai gălăgioasă şi mai familiară, vinul înlocui berea, bolurile de punci scoteau aburi; se bău, se fraterniză, se cântă. Răsunară vechiul Landesvater[77] şi cântece minunate de W. Müller[78], Rückert[79], Uhland[80] etc. Frumoase melodii de

Methfessel[81]. Mai bine decât toate răsunară cuvintele germane ale lui Arndt[82] al nostru: „Dumnezeu a făcut armele ca să slujească în lupta pentru libertate." Şi afară mugea vântul ca şi când muntele bătrân ar fi cântat împreună cu noi; iar câţiva prieteni care se clătinau erau chiar de părere că el îşi scutura capul chel şi camera noastră se mişca din pricina asta. Sticlele se goleau tot mai mult şi capetele se îngreunau în aceeaşi măsură. Unul răgea, altul ţipa, un al treilea declama din *Vinovăţia*, un al patrulea vorbea latineşte, al cincilea predica despre cumpătare şi al şaselea se sui pe un scaun şi începu cu un ton profesoral: „Domnii mei! Pământul este un sul rotund şi oamenii sunt ţintişoare singuratice răspândite pe el, în aparenţă fără nici o regulă; dar sulul se învârteşte, ţintişoarele se lovesc ici-colo şi scot nişte sunete, unele mai des, altele mai rar. De aci iese o muzică minunată, complicată şi aceasta se numeşte istoria universală! Aşadar, vom vorbi mai întâi despre muzică, apoi despre lume şi în sfârşit despre istorie. Pe aceasta din urmă însă o împărţim în pozitivă şi cantaridă..." Şi aşa merse înainte, cu înţeles şi fără înţeles.

Un mecklemburghez sentimental, care ţinea nasul în paharul cu punci şi aspira aburul zâmbind fericit, spuse că se simte parcă stând iarăşi înaintea bufetului de la teatrul din Schwerin. Un altul ţinea paharul de vin ca un ochean în faţa ochilor şi părea că se uită prin el cu atenţie spre noi, pe când vinul roşu curgea în jos pe obraji în gura întinsă înainte. Studentul din Greifswald entuziast se aruncă deodată la pieptul meu şi strigă: „O, dacă m-ai înţelege! Eu sunt un îndrăgostit, sunt fericit, sunt iubit şi, să mă bată Dumnezeu! ea e fată cultă căci are pieptul plin, poartă rochie albă şi cântă la clavir!" Dar elveţianul plângea, îmi săruta mâinile cu gingăşie şi scâncea necontenit. „O Bäbeli, o Bäbeli!"[83].

În acest amestec, în care farfuriile învățau să danseze și paharele să zboare, stăteau în fața mea doi tineri frumoși și palizi cu niște chipuri de marmoră, unul semănând mai mult cu Adonis și celălalt cu Apollo. Ușoara adiere trandafirie, pe care vinul o aruncase pe obrajii lor, abia se putea cunoaște. Se priveau unul pe altul cu nesfârșită iubire, ca și când ar fi căzut în jos câteva picături din cupa plină de iubire înflăcărată pe care un înger blând o poartă, colo sus, de la o stea la alta. Vorbeau încet, cu vocea înfiorată de dor, și-și spuneau istorii triste din care se desprindea un accent de durere adâncă. „Și Lore e moartă acum!", spuse unul și oftă, iar după un răstimp povesti despre o copilă din Halle, care era îndrăgostită de un student și când acesta părăsi orașul nu mai vorbi cu nimeni, mânca puțin, plângea zi și noapte, privind mereu canarul pe care i-l dăruise odinioară iubitul. „Pasărea muri și îndată după ea se stinse și Lore!" așa încheie povestirea și amândoi tinerii tăcură din nou și oftară de ți se părea că li se rupe inima. În sfârșit vorbi celălalt: „Sufletul meu e trădat! Vino cu mine afară în noaptea întunecată! Vreau să sorb suflarea norilor și razele lunii. Tovarășe al durerii mele, te iubesc! Vorbele tale sună ca șoaptele trestiilor, ca pâraiele ce se rostogolesc lin, ele răsună în pieptul meu, dar sufletul îmi este trist!"

Cei doi tineri se ridicară, unul își trecu brațul pe după grumazul celuilalt, și părăsiră camera zgomotoasă. Îi urmai și văzui cum unul din ei în loc de fereastră deschise un mare dulap, cum se opriră amândoi înaintea acestuia cu brațele domic întinse și cum vorbiră pe rând. „Voi, adieri ale nopții ce se lasă, strigă cel dintâi, ce înviorător îmi răcoriți obrajii! Ce gingaș vă jucați cu pletele mele fluturătoare! Eu stau pe vârful înnorat al muntelui, sub mine zac adormitele orașe ale oamenilor

şi strălucesc apele albastre. Ascultă! Acolo jos în vale foşnesc brazii! Acolo peste movilă cutreieră spiritele părinţilor. O, de aş putea să alerg cu voi pe fugarii de nori în noaptea vijelioasă, deasupra mării fără odihnă, în sus spre stele! Dar vai! durerea mă covârşeşte şi sufletul mi-e trist!" Celălalt tânăr întinsese de asemenea plin de dor braţele spre dulap, lacrimi îi izvorau din ochi şi cu voce îndurerată vorbi către nişte pantaloni de piele galbenă, pe care îi luase drept lună: „Ce frumoasă eşti tu, fiică a cerului! Încântătoare e liniştea feţii tale! Tu pluteşti în graţie! Stelele urmează cărările tale albastre în răsărit! La vederea ta se bucură norii şi se luminează profilurile lor întunecate. Născătoare a nopţii, cine e asemenea ţie în cer? În faţa ta stelele sunt umilite şi îşi pleacă ochii lor cu verzi scânteieri. Încotro fugi din cărarea ta, când zorile fac să-ţi pălească chipul? Ai ca şi mine un Halle al tău? Locuieşti oare în umbrele durerii? Au căzut din cer surorile tale? Ele, care vesele străbat noaptea împreună cu tine, nu mai sunt? Da, au căzut, dulce lumină, şi tu te ascunzi adesea ca să le jeleşti. Totuşi va veni odată noaptea şi tu, chiar tu, vei fi pierit şi vei fi lăsat pustii albastrele cărări acolo sus. Atunci îşi vor ridica stelele capetele lor verzui, care odinioară stăteau umilite în faţa ta şi se vor bucura. Acum însă eşti îmbrăcată în strălucirea ta de raze şi priveşti în jos din porţile cerului. O, vânturi, sfâşiaţi norii ca să poată lumina născătoarea nopţii şi să strălucească munţii împăduriţi şi marea să-şi rostogolească talazurile înspumate!"

Un prieten binecunoscut, nu prea slab, care băuse mai mult decât mâncase, cu toate că astă seară chiar înghiţise, ca de obicei, o porţie de rasol, din care s-ar fi săturat şase sublocotenenţi din gardă şi un copil nevinovat, se cam întrecuse cu băutura, adică ajunsese curat ca un porc. Acesta, alergând, împinse cam violent în dulap

pe cei doi prieteni elegiaci, fugi pe uşă tropăind şi făcu afară un tapaj îngrozitor. Zgomotul din sală devenea tot mai neînţeles şi mai înfundat. Cei doi tineri din dulap se tânguiau şi scânceau că zac zdrobiţi la picioarele muntelui, din gâtlejuri la ţâşnea nobilul vin roşu stropindu-se unul pe altul şi unul din ei spuse: „Rămâi cu bine! Eu simt că sângerez. Pentru ce mă trezeşti, tu vânt al primăverii? Tu glumeşti şi zici: te înrourez cu stropii cerului. Totuşi timpul veştejirii mele se apropie, aproape este furtuna care îmi va smulge frunzele! Va veni mâine, va veni călătorul care mă văzu în frumuseţea mea, mă va căuta cu ochii pretutindeni în câmpie şi nu mă va găsi." Dar totul fu acoperit de cunoscuta voce de bas, care afară în faţa uşii se plângea printre înjurături şi răcnete, blestemând pe Dumnezeu, că pe întreaga Weenderstrasse cufundată în întuneric nu arde o singură lampă, şi nu poţi vedea nici măcar cui i-ai spart geamurile.

Eu duc mult la băutură – modestia nu-mi îngăduie să arăt numărul sticlelor – şi, făcut cum trebuie, ajunsei în camera mea de dormit. Tânărul negustor era în pat cu scufia de noapte albă ca tibişirul şi cu un halat de flanelă medicinală galbenă ca şofranul. El era din Frankfurt-pe-Main şi prin urmare îmi vorbi îndată despre evrei, care au pierdut orice simţ al frumosului şi al nobilului, şi vând mărfurile englezeşti cu un rabat de 25% sub costul fabricii. Îmi veni pofta să-mi bat joc puţin de el. De aceea îi spusei că sunt somnambul şi trebuie să-i cer iertare mai întâi, dacă din întâmplare l-aş supăra cu ceva în somn. Bietul om, după cum mi-a mărturisit a doua zi, n-a dormit din această pricină toată noaptea, cuprins de grija că aş putea, în stare de somnambulism, să fac vreo nenorocire cu pistoalele pe care le aşezasem lângă pat. Ce-i drept, nici mie nu mi-a mers mai bine decât lui, am dormit foarte rău. Pustii, îngrozitoare icoane fantastice.

O partitură pentru clavir din *Infernul* lui Dante. La sfârșit visam chiar că eram de față la reprezentarea unei opere juridice care se chema *Falcidia*[84], cu libretul scremut de Gans[85] și cu muzica de Spontini. Un vis nebun. Forul roman strălucea măreț. Serv. Asinius Goschenus[86] ca pretor pe scaunul său, cu toga căzându-i în multe falduri, revărsa recitative tropăitoare. Marcus Tullius Elversus[87], ca *prima donna legataria*, arătându-i toată gingașa sa feminitate, cânta înflăcărata arie a bravurii *Quicunque civis romanus*[88]. Referendari spoiți cu roșu cărămiziu răgeau, interpretând corul minorilor. Privatdocenții, ca genii, îmbrăcați în tricouri de culoarea pielii, dansau un balet antijustinianic și încununau cu flori cele *douăsprezece table*[89]. Între tunete și fulgere se ridică din pământ spiritul jignit al legislației romane. Pe deasupra trâmbițe, tam-tam-uri, focuri de artificii, *cum omni causa*[90].

Din această larmă mă scoase hangiul, care mă deșteptă ca să privesc răsăritul soarelui. În turn găsii câțiva inși care așteptau frecându-și mâinile înghețate; alții cu ochii somnoroși se urcau în sus, clătinându-se. În sfârșit tăcuta societate din seara trecută se adună iarăși întreagă și în liniște privirăm cum se ridica la orizont mica bombă roșie-carmin; o lumină de amurg iernatic se răspândi; munții pluteau ca pe o mare clocotitoare, și numai vârfurile se vedeau ieșind afară, așa încât credeai că te afli pe o mică movilă în mijlocul unei câmpii inundate, în care numai unde și unde se iveau câteva petice de pământ uscat. Pentru a prinde în cuvinte acea priveliște și simțire am alcătuit poezia aceasta:

Iată, crește-ncet lumina
Soarelui care răsare,
Piscurile-noată-n ceața
Ce se-ntinde ca o mare.

De-aş avea vrăjite cizme
Ce-n poveşti ca vântul zboară,
Aş porni spre casa dragii
Ca o pasăre uşoară.

M-aş apropia de patul
Unde-şi doarme somnul lin,
S-o sărut uşor pe frunte
Şi pe gura de rubin.

În urechea ei ca crinul
Eu i-aş spune-ncet, şoptit:
Să visezi că tot mi-eşti dragă
Şi că nu ne-am despărţit.

Între acestea îmi veni o poftă straşnică să gust ceva şi după ce spusei doamnelor mele câteva amabilităţi, coborâi în grabă, ca să-mi iau cafeaua în odaia caldă. Era chiar nevoie; în pântece simţeam tot atâta răceală ca şi în biserica Sfântul Ştefan din Goslar. Dar cu băutura arabă îmi vâjâi prin membre şi orientul cald, trandafirii răsăritului mă-mbătară cu mireasma lor, dulci cântece de biulbiul[91] răsunară, studenţii se schimbară în cămile, femeile de serviciu din Brockenhaus cu privirile lor incendiare[92] se schimbară în hurii[93], nasurile burtă-verzilor în minarete etc.

Cartea de lângă mine nu era însă Coranul. Dar cuprindea desigur destulă nerozie. Era aşa-numita Brockenbuch, în care toţi călătorii care se urcă pe munte îşi scriu numele, şi cei mai mulţi aştern acolo câteva cugetări, iar în lipsa acestora simţirile lor. Mulţi scriu chiar versuri. În această carte se vede ce grozăvii iau naştere, când marea gloată a burtă-verzilor în ocaziuni obişnuite, ca aici pe Brocken, îşi pune în gând să fie

poetică. Palatul principelui de Pallagonia[94] nu cuprinde mai mare lipsă de gust ca această carte, în care strălucesc mai ales domnii perceptori de accize cu simțirile lor mucigăite, tinerii din comptuare cu efuziunile lor poetice, teutonii diletanți ai revoluțiunii cu izbucnirile lor de societate gimnastică, dăscălimea din Berlin cu nesăratele ei fraze admirative etc. Domnul Iohannes Hagel vrea să se arate și el odată scriitor. Aci este descrisă măreața strălucire a apusului de soare; acolo se plânge cineva de vremea rea, de așteptări înșelate, de ceață care ascunde toată perspectiva. „Pe ceață m-am urcat, pe ceață m-am coborât", este un spirit statornic făcut de sute de inși. O Carolină scrie că la urcarea muntelui s-a udat la picioare. Un naiv Hänschen având în minte această plângere scrie laconic: „Și eu m-am udat." Întreaga carte miroase a brânză, bere și tabac; ai crede că citești un roman de Clauren[95].

Pe când sorbeam sus-numita cafea și răsfoiam Brockenbuch-ul, intră elvețianul cu obrajii îmbujorați și, plin de inspirație, povesti despre măreața priveliște pe care o gustase sus în turn. Curata, liniștita lumină a soarelui, simbolul adevărului, zicea el, s-a luptat cu noptaticele grămezi de neguri. Părea înfățișarea unei lupte a spiritelor, în care uriași mânioși repezeau lungile lor săbii, cavaleri în zale se alungau pe fugari ce se ridicau în două picioare, care de război, steaguri fâlfâitoare, fantastice făpturi de animale ieșeau la iveală din sălbateca învălmășeală, până ce în sfârșit totul se strânse în cel mai nebunesc amestec, se șterse făcându-se tot mai palid, și pieri fără de urme. N-am luat în seamă această demagogică înfățișare a naturii, și pot să asigur cu jurământ, dacă e vorba de încredințare, că nu știu nimic decât gustul minunat al cafelei. Ah, ea a fost chiar de

vină că am uitat-o pe frumoasa doamnă, care acum sta înaintea uşii cu mama ei şi cu însoţitorul, gata să urce în trăsură. Abia avusei timpul să mă grăbesc, ca să-i spun că era frig. Părea supărată că nu venisem mai devreme. Totuşi am descreţit îndată cutele triste ale frumoasei frunţi, când i-am dăruit o minunată floare, pe care în ziua trecută o culesesem cu primejdia de a-mi frânge gâtul de pe păretele prăpăstios al unei stânci. Mama ceru să ştie numele florii, ca şi cum ar fi socotit că era necuviincios ca fiica ei să prindă la piept o floare streină, necunoscută – căci în adevăr floarea primi acest loc de invidiat, pe care desigur nu-l visase cu o zi mai înainte pe stânca ei singuratică. Tăcutul însoţitor deschise în sfârşit gura acum, numără staminele şi spuse foarte sec: face parte din clasa a opta.

Mă-ntristez întotdeauna când văd că se clasifică iubitele flori ale lui Dumnezeu, ca şi oamenii, în despărţituri şi după asemănări exterioare, anume după caracterele staminelor. Trebuie deci să se stabilească o altă clasificare, bunăoară să se urmeze propunerea lui Theophrast[96], care voia să clasifice florile mai mult după spiritul, adică după mireasma lor. În ce mă priveşte, eu am în ştiinţele naturale un sistem propriu şi după el clasific totul: în ceea ce se poate mânca şi ceea ce nu se poate mânca.

Totuşi, doamnei în vârstă îi era de tot necunoscută firea tainică a florilor şi, fără să vrea, mărturisi că ele îi fac plăcere numai când stau pe tulpina lor în grădină sau în glastră şi că, dimpotrivă, pieptul ei se cutremură de o simţire dureroasă care o întristează ca un vis rău, când vede o floare smulsă – căci o astfel de floare ruptă îşi lasă căpşorul veştejit să atârne trist în jos, ca un copil mort. Doamna părea aproape îngrozită de întunecata evocare a spuselor sale, şi fu datoria mea să alung

această vedenie cu câteva versuri din Voltaire. Cum pot oare câteva cuvinte franţuzeşti să ne readucă îndată în starea sufletească potrivită împrejurărilor? Râsete, sărutări de mâini, zâmbete graţioase, apoi caii nechezară şi trăsura începu să coboare muntele încet, anevoios.

Acum îşi făcură şi studenţii pregătirile de plecare. Ranitele fură legate, se achitară socotelile care peste toate aşteptările ieşiră ieftine. Primitoarele femei de serviciu, cu urmele fericitei iubiri pe feţele lor, aduseră după obicei buchete de flori de pe Brocken, ajutară pe unii să le pună la şepci şi fură răsplătite pentru aceasta cu câteva sărutări sau cu câţiva bani. Astfel pornirăm a scoborî cu toţii muntele. Unii, între care elveţianul şi tânărul din Greifswald, apucară drumul spre Schierke, iar ceilalţi, cam douăzeci de inşi, între care compatrioţii mei şi eu, duşi de o călăuză, pornirăm în jos spre Ilsenburg.

Asta se făcu în repezeală. Studenţii din Halle fugeau mai iute decât Landwehrul[97] austriac. Mai înainte de a băga de seamă, partea pleşuvă a muntelui cu grupele de pietre presărate pe ea rămase în urmă, şi trecurăm printr-o pădure de brazi cum văzusem în ziua trecută. Soarele începuse să verse razele-i puternice în jos şi lumina pe tinerii îmbrăcaţi în fel de fel de haine hazlii. Ei înaintau voioşi prin desiş pierzându-se ici, ieşind la iveală dincolo. Locurile mlăştinoase le treceau peste trunchiurile de copaci căzute de-a curmezişul, la povârnişuri se urcau pe rădăcinile acăţătoare, chiuiau în sus pe tonurile cele mai încântătoare şi primeau răspunsuri tot aşa de vesele de la pasările ciripitoare ale pădurii, de la brazii fremătători, de la nevăzutele izvoare murmuitoare şi de la ecoul răsunător. Când se întâlnesc, tinereţea voioasă şi frumoasa fire se bucură împreună.

Cu cât scoboram mai adânc, cu atât mai drăgălaş şopteau apele de sub pământ, numai din loc în loc între

pietriș și mărăcinișuri ele licăreau, părând că pândesc în taină dacă trebuie să iasă la lumină, și în sfârșit venea o mică undă, țâșnind cu îndrăzneală. Acum se arată fenomenul obișnuit: un îndrăznet face începutul și marea îndărătnicie a fricoșilor se îmbărbătează spre propria ei uimire, grăbind să-și dea mâna cu cel dintâi. O mulțime de alte izvoare sar acum fără teamă din ascunzișurile lor, se împreună cu cele ieșite mai nainte și îndată alcătuiesc la un loc un pârâiaș de seamă, care în nenumărate cascade și întortocheli face să răsune valea muntelui. Aceasta este Ilse, frumoasa și dulcea Ilse. Ea înaintează prin binecuvântata Ilsethal, pe amândouă părțile căreia munții se înalță mereu tot mai sus, acoperiți la poalele lor cu fagi, stejari și obișnuite tufișuri de arbuști, iar nu cu brazi și alte conifere. Căci acele feluri de copaci cu frunze cresc atotstăpânitoare pe Unterharz, cum se numește partea răsăriteană a lui Brocken, pe când, dimpotrivă, partea apuseană a acestuia, numită Oberharz și care e mult mai înaltă, este mai prielnică pentru creșterea coniferelor.

E de nedescris cu ce voioșie, naivitate și grație se prăvălește Ilse peste bucăți de stâncă croite fantastic, pe care le întâlnește în fuga ei, așa că apa ici fierbe ori se revarsă spumegând, colo țâșnește în arcuri strălucitoare din toate crăpăturile stâncilor ce par niște cupe pline, și jos saltă iarăși peste pietrele mărunte ca o copilă sprintenă. Da, este adevărată legenda. Ilse este o domniță care coboară muntele râzând și înflorind. Cum strălucește în bătaia soarelui albul ei vestmânt de spumă! Cum flutură în vânt legăturile argintii ale sânilor ei! Cum scânteiază și fulgeră diamantele ei! Fagii înalți stau ca niște părinți serioși, care zâmbind pe furiș privesc zburdălnicia gingașului copil; albii mesteceni se clatină ca niște mătuși încântate, și totodată îngrijorate de salturile

îndrăznețe; stejarul mândru privește ca un unchi posac care trebuie să plătească cheltuielile petrecerii, păsărelele își strigă în văzduh îndemnurile lor, florile de pe țărm șoptesc cu duioșie: O, ia-ne cu tine, ia-ne cu tine, iubită surioară! – însă vesela fată sare mai departe într-o pornire nestăpânită, și deodată îl prinde pe poetul visător, și curge în jos pe mine o ploaie înflorită de raze răsunătoare și de strălucitoare sunete. Simțurile mi se pierd înaintea acestei splendori și aud numai vocea dulce ca flautul:

Eu sunt domnița Ilse
Și-n Ilsenstein trăiesc;
Te-așteaptă fericirea
În cuibul meu domnesc.

Te voi uda pe frunte
Cu valul meu curat,
Să-ți poți uita durerea
Prietene-ntristat!

La pieptul ca zăpada,
În brațele-mi domnești,
Visa-vei fericirea
Din vechile povești.

Al tău va fi sărutul
Pe care-l dam odată
Lui Henric împăratul
Din vremea depărtată.

Rămână-n groapă morții,
Trăiască doar ce-i viu;
Voios îmi bate pieptul,
De nu mai pot să-l țiu.

De vesele petreceri
Palatul meu răsună,
Dansează cavalerii
Cu doamnele-mpreună.

Foşnesc bogate rochii
Şi pinteni sună tare,
Piticii zic din trâmbiţi,
Din corniuri şi fanfare.

Dar braţul meu pe tine
Te vrea cu-mbrăţişatul,
Precum odinioară
Pe Henric împăratul.

Nesfârşită e fericirea sufletului, când lumea fenomenelor merge mână în mână cu aceea a simţirilor noastre, şi când copaci verzi, gânduri, cântec de pasări, duioşie, senin de cer, amintiri şi miros de iarbă se împletesc în dulci arabescuri. Femeile cunosc foarte bine această simţire, şi poate de aceea le pluteşte în jurul buzelor un aşa încântător zâmbet plin de îndoială, când cu şcolărească mândrie glorificăm operele noastre logice, când aşezăm aşa de frumos totul în obiectiv şi subiectiv, când umplem ca spiţerii capul nostru cu o mie de sertăraşe, unde într-unul e cuprinsă raţiune, în altul înţelegere, în al treilea e spirit, în al patrulea spirit prost şi în al cincilea absolut nimic, adică idei.

Mergând ca în vis, aproape nu băgai de seamă că părăsisem adâncimile Ilsethal-ului şi că urcam din nou. Era foarte prăpăstios şi obositor şi mulţi dintre noi nu mai aveam răsuflet. Totuşi, ca şi răposatul nostru văr care e-ngropat la Mölln[98], ne gândirăm înainte la

coborâşul muntelui şi furăm mai uşuraţi. În sfârşit ajunserăm pe Ilsenstein.

E o uriaşă stâncă de granit, care se ridică din adâncime înaltă şi semeaţă. Din trei părţi o înconjoară munţi înalţi acoperiţi cu păduri, iar din cea de a patra, din partea nordică, este liberă, şi de aci se poate privi Ilsenburg-ul, aşezat jos în vale, şi Ilse departe în câmpie. Pe vârful stâncii în chip de turn stă o mare cruce de fier şi la nevoie este loc acolo pentru patru inşi.

Precum a împodobit natura Ilsenstein-ul cu fantastice graţii prin aşezare şi formă, tot astfel şi legenda şi-a turnat aci culoarea ei trandafirie. Gottschalk spune: „Se povesteşte că aci ar fi fost un castel fermecat, în care a locuit frumoasa şi bogata domniţă Ilse, care încă şi azi se scaldă în fiecare dimineaţă în pârâu; şi cine este aşa de norocos ca să nimerească vremea potrivită este dus de ea pe stâncile unde stă castelul şi acolo e răsplătit regeşte." Alţii spun despre iubirea dintre tânăra Ilse şi cavalerul de Westenberg o frumoasă poveste, pe care unul din cei mai cunoscuţi poeţi ai noştri a cântat-o romantic în *Abendzeitung*[99]. Alţii iarăşi povestesc aşa: vechiul împărat saxon Henric ar fi petrecut cu Ilse, frumoasa undină, ceasurile cele mai împărăteşti în cetatea ei de stânci. Un scriitor mai nou, domnul Niemann, nobil, autorul unei cărţi pentru cei care călătoresc în Harz, în care a arătat înălţimile munţilor, deviaţiile acului magnetic, datoriile oraşelor şi altele ca acestea, cu lăudabile silinţe şi cu cifre exacte, pretinde totuşi că „ceea ce se povesteşte despre frumoasa domniţă Ilse este de domeniul fabulei". Aşa vorbesc toţi aceia cărora nu li s-a arătat niciodată o astfel de domniţă; noi însă care suntem cu deosebire favorizaţi de femeile frumoase ştim aceasta mai bine. Şi împăratul Henric o ştia. Nu zadarnic ţineau aşa de mult vechii împăraţi saxoni la

Harzii lor natali. Să se răsfoiască numai plăcuta cronică a Lüneburgului, unde bunii, vechii domnitori sunt zugrăviți în ciudate gravuri naive în lemn, îmbrăcați în zale, cu sfânta coroană împărătească pe cap, cu sceptrul și sabia în mâini puternice, și pe iubitele, mustăcioasele fețe se poate citi lămurit ce adesea îi chinuia dorul după inima blândă a domniței din Harz, când întârziau prin streini, prin Italia lămâilor și a otrăvii, unde ei și cei care îi urmau au fost așa de des ademeniți de pofta de a se numi împărați romani, o goană după titluri cu adevărat germană, în care s-au prăpădit și împărații și împărăția.

Sfătuiesc însă pe acela care stă pe vârful Ilsenstein-ului să nu se gândească nici la împărați, nici la imperiu, nici la frumoasa Ilse, ci numai la picioarele sale. Căci pe când stăteam acolo pierdut în gânduri, auzii deodată muzica subterană a castelului fermecat și văzui cum munții din jur se așezară în capete, roșiile acoperișuri de țiglă din Ilsenburg începură să joace și pomii verzi să zboare în aerul albastru, încât mi se făcu albastru și verde înaintea ochilor și sigur, prins de amețeală, aș fi căzut în prăpastie, dacă în spaima mea nu m-aș fi încleștat puternic de crucea de fier. Desigur nu-mi va lua nimeni în nume de rău, dacă am făcut aceasta într-o atât de critică situație.

Călătoria în Harz este și rămâne un fragment, și feluritele fire, care sunt toarse aci atât de plăcut ca să se împletească într-un tot armonic, sunt tăiate deodată ca de foarfecele neînduratelor Parce. Poate le voi țese mai departe în viitoare cântece și ceea ce azi este trecut sub tăcere cu zgârcenie, va fi spus atunci cu prisosință. La urma urmei puțin interesează când și unde s-a spus ceva, o dată ce s-a spus. Operele izolate pot să rămână totdeauna fragmente, dacă numai prin împreunarea lor

alcătuiesc un tot. Prin această împreunare se poate ici-colo împlini o lipsă, netezi o asperitate, îndulci o acreală. Acesta ar putea fi cazul chiar cu primele pagini din *Călătorie în Harz*, şi ele ar putea face o impresiune mai puţin acidă, dacă ar fi cercetate în chip deosebit. Nemulţumirea pe care o arăt în general asupra oraşului Göttingen, deşi este chiar mai mare decât am exprimat-o, totuşi e departe de a fi aşa de mare ca respectul pe care-l simt pentru câteva personalităţi de acolo. Şi pentru ce n-aş spune-o? Mă gândesc aci cu deosebire la acel bărbat foarte iubit, care încă din primele timpuri s-a purtat aşa de prieteneşte cu mine, mi-a insuflat încă de atunci o dragoste adâncă pentru studiul istoriei, m-a întărit apoi în zelul meu pentru aceasta, şi astfel îmi îndrumă sufletul pe căi mai liniştite, arătă temperamentului meu directive mai salutare, şi-mi pregăti mai ales acea consolare istorică, fără de care n-aş fi putut îndura niciodată dureroasele manifestări zilnice. Vorbesc de Georg Sartorius[100], de marele om şi cercetător istoric, a cărui privire este o stea luminoasă în întunecimea timpului nostru, şi a cărui inimă primitoare stă deschisă pentru toate durerile şi bucuriile streine, pentru nevoile cerşetorului şi ale regelui, pentru ultimele suspine ale popoarelor în agonie şi ale zeilor lor.

Nu mă pot opri de asemenea să arăt aci că Oberharz-ul, acea parte din Harz pe care am zugrăvit-o până la începutul Ilsethal-ului, nu înfăţişează nici pe departe o privelişte aşa de încântătoare ca romantic-pitorescul Unterharz, care în frumuseţea lui de abruptă sălbăticie şi întuneric de brazi contrastează foarte mult cu acela. Tot astfel, şi cele trei văi înfăţişate din Unterharz – Ilse, Bode şi Selke – contrastează între ele încântător, când ştii să personifici caracterul fiecăreia. Sunt trei făpturi de femei, din care nu e uşor să poţi deosebi pe cea mai frumoasă.

Despre gingaşa şi dulcea Ilse am spus cât de dulce şi gingaş m-a primit. Frumoasa posomorâtă Bode nu m-a primit aşa de graţios şi, când am zărit-o întâi în întunecatul Rubeland, păru foarte posacă şi se înfăşură într-un văl de ploaie argintiu-închis; dar cu grăbită iubire îl aruncă după ce ajunsei pe înălţimile Rosstrappe, faţa ei strălucea în splendoarea razelor de soare, din toate trăsăturile ei respira o nesfârşită gingăşie, şi din pieptul de stânci captiv ieşeau suspine de dor şi blânde sunete duioase. Mai puţin gingaşă dar mai voioasă mi se arătă frumoasa Selke, frumoasa, amabila doamnă a cărei nobilă simplitate şi linişte senină depărtează orice familiaritate sentimentală, dar trădează spiritul cicălitor printr-un zâmbet pe jumătate ascuns. Acestuia aş putea să-i imputez că dădui în Selkethal peste câteva mici neplăceri. Pe când voiam să sar peste apă căzui tocmai în mijlocul ei; apoi după ce am schimbat încălţămintea udă, punând pantofii pierdui din picior unul din ei; o suflare de vânt mi-a luat şapca; spinii din pădure mi-au zgâriat picioarele şi, vai, aşa mai departe. Totuşi toate aceste neplăceri le iert frumoasei doamne, fiindcă e frumoasă. Şi acum ea stă înaintea închipuirii mele cu toată tăcuta ei podoabă şi pare că zice: Eu şi dacă râd, am cu toate acestea gânduri bune pentru tine şi te rog să mă cânţi! Măreaţa Bode iese de asemenea la veală în amintirea mea, şi ochii ei negri spun: Tu îmi semeni în mândrie şi în durere, şi vreau să mă iubeşti. Şi frumoasa Ilse îmi saltă în faţă elegantă şi fermecătoare a înfăţişare, la trup şi la mişcări; ea seamănă graţioasei fiinţe care-mi fericeşte visurile şi întocmai ca şi dânsa mă priveşte cu irezistibilă nepăsare şi totuşi cu o sinceritate atât de pătrunzătoare, statornică şi limpede. – Acum eu sunt Paris, cele trei zeiţe îmi stau înainte şi dau mărul frumoasei Ilse.

Azi este întâi mai, primăvara se revarsă pe pământ ca o mare de viață, albă spumă de flori atârnă pe copaci, o largă, caldă lumină ceţoasă se întinde în toate părţile, în oraş geamurile caselor strălucesc vesel, pe acoperişuri vrăbiile îşi clădesc iarăşi cuibuşoarele lor, pe străzi rătăcesc oamenii şi se miră că aerul e atât de plin de duioşie şi se simt atât de bine, ţărănci în haine de felurite culori aduc buchete de violete, copii orfani cu bluzele albastre şi cu gingaşe feţe de bastarzi păşesc pe drumul inocenţei şi se bucură, ca şi când astăzi le este sortit să-şi regăsească părinţii, cerşetorul de pe pod priveşte aşa de mulţumit de parcă ar fi câştigat lozul cel mare, chiar pe samsarul murdar încă nespânzurat, care aleargă în toate părţile cu mutra lui de ucenic de prăvălie, soarele îl poleieşte cu razele-i îngăduitoare. Vreau să mă plimb pe dinaintea porţii.

E întâi mai şi mă gândesc la tine, frumoasă Ilse – sau să te numesc „Agnes"[101] fiindcă numele acesta îmi place aşa de mult? Mă gândesc la tine şi aş vrea să privesc iarăşi cum cobori strălucitoare muntele. Dar mai mult ca orice mi-ar fi drag să stau jos în vale şi să te cuprind în braţe. – E o zi frumoasă! – Pretutindeni văd culoarea verde, culoarea speranţei! Pretutindeni ca gingaşe minuni înfloresc florile şi inima mea vrea să înflorească şi dânsa iarăşi. Inima aceasta este şi ea o floare, ba încă una minunată. Nu este o smerită viorea, nu e un trandafir zâmbitor, nici un crin curat sau o floare obişnuită care înveseleşte inima unei copile cu drăgălaşă gingăşie şi se odihneşte pe piepturile frumoase, şi azi se vesteşte şi mâine înfloreşte iarăşi. Inima mea seamănă mai mult cu acea floare grea din pădurile Braziliei, care după legendă înfloreşte numai la o sută

de ani o dată. Îmi amintesc că am văzut o asemenea floare când eram copil. Auzisem în noapte o pocnitură ca de pistol şi în dimineaţa următoare îmi povestiră copiii vecinului că pocnitura fusese de la floarea lor de „aloe", care se deschisese. Mă duseră în grădină şi acolo văzui, spre marea mea mirare, că scunda, aspra plantă, cu frunzele nebunatec deschise şi crestate ascuţit în care uşor te-ai fi putut răni, acum se înălţase pe neaşteptate şi acolo sus purta splendida floare, ca o coroană de aur. Noi copiii nu puteam să vedem aşa de sus şi bătrânul, zâmbitorul Christian, căruia îi eram dragi, făcu o scară de lemn în jurul floarei şi pe această scară ne căţăram ca pisicile şi ne uitam miraţi în caliciul deschis, din care ieşeau afară galbene fire de raze cu neauzită strălucire şi parfumuri streine.

Da, Agnes, această inimă nu înfloreşte des şi uşor. După cât mi-aduc aminte ea a mai înflorit numai o singură dată, şi e mult de atunci, desigur o sută de ani. Cred că oricât de splendid se desfăşurase atunci înflorirea ei, trebuia totuşi să piară nenorocita din lipsa luminii de soare şi a căldurii, chiar dacă n-ar fi nimicit-o cu silnicie o întunecată furtună. Acum însă se înalţă din nou şi se zbate în pieptul meu, şi dacă vei auzi fără veste o pocnitură, copilă, nu te-nspăimânta! Nu m-am împuşcat, ci iubirea mea îşi deschide mugurii şi izbucneşte în sus în strălucite cântece, în ditirambi nemuritori, în prea voioase simţiri poetice.

Copilă, dacă însă această înaltă iubire îţi este prea sus, ţi-o voi pune la îndemână. Urcă-te pe scara de lemn şi priveşte de pe ea în jos în inima mea înflorită.

E încă devreme, soarele a străbătut abia jumătate din drumul lui, şi mireasma inimii mele este atât de tare, că mi se urcă la cap, ameţindu-mă, şi nu mai ştiu unde

încetează ironia și unde începe cerul. Suspinele mele umplu văzduhul și cu însumi aș vrea să mă topesc din nou în dulci atomi, în dumnezeirea necreată; cum trebuie să se întâmple când înnoptează și când stelele răsar pe cer, „sărmanele stele care pot să-ți spună..."

E întâi mai, cel mai trenţăros băiat de prăvălie are astăzi dreptul să fie sentimental, și ai vrea oare să-l ții de rău pe poet?

NOTE

1 Leine în germană înseamnă sfoară.
2 Student contemporan cu Heine, de o forță fizică deosebită.
3 „Zbârnâitori" și „câini lățoși" erau expresii din graiul studențesc, prima denumind aprozii universității și a doua paznicii de noapte.
4 Rezumate de cursuri universitare.
5 „Trăsuri de promovare" și „consilieri eliminatorii", alte expresii ironice studențești, cea de a doua fiind și o aluzie la eliminarea autorului de către consiliul academic, despre care vorbește mai sus.
6 În original *Profaxen und andere Faxen* – joc de cuvinte intraductibil, în care *Profaxen* este o poreclă studențească pentru profesori.
7 Strada principală din Göttingen.
8 Localități din împrejurimile orașului Göttingen, unde aveau loc de obicei duelurile studenților.
9 Codul corporațiilor studențești.
10 În ediția franceză, publicată chiar sub îngrijirea lui Heine, figurează *le savant Eichhorn*, profesor de drept pe atunci la Göttingen.
11 Numele Universității din Göttingen.
12 Denumire ironică pentru Facultatea de Drept, la care Heine a obținut diploma și gradul de *doctor juris*.
13 Jurisconsult roman din timpul lui Justinian, al cărui favorit era.
14 Împăratul roman (527-565) sub domnia și din ordinul căruia s-au alcătuit cunoscutele compilații juridice: *codex*, *digesta* sau *pandectae*, *institutiones* și *novellae* – cuprinse toate patru sub denumirea de *corpus juris civilis*.
15 Jurisconsult roman din prima jumătate a sec. IV.
16 Cuvânt comun german care înseamnă „haple", pus aici în glumă fiindcă rimează cu numele înșirate mai înainte.
17 Poetul Salomon Gessner (1730-1788) a trăit la Zürich și a scris mai ales idile cu subiecte din mitologie, în care predomină convenționalismul și artificialul.
18 Chemarea în fața consiliului disciplinar.
19 Poreclă împrumutată din istoria dreptului roman. Este vorba de legea *Fufia Caninia* din anul 1 a.Chr., prin care se limita numărul liberărilor prin testament, fără să se treacă însă peste o sută.

Numele legii vine de la consulii sub care a fost făcută: C. Fufius Genucius și Caninius Gallus.

20 Probabil o formă latinizată a cuvântului german *die Busse* (pocăința), întrebuințată aci ca poreclă cu înțelesul de „iertată de Dumnezeu".

21 Vezi *Biblia*, Daniel, cap. 4, vers. 30: „... el a fost alungat dintre oameni și a mâncat iarbă cu dobitoacele și trupul lui era udat de rouă până când părul i-a crescut ca penele vulturilor și unghiile ca ghearele păsărilor".

22 Poreclă dată de studenți lui Anton Bauer, profesor de drept penal, prin traducerea cuvântului german *Bauer* în latinește *Rusticus*.

23 Poreclă dată profesorului Gustav Hugo, cercetător al dreptului roman, după numele marelui romanist francez Cujacius (Jacques Cujas, 1522-1590). Aci se face aluzie la un comentar făcut de Hugo unui pasaj din *Corpus juris, de arboribus caedentis*, în care se vorbește de arborii de pe hotarul unei proprietăți, și nu este lămurit dacă textul înțelege să fie tăiați de tot arborii mai înalți de 15 picioare sau dacă se taie numai partea care trece înălțimea de 15 picioare.

24 Gerlach Adolf, baron de Münchhausen, a fost cel dintâi *curator* al Universității din Göttingen, care îi datorește organizarea ei.

25 Statuia lui Apollo din muzeul Belvedere (Roma – Vatican), poate cea mai frumoasă sculptură antică.

26 Statuia Venerii din muzeul „degli Uffizi" din Florența.

27 Prin păsări de pradă privilegiate, Heine numește cavalerii feudali.

28 *Ducele Ernst* (al Bavariei) este o poemă epică medievală al cărei erou, călătorind spre Sfântul Mormânt, săvârșește multe isprăvi minunate.

29 Bard scoțian din secolul III, fiul regelui Fingal. [Mac Pherson (1736-1796), scriitor scoțian, a publicat în 1760 așa-numitele poeme ale lui Ossian (pretins traduse din gaelică), însă care în fapt erau compuse de el. A fost unul din cele mai extraordinare – și mai celebre – falsuri literare din toate timpurile.]*

30 *Lotte la mormântul lui Werther*, cântec de Von Reizenstein, în legătură cu romanul lui Goethe *Suferințele tânărului Werther*, 1779.

31 Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, scriitor german (1776-1822), cunoscut mai ales prin povestirile sale fantastice.

32 Oameni care suferă de albinism, boala de piele ce împuținează sau chiar înlătură cu totul materia colorantă, dând pielii și părului o înfățișare albă spălăcită, pe când ochii sunt roșiatici.

33 Vulcan stins în Republica Ecuador din America de Sud, cu înălțimea de 6.310 m.

Notă P.B.

34 Veche monedă germană de argint în valoare de aproximativ 3 mărci.

35 Marie Joseph Lafayette, generalul și omul politic francez, care luase parte la revoluția din America, se găsea în 1826, când scrie Heine, peste ocean.

36 La 22 august 1823 Heine a călătorit de la Kuxhaven la insula Helgoland pe o vreme neprielnică.

37 Cicerone, călăuză.

38 Augustus Frederick, duce de Cambridge, cel mai mic fiu al regelui George III al Angliei, era încă de la 1816 guvernatorul general al Hanovrei.

39 *Acul și boldul* etc., exemple luate din basmele publicate de frații Grimm.

40 Adalbert von Chamisso (1781-1838), poet și prozator german de origine franceză. Cea mai de seamă scriere a sa este *Istoria minunată a lui Peter Schlemihl*, în care se povestesc ciudatele întâmplări trăite de un om care pentru o pungă veșnic plină își vinde umbra diavolului.

41 Pictor german (1472-1553), renumit mai ales pentru stampele sale.

42 Termen de arhitectură, statuie de om sau de femeie care susține o cornișă.

43 Rețetă scolastică pentru tratarea metodică a unei teme: cine? ce? unde? prin ce mijloace? pentru ce? cum? când?

44 În traducere „Observatorul austriac", publicație periodică din Viena între 1810 și 1832. Aci ironia se sprijină pe echivocul cuvântului *Geist* (spirit și fantomă).

45 Doctor Saul Ascher, cunoștință a lui Heine din cercul evreilor din Berlin.

46 Aici primul reprezintă arta, cel de al doilea, religia.

47 Varnhagen von Ense (1785-1857), scriitor german, împreună cu Chamisso și La Motte Fouqué, a stat în fruntea romanticilor grupați în cercul literar „Steaua Nordului".

48 Immanuel Kant (1724-1804), mare filosof german. Opera sa capitală *Critica rațiunii pure* este o revizuire a puterilor minții omenești, pentru „a-i garanta revendicările legitime și a-i condamna pretențiile arbitrare". Cunoașterea noastră despre lume se mărginește la aparențele sub care ne-o înfățișează simțurile *(phaenomena)*, iar realitatea ce se ascunde sub aceste aparențe *(noumena)* rămâne o taină de nepătruns.

49 Prânz care ține loc și de cină.

50 Aici Heine confundă pe sfânta Genoveva, patroana Parisului, cu Genoveva de Brabant, eroina unei vechi legende medievale, al

cărei subiect a fost utilizat de mulți scriitori francezi și germani. Această legendă e destul de cunoscută și la noi, unde a circulat ca una din cărțile populare cele mai răspândite. Mihail Sadoveanu a prelucrat subiectul acesta în volumul *Măria Sa Puiul Pădurii.*

51 Sfânta Walpurga n-a născut în Anglia și a trăit în Germania în secolul VIII. Sărbătoarea ei era la 1 mai, dar tot această dată calendaristică păstra amintirea unor mistere păgâne, și de aceea legendele populare spuneau că în noaptea Walpurgei (*Walpurgisnacht),* la 30 aprilie spre 1 mai, vrăjitoarele și demonii își dau întâlnire pe muntele Brocken. Sabatul din noaptea Walpurgei este înfățișat de Goethe în *Faust.*

52 *Ratcliff* și *Almànsor* sunt titlurile a două tragedii ale lui Heine. Vezi introducerea.

53 Undinele, divinități ale mitologiei germanice și scandinave, erau geniile apelor.

54 Mathias Claudius, scriitor popular din Școala de la Göttingen, al cărei reprezentant de frunte a fost Bürger.

55 Palimpsestele sunt manuscrise pe pergament, al căror text primitiv a fost șters și care au fost întrebuințate pentru alte scrieri.

56 *Commedia dell'arte* este o formă a artei dramatice născută în Italia în ultimii ani ai secolului XVI. Caracteristicile mai de seamă ale acestei comedii sunt: improvizația și fixitatea personagiilor, denumite „măști". Actorii, având doar un scenariu, cu arătarea intrărilor și ieșirilor și cu ideea principală a fiecărei scene, improvizau după propria lor fantezie dialogul. Fiecare actor reprezenta în toate comediile același personaj, care ajunse cu timpul un tip tradițional: căpitanul (un fel de *miles gloriosus),* soldatul spaniol, pedantul, servitorul (Arlechino, Brighella, Pedrolino etc.), doctorul, Pantalone etc.

57 *Meistersänger* (maeștri cântăreți) erau poeți lirici germani din Evul Mediu, organizați în corporații cu reguli stricte și amănunțite. Aceste corporații au luat naștere în mijlocul burgheziei care se înfiripa, și una din cele mai vestite era aceea din Nürnberg.

58 Patronul Nürnbergului.

59 Giovanni Pierluigi da Palestrina (1524-1594), celebru compozitor italian, care a reformat muzica religioasă.

60 Christian Gottfried Schütz, profesor de filosofie la Halle.

61 Expresie ironică pentru „de mâna stângă", întrebuințată spre a denumi legăturile sentimentale nelegitime.

62 În germană *man so duhn.*

63 Intendența (regia) spectacolelor din Berlin era condusă pe atunci de contele Von Brühl.

64 Karl Lichtenstein, profesor de zoologie în Berlin.

65 Dramă de August von Kotzebue, în care se tratează reabilitarea femeii pierdute.
66 Ludwig Tieck (1773-1853), poet, prozator şi om de teatru. A scris despre vechiul teatru englez şi despre teatrul german.
67 Gaspare Spontini (1774-1851), compozitor italian care a trăit multă vreme la Paris. Opera lui de seamă este *Vestala.*
68 Vestit dansator.
69 Paul Ferdinand Friedrich Buchholz (1768-1843), care a editat o *Istorie a statelor europene după pacea de la Viena.*
70 Exoterică se numea la cei vechi doctrina profesată în public.
71 Esoterică se numea doctrina ţinută secretă şi rezervată numai iniţiaţilor.
72 *Entrechat,* termen coregrafic cu care se denumeşte o săritură, în timpul căreia picioarele se lovesc între ele de câteva ori înainte de a atinge pământul.
73 *Suisses* (elveţieni) se numeau în Franţa portarii caselor mari şi tot aşa se numeau unităţile de mercenari alcătuite din soldaţi de naţionalitate elveţiană.
74 Aşa caracterizează Cervantes pe Sancho Pança, unul din personajele romanului său *Don Quijote.*
75 General german, al cărui ajutor dădu lui Wellington victoria de la Waterloo contra lui Napoleon.
76 Hermann (Arminius) a fost eroul german care a distrus legiunile lui Varus în pădurile teutoburge la anul 9 după Christos.
77 Cântec patriotic studenţesc.
78 Wilhelm Müller (1794-1827), poet german. Pe lângă producţiile proprii, lui i se datoreşte o antologie a Minnesängerilor, cântăreţii iubirii cavalereşti, într-o versificaţie savantă.
79 Friedrich Rückert (1788-1866) a scris poezii războinice, apoi adaptări şi traduceri din literaturile orientale.
80 Ludwig Uhland (1787-1862), poet german renumit mai cu seamă pentru baladele sale, inspirate din trecutul istoric şi din legendele populare.
81 Compozitor de lieduri, pe care Heine l-a cunoscut la Berlin.
82 Ernst Arndt (1769-1860), luptător naţionalist german, autor de poezii patriotice.
83 „Micuţule, micuţule!"
84 Denumire împrumutată din istoria dreptului roman. *Lex Falcidia,* din vremea triumviratului, prevedea reducerea legatelor, când ele întreceau sfertul rezervat succesorilor.
85 Eduard Gans a tipărit o lucrare juridică despre *Dreptul succesoral în dezvoltarea lui istorică.*

86 Ridiculizarea numelui lui Johann Friedrich Ludwig Goschen (1778-1837), jurist şi profesor la Göttingen.
87 Atribuirea hazlie de prenume latine lui Christian Friedrich Elvers.
88 „Oricare cetăţean roman" este începutul capitolului II din *Lex Falcidia.*
89 Cele douăsprezece table reprezintă prima fază a dreptului roman.
90 În româneşte: cu tot procesul.
91 Cuvânt turcesc care înseamnă privighetoare.
92 În germană: *Congrevschen Blicken.* Congreve (1772-1828) a inventat racheta incendiară.
93 Femei frumoase din raiul lui Mahomed.
94 Palatul principelui de Pallagonia este descris de Goethe în ale sale *Călătorii în Italia.*
95 Autor de romane sentimentale fără nici o valoare literară din primul sfert al secolului XIX.
96 Filosof grec (327-287), urmaşul lui Aristotel la conducerea Lyceului şi autorul celebrei opere *Caracterele.* În lucrarea sa *De causis plantarum* se ocupă de mirosul florilor.
97 Armata de rezervă.
98 La Mölln este îngropat Till Eulenspiegel. El a fost copil de ţăran izgonit din casa părintească din pricina lenei şi a firii lui îndărătnice. În toate treburile de care se ocupă face numai năzbâtii. Isteţia lui stă în aceea că ia poruncile stăpânilor în înţelesul lor literal, dând astfel naştere la diferite încurcături hazlii. Este un fel de Păcală german. Legenda populară a lui Till Eulenspiegel a fost tradusă şi în româneşte sub titlul de *Till Buhoglindă (Eule* = buhă, *Spiegel* = oglindă).
99 Adică „Gazeta de seară".
100 Teolog, filosof şi istoric (1765-1828), profesor în Göttingen. Heine îi dedică unul din sonetele sale.
101 Una din femeile iubite de Heine, pe care o cântă şi în poezia *Erklärung (Declaraţie)* din ciclul *Die Nordsee (Marea Nordului).*

POSTFAŢĂ

Cel ce semnează traducerile aci prezentate s-a născut în comuna Făcăeni, judeţul Ialomiţa, în 1883, ca prim fiu al lui Ion Bentoiu, venit din Satulung-Braşov, şi al Sorei, fiica lui Dinu Pepene, unul din fruntaşii satului (1799-1904). Neamul lui Pepene, unul din cele patru mai vechi din Făcăeni, este pomenit într-una din nuvelele din *Iarna bărbaţilor* de vărul meu Ştefan Bănulescu; femeile din această spiţă (bunicile noastre) aveau – după expresia scriitorului – „mintea zburătoare", adică plină de fantezie.

Absolvind liceul Matei Basarab din Bucureşti, apoi Dreptul şi Literele tot aci (între profesorii cei mai îndrăgiţi: Ovid Densuşianu), Ion Bentoiu-fiul ia un post de profesor suplinitor la liceul Mircea cel Bătrân din Constanţa, unde s-a şi titularizat, predând limba română şi greaca veche. Din primele sale salarii a întreţinut la studii pe mai tânărul său frate, Aurelian Bentoiu, tatăl meu, în primii ani de liceu ai acestuia, la Bucureşti (liceul Gheorghe Lazăr). Mai târziu, după mijlocul anilor '20, Ion Bentoiu a renunţat la cariera didactică şi s-a înscris în baroul din Constanţa, profesând până la plecarea sa – precipitată şi clandestină – din acel oraş, la finele lui 1946. Veniseră să-l aresteze pentru că în două rânduri (1926 şi 1941) avusese cinstea de a fi numit primar al urbei sale adoptive; de asemenea se alesese senator din partea Partidului Naţional-Ţărănesc (1933-1937). Între 1946 şi 1952 s-a adăpostit, împreună cu familia, în locuinţa unor veri ai soţiei sale, Anastasia, în Bucureşti. În primăvara lui 1952 a fost arestat (avea 60 de ani, şi de data asta l-au găsit); pe vremea aceea „ridicările" se efectuau în mare măsură pe baza listelor de numiri în felurite funcţii, apărute în decursul timpului în *Monitorul Oficial*. Ion Bentoiu n-a supravieţuit decât câteva luni, murind – pare-se de o gravă dizenterie – în toamna aceluiaşi an. L-a precedat astfel cu un deceniu pe fratele său Aurelian (1892-1962), decedat tot în închisoare, însă după 13 ani de detenţie.

Nimic nu poate contrasta mai tare cu deznodământul tragic mai sus amintit, decât însăşi viaţa acestui om blând, inteligent, plin de umor, extrem de cultivat, un om care, în toată traiectoria sa pământească, a răspândit în jur numai lumină şi bunătate.

Deşi cunoştea în profunzime sumedenie de autori – însăşi meseria îl obliga – a avut trei pasiuni literare dominante: din cultura românească I.L. Caragiale (avea mai totdeauna pe buze un citat din acest scriitor), iar din cele străine: Dante (pare a fi întreprins şi unele traduceri, însă, în dezastrul care a urmat evacuărilor şi arestărilor, a pierit mai totul) şi Heinrich Heine, poetul căruia îi este închinat prezentul volum. Autorul versiunilor aci tipărite explică el însuşi o sumă de lucruri privind datele la care a finalizat textele sale, ori revistele în care – de-a lungul timpului – au apărut unele dintre poeme. Cât priveşte *Călătorie în Harz*, ea este reluată aci după textul apărut în volumul cu acelaşi titlu, publicat în iunie 1946 la „Scrisul Românesc" din Craiova, pentru „Întreprinderile de Editură" S.A.R. din Bucureşti. Dacă memoria mea funcţionează corect, era vorba de o efemeră casă editorială, pusă pe picioare de un fost elev şi admirator al lui Ion Bentoiu. Manuscrisul organizat al poemelor, precum şi studiul introductiv au fost definitivate în vara aceluiaşi an 1946, în perspectiva unei publicări, la acelaşi editor. Ceea ce, din nefericire, nu s-a mai putut întâmpla. Textele complete ale poeziilor şi al studiului, notelor şi explicaţiilor referitoare la traducere au fost dactilografiate, la vremea respectivă, de sora mea, scriitoarea Marta Cozmin.

Şi încă o remarcă: volumul de faţă *nu* este prima apariţie a lui Ion Bentoiu la B.P.T. În 1909 tânărul profesor de română îngrijea şi prefaţa o ediţie din *Poesiile populare ale Românilor* ale lui Vasile Alecsandri *(Catalog general BPT*, 1995, p. 39).

Câteva lămuriri asupra formei prezentate aci sunt necesare:

– Am modernizat ortografia, renunţând în special la apostrof, ca şi la formele vechi ale imperfectului, deduse din infinitiv („zâmbiam", „dormiam", „veniam" etc.).

– Am adus la formele scrierii actuale cuvinte precum „vecinic", „par'că", „eşiram", „vechiu" ş.a.

– Am păstrat totuşi forme lingvistice mai vechi (ex.: „intuiţiunea" pentru „intuiţia"), în ideea de a conserva un anume parfum specific textelor intelectualităţii române de acum 70-80 de ani. În genere, de altfel, eleganţa exprimării docte din vremea trecută – cu puternice rădăcini în Maiorescu şi Al.

Odobescu – tinde să dispară, spre regretul unora (între care mă prenumăr), din orizontul spiritualităţii româneşti; astăzi se scrie de multe ori mai colţuros, mai simplificat, în fond mai şablonard, iar partea tristă este că puţină lume îşi dă seama de acest lucru.

– Am respectat întocmai ordinea poemelor stabilită de Ion Bentoiu, cu o singură excepţie: cele şase poezii publicate iniţial în *Harzreise* au fost scoase din seria poemelor şi ele se vor ivi în atenţia cititorului la locul lor firesc, anume în povestirea de călătorie, care în volumul prezent succede poeziilor.

Existenţa autorului traducerilor de faţă, unul din puţinii români decoraţi cu Legiunea de onoare franceză (1927), s-a terminat în închisorile comuniste, fără vină şi – evident – fără proces. Ultimele amintiri mai concrete despre el consemnează lecţiile de greacă veche pe care, împreună cu fostul meu coleg de bancă de la Sf. Sava, Alexandru Miran, le-am început în ianuarie 1950 cu profesorul Ion Bentoiu. Curând – în aprilie – am fost încorporat în detaşamentele de muncă (D.G.S.M.), care mi-au ocupat următorii trei ani din viaţă. În schimb, prietenul meu a continuat, sub aceeaşi îndrumare, studiul minunatei limbi eline încă aproape doi ani, până la arestarea lui Ion Bentoiu. Rezultatul: primele versiuni integrale în limba română ale lui Eschil şi Euripide, publicate ca atare la editurile Univers şi Minerva (în Biblioteca pentru toţi). Consemnez aceste amănunte doar pentru ca cititorul, considerând şi substanţa volumului de faţă, să-şi dea seama ce valori au vânat şi anihilat, cu bună ştiinţă, slugile puterii străine care a impus samavolnic comunismul în nefericita Românie. Fie ca jertfele acestea, ce se numără cu sutele de mii, să nu fi fost întru totul zadarnice.

PASCAL BENTOIU

SUMAR

Introducere V
Tabel cronologic XXXVII

POEZII

Însemnări despre traducere 3

Din *Cartea cântecelor*

Suferințe tinere

[Dormeam ușor, scăpat de griji] 7
[Mulțime de palide umbre] 9
[E tot mai sporit neastâmpărul meu] 11
[Doar numai singur cu mâhnirea] 12
[Pe inimă-mi pune mânuța, de vrei] 13
[Leagăn drag al suferinței] 14
[Stau cetăți și munți puternici] 16
[Din fluturi de aur și flori minunate] 17
[Când stau cu tine, draga mea] 19
Întristatul 20
Cântecul osânditului 21
Solia 22
Cântăreții iubirii 23
Călătorie pe mare 24
Cântecul căinței 25
Mamei mele 28

Intermezzo liric

[Privind în ochii tăi îmi piere] 30
[Aș vrea să torn întregu-mi suflet] 31
[De mii de ani aceleași] 32
[Pe aripi de cântec, iubito] 33
[Se turbură floarea de lotus] 34
[În Rin, în unda lui domoală] 35
[Închin minunate canzone] 36
[Neroadă-i lumea, lumea-i oarbă] 37
[Ca zeița frumuseții] 38

[Ca zeița frumuseții] 38
[Eu nu te cert că dorul mă sfâșie] 39
[Răsună cântări de vioară și flaut] 40
[Micuțele flori dac-ar ști] 41
[Ți-au spus de mine multe] 42
[În ochii ei albastre flori] 43
[Frumoasă e firea] 44
[Atât de frumoasă e lumea] (Variantă) 44
[Iubito, când te-or așeza] 46
[În nord stă bradul singur] 47
[De ce nu-s oare scăunelul] 48
[Iubito, de când ai plecat] 49
[Din chinurile mele mari] 50
[Gâtiți burtă-verzii se plimbă] 51
[Iubito, plutim împreună] 52
[Îmi face semn o mână albă] 53
[Mi-ai fost și-mi ești nespus de dragă] 55
[Din viața mea făcură] 56
[Cântarea mea-i înveninată?] 57
[Același vis vechi iar mă fură] 58
[Am plâns în somn, iubito] 59
[În orice noapte-n vis mi-apari] 60
[E noapte și-i frig și e ploaie] 61
[Plângând prin codru rătăcesc] 62
[Au mormântul la răscruce] 63
[Mă-nconjoară pretutindeni] 64
[Zăceam cu plumb pe gură] 65
[Dați-mi un sicriu, prieteni] 67

Întoarcerea spre casă

[Îmbrățișează-mă cu drag, femeie] 69
[Iubito, eu nu cred în cerul] 70
[Femeie scumpă și iubită] 71
[Privirea florile-și îndreaptă] 72
[În viața mea întunecată] 73
[Vântoasă și umedă-i noaptea] 74
[Frumoasa pescarului zână] 75
[Priveam pe-ntinderile mării] 76
[Stăpână e astăzi furtuna pe mare] 78
[Întinsa mare strălucea] 79
[Îți spun din suflet „bun găsit!"] 80

[Pornesc din nou pe drumuri vechi] 81
[Tăcută-i noaptea, strada-i liniştită] 82
[În liniştea-nserării] 83
[Privindu-ţi trist portretul] 84
[Priveam pierdut în visuri] (Variantă) 84
[Ce vrea lacrima stingheră] 86
[Afară strașnic vremuieşte] 87
[S-ar crede că sunt prada] 88
[Ei se iubeau, însă nici unul] 89
[M-am plâns de chinurile-mi grele] 90
[Nu dispreţui pe diavol] 91
[Cum lucind străbate luna] 92
[Nu vă prindă nerăbdarea] 93
[Când noaptea-ntinde vălu-i] 94
[Draga mea cu gura roză] 95
[Cei mulţi voiesc la Preacurata] 96
[Din faţa-mi palidă nu vezi] 97
[Sărman prieten, iar iubeşti] 98
[Am vrut să gust în preajmă-ţi] 99
[Declaraţii mincinoase] 100
[Mi-am spart şi zi şi noapte capul] 101
[Aş pune-ntr-o singură vorbă] 102
[Tu ai diamante şi perle] 103
[Tu ai diamante şi perle] (Variantă) 103
[Când iubeşti întâia oară] 105
[Mi-au dat doar laude şi sfaturi] 106
[Să las în urmă chipul său frumos] 107
[Ca nişte vise-ntunecate] 108
[Pizmui-te-vor cu toţii] 109
[Pe umerii albi ca zăpada] 110
[Te-ai schimbat şi-mi eşti duşmană] 111
[Rareori mă înţelegeţi] 112
[Când prinse cântu-mi să răsune] 113
[De cum dădui de ea cu ochii] 114
[Când înnoptez pe căi streine] 115
[Au unde să fie iubirea, pe care...] 116
[Tu, crin al dragostelor mele] 117
[Minciună îţi este sărutul] 118
[E sfânt să lupţi cu-nverşunare] 119
[Cunoşti prea bine, mops micuţ] 120

Încoronare 121
Noaptea pe țărm 123
Mărturisire 126
Noaptea în cabină, ...128
Zeii Greciei 132
Naufragiatul (Fragment) 136

Din *Poezii noi*

[Sub ramuri verzi de tei în floare] 137
[Privirea ta atotcercetătoare] 138
[Stând sub pomi auzi departe] 139
[În pădure-i dulce larmă] 140
Sfinxul 141
[Mi-e dragă o floare, dar n-o știu anume] 144
[De roză e fluturul tare-ndrăgit] 145
[În noaptea caldă, primăvara] 146
[Vai, nu mai știu unde mi-e capul] 147
[Ah, ce dor îmi e de lacrimi] 148
[Albaștrii ochi ai primăverii] 149
[Prin fața mea când treci, iubito] 150
[Cu drag de privești înspre mine] 151
[Iar mi-e inima-mpăcată] 152
[Că te iubesc și totuși fug de tine] 153
[Mă plimb printre flori parfumate] 154
[Se zbate-n tremur chipul lunii] 155
[Precum se zbate chipul lunii] (Variantă) 155
[Ceasornicele, oare, de cine-au fost făcute] 156
[A fost mai nainte un rege bătrân] 157
[Își împrăștie parfumul] 158
[Dimineața viorele] 160
[Deloc nu m-a-ntristat scrisoarea] 161
[Teamă n-ai să n-afle lumea] 162
[Pe cărările tăriei] 163
[Ceața toamnei, vis de jale] 164
[Când mă plimb pe-ntunecate] 165
[Viscează marea-n raza lunii] 166
[Că-mi porți iubire, dragă] 167
[Pescărușul vii ocheade] 168
[Ascunsă ții de oameni] 169
[În seara tăcută de toamnă, duduia] 170

[Cu pânzele negre, corabia mea] 171
[Scăldată-n soare orbitor] 172
[Teamă n-ai, căci loc mai sigur] 173
[Uneori, când sunt la tine] 174
[Credeam odată că sărutul] 175
[Am stat de vorbă-n colțul străzii] 176
[Arii noi acuma cântă] 177
[Mă-ntâlnești în orice oră] 178
[Ți-i prea târziu acum surâsul] 179
[Sunt om în vârsta bărbăției] 180
[În ger, zăduf și vânt stă țeapăn] 182
[Înfruntă, drept ca un copac] (Variantă) 182
[Furiș, cu umbrele-i cumplite] 184
Tannhäuser – o legendă 185
Cântecele creațiunii 195
[Cu murmur curge Gangele alene] 199
[Dumnezeiește petrecurăm] 200
[În brațe-mi stai și cu nesaț] 201
[Pe când cânta privighetoarea] 202
[La poarta casei bătrânești] 203
[Din pomi cad foi de vânt bătute] 204
[Din loc în loc în voia soartei] 205
[Visam o gingașă copilă] 206
Tragedie 207
O femeie 209
Fatalitate 210
Harald Harfagar 211
Pe lumea cealaltă 213
Taină 218
Călătoria vieții 219
Insomnie 220
[„Ochilor, frumoase stele"] 222
[Parcă-i cântec de iubire] 223
[Mi-am zis: cu fetele prostuțe] 224
[Noi ne mâhnim și râdem] 225
[Ochi uitați de multă vreme] 226
Unde 227
[Sufletul mi-e plin de zvonul] 228

10.000

Din *Ultime poezii*

Mitologie 229
[Vezi în visuri flori frumoase] 230
Necredinciosul 231
Călătorește! 232
Mersul lumii 233
Înțelepte stele 234
Se stinge 235
Sete de liniște 236
[Văzui în lungul drum al vieții] 238
[Trei babe-n răscruce torc lână-n tăcere] 239
[Cu fierul roșu tu mă-nțeapă] 240
[Sosește moartea – pot acuma spune] 241
Cel care pleacă 242
Note 243

CĂLĂTORIE ÎN HARZ

Însemnări 249
Călătorie în Harz 253
Note 329

Postfață 335

Telmoredactor: VASILE CIUCĂ

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026